

PAR TAUTAS IZGLĪTOŠANU DOMĀJOT

IV grāmata

Teorija un prakse

Ojārs Rode

2023

Drusti

Tautskola "99 Baltie zirgi"

Par tautas izglītošanu domājot. Teorija un prakse.

Cerībā, ka kādam varētu interesēt manas pārdomas par latvju tautas izglītību nākotnē, sakārtoju tās vairākās grāmatiņās. Grāmatiņas nepretendē uz zinātniska rakstura literatūru pedagoģijā (tradicionālā zinātnes izpratnē), bet aptver dažāda rakstura visai plašu atziņu un zināšanu spektru, kas tādā vai citādā veida ir sasniegušas mani.

Šīs grāmatiņas tapušas pateicoties vairākiem rosinājumiem kaut ko uzrakstīt par tautskolas pieredzi un pateicībā manai zinātniskā darba vadītājai gan maģistratūrā, gan doktorantūrā DU Elfrīdai Krastiņai, ar kuru diskutēts gan par izglītību, gan par vispārcilvēciskām problēmām, kuras tad arī mani mudināja pārdomām.

Grāmatiņas domātas visai raibam interesentu lokam – vecākiem, skolotājiem, studentiem, politiķiem un vienkārši tautiskuma saglabāšanas entuziastiem, taču ne tik daudz skeptiķiem, kā meklētājiem.

Nebūtu ne, turpat 30 gadus gara pieredzes tautskolā, ne studijas, ne apceres, ne centieni ko paveikt Latvijas tautskološanā, ja nebūtu manas ģimenes atbalsts, īpašs paldies pacietīgai dzīvesbiedrei, sievai Nellijai.

Grāmatiņu Saturs

I grāmata - *Daži grāmatiņās izmantotie termini*

II grāmata 1.daļa – *Krišnamurti skola. Vērtību izglītība*

II grāmata 2. daļa – *Humānā pedagoģija. Integrālā izglītība*

II grāmata 3.daļa - *Holistiskā pedagoģija.*

III grāmata – *Tautas pedagoģija*

IV grāmata – *Teorija un prakse*

V grāmata – 1. daļa - *Publikācijas zinātniskos un populārzinātniskos izdevumos no 2004. – 2011. gadam*

V grāmata – 2. daļa - *Publikācijas zinātniskos un populārzinātniskos izdevumos no 2011. – 2015. gadam*

VI grāmata 1.daļa.– *Intervijas un publikācijas populāros izdevumos no 1990. – 2007. gadam*

VI grāmata 2.daļa.– *Intervijas un publikācijas populāros izdevumos no 2007. – 2023. gadam*

VII grāmata – 1. daļa – *Apceres un ieceres no 2005. – 2011. gadam*

VII grāmata – 2. daļa – *Apceres un ieceres no 2012. – 2023. gadam*

VIII grāmata – *Vēstules Atmodu rosinot un publicētais Face Book*

IX grāmata - *Vēstules*

Šajā grāmatiņā atradīsiet to, kas gandrīz 30 gadu garā praksē (no 1994.g. līdz 2023.g.) ir pārbaudīts Drustu tautskolā "99 Baltie zirgi", realizējot kaut ko visai tuvu holistiskai pedagoģijai. Kāpēc tuvu? – tuvāk nevarējām, jo ar katru "brīvestības" gadu valsts vara izpaudās arvien spēcīgāk. Izglītības kūrētāju kungi bija ieņēmuši galvā, ka zina kā labāk tās lietas ir jādara izglītībā, lai gan ne reti ar šo jomu nemaz nebija saistīti. Ietaupot naudu, it kā skolotāju algām, uzlika limitu minimālam skolēnu skaitam klasē, nožņaudzot mazās skoliņas, sevišķi lauku novados. Un tad vēl arī ar likumdošanas stiķiem panāca, ka pašvaldības noteica bērnu izglītošanas līdzfinansējuma kārtību. Rezultātā līdz finansējums saruka trīs reizes vai pat pārtrūka pavisam. Pēdējā skoliņas pastāvēšanas gadā pat vecāku ziedojumi nespēja pasargāt skoliņu no slēgšanas vispār. Tāpat sāka pastiprināti uzbāzties ar savām visiem kopīgām mācību metodēm (uzspieda "kompetences" izglītības ideju) un sekot līdz tam, lai "visi darā tā", respektīvi iniciatīvas nebija cieņā.

Te atradīsiet arī pieredzi ceļā uz promociju.

Es ticu, ka reiz būs brīvestība, kuru nebūs jāliek pēdiņas un pedagoģijā skolotāji, skolu dibinātāji varēs realizēt sevi inovatīvās mācību programmās, kuras tik tiešām būs orientētas uz katra bērna izaugsmi, brīvas attīstības programmās. Un skolas būs brīvas metožu izvēlē, darba organizācijā un tad šī grāmatiņa noderēs.

Saturs

Darbs humānās pedagoģijas klasē, mācot pamatskolas kursu matemātikā, 2003. 7

Mūsu skolas izglītības modeļa viens no balstiem ir darbs saimēs. Bērni netiek dalīti vecuma grupās, bet veido saimes, kurās, mērot ierastiem skolu līmeņu standartiem, vienlaicīgi kopā mācās bērni no pirmās līdz 8. klasei.

Kā veidot mācībstundu humānajā pedagoģijā 2005. 13

Humānās pedagoģijas domāšana un radošā praktiskā darbībā balstās uz aksiomātisku pamatu: gars ir reāls un tā ir mūžīga substance, kura tiecas uz mūžīgu augšūpeju, bet Zemes dzīve ir tikai nogrieznis šai bezgalīgajā ceļā.

Ieskats manas skolas didaktikā. 2006. 19

Lūk ko par to saka V.G.Nioradze: Stunda ir mācībprocesa mugurkauls. Visi izglītošanas un audzināšanas procesi vairāk vai mazāk ir saistīti ar to, kas notiek stundā.

- Mācību stunda ētikā: diskusija. 2007.** 27
Diskusija, dialogs ir refleksīvā klausīšanās (aktīva līdzdalība, paužot visdažādāko attieksmi). Tā var notikt: (1) *grupā* (ģimenē, skolas kolektīvā, sporta komandā u.c.); (2) *pārī* – divu cilvēku starpā;
- Tautskolas „99 Baltie Zirgi” organizēšana un darbība. 2007.** 33
Nodarbinātības aģentūras pētījumi mūsu valstī atklāj, ka aptuveni 75% skolu beidzēji nezina ko darīt pēc vispārējās izglītības iegūšanas, nezina kādu amatu izvēlēties,
- Veselums izglītībā, manā skolā.** 44
Pasaules dažādās zemēs aprobētas dažādas pieejas izglītības jautājumu risināšanā, dažādi metodiskie modeļi, dažādas didaktikas, taču kopumā nav jūtama progresā izglītības problēmu risināšanā.
- Vērtībizglītība pamatskolā ilgtspējīgas izglītības kontekstā. Promocijas darba uzmetums pedagoģijā (2008)** 60
„Patiesība, labais, skaistais vairs nav tie vārdi, kuri kādreiz bija svēti un apvienoja Eiropu. Mirkļis zaudē mūžības spožumu...” lasām Māras Rubenes [9] rakstā. Tur pat lasām konstatējumu, ka „piešķirot lielu uzmanību materiālajai labklājībai un zinātniskai patiesībai, kaitējot citām cilvēka vajadzībām, mēs esam upurējuši savas dvēseles...”
- Kvalitatīvā pētījuma metodoloģija un metodes (2009).** 66
Vērtību un vērtību orientācijas problēmas pasaulē aktualizējušās. Latvijā šīs problēmas aktualitāte galvenokārt ir saistīta ar laikmetu griežu izsaukto visu dzīves pušu pārorientāciju un meklējumiem ilgtspējīgas sabiedrības virzienā, t.sk. ilgtspējīgas izglītības aspektā.
- Darbs apvienotajās klasēs (2009)** 71
Mācībdarba organizēšanai apvienotās klasēs, var būt divi motīvi: pirmais – ir spiesti, jo neaizpildītas klases (maz skolēnu) un otrs – jaunas, daudzsološas audzināšanas metodes ieviešana.
- Kā un ko pētīt** 87
Lai noskaidrotu, kurām vērtībām ir lielāks spēks, Jungs (1998) iesaka divus vienkāršus paņēmienus: (1) vienkārši pajautāt cilvēkam, kādai vērtībai viņš dod priekšroku vai (2) vērojot cilvēku darbībā. Pie šī ieteikuma arī pieturēšos – jautāšu un vērošu.
- Vai mācību programmās domāts arī par iespējami labākas apmācību kvalitātes nodrošinājumu (2009)** 120
„Izglītības programmu plānošana kalpo nevis tagadnei vai pagātnei, bet gan nākotnei” raksta D.Prets (2000, 28). Nevar viņam nepiekrīst un tāpēc man vairs neceļas roka, lai atbilstoši valsts standartam, veidotu, piemēram, matemātiskā programmu.
- Promocijas darba idejisks uzmetums (2011)** 133

Es kavējos, jo gribējās pilnīgāk parādīt iestrādes. Laika tomēr pietrūka, jo nepaspēju izklāstīt divas lietas – kādi pētījumi un publikācijas vēl ir iecerētas, kā arī sīkāk par pētījuma metodoloģiju.

- Mācību grāmatas „Matemātika īsi un vienkārši 5. un 6. klasei” (ašais skolotājs) izvērtējums (2011).** 146
Mācību līdzekļa autors(i): Jānis Mencis, Jānis Mencis (jun.) Lai labāk saprastu manu grāmatas izvērtējumu, vispirms pavisam īsi par „algoritmu”, kurš izveidojies matemātikas mācībās tautskolā.
- Kā saprasties ar pusaudzi – (2015)** 150
Kā saprasties ar savu pusaudzi? Pusaudzis starp vienaudžiem. Kā runāt ar bērnu sarežģītās situācijās? Šīs ir ļoti būtiskas tēmas gan ģimenē, gan skolā. Kur interneta vidē par to var gūt visplašāko informāciju?
- Kas un kā jādara meditējot (2015)** 158
Jeb kura negatīva reakcija, emocija jānodzēš līdz nullei. Lai kā arī apstākļi necenstos jūs izsist no līdzsvara (neļaujiet nevienam ar jums manīpulēt), cenšaties to saglabāt, nostiprināt – saglabājiet mieru, tas nepieciešams jūsu garīgai veselībai!
- Pedagogiem mācību darbu organizējot konstruktīvistu gaismā 2017.** 160
Te veltījums mūsu pedagogiem, kas varētu kalpot par radošu iedvesmu avotu mācību darba organizēšanā. Iekrāsotais teksts – manis paša pārdomas. Pārējais ir konspekts no Geidža Psiholoģijas (iekavās lpp).
- Īsi par akcentiem un to nepieciešamību tautskolā** 177
Jaunie akcenti izriet no nepieciešamības apjēgt katram savu dzīves jēgu. Svarīgi: Mums katram savs dzīves ceļš ejams un, lai kāds tas arī nebūtu – tas ir respektējams, atbalstāms.
- Nodarbības bērniem sevis iepazīšanai** 180
Skolas, tajā skaitā arī tautskolas filiāles, saduras ar disciplīnas problēmām un skolēnu motivācijas trūkumu mācīties. Parasti šīs problēmas risina izmantojot pedagoģiski-psiholoģiskus paņēmienus.
- Skolēna un viņa vecāku Aņņemšanās vēstule tautskolas 99 Balties zirgi pamatskolai** 189
Mēs esam sabiedriskas organizācijas domubiedru kopiena, kas veidota kā vieta, kur mācīties un dzīvot, kā vieta, kur iespējams apzināties sevi, savus dotumus un saņemt palīdzību savu interešu realizēšanā.
- Tautskolas Attīstības programma 2017.02.15.** 193
Nākotnes sabiedrībā cilvēki pilda savas misijas saskarsmē un harmonijā ar savu dvēseli un Dievu. Daļa no katra individuālās misijas ir līdzdarboties kopīgajā misijā - radīt cilvēces vienotību uz Zemes, mieru un vairojot garīgumu.
- Intuīcijas attīstības kurss** 198
Mana pieredze apliecinājusi, ka intuitīvās zināšanas ir nekļūdīgas, tās ir skaistas, jo ir patiesas, jo ir harmoniski iegūlušas visos tuva un tāla radīšanas procesos, ir saistītas ar mūsu katra iekšējo spēku, ar katra patību jeb, citiem vārdiem sakot, tās izsaka mūsu pašu patieso, dievišķo dabu.

Darbs humānās pedagoģijas klasē, mācot pamatskolas kursu matemātikā, 2003.

Mūsu skolas izglītības modeļa viens no balstiem ir darbs saimēs. Bērni netiek dalīti vecuma grupās, bet veido saimes, kurās, mērot ierastiem skolu līmeņu standartiem, vienlaicīgi kopā mācās bērni no pirmās līdz 8. klasei. Līdzšinējā 10 gadu darba pieredze apliecina, ka tādā saimē optimālais skolēnu skaits ir 10-12 bērni. Organizējot mācības saimēs, mēs mākslīgi radam lielo ģimeņu modeli, kurās zinošākie (ne vecākie) "brāļi un māšas" top par "skolotājiem", jeb, kā mēs viņus saucam - par skolotāju palīgiem. Citiem vārdiem sakot, veidojam apstākļus, vidi, kurā realizējas princips: "Dots devējam atdodas!" Tāda kārtība bērnam aktīvākā veidā rada iespēju atkārtot reiz mācīto un reizē padziļina apgūtā izpratni - kā gan var ko iemācīt otram, ja pašam nav saprašanas par konkrēto lietu. Ir novēroti gadījumi, ka bērns, tapdams par skolotāja palīgu, izdara to, ko pirms brīža nav mācējis, tātad šī loma mobilizē intelektuālās spējas, koncentrē uzmanību. Tā visos gadījumos bērnam ļauj dziļāk apzināties savu varēšanu, raisot prieku par to, kas savukārt stimulē mācīšanos. Novēroju, ka parasti šis "skolotājs", atrod labu kontaktu un panāk sava skolnieka izpratni - viņam nav kā pieaugušajam jāiejūtas bērna ādā - viņš pats ir bērns.

Visi bērni grib kļūt par "lielajiem". Viņi atrod sev tos, kuriem gribētu līdzināties, tepat tautskolā un tie ir viņu vecākie biedri. Ja šiem "lieliem" darbs, zināšanas ir vērtība, tad arī jaunākajiem tās top par vērtībām. Ne reti ir novērots vēl kāds fenomens: jaunākie, darot savu darbu, nevilus dzird sarunas ar vecākiem bērniem, un gribot negribot viņu apziņā uzkrājas jauni vārdi, nosaukumi, sakarības - veidojas it kā pamats arvien sarežģītāku lietu izpratnei un vēlāk, apgūstot

jauno, atklājas, ka daudzas lietas tiem saprotamas it kā pašas par sevi. Beidzot jāpiemin arī tas, ka skolotāja lomas spēlēšana stimulē labvēlīgu sociālās gaisotnes veidošanos, kuru raksturo draudzība, izpalīdzība.

Tāfeli praktiski neizmantoju, bet neskaidro izrunājam individuāli. Un tikai neskaidro, jo skolniekiem pašiem jāapgūst teorija, jāpārbauda tās izpratne ar vingrinājumiem. Ja kas nesaprotams, vispirms noskaidrojam vai tas saistās ar jau veco jaunā kombinācijā, vai jauno vielu. Ja veco, tad parasti lieku pašam sameklēt agrāk pildītos darbus un rast pareizu risinājumu. Ar priekšā teikšanu necīnos, bet tieši otrādi - to veicinu, nekad neko pats nelaboju, bet vēršos pie kāda cita skolnieka ar lūgumu palīdzēt, vai problēmas atrisināšanai organizēju grupu darbu. Ne reti gadās, ka jaunākie skolēni, galvas nepacēlušī no sava darba, pēkšņi pasaka priekšā vecākajam, ar kuru tobrīd runājam.

Lūk kādas stundas apraksts

Nodarbību plāns ļoti vienkāršs, un tas ir sekojošs: Individuālais darbs: 1. Mājas darbu pārbaude; 2. Klases darbu uzdošana; 3. Konsultēšana. Kopdarbs: šoreiz reizrēķina nostiprināšana. Kopdarbam esmu sagatavojis daudzas mazas kartiņas, uz kurām vienā pusē ir reizināšana un otrajā pusē reizinājuma dalījums ar vienu no reizinātājiem.

Klases iekārtojumā nekā īpaša nav - skolēnu individuālie galdi, viens pietiekami liels galds, pie kura, nepieciešamības gadījumā, var apsēsties visi skolnieki. Ir plkst. 8:00 un es apsēžos pie šī lielā galda. Stunda sākusies. Skolēni pakāpeniski piepilda klasi (tas saistīts ar transportu, kas bērnus no dažādiem pagasta stūriem atved dažādos laikos. 15 - 20 minūtēs saradušies visi. Pakāpeniski viņi nāk pie manis, uzrādīt mājas darbus.

Ierodas pirmais skolnieks. Parasti tas ir Kristaps (viņš dzīvo netālu no skolas. Nāca uz skolu, vecāku nedzīts, pat tad, kad ārā bija sals pāri par 30 grādiem. Kristaps ir mūsu skolas pirmais skolnieks un ir visvecākais. Viņam ir 14 gadi un viņš apgūst 8. klases vielu). Kristapu saucu arī par mūsu skolas viņlauzi - viņš ir pirmais; pirmais, ar kuru tiek aprobēta jaunā metode - pēc tam vēl ko labojam, izmainām, atmetam. Viņam nav vecāko biedru, kuru piemēram sekot, un nav līdzdalības iespēja vecāko "gudrajās" nodarbībās, kas stimu-

lētu zināšanu apgūšanu. Viņš ir pionieris, kas pirmais lauž ceļu mūsu skolas nākotnei. Viņam ir nesalīdzināmi grūtāk nekā tiem, kuri nāk aiz viņa. Bet skolotājiem tas nozīmē salīdzinoši lielāku darbu tieši ar viņu.

- *Labrīt, skolotāj!*

- *Labrīt, Kristap! Vai šorīt atkal sals? Cik rādīja termometrs pie tavas mājas?*

Kristaps, nākdams ar savām lietām pie manis:

- *Nepaskatījos, bet daudz nevar būt. Skolotāj, man vakar nebija ko darīt un es parēķināju uz priekšu. Domāju, ka būs pareizi.*

Ienāk mazā Līga no otrās saimes. Viņai ir 7 gadi un patreiz viņa apgūst 2.klases programmu. Viņu bieži, uz darbu braucot, jau pirms astoņiem atved tēvs.

- *Labrīt, skolotāj! Vai es arī te varu parēķināt? Tad es būšu pēcpusdien brīva.* (otrajā saimē, man matemātikā nodarbības ir tikai pēcpusdien).

- *Protams! Sēdies tepat pie lielā galda un strādā,* - es atbildu.

Koncentrējos, pārbaudot Kristapa mājas darbus. Bieži spēju aptvert uzdevumu ar atrisinājuma algoritmu, skatoties uz visu tekstu vienlaicīgi, to nelasot. Tas nepieciešams, ja vēlos ātri pārbaudīt padarīto. Bez skaitļošanas izvērtēju atbilžu loģiskumu. Šķiet, ka viss pareizi.

- *Malacis, Kristap! Kā tu varēji izrēķināt bez nevienas kļūdas? Nu gan brīnumi! Nu ko, iesim tālāk. Uzmanīgi izlasi, kas te rakstīts aiz šīs viļņotās līnijas un, ja viss ir skaidrs, tad pamēģini atrisināt kādu no šiem uzdevumiem. Bet tikai vienu piemēru un atnes man parādi, ja būs pareizi, netērēsim šai vielai laiku un iesim uz priekšu.*

Pa to laiku klasē ieradusies vēl seši bērni: Aldis (12 gadi) apgūst 7. klases vielu. Marita (10 gadi) apgūst 5. klases vielu, Kristīne (8 gadi) apgūst 3. klases vielu; Natālija (10 gadi, krieviete) apgūst 3 klases vielu, Emma (8 gadi) apgūst 3. klases vielu. Ienāk arī Jānis (8 gadi) apgūst 4. klases vielu.

- *Jāni, tu kaut ko aizmirsi aiz durvīm. Izej, lūdzu, ārā un tad nāc atkal.* Jānis iziet un tūlīt atkal atgriežas:

- *Labrīt!*

- *Nu gan man te ir izveidojusies rinda! Marita, esi tik laba un pārbaudi Kristīnei. Iedod viņai arī klases darbu!* - izrīkoju.

Jānis:

- *Bet es pārbaudīšu Emmi! Vai drīkst?*

- *Labi, - atbildu, - bet Natālija, lai nāk pie manis.*

Aldis pie manis nenāk - kaut ko dara pie sava galda, laikam nav mājās visu izdarījis. Es par mājas darbu neizpildīšanu izrādu neapmierinātību tikai atsevišķos gadījumos. Visi uzdevumi ir jāapgūst - vienalga kur un kad. Bērni to zina un veic tos tur, kur tas ir ērtāk, īpaši nekavējoties, jo viņi ātrāk grib būt tādi paši, kā vecākie, zinošākie skolas biedri.

Natālija pie mums mācās jau otro gadu, taču ļoti lēni apgūst valodu. Ģimene runa krieviski un maz var palīdzēt meitai. Nākas paskaidrot kāda vārda jēgu. Cenšos uzslavēt:

- *Te pareizi, malacis. Te arī, te arī. Te gan tu mazliet esi nokļūdījiesies, bet te atkal pareizi. Kur tu man pēkšņi tik gudra!? Izlabo šīs vietiņas un tad atnāc vēlreiz man parādī! Labi?*

Atnākušas arī pēdējās skolnieces: Dace (13 gadi) kopā ar savu māsu levu (11 gadi) atnāca pie mums no citas skolas pirms pārīis gadiem, un atbilstoši apgūst 6. un 5. klases vielu matemātikā.

Beidzot arī Aldis pienāk pie galda. Viņam problēmas ar taisnleņķa trijstūru vienādības pierādījumu, kurā ir jāizmanto zināšanas par augstuma, bisektrises un mediānas īpašībām vienādsānu trijstūrī. Rosīnu viņu atgriezties pie šiem jautājumiem, sameklējot attiecīgo vielu grāmatā.

Pa to laiku Jānis ar Maritu ir pabeiguši sava "skolotāja" pienākumus, pienāk pie manis. Jānim labi attīstīta loģiskā domāšana un, lai gan mācās tikai trešo gadu, mēs jau sastādām teksta uzdevumos algebriskas izteiksmes (tikai pozitīviem lielumiem), risinām vienādojumus, kuros nepieciešams veikt vairākus pārveidojumus, savilkt līdzīgos locekļus. Starp citu, tiklīdz matemātikā mēs saskaramies ar nezināmo meklēšanu, bērnus iepazīstinu ar vienādību īpašībām. Ja tos risinot iznāk skaitļi ar negatīvām zīmēm, tad ļauju vienkārši zīmes atmet, neskaidrojot kāpēc to drīkst darīt, bet gadījumos, kad saucējā parādās nezināmais, rakstam apgriezto skaitli. Bez tam rosīnu izmantot visas iespējamās matemātisko darbību apzīmējumu zīmes, īpaši dalīšanā dalīšanas svīturu. Lai gan vēl nebūsim mācījušies par daļskaitļiem, atlikumus pierakstām ne kā atlikumu, bet kā nepabeigtu dalīšanu: aiz dalījuma pierakstot atlikums dalīts ar dalītāju, izmantojot dalīšanas svīturu (slīpo, taisno). Tas ir viens veids savlaicīgai ievadīšanai daļskaitļu pasaulē, pieradinot tikai pie pieraksta formas. Ar Jāni

mums galvenā problēma: pierakstu kultūra. Laiku pa laikam jāatgriežas pie glītrakstīšanas elementiem.

Minēju, ka visādi cenšos panākt bērna pašmācīšanos. Tas nozīmē, ka bez maniem paskaidrojumiem bērns patstāvīgi apgūst jauno. Ne reti gadās, ka bērni jaunās problēmas risinājumus atklāj nestandarta veidā. Ir gadījumi, kad pareizu atrisinājumu viņš panācis tikai pašam sev saprotamā veidā un ne vienmēr māc atklāt risinājuma algoritmu. Par to es priecājos! Esmu atklājis, ka bērni māc izmantot savas apslēptās spējas, likt strādāt smadzenēm bez apzinātas līdzdalības. Risinājums nāk nesalīdzināmi ātrāk, bez starprisinājumiem un jautājumiem. Esmu domājis par metodi, lai to veicinātu - mums dzīvē vienlīdz vajadzīga spēja saskaņāt cēloņsakarības un spēja arī ātri risināt problēmas, nekavējoties bezgala garās secīgu notikumu ķēdītēs.

Marita ir apveltīta ar lielām darbaspējām. Nereti tēvs nāk meklēt savu meitu uz skolu, kur viņa ir aizrāvusies ar kādu darbu.

Skolā nav zvana, kas aicinātu visus uz starpbrīdi. Vai vienmēr līdz atpūtai jāgaida 40 minūtes - tas var notikt, bērniem vienojoties ar skolotāju, arī ātrāk. Bieži man Maritu un Aldi, dažkārt arī Kristapu jārosina iet izkustēties - viņi turpina darbu, lai gan dota iespēja paskraidīt.

Es domāju, ka bērnu pozitīva attieksme pret darbu (tā ir arī citiem bērniem) tiek ieaudzināta ar obligātām nodarbībām mūsu skolas amatniecības darbnīcās (kokapstrādes, aušanas, podniecības, klūdziņu pīšanas, rotkalšanas). Tur bērni visai ātri var priecāties par sava darba rezultātiem. Un vēl ar to, ka skolas zvana neesamība veicina pabeigt nodarbībās iesākto. Klasēs ir pulksteņi un katrs skolotājs zina cik ilgi viņš ir strādājis, viņš bez zvana zina, kad laiks pie darba ķerties kādam citam skolotājam. Bieži nodarbību maiņa notiek plūstoši t.i., pakāpeniski iesaistot jaunā nodarbībā tos skolniekus, kuri ir pabeiguši savus darbus pie iepriekšējā skolotāja. Gadās, ka kaut ko tomēr nepabeidz. Tad rosinu bērnus dienas laikā atrast laiku, lai saskrietos kaut vai uz Īsu brīdi un apzinātu padarīto, iezīmētu nākošos soļus, nākošos uzdevumus.

Pienākušas abas māsas. Vecākā patreiz sekmīgi apgūst darbības ar decimāldaļām. Kad meitenes ieradās mūsu skolā, iedevu viņām pārbaudes darbus. Rezultāts nepatīkami pārsteidza mūs visus. Taču, pateicoties meiteņu čaklumam un darbam vasarā, mēs pa-

spējām atkārtot gan veco, gan "ielēkt atpakaļ savā vagonā". Dace atklājusi sevī skolotājas talantu. Viņa labprāt palīdz Kristapam, kuru nozīmēju par atbildīgo "skolotāju" matemātikā tajās reizēs, kad neesmu skolā gan strādājot ar pirmo saimi, gan ar otro. Šodien Dacei jāveic darbības piemēros, kuros ir gan decimāldaļas, gan daļskaitļi.

- *Skolotāj, es te nekā nesaprotu!*

- *Nesatraucies! Apskatīsimies* - mierinu.

Neskaidrība radusies jauktos skaitļus pārvēršot decimāldaļskaitļos. Taču viņa ātri aptver ka jāpārvērš tikai daļa. Meitene strādā apskaužamā tempā. Bērni saņem mājas darbus pirms nodarbība beidzas un dažkārt paspēj tos ne tikai paveikt klasē, bet pat man atrādīt - tad viņi ir brīvi no mājas darbiem. Vai tas nestimulē strādāt?

leva vēro mūsu darbu un gaida savu kārtu.

- *leva, izvēlies pati, kuru uzdevumu Tu tagad gribētu pildīt!*

- *Šo, skolotāj, un šo,* - leva norāda uzdevumus.

-*Labi,* es atbildu.

Es bieži ļauju skolniekiem pašiem brīvi izvēlēties uzdevumus. Kristaps ar Aldi nekad nepaliks bez mājasdarbiem, jo paši noteiks ko un cik veiks. Viņi strādā ne man, bet sev (domāju savam priekam).

Bērni ļoti labi saprot kad skolotājs pats ar kaut ko nav skaidrībā un neceriet viņus piemānīt - brīvi, kā savējais, atzīstieties, ka kaut ko nesaprotat - par to nav jākaunas. Jākaunas par meliem. Bērni labi apjēdz arī savu varēšanu, savas zināšanas, savu prasmi. Viņi labi saskata darba glītumu, rūpību. Un visvairāk viņi gaida prieku, kas rodas apzinoties savu varēšanu, prieku par paveiktu darbu, prieku, ka arī citi to prot novērtēt, prieku, ka māki palīdzēt citam. Es stāstu it kā zināmas lietas. Zināmas, bet nezin kāpēc šo lietu labā ne vienmēr cenšamies ko darīt. Manuprāt, viens no šķēršļiem priekam ir atzīmju likšana. Liekot tās, biežāk taču gadās, ka tā nav visai augsta. Vai tā radīs bērnam prieku? Ne jau neveiksme ir prieka avots, un tā nav arī motivācija tam, lai mācītos labāk - mēs tā tikai domājam. Atzīme kā motivācija centieniem kļūst arvien labākam ne vienmēr nostrādā un, ja nostrādā, tad jautājums: vai tā ir laba motivācija? Pamatskolas kurss nav augstskola. Un, ja bērns netiek galā ar pirmās pakāpes loģikas elementiem, tad ne vienmēr varam vainot pamatskolas standarta prasības. Ir jāatrod paņēmieni, jāattīsta metodes, un nevis jāliek sliktā atzīme - jāstrādā tik ilgi, cik katram tas ir nepieciešams. Mēs tautskolā neplānojam, cik stundu drīkstam patērēt vienai vai otrai sadaļai,

mēs tērējam tieši tik, cik tas vajadzīgs attiecīgām bērnam. Tas nepavisam nenozīmē, ka neiekļaujamies nekādos rāmjos. Tieši otrādi - individuālā pieeja vairumam bērnu ļauj apgūt lietas ātrāk un dziļāk nekā kolektīvā.

Vispārpieņemts ir fakts, ka augošam bērnam ir nepieciešamība pēc fiziskām kustībām, dinamikas. Taču to, ka tam ir tāda pati prasība attiecībā pret garīgu, intelektuālu aktivitāti, iemanāmiem nepamanīt. Bērns ļoti grib, lai mēs viņu mīlam un to izrādām, viņš ļoti vēlas iepazīt pasauli, kas ir ap viņu, kurā viņam jādzīvo un grib to darīt aktīvi. Ja to neredzam, bērns stundās garlaikojas un visbeidzot, nomaņot, ka visus apmierina vidējās atzīmes, ierod slinkot vai savu enerģiju ieliek kaut kur citur. Līdzīga aina veidojas tad, ja ar bērnu runā tam nesaprotamā valodā t.i., nedrīkst apsteigt viņam personīgi raksturīgo tempu. Tad ir vēl sliktāk - mēs norakstām lēnīgus ģēnījumus nespējīgos. Jāiziet no pieņēmuma: bērns var visu, un tad jānosaka tas, ko viņš reāli var. Uzdevumiem visu laiku jābūt uz spēju robežas - ne par viegliem, ne par grūtiem.

Mūsu saimē neviens nejūtas sliktāks par otru, jo ne jau temps ir rādītājs, bet viņa paša zināšanas - viņš zina ko zina, un tas veido viņa pašapziņu. Bērns priecīgi jūt tās briesmas un neapzināti cenšas šo prieku vairot ar savu darbu.

Arī mūsu tautskola, protams, ir pakļauta izglītības standartiem, likumiem, ministrijas rīkojumiem, tāpēc atzīmi tomēr izlieku, bet tikai reizi semestrī. Vai tā var būt sliktā?

Matemātikas pirmā stunda tautskola beigusies.

Kā veidot mācībstundu humānajā pedagoģijā 2005.

Humānās pedagoģijas domāšana un radošā praktiskā darbībā balstās uz aksiomātisku pamatu: gars ir reāls un tā ir mūžīga substance, kura tiecas uz mūžīgu augšūpeju, bet Zemes dzīve ir tikai nogrieznis šai bezgalīgajā ceļā. No šejienes rodas priekšstats par bērnu:

*viņš ir savas misijas nesējs, viņš ir īpaša parādība uz Zemes;
viņš ir neierobežotas gara enerģijas nesējs.*

Harmonizējot un virzot garu notiek bērna Dabas veidošanās. Šis process atklājas trīs tieksmēs:

tieksmē attīstīties;
tieksmē kļūt pieaugušam;
tieksmē tapt brīvam.

Šīs tieksmes nosaka skolotāja optimistisko attieksmi pret skolnieku, tā Ticību un Cerību. No šejienes savukārt izriet pamatprincips skolotāja radošam darbam - pacietības princips. Humānās pedagoģijas process balstās uz brīvas izvēlas jūtām, tās pieņem bērnu tādu, kāds viņš ir un akumulē sevī visa viņa dzīvi. Saka Šalva Amonašvili.

Es pievienotu vēl divas tieksmes:
tieksme būt mīlētam;
tieksme būt laimīgam.

Tieksme būt mīlētam un mīlestības saņemšana stiprina citu tieksmi - mīlestību dot, realizēt jeb kalpot. Ar vārdu *kalpot* te saprasta mīlestības izpausme darbībā. Mīlestībai ir tukša skaņa, ja tā neatklājas darbībā: palīdzībā, līdzjūtībā, labās domās, labos vārdos, labos darbos.

Vai tieksme pēc laimes arī nav mūsu būtības daļa? Esot laimīgi, mēs esam gatavi dalīties visā: mantā, prātā, mīlestība. Daloties labestībā mūsu laime daudzkāršojas. Laime attīsta mūsos ziedošanās aspektu. Ziedošanās un mīlestība iet plecu pie pleca.

Vai laime nav saistāma arī ar Mieru, jeb Līdzsvaru. Kad līdzsvaroti esam paši un vide, kurā dzīvojam, rodas Kopības sajūta, kas paplašina mūsu apziņu - viss ir Viens. Esam drošībā, jo Mīlestība, kas ir visa pamatā un ir pārņēmusi mūs, būs par iemeslu allaž pareizai rīcībai. Vai Pareiza rīcība un Vardarbība ir saderīgas? Taču nevardarbība nav iedomājama bez sapratnes, kas rodas meklējot Patiesību, savienojot Domu ar Mīlestību. Ar Mīlestību sākām ar Mīlestību beidzām. Mīlestība ir visa pamatā.

No dzīvās Ētikas kodeksa:

Māci skaistuma laimei.

Māci zināšanu laimei.

Māci mīlestības laimei.

Māci ar Dievu saplūšanas laimei.

Kā? - Mīlot!

Tas ir atkarīgs no daudziem faktoriem: no skolnieka vecuma, no dzīves pieredzes, no organisma vispārēja stāvokļa, psihiskā noskaņojuma, no Mēness fāzes, interesēm, no vides, mācībīdzekļu pieejamības u.c faktoriem, taču svarīgi, lai tas notiktu **no sirds uz sirdi**. Pieskaroties dvēseles smalkākām stīgām, mēs palīdzam bērnam noskaņoties uz Augstākā uztveršanu. Sirds ir tieši tā, kas mūsu apziņu vieno ar Augstāko Pasauli. Bez augstas idejas un mērķa neviena personība nevar sevī realizēt, nevar atvērt sevī radošo spēku pieplūdumu, kurš pārvēršas konkrētas darbības formās.

Kas var vadīt stundu? - Skolotājs, kurš mīl!

Ļoti liela nozīme ir skolotāja personīgām īpašībām. Mīlestība pret bērniem, saudzīgums, uzmanība, mērķtiecība, laba priekšmeta zināšana un radošā dzirksts, kas spējīga aizdegt skolnieku - tie ir galvenie rādītāji, kuriem jāatbilst pedagogam. Īpašu uzsverama Pacietības īpašība. Nepacietība dzemdē putnus, kuri nelido. Vai par skolotāju var būt cilvēks, kurā nav lietas, kas uzrādāmas skolniekam, uz kurām tas aicināms (Mīlestības, Miera, Patiesības, Nevardarbības u.c.) ?

Kādi aspekti ir jāievēro strādājot ar bērniem vadot mācībstundas?

1. *Fiziskā ķermeņa audzināšana.*

Svarīgi ir bērnam likt saprast sava fiziskā ķermeņa lomu ceļā uz Augstāko vismaz divu iemeslu dēļ:

a) Jārada nosacījumi Dzīvības spēka brīvai plūsmai fiziskajā ķermenī, jo no tā ir atkarīgs tonuss, cilvēka veselība, dzīves prieks, bet tas savukārt nosaka mūsu garīgo dzīvi, prāta attīstību, zināšanu noturību, ticību saviem spēkiem;

b) Tas ir nosacījums Pasaules labākai uztveršanai - nepieciešams trenēt spēju redzēt, saklausīt, sataustīt, sajust utt., jo vairāk tāpēc, ka faktiskā pasaule ap mums ir daudz krāsaināka, daudzveidīgāka savās vibrācijās, nekā tikai tajās, ko parasti uztveram. Lai pilnīgāk uztvertu pasauli, mums īpaši jātrenē bērni vēl neuztverto svārstību sajūšanai.

2. *Emocionālā audzināšana.*

Ja atklājums, apgūstot pasauli ir saviļņojis bērnu, tad tas paliek uz mūžu. Emocionālie impulsi: prieks, satraukums, pārsteigums, izbrīns u.c. atmodina snaudošās smadzeņu šūnas, aktivizē to

darbību. Emocionalitāte saasina sajūtu orgānu uztveri, palīdzot tiem uztvert apkārtējo pasauli, palīdz veidoties un nostiprināties estētiskām un tikumiskām jūtām, attīstīties intelektuāli.

Var likties, ka tikko teiktais neatbilst idejai par Miera vai Līdzsvara nozīmi. Miers nāk no Patiesības un Mīlestībā veiktās Pareizās rīcības. Prieka, satraukuma emocijas kas rodas ceļa uz iekšēju harmoniju nav pretrunā ar Mieru, bet tieši otrādi, rada papildus enerģiju, grūtību pārvarēšanai.

Bērnam jāsaprot "niknuma" ļaunums. Niknums nojauc sirds pukstu, elpošanas ritmus, bet tā ir saite ar Augstāko. Niknums slikti iespaido arī veselību. Jāiemāca bērns atiet gan no savas, gan no citu "niknuma" izpausmes (dziedāšana ir viens no veidiem, kas transformē negatīvās vibrācijas.

Vajag iemācīt saprast prāta darbību, kā atslēgu sirdij - tas var sirdi vai nu noslēgt, vai atslēgt. Pozitīvas domas tīra prātu - jāiemāca domāt pozitīvi; skaistais, kas ienāk caur redzi un dzirdi attīra mūsu uztveri, prātu - jāiemāca skaistu skatīt, skaistu dzirdēt (norobežot no neķītriem vārdiem, skatiem); skaista runa, skaisti darbi sakārto, attīra prātu, stiprina mīlestību - mācīsim skaisti runāt un skaistus darbus darīt.

3. Kognitīvā attīstīšana.

Ietver :

a) Intelekta, loģiskās domāšanas attīstīšanu;

b) Intuitīvās, tēlainās domāšanas un iztēles attīstību.

Tie kopā ar Mīlestību ir pasaules izzināšanas jeb Patiesības meklēšanas instrumenti. Šī svēra ietver sevī atmiņas, uzmanības, koncentrēšanās, vērotspējas attīstīšanu. Tas viss veicina dažāda veida zināšanu iegūšanu pa pasauli un gudru dzīvošanu tajā. Līdz šim nepavisam nav pienācīgi novērtēta intuitīvās un tēlainās domāšanas, kā arī iztēles attīstīšana. Šo aspektu attīstīšana īpaši svarīga integrētai (nedalītai) pasaules uztverei, kas nepieciešama ne tikai Pasaules nedalāmības jeb Veseluma uztveršanai, bet arī Jaunam laikmetam atbilstošu tehnoloģiju radīšanai.

4. Motivācijas attīstīšana.

Motivāciju nosaka gan bērna fiziskā auguma īpatnības, attīstības pakāpe, gan emocionalitāte, gan intelekts, intuīcija, gan iztēle un vēl citi aspekti. Motivācija var būt egoistiska - tikai uz sevi vai šauru personu loku orientēta, gan altruistiska, kura saistīta ar vispārēju

labumu. Motivācija nosaka to, cik kvalitatīvi tiks veikts uzdevums, ļoti svarīgi bērnam ir apzināties kāpēc viņam jā dara šis vai cits uzdevums, darbs.

Dažas biežāk sastopamās motivācijas:

- tāpēc, ka viņš vienkārši grib to darīt;
- tāpēc, ka viņam kāds to liek darīt;
- tāpēc, ka kāds par to viņu vai nu uzslavēs, vai norās;
- tāpēc, ka viņš par to saņems algu;
- tāpēc, ka ģimenē tas ierasts;
- tāpēc, ka sabiedrībā šobrīd tā pieņemts;
- tāpēc, ka viņš mīl;
- tāpēc, ka viņa ir tiekšanās pēc Augstākā, pēc vispārēja labuma, ko nosaka viņa sirds.

Motivācijas attīstīšana notiek mācot tikumību, kas formē pozitīvas tikumiskas īpašības; mācot estētiku, kas palīdz nostiprināt Skaistuma uztveri sevī, apkārtējā pasaulē, dabā; mācot tautas tradīcijas; iepazīstot sievišķā un vīrišķā sākotni, to mijiedarbību, Mīlestību. Domāju, ka darbības motivācija, ir sava veida mīlestības mēraukla. Ir svarīgi vai mēs palīdzam otram tāpēc, ka sabiedrībā ir ierasts vai tāpēc, ka sirds mums to tā liek darīt un savādāk rīkoties nespējam; vai noglaužam galvu bērnam aiz mīlestības, vai tāpēc, ka mums nepatīk viņa frizūra. Darbības motivācijas attīstīšana ir būtiska vēl jo vairāk tāpēc, ka tieši motivācija ir tā, ko mēs paņemam līdzī aizsaulē un uz kuras pamata veidojas jaunās dzīves modelis.

5. *Gribas un mērķtiecības audzināšana.*

Bērnam ir dots dabīgs attīstības impulss. Gribas audzināšana sākas ar mērķa uzstādīšanu pašam sev, ar spēku koncentrēšanu, savas darbības pārdomāšanu. Īpaši iedarbīga gribas un mērķtiecības audzināšanā ir radošās darbības veicināšana. Bērns no mazotnes jāgatavo nopietnam un neatlaidīgam darbam. Aizraujot bērnu ar tēmu, ideju, darbu, svarīgi izrādīt prieku par bērna darba mīlestību, mērķtiecību, vēlmi patstāvīgi darboties, par piepūli, kuru viņš pielicis šķēršļu pārvarēšanā. Vēlams ņemt vērā dabas noteiktos ritmus bērnam un palīdzēt aptvert ritma nozīmi dzīvē un darbā.

Gribas attīstīšanai liela nozīme ir disciplīnai, t.i., mācēšanai ievērot noteiktas prasības, izpildīt konkrētus uzdevumus, arī tādus, kuri ir ne visai gribēti, patīkami. Disciplīnai ir vēl papildus efekts - bez

disciplīnas neveidojas bijības, svētuma sajūta pret citiem, citu darbu, jau radītām vērtībām, tautā vai pasaulē; bijība pret Dievu.

Mūsu darbību (uzvedību) nosaka 1. noteikumi, kuri nāk no ārpuses, piemēram, mūsu pienākumi pret draugiem, ģimeni, profesiju, Dzimteni u.t.t. un 2. kaut kas tāds, kas nāk no cilvēka iekšienes, mēs sakām: no mūsu iekšējās balss, no Dieva. Ir svarīgi saprast, ka "ārējie noteikumi" ir ļoti svarīgi un tā loma sabiedrībā, kas caur tiem mums ir uzlikta jāspēlē pareizi un pēc iespējas labāk.

Lai realizētu "iekšējās balss" uzdevumus, liela nozīme ir pārliecībai par savu varēšanu, par savu augstāko ES. Ir jāzina, ka tas ir cilvēkā. Lai noskaidrotu katra darāmo, vispirms bērņā ir jāveido pārliecība par tā dievišķību. Ir jāpalīdz atbrīvoties no sevis ierobežošanas, jāpalīdz novērtēt savu neierobežoto varēšanu.

Gribas veidošana saistīta ar savu iegribu, vēlmju ierobežošanu. Jāmāca atteikties no vēlmēm, kuras mums nevajag, kuras nedod lielāku harmoniju, jāiemāca atteikties no lietām, kuras mūsu iegribas noteiktas. Iegribu vai visu vēlmju nepiepildīšana rada sliktas sociālās attiecības, pat naidu. Bet to apmierināšana noved pie alkātības, nepiesātināmības - vajag vēl un vēl.

Gribas attīstīšanā var traucēt arī pieķeršanās. Pieķeršanās rodas no tā, ka izdalām sevi no pasaules, kā kaut ko atsevišķu. Pieķeršanās cilvēkiem, lietām utt., - *mans auto, mana māja, mans, mans, mans....*

Minētās potences bērņā un minētie traucējumu šo potenču realizēšanā nosaka nepieciešamību iemācīt bērņiem pētīt pašiem sevi, iemācīt izvērtēt savas domas, savus vārdus un darbus.

Galvenā metode: personīgs piemērs

Kā to uzsver Š. Amonašvili, ne mazāk būtisku lomu spēlē bērņa dabīgā tieksme tapt pieaugušam. Bet kas ir pieaugušais, kādas īpašības to raksturo? To bērņš vēro savos vecākos, ģimenē, vecākajos biedros, skolotājos. Liela nozīme ir labam piemēram, etalonam, svarīgi, lai labā un sliktā vērtību skalā bērņš gribētu sevi redzēt Augstākā pusē t.i., gribētu līdzināties saviem labajiem vecākiem, saviem labajiem skolotājiem un visbeidzot gribētu iemantot Dievam raksturīgas īpašības (dievišķas). Liela loma ir labā, jeb mīlestības kultivēšanai attiecībās. Mīlestības realizēšana palīdz veidoties kopības sajūtai, Veseluma izjūtai. Izjūtas ir tās, kas mūs ne tikai vieno, bet arī rada reālu radošās enerģijas pieplūdumu.

Kā palīglīdzeklis labā un sliktā aptveršanai lieti noder tautas pasakas, sakāmvārdi, tautasdziesmas, stāsti par draudzību, mīlestību, par Dzimteni, varoņiem, par pienākumu; lomu, teātra spēlēšana, rūpes par augiem, dzīvniekiem, cilvēkiem: saviem ģimenes locekļiem, draugiem skolas biedriem, skolotājiem, vecākiem cilvēkiem.

Galvenais darbs ir uz bērna paša pleciem!

Bērnam pašam jāattīsta sava iekšējā harmonija un pedagoga uzdevums ir palīdzēt šajā procesā, radot nepieciešamo vidi tam, lai rezultātā bērns pilnībā atvērtos.

Literatūra

Humānā pedagoģija: teorija un prakse, Š.A.Amonašvili, Ped. vēstnesis "Trīs atslēgas", 2003.06.;

Bērns-Visums, T.S. Boguš, Ped. vēstnesis "Trīs atslēgas", 2003.06.;

Izglītība un cilvēcisko vērtību mācīšana, Satja Sai Baba, Sathya Sai Newsletter, USA, Fall 1994.

Ieskats manas skolas didaktikā. 2006.

Lūk ko par to saka V.G.Nioradze: Stunda ir mācībprocesa mugurkauls. Visi izglītošanas un audzināšanas procesi vairāk vai mazāk ir saistīti ar to, kas notiek stundā. Stunda plānojas, tiek aizpildīta tā laiktelpa ar saturu, kura reglamentēta ar valsts standartu, noteiktu metodisku sistēmu, izdalītām finansēm un tiek administrācijas kontrolēta. Stunda ir pats spilgtākais pakāpiens mācību procesā un grūti iedomāties, ka nākotnē tā varētu nebūt. Skolotāja būtība te var izpausties divejādi: vai nu viņš samierināsies ar to, ka stunda ir mācībprocesa forma un paliks tradicionālos kontrolējošo prasību ietvaros, vai riskēs un apsteigs pats sevi, pacelsies pāri personīgai pieredzi un skatīs stundu caur garīguma prizmu. Profesore aicina skolotāju uzņemties atbildību un droši meklēt arvien jaunas stundu formas.

Kādas didaktikas teorijas atspoguļojas manā un skolas praksē? Jāsaka, ka skolā izmantojam visdažādākos didaktiskos paņēmienus un tie ir atkarīgi no dotās mācību situācijas, no tā ko gribam sasniegt vienā vai otrā gadījumā.

Ne reti izmantoju biheiviorisma idejas ar mērķi panākt bērna patstāvīgu vielas apguvi. To daru stiprinot iekšējo motivāciju ar

ārēju stimulu palīdzību. Izmantoju galvenokārt divus stimulus: pirmais saistīts ar atklātām uzslavām (galvenokārt izmantoju uzslavas) un otrs ar aizrādījumiem, piemēram, ne reti nodarbību laikā „vainīkam” un biedriem dzirdot, pa mobilo telefonu zvanu vecākiem un izsaku apbrīnu, sajūsumu par labi paveiktu darbu skolā vai mājās.

Kontroldarbus rakstam 1. lai noskaidrotu, kas vēl nav pietiekami labi apgūts – atzīmes nelieku; 2. lai apstiprinātos gatavība nākošās tēmas apguvei. Neizsaku nosodījumu par ko neizdarītu, nesaprastu, bet tikai darba gaitā nepārtraukti precizējam nākamos soļus. Bērniem veidojas patīkamas asociācijas un pārbaudes darbus viņi grib rakstīt jo tie ir viņu gatavības apstiprinājumi, kas ļauj virzīties izziņā uz priekšu. Arī neizpildīts mājas darbs nav nelaime, noskaidroju iemeslus, cenšos bērnu saprast, bērniem nerodas nepatika nākt uz skolu, ja mājas darbs nav izpildīts.

Ne vienmēr droši var pateikt pie kādas didaktiskās teorijas pieder viens vai otrs didaktisks paņēmiens. Jo līdzīgi darbojas ar kognitīviem, jautājums tikai tāds: vai rezultātā izstrādājas uz refleksiem balstīta motivācija vai arī tā ir saistīta ar dziņu izzināt pasauli, t.i., bērnam raksturīgo vajadzību pēc sasniegumiem un personīgās izaugsmes.

Matemātikas stundās plaši izmantojamu asociatīvo mācīšanās metodes, kura ir piemērota matemātisku darbību veikšanā, dažādu teksta uzdevumu risināšanā un tamlīdzīgi. Bērna atklājums, netradicionāls problēmas risinājums, skatījums uz lietām, atsaucība kādā kritiskā situācijā, neparasti paveikts darbs un tamlīdzīgi vienreizēji notikumi tiek apbalvoti ar uzslavu, izbrīnas un patīkama pārsteiguma izrādīšanu vai kā citādi. Operanto nosacījuma refleksu veidošana ir mācīšanās veids, kurā vajadzīgā uzvedība tiek provocēta spontāni un to neizraisa iepriekš zināmi stimuli. Tāpat neaizmirstu izmantot primāros un sekundāros pastiprinātājus. Dažkārt par labi paveiktiem darbiem izdalīju kādus kārumus, par apzinīgu darbu dodu tiesības pašam izvēlēties mājas darbus, to apjomu. Pēdējais ceļ skolēna pašapziņu, kā arī rada atbildību par paša izvēlēto darbu paveikšanu.

Skola veidota pirms 12 gadiem, iedibinot pozitīvu attieksmi pret darbu, labestīgas, draudzīgas jeb pareizāk sakot ģimeniskas attiecības tautskolniešu starpā. Šīs attiecības tiek kultivētas un attīstītas, tās jaunākie bērni „pārmanto” no vecākajiem. Te darbojas Šalvas Amonašvili aprakstās humānās pedagoģijas idejas par trim mā-

cībprocesa galvenajiem spēkiem: bērna tieksmi attīstīties, tieksmi kļūt pieaugušam un tieksmi pēc brīvības.

Mūsu skolas izglītības modeļa viens no balstiem ir sociālā iemācīšanās, tas ir, bērns mācās no citiem, kad mācīšanās iekšējie un ārējie pastiprinājumi veidojas personisko un vides faktoru ietekmē. To veidojam organizējot darbu saimēs. Tautas pedagoģijas galvenā izglītības vide Latvijā veidojās saimes, kurās dzīvoja visa vecuma cilvēki. Arī šobrīd bieži nākas dzirdēt par bērnu paātrinātu attīstību lielģimenē – kur bērnu skaits lielāks par divi. Šīs atziņas un vērojumi papildināti ar Šalvas Amonašvili aprakstītiem trīs mācībprocesa galvenajiem spēkiem, tapa par pamatojumu saimju izveidošanai skolā. Saimēs apvienoti dažāda vecuma bērni, kurās, mērot ierastiem skolu līmeņu standartiem, vienlaicīgi kopā mācās bērni no pirmās līdz deviņtai klasei.

Organizējot mācības saimēs, vienlaicīgi vērojami vairāki procesi: pirmkārt, jaunākie bērni mācās, vērojot vecākos, bet visi - skolotājus, meistaros; otrkārt. Veidojas pozitīvas, izpalīdzīgas savstarpējās attiecības. Mēs mākslīgi radām lielo ģimeņu modeli, kurās zinošākie (ne vecākie) "brāļi un māsas" top par "skolotājiem", jeb, kā mēs viņus saucam - par „skolotāju palīgiem”. Citiem vārdiem sakot, veidojam apstākļus, vidi, kurā realizējas princips: "Dots devējam atdodas!" Tāda kārtība bērnam aktīvākā veidā rada iespēju atkārtot reiz mācīto un reizē padziļina apgūtā izpratni - kā gan var ko iemācīt otram, ja pašam nav saprašanas par konkrēto lietu. Ir novēroti gadījumi, ka bērns, tapdams par „skolotāja palīgu”, izdara to, ko pirms brīža nav mācējies, tātad šī loma mobilizē intelektuālās spējas, koncentrē uzmanību. Tā visos gadījumos bērnam ļauj dziļāk apzināties savu varēšanu, raisot prieku par to, kas savukārt stimulē motivāciju. Novēroju, ka parasti šis "skolotājs", atrod labu kontaktu ar savu skolnieku. Apstiprinās, ka kognitīvistu apspriestie konstruktīvie procesi ir īpaši spēcīgi grupu apstākļos, kur katram dalībniekam ir jāizlopa jēga no kompleksās sociālās mijiedarbības (sociālais konstruktīvisms), kurā viņš ir iekļauts. Un ne jau tikai bērni - mēs visi mācāmies no cilvēkiem, ar kuriem atrodamies mijiedarbībā un, kuru kultūru un domāšanas veidu izjūtam. Diskusijas, kuras rodas skolniekiem sadarbojoties savā starpā un ar skolotāju, veido sociālā mijiedarbības gaisotni, kurā skolēni mācās ne tikai no skolotāja, bet arī cits no cita. Nenoliezami, ka kooperatīvā mācīšanās – skolnieku grupas kopīgs darbs:

veicina augstākus sasniegumus, paaugstina pašcieņu, attīsta sadarbību u.c.

Visi bērni grib kļūt par "lielajiem" (vecākajiem biedriem). Viņi atrod sev tos, kuriem gribētu līdzināties, tepat tautskolā un tie ir viņu vecākie biedri, kuri nepārtraukti atrodas viņu tuvumā. Ja šiem "lielajiem" darbs, zināšanas ir vērtība, tad arī jaunākajiem tās top par vērtībām. Ne reti ir novērots vēl kāds fenomens: jaunākie, darot savu darbu, neviļus dzird sarunas ar vecākiem bērniem, un gribot negribot viņu apziņā uzkrājas jauni vārdi, nosaukumi, sakarības - veidojas it kā pamats arvien sarežģītāku lietu izpratnei un vēlāk, apgūstot jauno, atklājas, ka daudzas lietas tiem saprotamas it kā pašas par sevi.

Kopus (sociālās) mācīšanos kombinējam ar individuālās apmācības metodēm. Kā apgalvo N.L.Geidž, stratēģijai kognitīvās mācīšanās norisē, kuru izmanto motivētu un mācīšanos aktīvi iesaistītu audzēkņu orientēšanā labākai vielas paguvei, ir nozīmīga loma. Mūsu skola palīdz skolēnam pašam ieraudzīt savu dzīves vīziju un vispārējas izglītības vietu tajā – palīdzot uzturēt motivāciju apgūt vienu vai otru mācīšanos priekšmetu. Viena no stratēģijām iezīmējās, kā mācīšanos patstāvīga apguve, ar nepieciešamību pašam apdomāt izlasīto, analizēt, pārcelt zināšanas uz problēmu risināšanu. Kā to darīt? – daļēji ierādu, bet kopumā bērni katrs atrod savu startēģiju. Domāju, ka te no manas puses jābūt lielākai aktivitātei, sniedzot ziņas par iespējamām stratēģijām (piemēram, ka izmantot mūsu atmiņas īpatnības).

Darbs saimēs

Eksistenciāli humānistisko koncepcijā tiek atzīts, ka visas cilvēka vajadzības ir iekšēji determinētas un ir cilvēka iekšējās būtības, ne sociālās vides uzspiestas un tās pedagoģiskās koncepcijas pamata atziņa ir tāda, ka vēlmi izzināt un izprast pasauli un mijiedarbības ar to katram cilvēkam ir iedzimta. Manās stundās skolniekiem pašiem jāapgūst teorija, jāpārbauda tās izpratne ar vingrinājumiem. Ja kas nesaprotams, vispirms noskaidrojam vai tas saistās ar jau veco jaunā kombinācijā, vai jauno vielu. Ja veco, tad parasti lieku pašam sameklēt agrāk pildītos darbus un rast pareizu risinājumu. Visādi cenšos panākt bērna pašmācīšanos. Tas nozīmē, ka bez maniem paskaidrojumiem bērns patstāvīgi apgūst jauno. Ne reti gadās, ka bērni jaunās problēmas risinājumus atklāj nestandarta veidā. Ir gadī-

jumi, kad pareizu atrisinājumu viņš panācis tikai pašam sev saprotamā veidā un ne vienmēr māc atklāt risinājuma algoritmu. Par to es priecājos! Esmu atklājis, ka bērni māc izmantot savas apslēptās spējas, likt strādāt smadzenēm bez apzinātas līdzdalības. Risinājums nāk nesalīdzināmi ātrāk, bez starprisinājumiem un jautājumiem. Esmu domājis par metodi, lai to veicinātu - mums dzīvē vienlīdz vajadzīga spēja saskatīt cēloņsakarības un spēja arī ātri risināt problēmas, nekavējoties bezgala garās secīgu notikumu ķēdītēs.

Ar priekšā teikšanu necīnos, bet tieši otrādi - to veicinu, nekad neko pats nelaboju, bet vēršos pie kāda cita skolnieka ar lūgumu palīdzēt, vai problēmas atrisināšanai organizēju grupu darbu. „Skolēns mācīšanās sadarbībā ar skolotāju un citiem mācību procesa dalībniekiem iegūst pieredzi rīkoties saskaņoti kopā ar citiem, lūgt un sniegt palīdzību; komandas darbībā rezultāta iegūšanai centrā ir kopība mācību procesa veidošanā, līdztiesība kļūst par apzinātu efektivitātes nosacījumu...”, raksta I.Žogla .

Ne reti gadās, ka jaunākie skolēni, galvas nepacēlušī no sava darba, pēkšņi pasaka priekšā vecākajam, ar kuru tobrīd runājam.

Cenšos visās stundās respektēt otra brīvību (attiecības ar skolēnu – saskaņotība, līdztiesīgu partneru attiecību veidošana) , aizstāvēt savu brīvību un nepazaudēt drosmi riskēt.

Bez tam ievēroju, ka izziņas motivācija var mazināties (un tās vietā var parādīties cita motīva darbība) divu apsvērumu dēļ: pārāk augstās grūtības pakāpes dēļ (ja jūtu ka pēc programmas paredzētais ir par grūtu ne reti atkāpjamiem vai pārceļam uz vēlāku laiku) vai , pilnīgi pretēji – pārāk vieglas problēmas) nerisinām. Apstiprinās I.Žoglas rakstītais, ka izziņas motīvs, kas tieši ierosina mācīšanos, var palikt nepiepildīts augstas grūtības pakāpes un nesasniedzama rezultāta dēļ.

Skolotāja un mūsu gadījumā arī „skolotāja palīga” operatīva palīdzība – mazās saimēs ir viegli realizējama. Skolēna vēlēšanās demonstrēt sasniegumus bieži sastopas ar neiespējamību to darīt tūdaļ; skolotājam grūti nodrošināt individuālu un operatīvu palīdzību; intensīvā un laika ziņā limitētā mācību procesā individuās palīdzības trūkums rada skolēnos bezcerības izjūtu un mazina centību; neuzticēšanās, tāpat kā palīdzības trūkums rada bezpalīdzību u.c. norāda I.Žogla. Tāpēc veidoju pilnīgas uzticēšanās gaisotni t.i., uzticos pa-

šam izvēlēties mācību tempu, vielu (sava priekšmeta robežās - algebra vai ģeometrija), uzdevumus. Tas bērnos rosina atbildības sajūtas rašanos – es taču pats uzņēmos! Cenšos nodrošināt prieku par sasniegto – tas veido individuālu pamatu turpmākam panākumam un ticību saviem spēkiem;

Es par mājas darbu neizpildīšanu izrādu neapmierinātību tikai atsevišķos gadījumos. Cenšos noskaidrot iemeslus. Visi uzdevumi ir jāapgūst - vienalga kur un kad. Bērni to zina un veic tos tur, kur tas ir ērtāk, īpaši nekavējoties, jo viņi ātrāk grib būt tādi paši, kā vecākie, zinošākie skolas biedri.

Mēs esam noņēmuši laika limitu vispār – tas nerada stresa situācijas, nepatiku, kas rodas aiz tā iemesla, ka nespēj izturēt uzspiesto tempu.

Skolā nav zvana, kas aicinātu visus uz starprīdi. Vai vienmēr līdz atpūtai jāgaida 40 minūtes - tas var notikt, bērniem vienojoties ar skolotāju, arī ātrāk. Un vēl ar to, ka skolas zvana neesamība veicina pabeigt nodarbībās iesākto. Klasēs ir pulksteņi un katrs skolotājs zina cik ilgi viņš ir strādājis, viņš bez zvana zina, kad laiks pie darba ķerties kādam citam skolotājam. Bieži nodarbību maiņa notiek plūstoši t.i., pakāpeniski iesaistot jaunā nodarbībā tos skolniekus, kuri ir pabeiguši savus darbus pie iepriekšējā skolotāja. Gadās, ka kaut ko tomēr nepabeidz. Tad rosīnu bērnus dienas laikā atrast laiku, lai saskrietos kaut vai uz īsu brīdi un apzinātu padarīto, iezīmētu nākošos soļus, nākošos uzdevumus.

Un, ja bērns netiek galā ar pirmās pakāpes loģikas elementiem, tad ne vienmēr varam vainot pamatskolas standarta prasības. Ir jāatrod paņēmieni, jāattīsta metodes, un nevis jāliek slikta atzīme - jāstrādā tik ilgi, cik katram tas ir nepieciešams. Mēs tautskolā neplānojam, cik stundu drīkstam patērēt vienai vai otrai sadaļai, mēs tērējam tieši tik, cik tas vajadzīgs attiecīgām bērnam. Tas nepavisam nenozīmē, ka neiekļaujamies nekādos rāmjos. Tieši otrādi - individuālā pieeja vairumam bērnu ļauj apgūt lietas ātrāk un dziļāk nekā kolektīvā.

Savu darbu ar bērniem organizēju tā, ka esmu pieejams konsultācijai jebkurā laikā. Kā rakstā I.Žogla, skolotāja palīdzībai (pamācības, ieteikumi, demonstrējumi, skolēna ievadīšana patstāvīgā darbā – palīdzēt iemācīties mācīties un tamlīdzīgi) ir liela loma. Vērojot skolēna darbu, atklāju, kuram nepieciešama mana palīdzība. Ik pa

laikam griežos pie viena vai otra skolēna ar jautājumu, vai nav vajadzīga palīdzība.

Bērnu panākumu izvērtēšana ir mācību procesa integrāla daļa un to daru pastāvīgi vērojot, vadot un sadarbojoties ar skolniekiem. Bērni labi apjēdz arī savu varēšanu, savas zināšanas, savu prasmi. Viņi labi saskata darba glītumu, rūpību. Un visvairāk viņi gaida prieku, kas rodas apzinoties savu varēšanu, prieku par paveiktu darbu, prieku, ka arī citi to prot novērtēt, prieku, ka māki palīdzēt citam. Manuprāt, viens no šķēršļiem priekam ir atzīmju likšana. Liekot tās, biežāk taču gadās, ka tā nav visai augsta. Vai tā radīs bērnam prieku? Ne jau neveiksme ir prieka avots, un tā nav arī motivācija tam, lai mācītos labāk - mēs tā tikai domājam. Atzīme kā motivācija centieniem kļūst arvien labākam ne vienmēr nostrādā un, ja nostrādā, tad paliek jautājums: vai tā ir laba motivācija?

Tātad mācību sasniegumu vērtēšanas sistēma balstās galvenokārt uz paškontroli, jo bērni paši patstāvīgi apgūts mācību vielu. Protams, ka vērtē arī skolotājs, izmantojot valstī pieņemto normatīvo vērtēšanu. Vērtēšanu, lai iegūtu informāciju par programmas apguves panākumiem notiek parasti tikai tad, kad programma ir apgūta pilnībā, vai semestru beigās, kad nepieciešams valstī pieņemts vērtējums. Parasti rezultāts nav slikts. Kā raksta N.L.Geidž kriteriālie pārbaudes darbi mēra, vai skolēns ir vai nav sasniedzis standarta kritēriju vai konkrētu sasnieguma līmeni. Ceļš programmas apgūvē iezīmējas ar ieskaitēm pa atsevišķām tēmām. Parasti tās ir neformālas un reti kad jāveic īpašs pārbaudes darbs. Kriteriālos pārbaudes darbus rakstam 1. lai noskaidrotu, kas vēl nav pietiekami labi apgūts – atzīmes nelieku; 2. lai apstiprinātos gatavība nākošās tēmas apguvei. 12 gadu šādas vērtēšanas pieredze liecina, ka cits variants patreiz nav vajadzīgs – ne atzīme motivē, bet zināšanas un vēlme apgūt visu programmu. Skolēns necenšas pēc atzīmes par kādu tēmu, un tas ir labi, jo netiek izjaukts programmas veselums.

Mūsu mācību procesa organizācija ļoti svarīgu vietu ieņem individualizācija un diferenciacija. Kā raksta Dzidra Albrehta, individualizācija nozīmē tikai to, ka ar to tiek veidoti skolēna mācību un audzināšanas procesa vislabvēlīgākie apstākļi – tiek ņemtas vērā skolnieku individuālās atšķirības. Varētu likties, ka individualizācijas idejas ir pretruna ar mūsu skolā attīstāmo veseluma (integritāti) koncepciju. Mēs realizējam iekšējo diferenciaciju, t.i. ne tikai neizdalot bēr-

nus pēc kaut kādām kopīgām pazīmēm, bet tieši otrādi – lai cik atšķirīgi nebūtu bērni, visi mācās vienā saimē. Te bez citiem guvumiem vēl jāatzīmē to, ka lielā bērnu dažādība saimēs, rada vienreizējas savstarpējās bagātināšanās iespējas.

Pirmais secinājums, skolā konsekventi nepieturas pie kādas klasiskas didaktikas, bet tiek izmantots viss, lai panāktu vēlamo rezultātu. Varētu to sauktu par eklektiku, bet varbūt to nosaka visa Veselums – vai tajā nebūtu jābūt visam?

Diezgan bieži ir dzirdēts, ka viss jau ir kādreiz aprakstīts un didaktikā neko jaunu neradīsim. Man gribās šim apgalvojumam iebilst. Jaunais manā skatījumā: pirmkārt, tajā, ka sintezējam veselumā agrāk aprakstītās didaktiskās metodes, pievienojot jaunās atziņas pedagoģijā. Otrkārt, sintezējam tās ar tautas pedagoģisko praksi. Treškārt, jaunais ir tas, ka MĒS to darām. MĒS skolotāji, ka neatņemama mācību procesa sastāvdaļa esam katrs ar savu gara gaismu, sirds mīlestību, apziņas plašumu un daudz ko citu. Par skolotāja ne vienmēr pareizi novērtētās lomas nozīmi minētajā rakstā (125.lpp) runā B.G.Nioradze. Mēs B.G.Nioradzes un savu spēju iedrošināti mēģinām kombinēt vecās atziņas dialektikā un veidot jaunus.

Svarīgs ir komandas darbs – tā ir saime vai grupa konkrēta mācībpriekšmeta apguvei. Komandā uz līdztiesīgiem pamatiem strādā kā skolotājs, tā skolnieki (skolotājs reizē ir skolnieks un otrādi – skolnieks skolotājs. Citiem vārdiem sakot, visi ir mācībprocesa dalībnieki, kuriem savstarpēji sadarbojoties visi iegūst pieredzi rīkoties saskaņoti kopā ar citiem, lūgt un sniegt palīdzību sadarbības partneriem, jeb saimes locekļiem. Saimes darbībā rezultāta iegūšanai centrā ir kopība mācībprocesa veidošanā, līdztiesība individuālo prioritāšu realizēšanā. Būtisks mācību procesa komponents ir saskarsme. Komandas darbā caur pieredzes apmaiņas notiek savstarpējs bagātināšanās process, veidojas pozitīva saskarsmes pieredze starp dažāda vecuma dalībniekiem. Dažādu vecumu grupā apziņas vidējais līmenis ir daudz augstāks nekā viena vecuma grupā, kas veicina jaunākā straujāku intelekta attīstību (vecākais reiz bijis jaunākais). Līdztiesība sarunā, dialogā veicina komandas locekļu pašapziņas celšanos. Ir novērots, ka pat 5 gadīgs bērns piedaloties fizikas stundā, kā līdztiesīgs partneris, spēj labā līmeni runāt par saviem novērojumiem dabā.

Un nobeidzot man gribas parunāt par vienu interesantu motivācijas veidu. Varbūt to varētu saukt par komunikatīvo motivāciju, jo šķiet, ka to veido saskarsmes motīvi. Parasti gan ar tiem saprot personības tieksmi pilnveidoties, apliecināt sevi kolektīvā, gūt atzinību vienaudžu vidū un tamlīdzīgi. Taču mūsu gadījumā ir kāda nianse skolotāja un bērnu savstarpējā sadarbē vienotam mērķim (konkrēti - apjēgt matemātiku), darbs komandā veido tādu kā šis vienotības radītu motivāciju. Mēs it kā visi esam vienā straumē un motivācija ir saistīta ar ļaušanos šai straumei.

Literatūra

B.G. Nioradze, Skolotāja gaismas saskarsme ar skolnieka sirdi, „Trīs atslēgas”, Pedagoģiskais vēstnesis (krievu valodā), astotais izlaidums, 2004, Maskava;
N.L.Geidž, D.C.Berliners, pedagoģiskā psiholoģija, Zvaigzne ABC
Dzintra Albrehta, Didaktika, „Raka”, 2001;
Irēna Žogla, Didaktikas teorijas pamati, „Raka”, 2001;
Šalva Aminašvili, Humāni –personiskā pedagoģija: teorija un prakse, „Trīs atslēgas”, Pedagoģiskais vēstnesis, sestais izlaidums (krievu valodā), 2003, Maskava
Dace Bērziņa, Skolotāj, kā lai piespiežu savu bērnu mācīties? žurnālā *Psiholoģijas Pasaule*, Irēna Žogla, Didaktikas teorijas pamati, „Raka”, 2001.,
Deivids Prets, Izglītības programmu pilnveide, *Zvaigzne ABC*, 2000.

Mācību stunda ētikā: diskusija. 2007.

Diskusija, dialogs ir refleksīvā klausīšanās (aktīva līdzdalība, paužot visdažādāko attieksmi). Tā var notikt

(1) *grupā* (ģimenē, skolas kolektīvā, sporta komandā u.c.);

(2) *pārī* – divu cilvēku starpā;

Diskutē, lai apmainītos ar informāciju, domām un radoši tās attīstītu. Ir iespēja ko precizēt, lai saprastu, apaugt jaunām idejām. Gribam vai nē, mēs šajā procesā arī savstarpēji ietekmējamies. Dialogam var būt katalizējošs, aktivizējošs raksturs vai pilnīgi pretējs – veicinošs pasivitāti.

Diskusija parasti ir verbāla, bet diskusijas laikā liela nozīme ir neverbālai komunikācijai – mīmikai, žestiem, pozai, balss tonalitātei, tempam, acu kontaktam, telpas un laika organizācijai (M.,Pļaveniece, D., Škuškovnika, 2002., 89.lpp.).

Organizējot cilvēkus kopīgam darbam, neatkarīgi no tā, vai tie ir skolnieki, vai darba kolektīvs ir jāpārvalda komunikācijas prasme saskarsmē.

Pamata lietas, pēc kurām vadījos organizējot stundu

Kas jāievēro, lai dialogs izdotos?

- Savs viedoklis ir jāizklāsta uzmanīgi un apdomīgi (seko līdzi savām domām, vārdiem, emocijām), lai kas arī nebūtu jāuzklausā: žēlabas, izmisums, vajadzības, prasības utt.;
- Jāuztur tāda sarunas atmosfēra, kurā neviens nebaidās izteikt savu viedokli (teiktais netiks kritizēts, noliegts, bet attiecības būs draudzīgas, izteikties rosinošas);
- Savu viedokli vajag izteikt, to pamatojot, nevis izmantojot spēka pozīcijas (deklarējot, uzspiežot);
- Ir uzmanīgi jāuzklausā cita viedoklis, argumenti – jābūt aktīvam klausītājam;
- Saruna ir jānotiek uz līdztiesības (vienādu tiesību) pamatiem. Ir jāpieņem un jāsaprot otra redzes viedokli, līdz izsakāt savu;
- Lai gan dialogam jānoved pie kopsaucēja sadarbībai, ne vienmēr pamatojumi ir jāsalīdzina (tas nozīmē, kādu no tiem atzīt par nepietiekamu vai nepareizu) te mazliet gribu pakavēties pie tā, kāpēc tas ir svarīgi. Nekad nevajag gaidīt, ka visi par kaut ko būs vienprātis. Katram no mums ir sava pieredze, zināšanas, katram savs lietu kārtības apziņas apvāršnis un tāpēc katram ir sava taisnība un tā mums dotajā mirklī ir absolūta. Man šķiet, ka nebūtu pat jāuztraucas par to, ka laika gaita nav nekādas izmaiņas un nav iespējams ar kādu par kaut ko vienoties – tad sadarbībai, ja tādu grib veidot, (abām pusēm) ir jāmeklē cits partneris. Parasti, gan ir tā, ka diskusijas un dialogi sekmē kopdarbu, jo nemanāmi notiek savstarpējās bagātināšanās process, kas bieži noved pie kāda kopsaucēja.
- Dialogam jābūt vērstam uz sadarbību (izvairīšanās no dialoga traucē sadarbībai, kopīgu mērķu izvirzīšanu, sasniegšanu, neveicina pušu attīstību, tajā skaitā spriest un domātspējas pilnveidošanos, veicina dogmatisku pieķeršanos „savām” patiesībām un tamlīdzīgi);
- Ja sarunas ir par kādu kopīgi svarīgu sadarbības tēmu, ieteicams sarunas tēzes pierakstīt;

- Jānoliek malā personīgās ambīcijas, nepatika, negatīvos emocionālos stāvokļus, antipātijas utt.;

Jautājumu uzdošanas noteikumi

Dialoga situācijās liela nozīme ir prasmei uzdot jautājumus. Ir lasīts, ka Platons prasmi uzdot jautājumus vērtējis augstāk par atbildēm uz tiem. Sokrāts gribēja, lai skolnieki paši attīsta savu izpratni, un tāpēc nav atbildējis uz jautājumiem – skolniekiem pašiem bija jāatrod pareizās atbildes. Viņš bija pārliecināts, ka zināšanas ir skolniekā un atbilstoši to stimulējot (uzdodot jautājumus), tās atklājās. Pareizi jautājumi palīdz dziļāk izprast apspriežamo tēmu gan pašam jautājuma uzdevējam, gan atbildētājam. Man ne reti ir nācies pieredzēt to, ka pat sadzīvē, pareizi uzdoti jautājumi izslēguši pārpratumus, kuri varēja novest līdz nopietnam konfliktam. Jautājumi palīdz uzzināt otra cilvēka viedokli, precizēt to.

- Jautājums nedrīkst būt pārākuma apliecināošs;
- Jautājums nedrīkst būt pazemojošs (sarunas partnera intelektuālo, fizisko, psihisko un tamlīdzīgo spēju vai nespēju vērtējošs);
- Labs ir tas jautājums, kas kliecē citu šaubas;
- Jautājumu jāformulē precīzi;

Kas palīdz uzturēt sarunu?

- Dialoga veiksmīgu realizāciju var nodrošināt tikai skaidrība par sevi - jāpēta sevi. Tāpēc ļoti svarīga ir: -Savu emociju apzināšanās; -Emociju kontrolēšana – spēja apvaldīt dusmas, paciest vilšanos; mazāk agresivitātes, kaitīgu ieradumu; vairāk pozitīvu emociju; mazāk vientulības un sociālo problēmu.
- Attīstīta empātija (svešu emociju nojaušana) – labāka spēja izprast otra cilvēka viedokli; lielāks iejūtīgums; prasme uzklaut.
- Prasme analizēt un saprast savstarpējās attiecības; prasme izbeigt strīdu un panākt vienošanos; lielāka pašpārliecība un labākas sazināšanās iemaņas; lielāks sabiedriskums, popularitāte; vairāk iecienīts, sabiedriska, harmoniska attiecībās; atklātāks, atsaucīgāks, izpalīdzīgāks, demokrātiskāks. (D., Goulmens, 2001.,408.lpp.)
- Zināšanas par to, kādi apstākļi palīdz un kādi traucē diskusijai (individuālās īpašības, temperaments, katra pieredze, valodas zinā-

šanas, dialekts, argumentācijas loģikas trūkums, jūtu pasaule, nepatika, fizioloģija, filozofija, vērtīborientācija, fiziskā, sociālā, psiholoģiskā (bailes, neveiklība, uztraukums) vide utt.).

- Vizuālais kontakts - tas ļauj sajūst klausītāja pozitīvo attieksmi pret teikto, vai arī viņa noraidošo, vienaldzīgo attieksmi. Ar vizuālā kontakta palīdzību var regulēt notiekošā tempu, darba spriedzi, kontrolēt situāciju. Ar to var uzsākt un beigt attiecības;

Kas traucē? Kā novērst traucējošo?

- Uzmanīgas attieksmes trūkums pret apspriežamo tēmu vai negatīvas emocionālas reakcijas dēļ, ko runātājs izraisījis;
- Domas par iespējamo atbildi (ne viss klausās) vai tas, ka kāda no pusēm ir pārņēmtas ar savām problēmām, rūpēm un pārdzīvojumiem;
- Informācijas trūkums par sarunas tēmu un dalībnieki vienkārši nesaprot, par ko ir runa – tēlo sapratni, lai gan risina savas domas (J., Kupčs, 1997.,56.lpp);
- Žesti, kas kaitina sarunas partneri vai pozitīvo pārpilnība.
- Pozas – sakrustotas kājas, rokas.
- Mīmika var palīdzēt un traucēt. Tā visvairāk ir pakļauta apziņas kontrolei un ir ļoti daiļrunīga ķermeņu valoda. Atspoguļo: prieku, bēdas, interesi, bailes, pārsteigumu, riebumu, mīlestību. Arī neziņu, apjukumu, ciešanas, pārdomas, depresiju, ironiju u.c.;
- Draudi; pavēles; negatīva kritika; personību aizskaroši izteicieni; nevajadzīga iztaujāšana; nevietā doti padomi; uzvedības motīvu piedēvēšana; atteikšanās apspriest; tēmas mainīšana; nomierinoša noliegšana (viss nokārtosies, neraudi). (M., Pļaveniece, D., Škuškovnika, 2002.,101.lpp.)

Daži traucējošo momentu novēršanas iespējas:

- Komunicēt pārlicinoši – tiešā, atklātā un brīvā runā precīzi un skaidri izteikt savas domas;
- Neļauties vēlmei izplūst bezvārdu emocijās (nepaļauties uz otra nojasmām, nepilnīgām zināšanām);
- Jāķeras pie problēmas un nevis pie cilvēka;
- Nepārspīlēt ar pārmērīgiem paskaidrojumiem (nepārspīlēt ar taisnošanos, atvainošanos vai pat aizstāvēšanos);

- Jābūt savu izteikumu saimniekam (lietojiet apgalvojumus „es” formā);
- Jābūt godīgam (patiesam pret sevi). (S., Bišopa 2002.,57.-62.lpp.)

Stundas plāns

Šis ir otrās stundas plāns ciklam "Diskusija". Pirmā stunda bija veltīta jautājumam, kas ir diskusija un kas jāievēro, lai tā būtu veiksmīga. Skolotāja mudināti, bērni izteica savas domās par šiem jautājumiem un kopā ar skolotāju apsprieda kādām ir jābūt prasmēm, lai diskusija nepārvērstos „tirgū”, kurā cenšas viens otru pārkliegt (šādu situāciju arī izmēģinot).

- Klase: 2.saime – jaukta dažāda vecuma (no 6 līdz 13 gadiem) grupa kopskaita 8 bērni.
- Priekšmets: ētika
- Stundas tēma: viena no vērtībām - draudzība
- Sociālās prasmes (I.,Odiņa, 2007.): diskusijas prasme –*klausīties, uzdot jautājumus, ievērot laika limitu, ievērot norādījumus, izskaidrot savas idejas, koncentrēties, nenoniecīnāt, nenovirzīties no tēmas, piedalīties, skatīties vienam uz otru grupā, pieņemt citu viedokli, runāt pēc kārtas, sekot līdzī domai, atzīt savas un grupas kļūdas, izvērtēt darbu, pārliecināt, pilnveidot idejas, rezumēt.*

Pirms stundas

-Kopā ar skolniekiem (tradicionāli) sagatavojam klasi nodarbībai: atbrīvojam klases centrā vietu krēslu izvietošanai aplī. Sēdēšana aplī palīdz nodrošināt komunikācijai labvēlīgus apstākļus: *visi atrodas vienādās telpiskas pozīcijas t.i., neviens te nav priekšā vai aizmugurē - pirmajā vai otrajā plānā; līdztiesību; tiešu acu kontaktu; nav barjeras; labi viens otru redzam, dzirdam.*

-Sagatavotas lapas zīmēšanai. Parasti apspriestos jautājumus motivācijas veidošanai (stiprināšanai) aicinu arī pārvērst tēlos. Tie var būt zīmējumi, stāstiņi vai abi kopā.

-Sagatavoju (sameklēju) stāstiņu atbilstošu stundas tēmai, apmēram 5 minūtes garu (lai galvenais stundas laiks paliktu diskusijai). Apšpiežamie jautājumi var būt vairāki (šoreiz tas ir viens – *kas ir draudzība?*), bet par tiem parasti esam vienojamies iepriekšējā stundā. Šāda iepriekšēja vienošanās ir svarīga, jo tā ļauj katram savlaicīgi pārdomāt (varbūt zemapziņā noskaņoties) diskusijas tēmu vai jautājumus.

Stundas norises plāns:

Laiks minūtēs	Skolotāja darbība un instrukcijas	Mērķis
2	Atgādinu ko mēs darījām iepriekšējā stundā un izstāstu šāsdienas stundas plānu. Diskusijas tēma: <i>kas ir draudzība?</i>	Noskaņošanās tēmai
3	<i>Nolasu noteikums:</i>	
	Katram atvēlēts precīzs sava viedokļa izteikšanas laiks – 1 minūte;	<i>Prasme:</i> ievērot laika limitu
	Kamēr kāds runā, nedrīkst izteikt replikas vai kādus iestarpinājumus, nemaz nerunājot par runas pārtraukšanu (katrs tam doto laiku var izmantot pilnīgi un netiek izsists no savas domas ritējuma);	<i>Prasmes:</i> runāt pēc kārtas, klausīties, nenovirzīties no tēmas, sekot līdzī domai
	Pirmais runātājs piesakās brīvprātīgi, bet nākošais ir blakus sēdētājs saules kustības virzienā;	<i>Prasme:</i> piedalīties
	Pēc katra runātāja var uzdot jautājumus;	<i>Prasme:</i> uzdot jautājumus, noskaidrot būtību
	Ja nav ko teikt, savu rindu var izlaist;	<i>Prasme:</i> nenoniecīnāt
	Diskusija pa apli var nostāigāt vairākus lokus (par loku skaitu vienojas pirms diskusijas). Šāda kārtība ļauj pilnīgāk izteikt savas domas, (jaunas idejas var tikt citu runātāja rosinātas, jeb pēkšņi dalībnieks ir atcerējies kādu svarīgu argumentu);	<i>Prasmes:</i> izskaidrot savas idejas, koncentrēties, pārliecināt, pilnveidot ideju
	Diskusijas laikā nedrīkst neviena izteikto domu vai personu kritizēt – drīkst izteikt tikai savu viedokli (nedrīkst lietot vārdus: tu spried nepareizi, tavas domas ir muļķīgas un tamlīdzīgi);	<i>Prasme:</i> pieņemt citu viedokli
Diskusijas organizētājam ir veto tiesības uz runātāja pārtraukšanu, ja netiek ievēroti diskusijas noteikumi.	<i>Prasme:</i> ievērot norādījumus	
5	Nolasu stāstu	<i>Prasmes:</i> koncentrēties, sekot līdzī domai, klausīties; Koncentrēšanās tēmai -draudzība
18	Diskusija (piedalās arī skolotājs) par to, <i>kas ir draudzība</i>	Iepriekšminētās prasmes un vērtības – draudzība
10	Aicinu uzzīmēt, kādu ainu no dzirdētā	Motivācijas stiprināša-

	stāstīna, vai paša ieraudzītu ainu par draudzības tēmu	na
2	Noslēgums, Vai draudzība ir vērtība? Kādi bija mani un skolnieku vērojumi apgūstot diskusijas prasmi? – kas iznāca un pie kā vēl jāstrādā? Zīmējumu aicinu pabeigt mājās. Piesaku nākošās stundas (diskusijas) tēmu: līdzjūtība	<i>Prasme:</i> atzīt savas un grupas kļūdas; rezultēt; izvērtēt darbu.

Secinājumi

1. Diskusijas noteikumus bērni pieņēma un izpildīja;
2. Diskusijas vadīšanu (norises kontroli) varētu uzticēt kādam skolniekam;
3. Stundas - diskusijas ir labs nodarbības veids, lai attīstītu sociālās prasmes un veidotu bērnos pilnīgāku saturu vērtību kategorijām.
4. Diskusijai atvēlētais laiks par īsu;

Literatūra

- Daniels Goulmens, Tava emocionālā inteliģence, Jumava, 2001.;
- I.Odiņa, Sadarbības pedagoģija, izdales materiāli, Daugavpils, DU, 2007.;
- Jānis Kupčs, Saksarsmes būtība, Zvaigzne ABC, 1997.;
- Maija Pļaveniece, Daina Škuškovnika, Sociālā psiholoģija pedagogiem, Raka, 2002.;
- Sjū Bišopa, Attīsti savu pašpārliecību, „Pētergailis”, 2002.;

Tautskolas „99 Baltie Zirgi” organizēšana un darbība. 2007.

Nodarbinātības aģentūras pētījumi mūsu valstī atklāj, ka aptuveni 75% skolu beidzēji nezin ko darīt pēc vispārējās izglītības iegūšanas, nezina kādu amatu izvēlēties, kādu dzīves ceļu iet. No tiem, kuriem ir kaut kāds priekšstats par savu nākamo profesiju, par galveno nosacījumu (90%) tās izvēlē atzīst labu atalgojumu.

Mans vērojums: bērni kļūst ar vien trulāki: intelektuāli, garīgi un fiziski (Latvijā ~84% bērnu atklāti veselības traucējumi (S. Aišpu-

re, 2005). Trulums noved pie neadekvātas uzvedības, rīcības – bērni ne tikai nespēj ieraudzīt savas rīcības sekas, bet pat nesaprot, kāpēc vispār izdarījuši kādu nelietību, kāpēc rīkojušies tā vai citādi. Trulums atspoguļojas viņu sejas izteiksmēs: acīs, mīmikā; atspoguļojas runā, gaitā, apģērbā utt.

Skola Latvijā ne ar ko īpaši neatšķiras no citām skolām pasaulē (dažiem izņēmumiem) un līdzīgi tām nav mācējuse izglītību veidot balstoties uz savas tautas mentalitātes īpatnībām, tautas ētiskām pamatvērtībām. Tirgus ekonomikai raksturīgā ekonomisko attiecību brīvība (kaut nosacīta) netiek attiecināta uz izglītību, pat privāto. Tā ģenerējusi virkni neuzticību apliecinošas valsts pārbaudes institūcijas un izglītības birokratizēšanos, kas neveicina skolas meklēt risinājumus konkrētām, praktiskām izglītības problēmām, bet uztur pārspīlētu dažādu valsts kontroles dienestu negaidīto pārbaudžu radītu stresa situāciju. Manuprāt, cēloņi nav meklējami ne skolotājos, ne skolniekos, bet sabiedrībā kopumā. Vai var izdalīt no sabiedrības skolu? – Vai tā ir kaut kas stāvoša ārpus sabiedrības? Sabiedrība jāuzlūko kā veselums ar tajā esošiem cilvēkiem, organizācijām, institūcijām, tajā valdošiem principiem, vērtībām, kuras tā realizē un aizstāv.

Nevar nopietni runāt par izmaiņām valsts izglītības koncepcijā, kuras būtu pretrunā ar patērētāju sabiedrības tirgus ekonomikas interesēm t.i., veidot to uz Veseluma filozofijas, humānās pedagoģijas principu pamata. Šobrīd viss reducējas uz sabiedrības vajadzību apmierināšanu - jāgatavo cilvēkus, kuri būtu spējīgi pielāgoties mainīgiem sabiedrības apstākļiem. Kā izsver A.Broks (A., Broks, 2000.) Rietumu modernās problēmas ienāk arī pie mums Latvijā, tajā skaitā arī izglītībā. Skola sabiedrībai šodien ir līdzeklis, lai veidotu tai piedēriņus par tirgus precī.

Taču minētie apsvērumi nenozīmē, ka nevar veidot Jaunas skolas iedīgļu, ka nevar aprobēt jaunas atziņas pedagoģiskā psiholoģijā un tamlīdzīgi.

Zinātniskums? Es noliedzu zinātnes nozīmi. Bet paradigmas, uz kurām tā veidojusies, manuprāt, ir novecojušas un tāpēc man vairs tā nepatīk. Man nepatīk zinātne, kas absolutizē, noliedz ko un tajā pat reizē runā par bezgalību. Man nepatīk tā zinātne, kurai neįjū sirdi. Man nepatīk tas zinātnes jēdziens, ko radījis pragmatiskais prāts - tas pauž augstprātību, apliecinādams sevi kā nozīmīgāko

pasaules izzināšanā, dzīvošanai pasaulē. Šī zinātne (iespējams nepazīti) ir radījusi neuzticēšanās atmosfēru. Vai tā joprojām neuzskata par tumsoņiem, šarlatāniem, blēžiem, spekulantiem tos, kas uzdrīkstas paust vairākuma nepamanītu vērojumu (piemēram, Šri Aurobindo pētījumi, eksperimenti), atskārtumu? Šo zinātni var uzskatīt par vairākuma uzspiestu „demokrātiju” (agrāk varēja teikt ko citu), kas savu varu balsta uz tehnokrātiju un masu tumsonību.

Man patīk pedagoģija, jo tā pirmā ir atskārtusi, ka nevar neietvert sevī ne klasisko psiholoģiju, ne tehnosabiedrības tehnoloģijas, ne mākslu, ne filozofiju, ne Dieva jēdzienu. Tā šodien drosmīgi runā par Mīlestību, par Veselumu, par Nemirstību, par Dievu, par dvēseli, par reinkarnēšanos un citām „nereālās, abstraktās pasaules” lietām, jo atskārtusi to patiesīgumu. Mūsdienų pedagoģija, kas orientēta darbam ar „nākotni” nevar tikt balstīta uz „zobratīņu” apziņas patiesībām.

Atziņas

Sistemaloģijas atziņas par nepieciešamību aplūkot sistēmu veselumā sakrīt ar holisma filozofiju, kura ir pamatā humānai pedagoģijai. Izglītības sistemoloģija, kā turpat raksta A. Broks, *atsedz izglītības organizācijas iekšējās un ārējās kopsaistības, uzrāda ikvienas izglītības sistēmas gan idejisko, gan materiālo karkasu jeb skeletu to organiskā vienotībā.*

Otrs atklājums bija tāds, ka intuitīvi esmu mēģinājis veidot sistēmas gan domājot tikai par jaunas skolas dibināšanu, gan organizējot darbu skolā. Mēģināju tās sakārtot atbilstoši sistemaloģijas teorijai (A., Broks, 2000., 3.lpp.).

Cita sistemaloģijas pievilcība slēpjas tajā, *ka sistemaloģija kā vispārīga mācība par visu lietu un procesu sakārtotību faktiski ir reizē lietišķā filozofija un psiholoģija.* Kā priekšmets, bet neizslēdz savu pielietojumu nevienā no cilvēka darbības jomām, pat ne reliģiska rakstura.

Tautskolas modelis

Nemot vērā augstāk paustās atziņas, man jāatzīst, ka nu būtu laiks pārskatīt paša pasaules modeli, bet šobrīd neesmu tam gatavs un tāpēc stāstīšu par to, uz kā veidoju savu skolu.

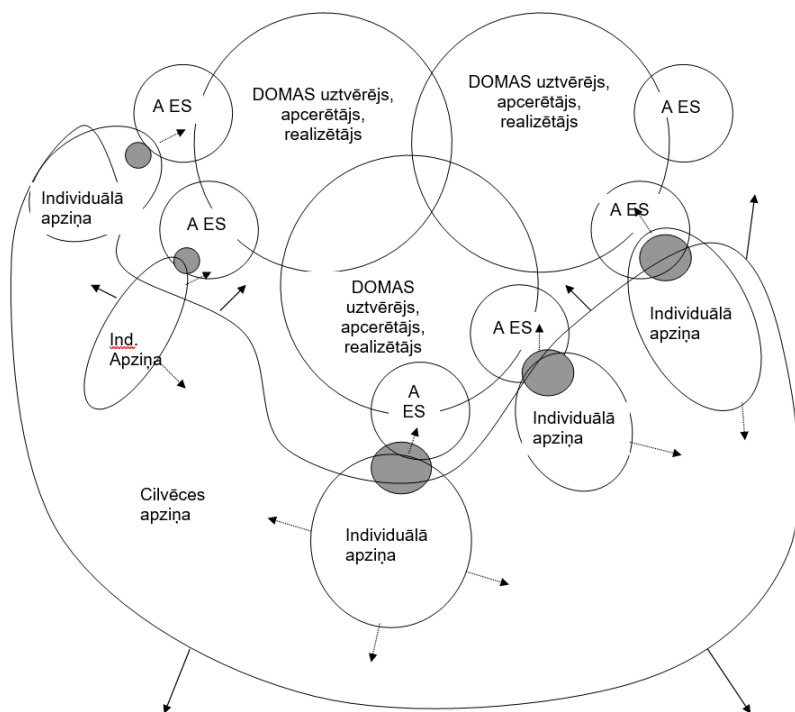
Es negribu neko apgalvot, neko pasludināt par absolūtu patiesību, bet pieturēties pie tā, kas man ir tīkams un šķietami pieņē-

mams; pie tā, kas kaut kādā veida rezonē ar mani, ir saskaņā ar mani. Tāpēc savu modeli veidoju vairāk uzdotot jautājumus nekā ko apgalvojot.

Saka, ka domai nav ātruma. Ir dzirdēts sakām arī tā: domas ātrums ir bezgalīgi liels. Vēl citi ka doma izplatās momentāni. Bet varbūt tā vienkārši jau ir visur? Visur esoša DOMA! – tas skan jauki.

Bet kā ar MĪLESTĪBU? Tai ir liela nozīme dažādās dzīves svērās – vai ir nosaucama kāda mūsu doma, kura nebūtu jāizlaiž caur sirdi? Varbūt tas ir tāpēc, ka arī Mīlestība ir visuresoša?

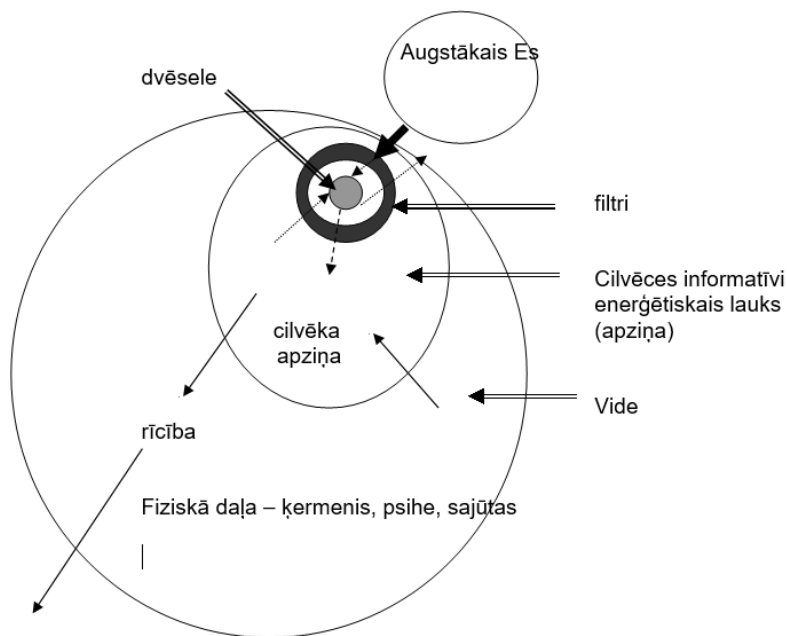
Ja Doma un Mīlestība ir visuresoša, vai tā neveido to fonu, kurā viss pastāv? Viss pastāv Mīlestībā. Bultiņas (zīm.1.) norāda uz tieksmi izplesties. Cilvēces apziņas informatīvi enerģētiskais lauks ir cilvēku radīts. Taču izplešanās tendences dēļ saplūdis ar A ES (augstāko Es) laukiem. Austrumnieki individuālo apziņu un cilvēces apziņu dēvē par ilūziju pasauli (pretēji Rietumu uzskatiem). Tas ir vairāku iemeslu dēļ - dualitātes dēļ, lineārā laika tvēruma dēļ u.c.. Reālo pasauli cilvēce vēl tikai gatavojas apgūt. Tā cilvēka apziņā ienāks caur, tā saucamo, „Augstāko ES”. Lai tas notiktu, galvenais nosacījums ir sirds atvēršana mīlestībai. Par starpnieku individuālās apziņas un A ES saplūšanai kalpo mūsu garīgā daļa – dvēsele (iekrāsotie aplīši; nosaukums nav īsti pareizs). Saplūsme nozīmē iegūt apgaismību. Apziņas saplūsmes nosacījums Viss pastāv Mīlestībā. Apziņas saplūsmes nosacījums ar augstāko ES (šķiet, ka būtu jārunā plašāk, jo ar augstāko ES saplūsme skar visus mūsu augumus) ir ne tikai mīlestības jautājums, bet dvēseles tīrības jautājums.

Domas un Mīlestības telpa

Zīm.1.

Respektīvi, ienākot cilvēku pasaulē uz tās nogulsņējas vides iespaidi, piemēram, tiek internalizēti ka socializācijas procesā sociālās normas, vērtības un stereotipi (D., Bērziņa, 2004). Tie var izveidot dažāda biežuma un dažādām īpašībām raksturīgus slāņus, kas filtrē gaismu, kas nāk gan no dvēseles, gan no A ES, t.i., kanāls var būt tā piesārņots (raupjos filtrus veido: alkatība, naidis, skopums, cinisms, meli u.c., smalkos- nemiers, vilšanās, aizspriedumi, neticība un tamlīdzīgi), ka pārstāj darboties. Filtra dēļ cilvēks faktiski pazaudē savu patieso brīvību, kura meklējama viņā sūtībā, viņa uzdevumos iemiesojumā.

Zīm.2.

Manuprāt, Gars prezentē augstākos Visuma principus, likumus, tā virzību. Cilvēka garīgums ir tas, cik saskaņoti tas dzīvo ar savu dvēseli – tā man paskaidroja viens no maniem skolniekiem un es sliecos viņam pievienoties.

Ja kanāls ir tīrs, cilvēka apziņā nonāk lietas (domas, pārlicēība, kā iekšējās sajūtas u.c.), kuras nav saistītas ne ar šīs dzīves pieredzi, ne te gūtajām zināšanām. Tas nozīmē, ka mūsu apziņa veidojas ne tikai no Zemes dzīvē uzkrātā.

Varbūt varētu piekrist tam, ka cilvēka dzīve ir domāta savu vajadzību apmierināšanai, bet tikai tajā gadījumā, kad nav saites ar DOMU, nav atvērta sirds MĪLESTĪBAI. Tiklīdz tas noticis, cilvēka dzīve top par sava veida iesaistīšanos DOMAS apsvēršanā un realizēšanā. Pēdējā gadījumā, tā saucamās, „vajadzības”, kalpo kā pašu par sevi saprotamu pamatu Dzīvei Visumā.

Mums svarīgi ir sekojoši apsvērumi:

- cilvēks - dievišķa individualitāte,

apveltīta ar dievišķo īpašību potenciālu, piemēram, spēju atklāt Realitāti (Patiesību), spēju dot un saņemt Dievišķo Mīlestību, spēju Kalpot, spēju būt Radītājam;

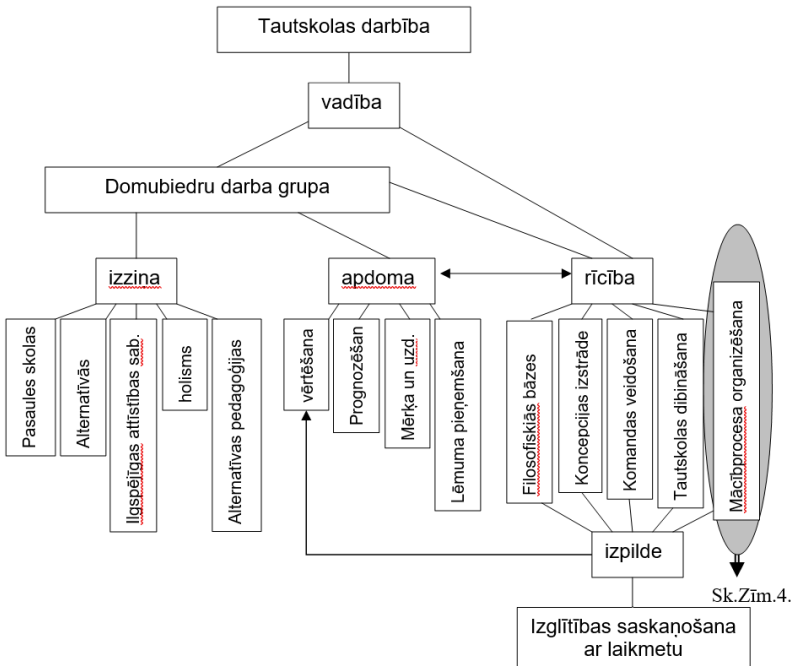
- cilvēks (bērns) *savas laimes kalējs*

(bērnam jātop par tās sabiedrības veidotāju, kurā viņš nākotnē dzīvos un kādu viņš to ir iecerējis caur tiem uzdevumiem un paša vēlmēm atnākot uz Zemes);

- Skolotāja un skolas galvenais uzdevums

palīdzēt bērnam noņemt filtrus (vislabāk nepieļaut to veidošanos), tā atklājot veicamos darbus, kā arī radīt visus nosacījumus to īpašību izkopšanai, kas nepieciešami ieceru realizācijai, nodrošinot bērnu ar vīsiem tam nepieciešamiem instrumentiem (nevis pildīt vecās sabiedrības pasūtījumu) .

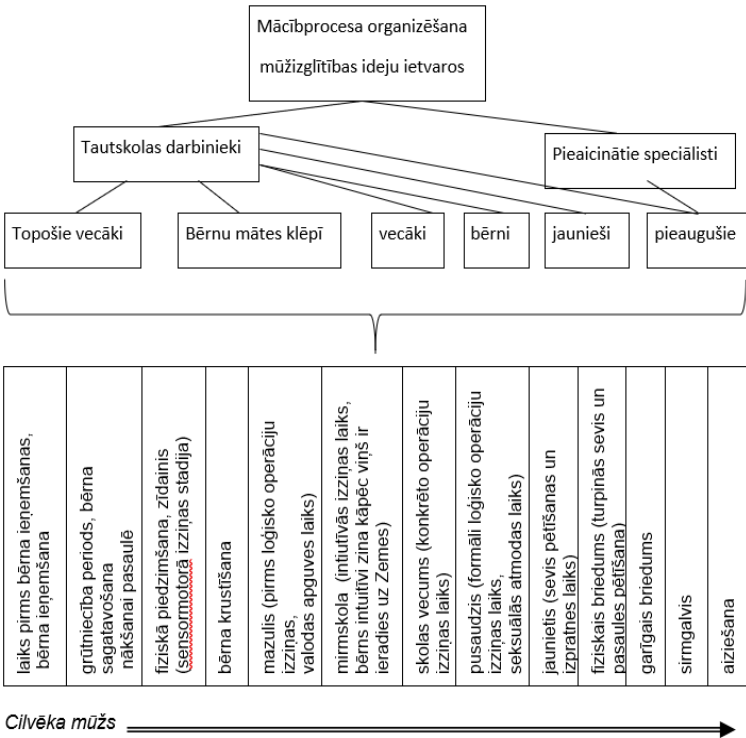
Tautskolas organizēšana un darbība notika pēc sekojošas sistēmas (zīm.3.)

Zīm.3.

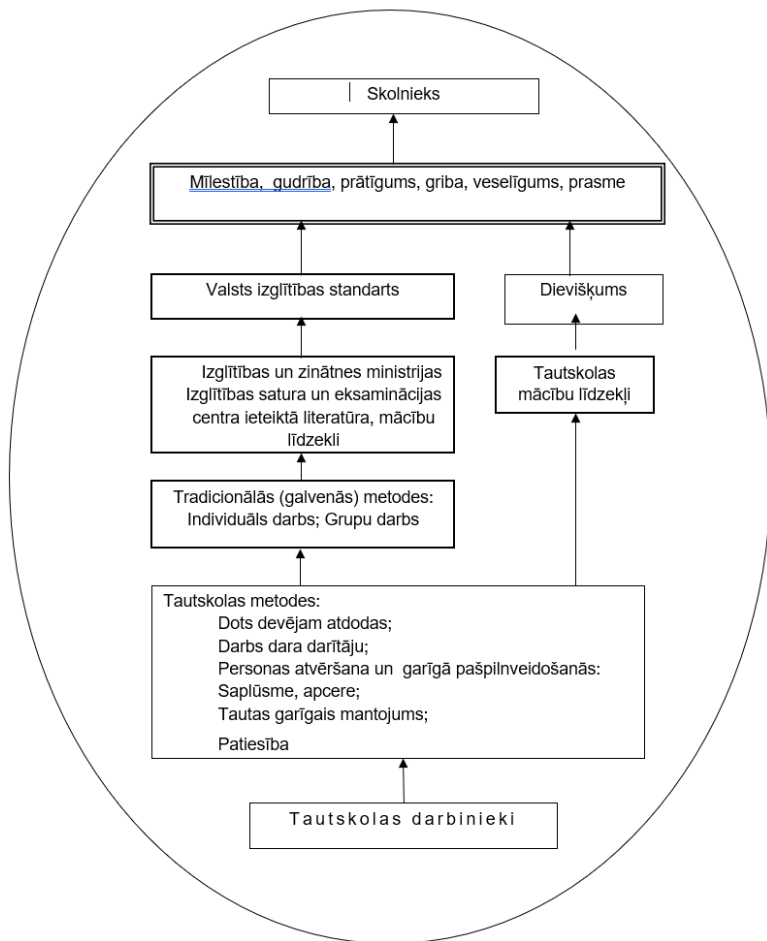
Šobrīd tautskolas izglītības filozofiskais pamats meklējams holismā, bet pedagoģiskais humānajā pedagoģijā. Veseluma pieeja

izglītība nav iedomājama bez mūžizglītības idejas, kas pati par sevi ir veselums: izglītošanās visa mūža garumā. Tā iecerēta pēc zīm.4, atēlotas mācībprocesa organizēšanas kārtības shēmas.

Zīm.4.

Mēs meklējam, kā Veselums izpaužas mūsu bērnos. Meklējam to, kas viņā ir tas veselais, kas raksturo viņu kā personību, kā būtņi, kas atnākusi uz Zemi ar konkrētu uzdevumu t.i., to īpašību, to dotumu kopumu, ko tas paņēmis sev līdz. Šobrīd tautskola īsteno bērnu izglītošanu. Tautskolas modelis attēlots zīm.5.

Skolas vide: telpas, tehnoloģijas, gaisotne (sociālā) u.c.
Zīm.5.

Metodes orientētas uz iedzimto īpašību atklāšanu, izmantošanu, uz prieku par paša eksistenci, uz prieku par paša varēšanu, otram došanu; uz prieku (iekšējo motivāciju) izzināt, apgūt, padarot katru darbu līdz galam.

Vispirms nedaudz par skolas vidi.

Ļoti svarīgi ir noņemt laika robežas (limitu), kas atvēlēts kā (1) nodarbībai, tā (2) mācību programmai. Tautskolā nav zvans, t.i.

netiek precīzi definēts stundas sākums un beigas. Tas, cik ilgi bērns spēj koncentrēties darbam, ir atkarīgs no daudziem faktoriem: vides, noskaņojuma, intereses, noguruma, vecuma utt. – varbūt laiks atpūtai nepieciešams jau pēc 20 minūtēm? Laika limita noņemšana noņem spriedzi - tūlīt būs zvans. Pāreja uz nākamo nodarbību norit pakāpeniski – bieži jaunā nodarbība sākas tikai ar tiem bērniem, kurus iepriekšējās nodarbības skolotājs ir atlaidis – rodas iespēja individuālai sarunai. Ja bērns ir „iededzies” kādā darbā, to nepārtrauc „nelaikā” ieskanējies skolas zvans – svarīgi pabeigt iesākto. Pabeigtais darbs rada piepildījuma prieka izjūtu un nostiprina iekšējo motivāciju darbam. Laika limita noņemšana mācību priekšmetam ļauj bez panikas turpināt mācības pat pēc ilgstošas slimošanas. Ja gadās, ka bērns nav izpildījis mājas darbus, bērnam ar nepatiku nav jānāk uz skolu, jo nepaveikto paveiks skolā – nepaliks neapgūta, nesaprasta viela. Un otrādi, bērnam nav jāgarlaikojas, jo, ja viņa spējas ir lielākas, viņa virzība vai nu var būt ātrāka, vai dziļāka. Laika limita noņemšana nerada stresu arī skolotājam – nokavēšu stundu; nepaspēšu izņemt; jau decembris, un tamlīdzīgi.

Lai fiksētu apgūto un redzētu vēl apgūstamo, tautskolā izveidota ieskaišu sistēma. Bērniem ir ieskaišu grāmatiņas trim mācību gadiem. Tā dod iespēju kā bērniem tā vecākiem gūt labu priekšstatu par jau apgūto un redzēt to, kas vēl apgūstams. Ieskaišu sistēma neietver sevī ideju par palikšanu uz otru gadu, tā ļauj nenokārtotās ieskaites nokārtot tad, kad bērns tām ir gatavs, vienlaicīgi ejot ātrāk uz priekšu tajos mācību priekšmetos, kuri padodas labāk.

Cita, ļoti svarīga komponente bērnos, kas tiek aktivizēta mūsu skolā, ir bērnu tieksme būt lielam, tiekties būt tādām, kāds ir vecākais biedrs, skolotājs. Tautskolā nav klases, kurās apvienoti viena vecuma (apziņas līmeņa) bērni, bet saimes. Saimēs vienkopus ir dažāda vecuma un brieduma pakāpes bērni. Tādejādi, pirmkārt, panākam augstu grupas vidējās apziņas līmeni, otrkārt, vecāko biedru klātesamību, kuros ieklausās un ieskatās. Savukārt, vecākie skolas biedri izauguši noteiktās, pozitīvās tradīcijās - tos uzaudzinājām paši, pirms 11 gadiem uzņemdami tos tautskolā kā 3-4 gadus vecus bērnus.

Īsi par metodēm tautskolā:

1. Dots devējam atdodas - te izmantots Raiņa princips. Jebkurš skolnieks, jebkurā brīdī var saņemt uzdevumu un kļūt par skolotāja palīgu, t.i. pārbaudīt cita paveikto, atprasīt, uzdot uzdevumus vienam vai vairākiem biedriem. Tā skolnieks no vienas puses iemācās otram dot, palīdzēt, kā arī nostiprina savas zināšanas, prasmes un aptver to robežas, bet no otras puses iemācās arī uzklaustīt savus skolas biedrus un sadarboties ar tiem – veidojas pozitīvas savstarpējās attiecības. Bez tam bērni savā starpā runā „vienā valodā” un tādejādi to, ko bērns nav aptvēris no skolotāja teiktā, tas top saprotams uzklaustot savu vienaudzi.

2. Darbs dara darītāju - labi iekārtotās un materiāliem nodrošinātās amatnieku darbnīcās (kokapstrādes, podniecības, rotkalšanas, aušanas) prasmīgu meistarību vadībā, bērni

iepazīst formu, materiālu dažādību, proporcijas, krāsu mācību, iemācās ilgstoši veltīt uzmanību darbam, attīsta koncentrēšanās spējas, māca vērtēt savu un citu veikumu, veido pozitīvu attieksmi pret darbu, ceļ pašapziņu. Pateicoties pirkstiņu mērķtiecīgai kustīšanai, kā arī to saskarsmei ar dažāda veida materiāliem tiek veicināta smadzeņu funkciju attīstība. Bez minētajām pragmatiskām prāta lietām, tautas daiļamatniecībai ir īpaši liela loma bērna garīgo komponentu rosināšanā. Tas notiek gan caur dažādo dabas materiālu sajušanu, gan caur radīšanas procesu kā tādu un nemaz nerunājot par skaistā, harmoniskā rosinošā prieka nozīmi.

Personas atvēršana un garīgā pašpilnveidošanās:

- Tautas garīgais mantojums – kā ieskaņošanās dabas gadskārtu un cilvēka mūža gājuma ritmos. Pētām un izdzīvojam norišu tradīcijas, ticējumus. Izzinot dabu, salīdzinām mūsdienu priekšstatus ar Mantojumā rodamajiem. Lasām, pārspriežam pasakas. Dziedam tautas dziesmas, muzicējam uz tautas mūzikas instrumentiem. Realizējam saimju audzinošo principu.
- Patiesība – kā skolotāja personīgais piemērs un mudināts skolnieka vērojums sabiedrībā, dabā; caur prasību un kontroli būt godīgam, nemelot, domāt tīras domas, runāt skaidru valodu un darīt labus darbus. Visās vecuma grupās ir domāšanas stundas - prāts kā atslēga sirdij: tas var sirdi atvērt vai noslēgt. Šajās stundās pārspriežam ētiskas dabas jautājumus, noskaidrojam cilvēka dzīves pamatvērtības (Mīlestība, Patiesība, Kalpošana u.c.) un to,

kas traucē tās realizēt, kā arī filozofijas pamatkategoriju (laiks, telpa, bezgalība, cēloņu un sekū likumsakarību u.c.) saturu. Mācāmiēs koncentrēt savū uzmanību uz pašā iekšējiem garīgajiem procesiem.

Dāvana

Šogad saņēmu dīvainu Ziemassvētku dāvanu. Man atklājās bērni jaunā gaismā. Es visu brīvlaiku biju nemiera pilns, domādams par to, kā jaunajā gadā uzsāksū pirmo skolas dienu. Nu tā ir aiz muguras, bet nemiers nerimst.

Pirmajās janvāra dienās es biju Maskavā (braucu jau 5 gadu) uz starptautiskiem humānās pedagoģijas lasījumiem – mēģināju saklausīt kaut ko, kas dotu man mieru – es gaidīju ka varēšu iesaukties: *ā ... te ir atbildes*, bet saklausīju tikai vispārīgas frāzes. Vieni runātāji kavējās pie vecās izglītības uzlabošanas jautājumiem, vienos saklausīju drošus mēģinājumus lauzt veco, taču vairāk tas izklāstījās pēc pārejas laika iezīmēšanu izglītībā. Acīmredzot, šobrīd nevienam nav skaidra priekšstata, par Jaunā laikmeta izglītību. Ir tikai nojausma, kas arī atklājās vairākos referātos, kā ideja par skolu kā svētnīcu.

Atgriežos pie „Ziemassvētku dāvanas”. Viens desmitgadīgs puisēns (kuram kustīgumā nav līdzinieka: kā zibens spēj pārvietoties no vienas skolas telpas otrā) paziņoja, ka viņš negrib mācīties, jo iepriekšējās dzīvēs jau esot visu apguvis. Uz iebildi, ka, lai dzīvotu šajā iemiesojumā, ir jāapgūst jauna pieredze, viņš pastāstīja, ka pirms piedzimšanas jau ilgi esot vērojis to, kas šodien notiek pasaulē, vērojis savu nākamo ģimeni. Viņš zinot savu uzdevumu un viņa padomdevējs ir „dieviņš”.

Cita, „superaktīva” astoņgadīga meitene man atklāj savas vienreizējās zināšanas nedzirdētā valodā, valodā, kādā it kā sarunājas paralēlās zemes civilizācijas ļaudis. Viņa slējusi kontaktu ar šo paralēlo civilizāciju pat no vecākiem. Manā klātbūtnē, sarunājoties ar citpasaules būtnēm (cilvēkiem?), skaidroja man izrunāto vārdu nozīmi. Pēc mana lūguma, viņa saņēma atļauju sastādīt nelielu vārdnīcu, kuru nu gaidu. Kas tā par civilizāciju (viņa man to aprakstīja), kas tā par valodu? Es visam noticēju.

Nesagaidīju brīvlaika beigas. Es atzinos meitenītei savā aklumā un lūdzu viņai padomu: ko darīt? Kā lai nu strādāju ar bērniem.

Viņa pajautāja man kā sauc manu Skolotāju un pēc brītiņa atbildēja:
topi redzīgs!

Nobeigums

Atziņas:

1. Esmu akls;
2. Vēl vakar kaut ko zināju, bet šodien vairs neko nezinu;
3. Esmu tur pat, kur sāku – un tas ir brīnišķīgi! – man VISS vēl priekšā.

Literatūra

Sanita Aišpure, Māmiņu un bērnu sociālpsiholoģiskais stāvoklis Latvijā, <http://www.psihologijas pasaule.lv>, 2005/06;

Dace Bērziņa, Vai izaudzināt ētisku cilvēku? Vai iemācīt ētiku? <http://www.psihologijas-pasaule.lv>, 2004/09;

Andris Broks, IZGLĪTĪBAS SISTEMOLOĢIJA, RAKA, 2000.,

Кэрролл Ли, Книги I-VIII, изд. София, 2003.-2006.г.

Veselums izglītībā, manā skolā.

Pasaules dažādās zemēs aprobētas dažādas pieejas izglītības jautājumu risināšanā, dažādi metodiskie modeļi, dažādas didaktikas, taču kopumā nav jūtama progresa izglītības problēmu risināšanā. Parasti, ja kaut ko arī izmaina, tad tikai kaut kādas atsevišķas daļas esošajā izglītības modelī. Tas, droši vien tāpēc, ka patiesībā tirgus ekonomikas sabiedrībai vairāk vai mazāk atbilst tas, kas ir. Vienīgi ko valsts var darīt – censties pielāgoties jaunām tirgus prasībām. Par labu šim apsvērumam runā tas, ka valsts izglītības koncepcijā dominē viedoklis, ka skolas galvenais uzdevums ir veidot konkurētspējīgas personas, kuras spēj pielāgoties mainīgajiem apstākļiem sabiedrībā.

Visām “pasaules skolām” ir vairākas kopīgas iezīmes, kuras varētu apvienot vienā konstatējumā - garīgās komponentes trūkumā. Jautājums, kas ir garīgums? J. Valbis (2005., 108.–154.lpp.) velta veselu nodaļu garīguma jēdziena noskaidrošanai. Definējumi dažādi – jo definīciju autori faktiski grib izdabāt kā pragmatiski noskaņotiem, tā reliģiozi noskaņotiem cilvēkiem vienlaicīgi. Man nevienam nav jāiztop un tāpēc es par garīgumu cilvēkā varu droši nosaukt Dieva vai dievišķā atklāšanos cilvēkā. Var vēl teikt ka garīgums ir spēja Mīlēt,

jo uzskatu Mīlestību par vienu no svarīgākām dievišķuma pazīmēm. Dieva neatzišanai valsts izglītības koncepcijā nav formāls raksturs, jo tā saistīta ar esības izpratni, ar cilvēka būtības izpratni, ar visa Vese-luma izpratni. Un, ja mēs esam tālu no tās, vai var būt panākumi?

Manuprāt, ilgspejīgas attīstības sabiedrība var tikt veidota tikai tad, ja to sākam darīt ar pārdomām par cilvēka vietu, lomu Vis-uma procesos. Tā saucamajai garīgai izglītībai, jeb „sirds atvēršanai” ir jābūt ne tikai pamatā visai izglītībai, bet tai ir jācaurauž tā. Kā rak-sta J.Valbis (tur pat) aprakstot Dž.Lūisa domas un citu pētnieku do-mas – visi izglītības aspekti cieši saistīti, un ka jārunā par garīgās di-mensijas klātbūtni visos izglītības aspektos. Tiek uzsvērts, ka „*garīgums saistīts ar dzīves augstāko mērķu meklējumiem, kas ietekmē visas cilvēka vērtības un svarīgākos lēmumus.*” Ja to esam aptvēruši un pieņēmuši, tad, vai jau par grēku nav jāuzskata skolas pielāgoša-na ekonomiskām kaprīzēm?

Ko par izglītību domā pasaulē?

Par vienu no ilgspejīgas sabiedrības stūrakmeni top eko-centriskais modelis. Domāju, ka ekocentriskais filozofiskais pamats, kurā iekļautas trīs svēru mijiedarbība: ekonomiskā, sociālā un ekoloģiskā, jau ir liels solis problēmu aptveršanai, bet, vai risināšanai? Ekocentrisma pamatā ir izpratne par to, ka cilvēks ir suga starp citām sugām, tikai ar sabiedrisku dzīves veidu; ka dzīvība ir vienota (gan-drīz vai Darvinisms) . Te tieši neatklājas pieminētie garīgie aspekti. Man liekas, ka ekocentriskā pieeja var būt pamats, „saturš” „virssaturam”- personības attīstībai. Ekocentriskā pieeja varētu būt kā pāreja, kā „gaiss elpošanai”, kā „ēdiens” un „pajumte”- kā kaut kas pats par sevi saprotams un nepieciešams, lai kļūtu Brīvs. Tas varētu būt arī lī-dzeklis, lai ar skaistām domām, labiem darbiem jeb Kalpošanu, kā Mīlestībai nepieciešamo aspektu, atvērtu sirdi. Brīvība dziļākā ap-jēgsmē ir arī garīga kategorija. Tā saistīta ar, tā saucamo, brīvās iz-vēles likumu – esmu nācis uz Zemi labprātīgi un pats esmu nosprau-dis noteiktus mērķus un uzdevumus šeit – es gribu Brīvi tos arī veikt. Mana Brīvība ir kosmisks likums un tā saistīta ar citu Brīvībām un At-bildību par tām. Brīvība un Atbildība ir manas personības divi spārnī savas misijas pildīšanai, kas pati par sevi jau ir Atbildība. (vai Brīvība, Atbildība, Mīlestība nav trijūgs maniem dzīves ratiem?).

Ne reti ar Brīvību saprot kaut ko pragmatisku un nereti arī visatļautību. Ieskatīsimies nedaudz Eiropas un Pasaules organizāciju izstrādātajos dokumentos, kas skar izglītību nākotnē. Manuprāt, UNESCO Starptautiskās ekspertu grupas izstrādātajos nākotnes izglītības četros principos brīvība, slēptā veidā parādās mācīšanās veidu nosaukumos: mācīties zināt, mācīties darīt, mācīties dzīvot kopā un mācīties būt – lai ko es arī nemācītos, tas atstāts manā ziņā. Viens no izglītības uzdevumiem tiek noteikts, ka *kā nekā agrāk izglītībai jāveicina domu, spriedumu, izjūtu un iztēles brīvība, kas nepieciešama, lai attīstītu talantus un dzīvotu pēc iespējas pilnīgāk* (Valbis, 2005.,13.lpp.). Taču, lai kā meklētu, mēs neatrodam tajos vārdu Mīlestība, Dievs. Ne tikai vārdus, jo faktiski UNESCO ieteikumi veidoti, domājot par sociālām un ekonomiskām inovācijām. Vēl neiepriecinošāk izskatās Eiropas komisijas „Baltajā grāmatā” piecos galvenajos mērķos aprakstītais izglītības ceļš: zināšanas, sadarbība ar uzņēmējiem, valodu apgūšana, nesekmības apkarošana un materiālie ieguldījumi izglītībā. Eiropas komisija iesaka izmantot četrus indikatorus, kas raksturo skolu izglītības kvalitāti, ņemot vērā šādus rādītājus: zināšanu līmeni; sekmību un pāreju uz augstākiem līmeņiem; skolu izglītības vadīšanu; resursus un struktūras (Tur pat, 16.,16.lpp.) - nav ko piebilst, kas te ir Jauns?

Kādi apsvērumi mūsdienu zinātnei liek meklēt jaunas paradigmām pasaules izzināšanā? Aplūkosim pāris atziņu. Tā, saskaņā ar Džeimsa Lavloka hipotēzi (Gajas hipotēze), planētu Zemi var uzskatīt par vienotu dzīvu pašorganizējošu sistēmu. Šāds holistisks viedoklis par visas dabas simbiozi ievērojami paplašina un pārveido Darvina evolūcijas teoriju. *Pašreiz tieši cilvēks ar savu nepārdomāto rīcību draud izjaukt šo gadu miljonos izveidojušos līdzsvaru. Mūsdienās ir jāatsakās no redukcionistiskās domāšanas vienpusības un jāmēģina skatīties uz pasauli no holisma viedokļa* - lasām Siliņa grāmatā (1999., 361.,362.lpp.). Turpat tiek konstatēts, ka kompleksas sistēmas, kāda ir sabiedrība, kāds ir indivīds, ir determinētas tikai tad, ja tās ir tuvu līdzsvara stāvoklim. Nonākot nelīdzsvara stāvoklī, to uzvedība kļūst statistiski indeterminēta. Nelīdzsvarotā sistēmā negaidīti parādās jaunas īpašības un to aprakstam jālieto holistiska pieeja, konstatē zinātnieki.

Domāju, ka izglītības problēmām, vainu jāmeklē tieši tajā apstākļī, ka pasaules skola balstās uz laikmetam neatbilstošām novecojušām paradigmām. Lūk, viena no tām.

Tradicionālā pasaules skola veidota virzienā no augšas uz leju. Faktiski „pasaules skolas” modelī tā nav kļūda, bet ar to organiski saderīga virzība. Te jau ir mans, cilvēka brīvības ierobežojums. Izglītība būtu organizējama par izejas punktu ņemot manu Brīvību izvēlēties t.i., bērna intereses, sapņus, dotumus. Šobrīd neviena izglītības organizējoša struktūra nekad nav interesējusies ko grib bērns, kādam darbam viņš te ir nācis un kam, faktiski, ir gatavs. Jau pirmie skolas gadi pieviļ viņa cerības – neviens nerēķinās ar viņu kā personību. Domāju, ka atņemtā Brīvība pašizteikties arī ir par cēloni bērnu – skolotāju, bērnu- vecāku, bērnu – sabiedrības konfliktam. Konflikta patiesie cēloņi netiek apzināti un parasti vaina novelta uz skolas pedagoģisko nespēju („vecā paradigma” meklē cēloņus skolotāju kvalifikācijā, skolas administrēšanā un tamlīdzīgi). Šī greizā pārlicība ģenerējusi virkni neuzticību apliecinošas valsts pārbaudes institūcijas un izglītības birokratizēšanos, kas ved vēl dziļāk purvā.

Izskatās, ka nopietni par izmaiņām izglītības koncepcijās varēs runāt tikai tad, kad sabiedrību neapmierinās tirgus ekonomikas attiecības. Šobrīd mēs varam mēģināt saskatīt šo jauno, Brīvās gribas sabiedrību un veikt kaut kādas iestrādes. Veicot iestrādes, parādot priekšrocības, popularizējot tās, ir iespējams veicināt Jaunā laikmeta iestāšanos.

Kā redzam daudziem, ļoti daudziem nav šaubu, ka dzīves mērķis ir saistīts ar tīri materiālām lietām, ka to mēra ar naudas daudzumu, īpašumiem. Nevar noliegt, ka tam nav nekādas nozīmes, bet vai tas dara mūs laimīgus? Lūk ko par laimi runā Zaratustra: „*Kas ir laime? Tā ir nabadzība un nožēlojama izprieca. Bet manai laimei vajadzētu pašu esību attaisnot*” (Nīče, 1939.,8.lpp.).

Laimi nosaka arī virkne garīgi jēdzieni. Vai laime neietver spēju mīlēt, līdzjūtību; spēju izjust prieku un spēju nodot to citiem; pārlicību, ka jūsu dzīve kalpo noliktajam mērķim un, beidzot, arī saistes sajūtu ar Visuma radošo spēku? ..- ja jums katru dienu atklājas brīnišķā jūsu dzīves jēga visā savā skaidrībā, tas nozīmē, ka esat veiksmīgs. Dievišķā sēkla ir mūsos. Kad mēs ejam garīgu ceļu, mēs tos nodrošinām ar valgmi. Ar laiku mūsos un ap mums uzziedēs Die-

va dāvāti ziedi un mēs kļūstam par dievišķā atklāšanās brīnuma lieciniekiem, kurp mēs arī nedotos (Čopra, 1999., 17.lpp.).

Es gribētu citēt vēl vienu latviešu domātāju – savu 7 gadīgo skolnieci. Lūk ko viņa atbildēja, kad jautāju: Kāpēc ir vērts dzīvot?

Dzīvot vērts ir, lai priecātos par to, ko pats ar savām rokām esat paveicis, nododot to no paaudzes paaudzē; lai baudītu saules siltumu un skaistumu; lai justu ka Dievs tevi nav aizmirsis; lai nobaudītu savas zemes augļus; lai mīlētu Dievu, lai mīlētu Sauli, lai mīlētu Zemi, lai mīlētu pasauli, lai mīlētu savu māmiņu un tēti. Inga 7.g.v..

Kas to teica, ka bērni ir par maziem, lai pateiktu ko vēlas no šīs dzīves?

Kā rīkoties, kāda varētu būt filozofiskā bāze jaunai, ilgtspējīgai sabiedrībai?

Gribētu sākt atkal ar citātu, šoreiz no Vairas Vīķes-Freibergas (1993.,89.lpp.) rakstītā: *Cilvēka dzīves mērķis ir atrast sev piederīgu noti, ar ko saskanīgi ieskaņoties Visuma kopējā harmonijā, dzīvojot tā, lai izjustu sevi kā neatdalāmu sastāvdaļu no kosmisko ritmu plūdiem, no pasaules esamības elpas. Mēs redzēsīm, ka daudzi domātāji mums atklāj tādus dzīves mērķus, kuri nekādi nesakrīt ar tīrīgus sabiedrības proponētiem. Lūk ko saka cits latviešu domātājs, ārsts-reanimatologs Kļava Pēteris: *Es dvēselē jūtu, ka Kosmoss, tās būtnes, kas mūs rada, grib novēlēt mums sintēzi – gara gaismas un zināšanu evolūcijas sintēzi. Pašreiz mums ir svarīgi saprast laika, telpas un vienotības sintēzi. Sevis izzināšana, tas ir mūsu vissvarīgākais uzdevums. Jo mēs visi gribam būt laimīgi, visi vēlamies sasniegt Dievu* (Buiķis, 2001., 79.lpp.).*

Līdzīgi par Veselumu izsakās Vēdu un Dainu pētniece Rudīte Raudupe (2005., 24.lpp.): *Katrs cilvēks, dzīvnieks, koks un augs, katrs paugurs un krūms ir daļa no vienas lielas sistēmas...kosmiskā vienotība jāsaudzē un jāargā, lai netiktu iztraucēts līdzsvars, jo katram ir sava jēga un sava būtība.*

Vaira, Rudīte skaidri norāda mūsu dzīves mērķi, kas saistās ar visa Veseluma izpratni, bet Pēteris norāda uz ceļiem, kā ieiet šajā Veselumā, kādiem ir jābūt. Viņš turpat saka: *Visi gribam mīlēt un būt mīlēti. Ja domājat, ka mīlestību un laimi saņemsiet no malas, nekad nesaņemsiet... Jums pašiem par to jākļūst! Tas ir tas lielākais klupšanas akmens – mums pašiem jākļūst par Absolūto Mīlestību un*

Absolūto Apskaidrību. Šie grūtie Jēzus Kristus vārdi: "Esiet pilnīgi kā mans Tēvs debesīs ir pilnīgs!" Lūk programma! Tāpēc ir dotas Skolotāju zināšanas, veidots ceļš.

Ne reti par to, ka esam savstarpēji saistīti nepadomā pat, tā saucamie, garīgā ceļa gājēji. Ne tāpēc, ka viņi ir egoisti, bet tāpēc, ka kopveselumu ikdienās solī ir grūti paturēt 'domas fokusā. Piemēram, mēs katrs kaut ko lūdzam Dievam – cits labāku darbu, cits māju, cits darba kolēģus, cits labākus skolniekus, cits nošķirtību meditācijām un tamlīdzīgi. Vārdu sakot, mēs gribētu cauri dzīvei iet pa taisnāko ceļu, pat tiecoties pēc labā, mēs nereti neesam gatavi padomājot par tiem, kurus, kā traucējošus, atgrūžam. Bet ko tad darīt viņiem, šiem atgrūtajiem? Mums jāpatur visu laiku prātā vienotības ideja - visi esam savstarpēji saistīti un kaut kādā veidā viens no otra arī atkarīgi. Domādami par savu „taisno ceļu” vai drīkstam neredzēt ap mums esošos. Kur viņi nu saņems to mīlestību, kuru varbūt cerēja iegūt no jums. Un vai „taisnā ceļa” gājējiem beigu beigās ceļš neizrādīsies vēl līkumaināks?

Šīs pārdomas ieliku, lai atklātu to, cik nepārdomāta dažreiz var būt mūsu rīcība, ja nepaturam visos savos spriedumos, visā savā rīcībā vērā to, ka Viss ir Viens. Pat tas, ko mēs ne reti dēvējam par savu iekšējo pasauli, nav savs – tā ir adekvāta ārējai. Nu jau to, kas kādreiz piederēja „austriem” esam pieņēmuši par it kā pašu par sevi saprotamu lietu, t.i., lielais mazajā, mazais lielajā (kosmoss rīsa graudā), jeb Dievs ap mums un Dievs mūsos; kā iekšā, tā ārā un tamlīdzīgi. ...viss ir Viens. Tas viss ir Viens – Tēvs, un jebkura būtne ir daļa no viņa. Un tieši šī vienotība, šī garīgā un fiziskā, ētiskā vienotība varbūt ir tā nākotnes zinātnes kultūra, pie kā vajadzētu nonākt civilizācijai. Ka mēs esam Viss Viens Vesels. Ka jūs esam daļa no manis...mēs esam Viens – mēs lasām A.Buiķa (2001., 69.lpp.) grāmatā „Vai mēs esam tie, kas patiesībā esam”. Izglītības sistēmveidojošais pamats ir esība, cilvēka aplūkošana kā Visuma organiska sastāvdaļa. Pēc Platona (1982., 133.lpp.), izglītībai jākalpo par cilvēka sapludināšanas procesu ar esību: *visu mācību uzdevums ir vest dvēseli no mainīgās tapšanas pie nemainīgās esības*. Skaisti teikts un kad? Šīs filozofiskās pamatidejas, kā redzam, ir vecas, bet, šķiet, ka nu iegūst jaunu spēku, jaunu skanējumu, jaunu izpratni.

Vēl viena piezīme. Mēs varam runāt par Veselumu arī citiem vārdiem: runāt par pasaules integritāti. To nereti arī darām, bet,

manuprāt, ne vienmēr pareizi, piemēram, modīgajā mācību priekšmetu integrācijās lietā. Var jau tur sanākt labas lietas, bet var sataisīt franču gaumē gatavotu rasolu, kurš labi domāts, ir garšīgs, bet rezultātā nojauc gremošanas trakta darbību. Jāzina Veseluma iekšējā struktūra, t.i. ir tomēr jāredz Veselums pirms sākam integrēt iepriekšējos gadsimtos nevēdzīgi diferencēto. Veicot mācību priekšmetu mehānisku integrēšanu, neesam saskatījuši individualitāti kā Veselumu. Veselums veselumā, vai veselums ekovidē. Man patika prof. Salītes zīmējums lekcijas laikā DU, kur no indivīda izejošie tā raksturojošie stari nonākot ekosvērē atgriežas atpakaļ indivīdā, bet jau izmainīti. Tā ir mijiedarbība starp ekovīdi un indivīdu. Manuprāt, šie atgrieztie stari arī veido indivīda mentalitāti. Ekosistēma var būt ļoti iejūtīga un atstarojums ne tikai neizkropļo indivīdam raksturīgo, bet piešķir tam jaunu spēku. Tā it kā indivīds pats savajās baltajās mentālās čaulas lapaspusēs ieraksta pirmos teikumus, veidodamies pats, tātad brīvs. Taču, ja ekosistēma ir „greizs spogulis” (vide plašā nozīmē), tad atstarojumā indivīdam raksturīgais, pat sākotnēji ieliktais dievišķais potenciāls, var tikt apslēpts zem biezas netīrumu kārtas. Šajā gadījumā cilvēka mentālā čaula veidojas vides uzspiesta – tiek pazaudēta Brīvība.

Es to visu stāstu tāpēc, ka man šķiet, ka te, organizējot izglītību, varētu būt zemūdens akmeņi, kuriem noteikti uzbrauksim neizpētījuši individualitātes. Ja ko integrējam, tad individuāli katram un pārzinot tā Veselumu.

Gribu novēlēt visiem Latvijas bērniem., lai jau no pirmās klases viņi varētu sākt apgūt tādas disciplīnas, kā māksla domāt, apziņas ētiku, kas ir mūsu prāts, kāda ir prāta daba, seku un cēloņu likumības, kas ģenerējas ideālajā prāta un materializējas fenomenālās pasaules telpā. Mums visiem ir ļoti daudz jānācās un, svarīgākais, - jēbkurā vecumā (Buiķis, 2001., 191.lpp.).

...zemāka līmeņa zinātnēs iedibinātos likumus nevar automātiski reducēt uz augstāka līmeņa zinātni..., piemēram ķīmijas likumus reducēt uz makromolekulu, vēl bīstamāk reducēt visas bioloģiskās parādības uz jau zināmiem fizikas, ķīmijas likumiem. Sarežģītās biosistēmās parādās pilnīgi jauni efekti – kā sinerģētiskie pašorganizēšanās principi vai bioloģisko sistēmu iespējamā teoloģiskā evolūcija (Siliņš, 1999., 358.lpp.). Ir nepieciešama cita pieeja sarežģītu sistēmu

pētījumos – holistiska pieeja, holistisks skatījums ar vizuāli telpisko intuitīvo domāšanu.

Dzenbudistu filozofiskās nostādnēs holisms sasniedz savu galējo polaritāti. Ja saskaņā ar holismu lietu būtību var izprast, uztverot tās, kā vienotu veselumu, nevis kā tās sastāvdaļu summu, tad dzenbudisti iet vēl tālāk, uzskatot, ka veselais vispār nevar tikt sadalīts: sadalīt pasauli daļās nozīmē iet maldu ceļus, kas neļauj sasniegt apskaidrību – satori (Tur pat, 364.lpp.).

Humānās pedagoģijas sekojošas lietas:

- Tiek atzīta Augstāko Pasauļu, Augstāko Spēku, Dieva, Radītāja realitāte;
- Tiek atzīta dvēseles nemirstība un tās nepārtrauktā tiekšanās pilnveidoties;
- Zemes dzīve tiek pieņemta kā pilnveidošanās ceļa nogrieznis;

Attiecība uz bērnu tiek pieļauti sekojoši secinājumi:

- Katrs bērns ir parādība Zemes dzīvē;
- Katrs bērns ir savas misijas nesējs uz Zemes;
- Katrā bērņā ir ieslēgta neierobežota gara enerģija (Амонашвили, 2003., 6.lpp.).

Izglītošana ir iekšējā tēla atvēršana, noteikšana; to atver ar ārējiem tēliem. Tāpēc ārēji tēli ir būtiski bērna atvēršanai. Stundai jābūt tādai, kura ar gaismas palīdzību meklē misiju.

Humānā pedagoģija ved skolnieku pa savas garīgās pasaules attīstības un pilnveidošanās ceļu, pa savas būtības un pienākuma apzināšanās ceļu; pa labestības un mīlestības pavairošanas ceļu uz Zemes.

Skolotājs rada ap sevi savu subjektīvo izglītošanas lauku. Viss, tā saucamais objektīvais pedagoģiskais process būtībā ir audzinātāju subjektīvās gribas vienības lauks. Šīs sadarbības lauka sirds ir skolotāja un skolnieka sadarbība, kuru veido skolnieka un skolotāja garīgā vienība (tur pat, 6.,7.lpp.).

...Mācībspocesa humanizācijā plašā nozīmē ir atzīt cilvēku kā personības vērtību, viņa brīvības tiesības, tiesības uz laimi, attīstību un visu savu talantu un dotumu attīstību... (Пищулин, 2003., 10.lpp.).

Kā būtu veidojama tautskola?

Es šo jautājumu uzdevu Dievam un lūk saruna ar Viņu (sk.VII grāmatiņā).

Tautskolas Ideju īstenošana nav iedomājama bez visu spēku saliedēšanas. "Visu" tas nozīmē Tava, Dievs, kosmiskās Hierarhijas, Zemes, Saules, dižāko, sirds skaidrāko Latvijas zemes cilvēku, kā arī visu dzīvības formu. Tas, pirmkārt, nozīmē to, ka visi šie spēki jāiekļauj sirdī, caur izjūtām jārod vienojošie aspekti, jāveido tiešos sakarus, tiešās, aktīvās mijiedarbības. Tas nozīmē, ka caur apziņu jātransformē izjūtas, jāiemācas tās kontrolēt, sakārtot un realizēt noteiktās darbībās, kuras visas ir vērstas Tautskolas tapšanā un beigu beigās plašā, mūžīgi nerimstošā kopdarbā cauri neskaitāmiem cilvēku mūžiem. Šādam punktam gan laikā, gan telpā ir reiz (vai tas būs šodien, vai rīt) jāatklājas, jo bez kopdarba mācēšanas nav iedomājama Cilvēkam uzticēto uzdevumu izpilde jeb Cilvēks nespēs realizēt savu būtību, savu sūtību. Visai cilvēcei taču ir jākalpo vienam mērķim - pieredzes uzkrāšanai dvēselē Tevis, Dieviņ, radītājā pasaulē, lai paši beigu beigās taptu par radītājiem. Pie kam ar pieredzi, kura nepieciešama, lai kaut kur nesaskatāmi tālā nākotnē ieltu jaunā evolūcijas lokā, burtu jaunas, atšķirīgas pasaules un sāktu visu no gala - sāktos jaunas pieredzes uzkrāšana, jaunos apstākļos.

Ja to apzināties un katru brīdi paturam prātā, tad sākas pavisam cita dzīve, cita attieksme pret lietām. Ja bija nepieciešams diezgan ilgs laiks tam, lai Cilvēks kā individuāla būtne atklātu, nostiprinātu savas spējas, varēšanu, mācēšanu, tad ŠOBRĪD jāspēr nākamais solis - jāatklāj kopdarba spēks, varēšana, bet to var tikai caur mīlestības atklāšanu un tās nostiprināšanu sevī. Mīlestība ir nepieciešams spēks vienības realizēšanai. *Ir divas vērtības un abas divas cieši saistītas – īstās zināšanas, ko latviski senatnē sauca par viedību, un izpratne, ka visa pamatā ir mīlestība*, lasām A.Buiķa (2001., 81.lpp.) grāmatā.

Varētu brīnīties - kā tad tā -jāatklāj mīlestība! Vai tad mēs nezinām kas tā tāda ir? Kāpēc vēl tā būtu jāatklāj? Šāds jautājums rodas mūsu augstprātībā! - tikai retais zina, kas ir mīlestība, kas ir *patiesa mīlestība*, tikai retais ir šīs jūtas izjutis kaut vai tikai uz mirkli. Mēs gadsimtiem runājam un cildinām mīlestību. Patiesi, mēs esam apjautuši to, ka tā ir pati svarīgākā izjūta, uz kuru būtu jātiecas. Taču šī pārliecība faktiski radusies tikai uz *patiesas mīlestības* atspulga fona. Lielākā daļa cilvēku, kuri apgalvo, ka mīlot, būtībā ir sajutuši ti-

kai vāju dievišķās mīlestības refleksu. Un pat tad, tas jau ir bijis ļoti spēcīgs un ģenerējis fantastisku enerģiju darbam. Ar ko salīdzināt to, kas jau ir izjūsts un kuru mēs jau saucam par mīlestību?

Lai aprakstītu to, mums būtu, nepārtrūkstot apziņai, jāizkāpj no šīs pasaulītes, jāieiet smalko enerģiju laukos, jāizjūt kaut ko no tajās rodamām attiecībām dvēselei ar Dievu, jāsalīdzina. Taču varbūt mēs varam paļauties uz šur tur rodamām norādēm? Tas ir vienīgais ko varam, līdz uzkrāsies personīgā pieredze. Liela daļa ļaužu pasmīnēs - vai šīs norādes interesēs tos, kuri vispār neko citu nezina (cilvēku) attiecībās, kā seksu (starp citu, to mums mēģina iepotēt pēdējā laikā Latvijas televīzijā demonstrēto filmu klāstā), bet varbūt tos, kuri jūt vai jutuši savstarpējo pievilksnās spēku uzbangojumus un bijuši tajās laimīgi. Vēl jo vairāk tāpēc, ka pēdējā gadījumā jūtas gandrīz vienmēr patiesi ir bijušas dievišķās mīlestības atspulgs. Šo cilvēku vēlmi var stiprināt lūk ar ko: ja domājam, ka tas ko esam izjutuši ir tas pats lielākais, dziļākais, nozīmīgākais ko vispār varam izjust un cita vairs nav, tad mēs ar šādu spriedumu absolutizējam sevi, centrējamies pasaules vidū, padarām sevi par Dievu, esam piešķīruši sev, savām izjūtām dievišķas pilnības simbolu. Patiesībā viss atrodas at-tīstībā, Ceļā uz pilnību un arī mēs patreiz esam tikai pašā Ceļa sākumā.

Tāpēc ir vērts dažas pazīmes, kuras ļautu noskaidrot jūtu pakāpi mīlestības patiesīgumu, dziļumu, nosaukt:

nepārtrauktība (ir visu laiku, katru brīdi) ;

bezgalība laikā (no mūža uz mūžu);

bezgalība telpā (tās izplešanos pār citiem objektiem ar tieksmi iekļaut sirdī visu Dieva pasaulīti);

kalpošanas vēlme ar tieksmi paplašināt savas robežas (attiecībās ar konkrēto objektu un vēlāk arī uz visu pasauli - respektīvi, *patiesa mīlestība*, kas savu sākumu radusi attiecībā pret kaut kādu objektu, neizbēgami kalpo kā rosinātājs mīlestībai pret pasauli);

kalpošanas pašsaprotamība - neprasa apspriešanu, tāpat, piemēram, kā elpošana;

saplūšana, sakušana ar objektu - top enerģētiski jauns veidojums, jaunām īpašībām, īpašībām, kuras nav katram par sevi esot un kuras paver kvalitatīvi jaunas iespējas;

līdz jutība - atklājas kā saplūšanas izpausme (saplūšana priekos, bēdās, darbā, vajadzībās);

abpusēji - gaismu spēj uztvert tikai tas, kas pats izstaro.

Šķiet, ka galvenās ir nosauktas. Daudzas citas pazīmes jau ir atvasināmas no šīm. Jāpiebilst, ka šoreiz tiek runāts par mīlestību vispār t.i., tā nav attiecināta uz kādu noteiktu attiecību loku. Jāuzsver vēl tas, ka *dievišķā mīlestība* mums kā indivīdiem var atklāties katram ar savām, īpatnējām pazīmēm, akcentiem, veidos, izjūtās. Tāpēc viens pazīmju apraksts visiem nav piemērojams, bet var kalpot tikai par ierosinājumu meklējumos. Kopēja var būt metode, vai daži paņēmieni, kas var palīdzēt atrast meklēto.

Tāpēc tagad mazliet par šiem paņēmieniem.

JAUNA LAIKA sākums, jauna - cilvēka attiecību jomā, tā attiecībās ar visiem Debess plāniem un attiecības ar Tevi. No nevarīgas cilvēkbūtnes cilvēkam jāpārņem DIEVCILVĒKĀ, Lūk ko Uspenskis par to raksts: „*Nevar pateikt precīzi, kad izveidosies jauns, stabilāks cilvēka tips, augšana notiek nepārtraukti un visur, neatkarīgi no rases, tautības, vides un nav tā veidošanās nav kultūrvēstures nosacīta. Pāreja uz augstāku cilvēku saistīta ar apziņas evolūciju un iekšējo attīstību*” (Uspenskis, 1993., 136.,137.lpp.).

Tātad. Nākotnes sabiedrību veidos dievcilvēks. *Cilvēks ir kaut kas, kas jāuzvar. Ko jūs esat darījuši, lai viņu uzvarētu?* saka Nīče (1939., 7.lpp.) caur Zaratustru ...

Cilvēks ir pārejas forma, patstāvīga tikai savās pretrunās un savā svārstīgumā... Cilvēka dvēsele – pārāk sarežģīta kombinācija, lai visas tajā kļedzošās balsis kļūtu par vienotu kori. Cilvēks ir mazs visums. Tajā norisinās nepārtraukta miršana un dzimšana, katru sekundi viena būtne aprij kādu citu, stiprais aprij vājāko, evolūcija, izdzīvošana.. Cilvēkā ir viss – no minerāla līdz Dievam. Un Dieva vēlme cilvēkā, t.i. viņa gars, kurš apzinās visa vienību, Visuma bezgalību, nevar būt harmonijā ar akmens inerci, tā tieksmi kristalizēties; sulu plūšanas miegainību augos un lēnu pagriešanos pret sauli; ar dzīvniecisko asins aicinājumu – un ar trīsdimensionālu cilvēka apziņu, kura sevi izdala no pasaules; uz sava „es” likšanu pretī pasaulei un uz visu redzamo formu realitāti... apliecina Uspenskis (1993., 132.lpp.).

Kādas būs šīs attiecības, šobrīd sīkumos grūti pateikt, bet mēs varām raksturot dievcilvēku, nosaukt īpašības, mēs varam runāt par metodēm, kā šīs īpašības ir iemantojamas. Ja varam runāt, tad varam arī darīt.

Pirmkārt jau nepareizi ir runāt tikai pat izglītību, būtu jārunā par personības veidošanu un izglītībai būtu jābūt kā tās sastāvdaļai. Vēl svarīgai sastāvdaļai būtu jābūt pētniecībai. Pētniecība ir tā ar ko galvenokārt jānodarbojas brieduma gados un kurai jātop par galveno personības veidotāju šajā laikā. Un faktiski darbs būtu jāvirza tā, lai cilvēks būtu gribošs un varošs pētīt un atklāt pasauli. Jāorientējas uz visaugstākajām virsotnēm, kādas mēs tik spējam iedomāties un jāpieņem, ka visi mēs būsīm kalnā kāpēji. Visi!

Personības veidošanas koncepciju. Tas skan labi un aptver visas iespējamās puses jeb sadaļas. Tik tiešām cilvēks ir liekams priekšplānā, ne kā atražotājs vai ražotājs, bet kā, Dieviņ, Tavs kalps, līdzstrādnieks un tam arī ir jābūt mērķim. Cilvēkam nevainojami jāpilda savs uzdevums. Bet, lai to varētu, ir nepieciešams vispirms izdarīt visu iespējamo, lai izveidotos brīva, patstāvīgi dzīvot spējīga (dzīvojot nozīmē - kalpot) personība, kura nepārtraukti meklē ceļus sevis pilnveidošanai.

Personības veidošanas pamats:

dievišķuma princips - cilvēks spējīgs būt par Dieva līdzstrādnieku, t.i., cilvēks nes(slēpj) sevī dievišķas potences *un galvenais skolotāju, skolas uzdevums ir palīdzēt, jeb radīt tādus apstākļus, kuros šīs īpašības atklātos un uzplauktu.*

Veidojamo (galveno) īpašību kopums: -mīlestība; -gudrība; -prātīgums; -griba; -veselīgums; -prasme.

No teiktā izriet jau dažas pamatnostādnes:

cilvēks - dievišķa individualitāte (skatāms viss dievišķo īpašību spektrs, bet īpaši akcentējama: cilvēks - radītājs);

cilvēks - mūžība *...kad skatāmies zvaigznēs, domājam, kad tās ir mūžīgas. Tās nav mūžīgas. Mūžīgi esam mēs. Zvaigznes ir tikai ēnas* - lasam A.Buiķa (2001., 56.,77.lpp.) grāmatā. *Jūs neesat ne jauni, ne veci. Jūs esat mūžīgi! Mēs visi reiz esam tikušies, tikai to neatceramies,* saka P.Kļava .

cilvēks - bezgalība;

cilvēks - tauta (tālāk atvasināmas arī citas attiecības, piemēram, cilvēks - cilvēce utt.);

cilvēks - daba.

No šīm pamatnostādnēm arī redzams, uz ko būtu balstāmas personībam veidošanas metodes. Pirmkārt, jau jāatzīmē tas, ka

šis process neilgs tikai dažus cilvēka dzīves gadus - tam vajadzīgs it viss laiks, ko vien mēs šobrīd varam iedomāties aptveramu - tas būtu sākams ar ieņemšanas brīdi un nepārtraukti, sistemātiski veicams visu mūžu un vēl pat kādu brīdi pēc nāves (kamēr ES atrodas Zemes tuvumā). Otrkārt, tajā jāiesaista pēc iespējas vairāk plānu (jāveido un jāuztur meditatīva gaisotne, vide) un tam jānotiek maksimāli sakārtotā un augstākām garīgām būtņēm pieejamā telpā (telpā, kurā tās tiek piesaistītas ar svārstību smalkumu). Fiziskai telpai - nodarbību, atpūtas, sadzīves u.c. jābūt adekvātai. Treškārt, jāizmanto personai raksturīgas mentālās svārstības mūzikā, kustībās, krāsās jeb plašāk - mākslās, valodā un tajās kultūras jomās, kuras tuvas un raksturīgas personas dzimtajai ļaužu videi, plašāk - tautai. Ceturtkārt, stingri individuāls darbs visu mūžu.

Īss literatūras un pasaule pieredzes apskats

Daina Lieģeniece (1999., 196.-199.lpp.) labi atklāj novecojušās paradigmas, izejot no kopveseluma pozīcijām uzsverot bērna individualitātes respektēšanu. Lai labāk apjaustu to, cik smalki nianšētas var būt metodes un kā tās atšķiras, sniegsu divus piemēros no viņas teiktā:

1. *Uz vecām paradigmām balstīta pieeja.* Pieaugušais bērnu iepazīstina ar uzvedības normām un ierobežojumiem un novērtē viņa rīcību. Pamācības un nosodījumi tiek izmantoti, lai bērns zinātu, ko sociālā vide atbalsta vai noraida viņa rīcība. Šajā gadījumā skolotāju izteiktās pamācības vai nosodījums ir atkarīgs no skolotāja vērtībām (pie šāda sistēmas pieradināts bērns būs uzņēmīgs "ie-las skolotāja" vērtībām).

Ir jāatzīst bērna tiesības kļūdīties. Bērns jāiedrošina darbībai, brīvību saistot ar atbildību, iepazīstinot ar darbības dabiskām un loģiskām sekām.

2. *Uz vecām paradigmām balstīta pieeja.* Bērnu iepazīstina ar uzvedības paraugu. Atdarīnot vai identificējoties ar cilvēku, kas bērnam ir nozīmīgs, bērns pārņem sev otra cilvēka vērtības. (Arī šai metodei ir vairākas nepilnības, piemēram, bērni var sastapties ar vairākiem "paraugiem", kuru vērtības tāpat kā iepriekšējā gadījumā var būt nesaskanīgas).

Uz veseluma idejas balstīta attieksme. Jāpalīdz bērnam apzinīgi attīstīt savu vērtību sistēmu un līdz ar to savu identitāti.

D. Lieģeniece secina, ka pareizāk būtu audzināšanas paņēmienus izvēlēties nevis standartizēti, bet individualizēti saistībā ar katra bērna īpatnībām, ka arī palīdzēt attīstīt bērnam motivāciju pozitīvi sociāli orientētai rīcībai, lai bagātinātu viņa personību. Tas nozīmē, ka bērnam nav jāpieņem cita cilvēka priekšstati, nav jādzīvo paraugu ādās, bet jābūt pašam.

Līdzīgi par mācībprocesu runa krievu pedagogs M.Šķetiņins (Kaminska, 1999). Viņš savā skolā mācībprocesu organizē tā, lai tas ļautu attīstīties katram bērnam atbilstošā tempā. Bez tam viņa skolā pret bērnu attiecas ar lielu cieņu un tiem tic. Rezultātā tur veidojas saskanīga mijiedarbība starp skolotāju un skolnieku, veidojas stabila un spēcīga motivācija izzināt pasauli, atklājas patiesi lielas bērna spējas apgūt pasauli neierastā tempa – 3-4 gados tiek apgūta vispārējās izglītības programmas.

Sniegšu dažas būtiskākās Šķetiņina (Mariņireva, 1999) izglītības filozofijas pamatnostādnes ar dažiem saviem secinājumiem.

1. "Kosmiskais kaut kas" ir kāda matricveidīga informatīva sistēma, kura ir radīta neskaitāmos gadu tūkstošu cilvēku dzīvju. Tādejādi cilvēks nevar tikt pieņemta kā būtne, kura iekļautos viena gadsimta robežās. Cilvēks – Mūžības bērns un tāpēc viņš sevī ietver bezgalīgi daudz savu priekšteču. Viņš secina, ka šī "bezgalība" nav nekādi iekļaujama mākslīgas, bezpersoniskas laikmetīgās skolas izziņas procesā, kura rēķināta tikai mazai, primitīvai vienas dzimšanas būtnei. Bērns- Milzis saceļas, protestē, tādejādi parāda sevi kā pretpolu laikmetīgajai sociālajai videi, sabiedrībai, kura ļoti dīvainā veidā viņu gatavo darbam un dzīvei. Viņš secina, ka bērnam tāpat kā pieaugušajam jāklūst par skolotāju pētnieku, skolas radītāju. Pēc Šķetiņina domām Visu kosmisko procesu jēga beigu beigās ir visu tās pušu savstarpējā harmonijā – Mīlestībā un Patiesībā. Skolai visā (katrā fizikas, matemātikas, ķīmijas likumā) jādzīvo pilnība ietverot bērna attiecības ar pasauli un pašam ar sevi. Tikai tāda skola atbilst skolnieka dzīves jēgai; tikai tādā atmosfērā var attīstīties veselīga, tikumiska, garīga personība.
2. Ja bērns ir Mūžība, tad kādi var būt vecuma ierobežojumi? No šejienes izriet, ka skolā jārealizē bezvecuma princips. Tas apstiprina bērnam seno, bezgalīgiem mūžiem bagāto cilvēku. Bezvecuma principa ievērošana pārnes akcentu no cilvēka mazā fiziskā ķermeņa uz tā dižo Garu. Tas nozīmē, ka izglītības sistēmai ir jābūt

tādai, kas orientēta nevis uz bērna vecumu, bet uz darba rezultātu kvalitāti, īpatnībām, uz rakstura, noslieču īpatnībām, dotumiem.

3. Šķetiņins, runājot par savā skolā iedibinātiem principiem, uzsver, ka kosmosa eksistence nav iedomājama bez to sastāvdaļu informatīvo lauku saplūšanas t.i., katra iekšējā jēga ir Veselumā, katram esot Veselumam. Viņš saka: "Mēs neesam sala okeānā. Mēs esam pats okeāns. Katrs cilvēks ir okeāns."

Veseluma pieeja nav jauna – par to nozīmi runā kopš sengrieķu domātāju laikiem. Veseluma idejas apkopojusi D. Lieģeniece (1999.,89.lpp.). Lūk dažas no domām par to, kāpēc un kā jāmeklē būtu kopveselums.

1. Cilvēks ir kā dažādu sistēmu sastāvdaļa;
2. Cilvēkam ir raksturīga īpatnība uztvert lietas kopā;
3. Lai ko uzzinātu par veselumu, to daļa, analizē;
4. Nepieciešama iekšēju struktūru meklēšana;
5. Audzināšana kopveselumā jāietilpina tikumiskās vērtības un Dievatziņa;
6. Kopveseluma audzināšanas un izglītošanas uzdevumi savstarpēji saistāmi utt.

Te vairāk vai mazāk atklājas domāšanas ievirze, kas nosaka to, ka no daļām ir atkarīgs Veselums. Tas ir pretējs humānās pedagoģijas pieņēmumam, ka Veselai nosaka daļas. Šī pēdējā atziņa ir ielikta mana darba un pētījumu pamatā.

Svarīgs ir jautājums: kā Veselai parādās bērņā, kā tas meklējams? Tas ir pamata jautājums, veidojot jaunus izglītības modeļus. Šķetiņins savas skolas principos uzsver divas lietas: harmoniskas sadarbošanās nepieciešamību, dzīvojot Veselumā un katra neatkārtojamās, bezgalīgi daudzās dzīvēs vērpto individuālo īpatnību un individuāla radoša potenciāla izpaušanos. Citiem vārdiem sakot, Veselums bērņā (cilvēkā) patiesi atklājas tā misijā uz Zemes.

Kas ir grūts? Jautā panesīgais gars, nometas kā kamilis ceļos un grib, lai viņu labi apkrauj nastām. ...pazemoties, lai sāpinātu savu augstprātību..., pārtikt no atzišanas zilēm un zāles..., būt sliham un mierinātājus aizraidīt uz mājām..., kāpt netīrā ūdenī, ja tas ir patiesības ūdens..., mīlēt tos, kas mūs nicina....

*Visu šo grūtāko jem uz sevis panesīgais gars: līdzīgi kamie-
lim, - kas apkrauts nastām, traucas tuksnesī, tā arī viņš traucas savā
tuksnesī.*

*Bet vientuļajā tuksnesī notiek otra pārvēršanās: par lauvu
top šis gars, brīvību viņš grib sev iegūt un kungs būt sava paša tuk-
snesī.*

*Savu pēdējo kungu viņš šis meklē: viņš grib nākt naidā ar
viņu un savu pēdējo dievu, uzvaras dēļ viņš grib cīnīties ar lielo pūķi.*

*Kas ir šis lielais pūķis, kuru gars vairs negrib saukt par kun-
gu? „Tev –būs” sauc šo lielo pūķi. Bet lauvas gars saka „es gribu”:
“Tev-būs” guļ viņam ceļā, zeltā laistīdamies, zvīņains zvērs, un uz
katras zvīņas, zeltaini spulgo „tev-būs”!*

*Tūkstošgadīgās vērtības spulgo šis zvīņās, un visu spēcīgā-
kais no pūķiem runā tā: „visu lietu vērtības manī spulgo. Visas vērtī-
bas ir jau radītas, un visas radītās vērtības – esmu es. Patiesi, nekā-
da „Es gribu, nedrīkst vairs būt!” Tā runā pūķis.*

*Mani brāļi, kādēļ lauva vajadzīgs cilvēka garā? Kur noder
nastu nesējs kostonis, kas ir paklausīgs un godbijīgs?*

*Jaunas vērtības radīt – to nespēj arī lauva: bet radīt sev brī-
vību jaunai radīšanai – to lauvas spēks iespēj.*

*Brīvību sev radīt un svētu: nē arī pienākuma priekšā: tādēļ,
mani brāļi, vajadzīgs lauva.*

...Kam vajadzīgs plēsīgam lauvam tapt vēl par bērnu?

*Nevainība ir bērns un aizmāršība, jauns sākums, rotāša-
nās, no sevis ritošs rats, pirmā kustība, svēta jā-sacīšana.*

*Jā, radīšanas rotaļai, mani brāļi, vajadzīga svētajā-sacīša-
na: savu gribu grib tas gars, savu pasauli tagad iemanto pasauli zau-
dējušais (Nīče, 1939., 25.-27..lpp.).*

Literatūra

Andris Buikis (2001), Vai mēs esam tie, kas patiesībā esam, Rīga: Madris, 2001.

Daina Lieģeniece (1999), “Kopveseluma pieeja audzināšanā”, “Raka”, 1999.

Dipaks Čopra (1999), Septiņi garīgie likumi vecākiem (krievu val.), *Sofija*, 1999.

E.I. Siliņš(1999), Lielo patiesību meklējumi, *Jumava*, 1999.

Fridrihs Nīče (1939), Tā runāja Zaratustra, *Valters un Rapa*, 1939.

J.Valbis (2005), Skolēna personības attīstība- izglītības virsuzdevums, Zvaigzne ABC, 2005.

Līvija Kaminska (1999), “Šeit mācās dzīvot nākotnē, Austrum- Sibīrijas Pravda, Nr.50.,1999.

Olga Mariņņeva (1999), “ Pasaka Šķetiņinam – priekšā”, Skolotāja avīze Nr.31., 1999.

P.D.Uspenskis (1993), Jauns pasaules modelis (krievu val.), Izd. Čerņiševa, 1993.

- Platons (1982), Valsts, Rīga, „Zvaigzne”. 1982.
- Rudīte Raudupe (2005), Labi ļaudis, Rīga: Madris, 2005.
- Vīķe-Freiberga V. (1993) Dzintara kalnā.- Rīga: Zvaigzne, 1993.
- Н.П.Пищулин (2003), Философско-образовательные основы духовности, *Три ключа*, 6, 2003.
- Ш.А. Амонашвили (2003), Гуманно-личностная педагогика: теория и практика, *Три ключа*, 6, 2003.

Vērtībizglītība pamatskolā ilgspējīgas izglītības kontekstā. Promocijas darba uzmetums pedagogijā (2008)

„Patiesība, labais, skaistais vairs nav tie vārdi, kuri kādreiz bija svēti un apvienoja Eiropu. Mirklis zaudē mūžības spožumu...” lasām Māras Rubenes [9] rakstā. Tur pat lasām konstatējumu, ka „piešķirot lielu uzmanību materiālajai labklājībai un zinātniskai patiesībai, kaitējot citām cilvēka vajadzībām, mēs esam upurējuši savas dvēseles...” Līdzīgi spriež kultūras filozofs Pauls Jurēvičs [12]: „...Kultūras traģēdijas priekšnoteikums ir dvēseles objektivizēšanās kultūras produktos, cilvēka pievēršanās savas darbības produktiem un dzīvās dvēseles pazaudēšanu tajos.”

20.gs. tiek nosaukts par nihilisma laikmetu. Nihilisms – augstākās vērtības zaudē vērtību. Nav mērķa (Nīče) [9]. „Nihilisms, likdams apšaubīt mirkļa dievišķo sūtību, ir ienācis ikdienā, tādejādi iegūstot baisu varu pār mūsu laiku un dzīvēm. Tas ir ļoti sarežģīts fenomēns, kas mēdz slēpties aiz dažādām, bieži vien nevainīgām maskām,” spriež Jurēvičs [12].

Pētījumi atklāj, ka aptuveni 75% Latvijas skolu beidzēji nezina ko darīt pēc vispārējās izglītības iegūšanas, nezina kādu amatu izvēlēties, kādu dzīves ceļu iet. No tiem, kuriem ir kaut kāds priekš-

stats par savu nākamo profesiju, par galveno nosacījumu tās izvēlē atzīst labu atalgojumu. Ko nozīmē šī bēdīgā aina? Manuprāt, šie pētījumi liecina par mūsu izglītības sistēmas krahu – 9, 12 pavadītos gadus skolā lielākā daļa jauniešu beidz ar tukšumu galvā – nekādas intereses, labākā gadījumā par augstāko dzīves vērtību tiek atzīta nauda. Situācija faktiski ir vēl baisāka – LU profesora Andra Broka vārdiem runājot, aug „maugļu” paaudze („mauglis”- cilvēks, kurš, kaut kādu iemeslu dēļ, ir palaidis garām savas attīstības iespējas, kuras var notikt tikai noteiktā vecuma posmā).

Pasaulē aina nav labāka: gan Eiropā, gan Amerikā atzīta patreizējās skolas neatbilstība laikam [15].

Problēma

Izglītības sistēmas neatbilstība laikmetam.

Ko domā un dara Rietumu pasaulē

Aplūkosim dažas idejas.

ASV īpaši izveidota komisija (izglītības darbinieki, politiķi) secinājusi, ka ekonomikas lejupslīdē vainojama izglītības sistēmas novecošanās. Komisija iesaka sekojošas lietas: (1) skolēniem jāmacās izprast pasaules tirdzniecības pamatus, citu tautu kultūras, jāprot svešvalodas; (2) Bērniem jāmacās domāt pāri nozaru robežām – nozaru saskarsmes vietas rodas vissvarīgākie jauninājumi; (3) jāmacās informāciju pārvaldīt, interpretēt, novērtēt un izmantot; (4) Svarīgi apgūt sazināšanās prasmes, spēju strādāt komandā (saista ar emocionālo inteliģenci). Uz šo ieteikumu bāzes tiek izstrādāti mērķi skolas reformai (mācību programmām, metodēm, skolotāju pārkvalifikācijai, materiālam nodrošinājumam).

Šobrīd Rietumu pasaulē tiek aizvien vairāk akcentēta nepieciešamība unificēt mācību programmas, kontroli (pasaules skolēns, starptautiskais bakalaura utt.). Tiek domāts par standarta “vispārējo prasmju” bloka izveidošanu, par nepieciešamību veicināt kritiskās domāšanas attīstību, prasmi sasaistīt dažādas idejas un spēju nepārtraukti mācīties. Tiek piedāvāta ideja, tā saucamos, “tiešsaistes” (tālmācības)ursos apgūt vispārējās izglītības programmas. Tas izklausās vilinoši, jo grāmatu un skolotāju vietā tiek piedāvātas iespējas strādāt multimediju dinamiski saistošajās vidēs, vidēs, kuras ļoti ātri ir papildināmas, uzlabojamas, kurās ļauj ļoti ātri ienest jau-

no visai pasaulei. Skolotājiem piedāvātajā modelī galvenokārt būs jānodarbojas ar sociālo prasmju mācīšanu.

J.Valbis [13,14,15] savās grāmatās palīdz ieskatīties arī citos Eiropas un Pasaules organizāciju izstrādātajos dokumentos, kas skar izglītību nākotnē. Tā UNESCO Starptautiskās ekspertu grupas izstrādātie nākotnes izglītības principi ir sekojoši: mācīties zināt, mācīties darīt, mācīties dzīvot kopā un mācīties būt. UNESCO ieteikumi veidoti, domājot par sociālām un ekonomiskām inovācijām.

Eiropas komisijas „Baltajā grāmatā”, aprakstot izglītības mērķus, izcelti pieci galvenie izglītības ceļi: (1)zināšanas, (2)sadarbība ar uzņēmējiem, (3)valodu apgūšana, (4)nesekmības apkarošana un (5)materiālie ieguldījumi izglītībā. Eiropas komisija iesaka izmantot četrus indikatorus, kas raksturo skolu izglītības kvalitāti, ņemot vērā šādus rādītājus: zināšanu līmeni; sekmību un pāreju uz augstākajiem līmeņiem; skolu izglītības vadīšanu; resursus un struktūras.

Austrumos no Latvijas, kāds krievu zinātnieks - Koroļovs [17], analizēdams publikācijas un jaunās tendences zinātnē, prognozē nākotni vispār t.sk. arī izglītībai. Šajā analīzē viņš runā par mākslīga intelekta radīšanu, par metodoloģijas attīstību, kura ļaurot modelēt sistēmas, kuru gala produkti nebūs precīzi formulēti. Līdzīgi kā amerikāņi Koroļovs paredz, ka jaunās tehnoloģijas informatizācijas jomā izglītību pārcels uz mājām, atstājot skolām tikai sociālās, fiziskās, starppersonīgās attiecību jomas. Viņš paredz ka būs individuālas mācību programmas, kuras atbildīs katra interesēm. Ar bērnu strādāšot jau pirms dzimšanas, un izglītošanās turpināsies visu mūžu. Pieaugs neformālās izglītības īpatsvars.

Eksistē arī pavisam neordināra doma, kura izskan jautājumā: „Vai pedagoģijai ir nākotne?”. Šo jautājumu uzdod Fizikas matemātikas zinātņu doktors, Krievijas Dabas zinātņu Akadēmijas akadēmiķis A.Akimovs [1], saistībā ar “jaunās apziņas” bērnu parādīšanos. Profesors ir ticies un runājis ar daudziem dižākiem jaunās apziņas bērniem un viņu pārsteigušas bērnu zināšanas un prasmes.

Jaunākās iniciatīvas Latvijā

Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija 2007.gada maijā uzsāka diskusiju par Latvijas ilgtermiņa attīstības vīziju. Patreiz, tādu kā vadošo lomu Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stra-

tējijas izstrādāšanai līdz 2030.gadam, uzņēmusies SIA "Analītisko pētījumu un stratēģijas laboratorija" M.Phil.,Ph.D. Roberta Ķīļa vadībā [2]. Viņu izstrādātais priekšlikums kļūs par mūsu valsts galveno attīstības plānošanas dokumentu. Laboratorijas paspārnē darbojas biedrība „Jauniešu konsultācijas”, kas apkopojusi jauniešu (Latvijas Studentu apvienība, Latvijas Jaunatnes padome, AIESEC Rīga, AEGEE Rīga, Klubs „Māja” – jaunatne vienotai Eiropai, Talantu akadēmija, Biedrība „Ideju māja”, Rīgas skolēnu dome) nākotnes redzējumu [3].

Ļoti interesanti ir jauniešu grupas [3] priekšlikumi. Jaunieši saskata sekojošas galvenās problēmas esošās izglītības sistēmā:

-Sagatavo jauniešus pasaulei, kura vairs neeksistē (industriālā un birokrātiskā pasaule). Pārmaiņu un nenoteiktības laikmetā daudz svarīgāka ir spēja ātri mācīties, pielāgoties, risināt problēmas un radīt jaunas idejas, nevis prasme reaģēt standarta situācijās. Prasme pielietot zināšanas, kā galvenais izglītības mērķis.

-Balstās uz mītiem, pieņēmumiem un mānītībām par to, kā ir jāmāca, nevis uz zinātniskiem pamatojumiem par to, kā cilvēks uztver un apstrādā informāciju. Līdz ar to sistēma ir ļoti neefektīva, jo nesaskan ar to, kā darbojas smadzenes.

-Nogalina radošumu izmantojot nepareizas mācību metodes un pieeju, jo liek izmantot tikai kreiso smadzeņu puslodi, ierobežo domāšanu un izpausmes brīvību.

-Nemāca mācīties, domāt, atcerēties, risināt problēmas un radīt jaunas idejas, bet koncentrējas uz teorētisku zināšanu apgūšanu

-Nodarbojas ar „konveijer” , nevis „oriģinālu” ražošanu un balstās uz kvantitatīviem mērījumiem un kontroli, nevis kvalitatīviem.

Jaunieši ir pārliecināti, ka nākotne piederēs gudram, aktīvam indivīdam un gudrai, aktīvai sabiedrībai un tāpēc caur izglītības sistēmas fundamentālu pārveidošanu, ir jāizmaina cilvēku domāšana, apziņa. Viņuprāt, izglītības sistēmai jābūt tādai, kas spēj attīstīt un izmantot visu cilvēka garīgo, mentālo un fizisko potenciālu, motivāciju (nevis ierobežojot). Tai ir jāapkopo labākais no tā, kas jau sen ir atklāts izglītības jomā. Izglītības sistēmai jābūt tādai, kas iemāca mācīties, atcerēties un domāt, attīsta gribasspēku, koncentrēšanās spējas, atļautību, prāta asumu, loģiku, kritisko domāšanu, komunikāciju, vizualizāciju utt., un ir vērsta uz talantu atklāšanu, nevis trūkumu no-

rādīšanu. Bez tam jaunieši ir pārliecināti, ka izglītības sistēma ir decentralizējama – katra skola realizē savas idejas, programmas, pie-saista līdzekļus tās realizācijai.

Kā redzam, arī jaunieši, gribot negribot “faktiski sēž veco paradigmu ratos” - un tā ir tirgus ekonomikas ģenerētā sabiedrības locekļu konkurences spēja un ar to saistīto resursu (mūsu valsts ga-dījumā - cilvēkresursu) vērtības paaugstināšanu - cilvēka prāta spēju attīstību. Katrā ziņā, te ne cilvēks, ne sabiedrība nav tverti veselumā.

No jauniešu iniciatīvu grupām jāizdala kāda neformāla jau-niešu grupa Ivo Vernera vadībā [16]. Viņi definējuši sekojošu mācīb-sistēmas mērķi:

Augstvērtīgs sabiedrības loceklis, kurš prot un ikdienā iz-manto savas dvēseles zināšanas, dzīvo saskaņā ar Dieva noteikto kārtību. Viņi spriež ka cilvēkam jādzīvo saskaņā ar dabu, jāapzinās savas dzīves mērķus, uzdevumus, jāīsteno tos.

Šīs grupas jaunieši ir pārliecināti, ka mācību sistēma veido-jama uz veseluma filozofijas izpratnes par cilvēku, sabiedrību, pasau-li. Un tās pamatā ir liekama humānā pedagoģija. Vernera neformālā jauniešu apvienība sevī apvieno dažādu profesiju jauniešus, kā arī studējošos. Neraugoties uz to, ka viņi nepārstāv profesionālus peda-gogus un ir tikai interesentu apvienība, šie jaunieši, manuprāt, ilgtspējīgas sabiedrības izglītības (mācības) sistēmu redz vislabāk.

Latvijā IZM neinicēta starp pedagogiem plašumā iet humā-nās pedagoģijas idejas. Īpašu attīstību tās guvušas pēc vairākkārtī-giem Krievijas akadēmiķa profesora Šalvas Amonašvili autorseminā-riem Latvijas dažādos novados, pilsētās. Humānās pedagoģijas ide-jas ir pārsteidzoši skaistas un aizraujošas ar tādu kā rītdienas cilvēka redzējumu. Mūsu valstī tās guvušas atsaucību visos novados, lielā-kajās pilsētās (Rīgā, Daugavpilī, Liepājā, Ventspilī, Jelgavā arī Rē-zeknē, Cēsīs). Par mūsu pedagogu lielo interesi liecina arī fakts, ka Humāno pedagogu ikgadējos starptautiskajos lasījumos Maskavā lie-lākais dalībnieku skaits ir tieši no Latvijas. Arī mana pedagoģiskā pārliecība balstās humānajā pedagoģijā un tajā es redzu mūsu valsts izglītības (arī sabiedrības) ilgtspēju.

Manuprāt, ļoti būtisku loma IA sabiedrības un izglītības ide-ju attīstības, tātad arī izglītības problēmu risināšanas jomā, realizē

DU un tās Ilgtspējīgas sabiedrības attīstības institūts. Te, pateicoties Pedagoģijas un Vadības fakultātes holisma filosofijas īpašai gaisotnei, veseluma kategorijās domājošu mācībspēku un zinātnieku koncentrācijai, studējošiem – gan topošiem pedagogiem, gan esošiem dažādosursos tiek popularizētas IA sabiedrības un izglītības idejas. Pateicoties institūta darbinieku aktivitātēm [6, 10, 11], kuras vērstas uz ārpusi (līgumdarbi, starptautiska žurnāla izdošana, referāti starptautiskās konferencēs, semināros), arī Latvija doma tiek ienesta pasaulē – tā līdzdarbojas IA sabiedrības pasaules modeļa veidošanas procesā.

Maz ir pētīts vērtību veidošanās process [4, 5] pamatskolā ilgtspējīgas sabiedrības veidošanās kontekstā.

Nepieciešami pētījumi [10] par iespējām realizēt vērtībizglītību (IIA) skolās.

Laikmetu griežos jāpalīdz bērniem neapjukt dinamiski mainīgajā vērtību vidē;

Pētnieciskā tēma:

Vērtībizglītība pamatskolā ilgtspējīgas izglītības kontekstā.

Pētījuma objekts:

Vērtībizglītība pamatskolā

Pētījuma priekšmets:

Pamatskolas skolnieku vērtību izpratne

Pētījumu mērķis:

Izpētīt bērna vērtību izpratnes attīstību pamatskolā vērtīborientētā mācību procesā.

Pētījuma uzdevumi:

Analizēt pedagoģisko, psiholoģisko, metodisko literatūru par veseluma pieeju bērna personības attīstībā un bērna vērtību sistēmas veidošanos;

Pētīt vērtību būtību ilgtspējīgas sabiedrības attīstības kontekstā;

Diagnosticēt pamatskolas skolēnu vērtību izpratnes attīstību;

Izstrādāt modeļus pamatskolas skolēnu vērtību orientācijai.

Pētījumu metodes: novērojums, anketēšana, bērnu darbu analīze, dokumentu analīze, pārrunas;

Pētījumu bāze: pamatskolas Cēsu rajonā

Literatūra

1. Akimovs, A.E. (2007) Gaismas bērni, Gaismas skolotāji. // Almanahs - humānisms pedagoģija. 1.sēj.- R.: Librum, 2007.
2. Konceptija, www.rapl.gov.lv
3. Latvijas 2030 jauniešu nākotnes redzējums, www.rapl.gov.lv
4. Līdaka, Anita (1998) Jaunāko klašu skolēnu vērtību veidošanās, promocijas darbs LU, 1998.
5. Līdaka, Anita (2005) Vērtībizglītība un tās realizāciju ietekmējošie faktori / Skolotājs, 3(51).
6. Mičule, I. (2006) Studenti par ilgtspējību. Daugavpils, "Saule".
7. Mūrniece, Laima (1998) Mūzika kā studējošās jaunatnes garīgo vērtību veidīgās ošanas līdzeklis, promocijas darbs LU.
8. Pēteris (Ojārs Rode) (2007) Skolotājs - visu sabiedrības nelaimju grēkzāis. // Psiholoģija ģimenei un skolai – 2007/05.
9. Rubene, Māra, Tagadnības apoloģētika. Nihilisms, „Grāmata”, A.D. MCMXC X
10. Salīte, Ilga u.c.(1998) Integrēta mācīšana mūsdienu humānās pedagoģijas skatījumā, tās saturs un metodiskais nodrošinājums. – DPU.Valsts pasūtījuma līgumdarbs, Nr.9/98
11. Salīte, Ilga, Pipere, Anita (2006) Aspects of Sustainable Development from the Perspective of Teacher.//Journal of Teacher Education and Training, Vol.6, 2006.
12. Treiliis, Modris, Pauls Jurēvičs kā kultūras filozofs, „Grāmata”, A.D. MCMXC X .Tunne, Ineta (1997) Studējošās jaunatnes vērtību orientācija Latvijā., promocijas darbs LU, 1997.
13. Valbis, Jānis (2006) Vērtību izglītība un ētiskās vides stiprināšana/ Skolotājs 1(55) 2006.
14. Valbis, Jānis Skolēna personības attīstība – izglītības virsusdevums, Zvaigzne ABC;
15. Valbis, Jānis, (2008) Skola sabiedrības attīstības kontekstā / Skolotājs, 2(68) 2008.
16. Verners, Ivo (2008) Kas ir humānā pedagoģija? Referāts pedagogu vasaras nometnē "Pedagogs – daudzveidīgas, pilsoniski humānas sabiedrības veidotājs", Cēsis, 2008.
17. Королев, П. (2002) В начале века они еще не освободились от идеи образования./ Образование 21 века: достижения и перспективую – Р.: Педагогический центр „Эксперимент”.

Kvalitatīvā pētījuma metodoloģija un metodes (2009).

Vērtību un vērtību orientācijas problēmas pasaulē aktuāli-
zējušās. Latvijā šīs problēmas aktualitāte galvenokārt ir saistīta ar
laikmetu griežu izsaukto visu dzīves pušu pārorientāciju un meklēju-

miem ilgtspējīgas sabiedrības virzienā, t.sk. ilgtspējīgas izglītības aspektā. Latvijā ir relatīvi maz veikts (Līdaka, Anita, 1998; Mūrniece, Laima, 1998; Tunne, Ineta, 1997; Mārtiņš Veide, 1998) vērtību izpētē (pasaulē zem šķirkļa „value education” rodamas miljoniem atsauču). Vērtību kategorija ir vairāku zinātņu pētījuma priekšmets un konkrēti, filozofijas, socioloģijas, psiholoģijas un pedagoģijas. Interese izskaidrojama ar to, ka cilvēku izvēlētas vērtības ir tās, kas nosaka tā darbību, sevis, citu cilvēku un notikumu izvērtēšanu visās dzīves jomās.

Latvijas sabiedrības, zinātnieku, pedagogu (virkne publikāciju publiskajos masu medijos), tajā skaitā arī mana pārliecība ir tāda, ka ir nepieciešama uz vērtībām orientēta izglītības sistēmas radīšana. Nepietiek ar ielāpu uzlikšanu esošai. Ilgtspējīga sabiedrība nav veidojama, uzlabojot esošo. Tā ir principiāli jauna kategorija ar dažkārt pat pretēju polaritāti vairākās jomās, tajā skaitā izglītībā. Tā, piemēram, šodienas izglītība vērsta no sabiedrības (interesēm) uz indivīdu, ilgtspējīgā (humānās pedagoģijas paradigma) – no indivīda (interesēm) uz sabiedrību.

Pāreja uz veseluma idejās balstītu sabiedrību nav iedomājama bez vērtību pārskatīšanas. Neapšaubāmi, ka skolas ir nākotnes sabiedrības „priekšpostenis” – IS nosacījumi vispirms veidojami skolā, kas arī ir vērtību izglītības uzdevums.

Par Kvalitatīvā pētījuma metodoloģiju un metodēm runāšu sava promocijas darba kontekstā

Promocijas darba potenciāls nosaukums:

Vērtībizglītība ilgtspējīgas izglītības kontekstā Latvijā

Nosaukuma varianti:

1) Vērtīborietēta vide skolēnu ilgtspējīgas izglītības kontekstā Latvijā;

2) Vērtīborietēta vide skolēnu ilgtspējīgas izglītības kontekstā.

Darba gaitā precizēsies gan nosaukums, gan mērķis, gan uzdevumi (domāju, ka tie precizēsies pēc pilotpētījuma).

K.Drake (2006), Dzīves vērtību izglītības (LVE) programmas autors, atdala vērtībizglītības (values education) jēdzienu no vērtībās balstītas (values-based education, vēl viņš lieto values-based learning or teching enviroment) izglītības, kas daudz precīzāk

izsaka iecerēto pētījumu virzienu t.i., vērtībās balstītas mācīšanās vides nozīme. Tāpēc, iespējams, promocijas darba nosaukumā būtu jālieto vai nu „vērtībās balstītas”, vai „vērtībbalstīta izglītība”, vai „vērtībvide”(?).

Pētījuma mērķi: izpētīt vērtīborientētus vides faktoros un nosacījumus ilgtspējīgai skolēnu izglītībai

Uzdevumi:

Noteikt pētījuma teorētiskos un metodoloģiskos pamatus;

Noskaidrot skolēnu vērtīborientāciju saturu;

Izvērtēt vides objektīvo, subjektīvo faktoru un skolēnu vērtīborientācijas mījsakarības;

Variants

Mērķis: izpētīt vides faktoros un nosacījumos ilgtspējīgai skolēnu vērtībizglītībai.

Uzdevumi:

analizēt zinātnisko literatūru filosofijā, pedagogijā, psiholoģijā, skaidrojot, kādas ir ilgtspējīgas izglītības pamatnostādnes un vērtībizglītības vēsturisko attīstību Latvijā;

Noskaidrot skolēnu vērtīborientāciju saturu;

Izvērtēt vides objektīvo, subjektīvo faktoru un skolēnu vērtīborientācijas mījsakarības;

Izstrādāt teorētiski pamatotu un aprobētu vērtībizglītības vides modeli pamatskolā;

Pētījuma jautājumi:

-kā teorētiskajos avotos tiek izprasti jēdzieni vērtības, vērtībizglītība, vērtīborientācija,

-kreativitāte, cilvēka patība, tautas patība, izglītība ilgtspējīgai attīstībai, humānā pedagogija,

-kā vērtībizglītība attīstījies Latvijā un kā tā tiek ieviesta un attīstīta citviet pasaulē?

-kāda ir reālā skolēnu vērtību skala Latvijā?

-kā skolēnu vērtīborientācija korelē ar mācīšanās vidi?

-kā veicināt vērtībizglītību Latvijā?

Pētījuma metodoloģiskos pamatus veidotu:

jēdzienu vērtības, vērtīborientācija, vērtībizglītība, izglītība ilgtspējīgai attīstībai, cilvēka patība, individualitāte, personība, kreativitāte, tautas patība, , humānā pedagoģija izpratne.

Pētījuma metodes:

Datu ieguves avoti: literatūra, vides dokumentēšanas protokoli, grupu interviju protokoli, anketas, normatīvie dokumenti.

Datu ieguves metodes: literatūras teorētiskā analīze; gadījumu izpēte, novērojumu, reportāžu protokolēšana, anketēšana.

Datu apstrādes un analīzes metodes:

-kvalitatīvās: fiziskās vides aprakstu protokolu analīze, intervijas, anketēšana (Rokiča metode);

-kvantitatīvās: (anketēšana) Švarca metode.

Pētījuma bāze:

1. Literatūras avoti;
2. DU projektu darbības pētījumi;
3. Latvijas skolu fiziskā vide, skolu skolotāji, 9. klašu skolēni;
4. Normatīvie dokumenti, likumi.

Pilotpētījums, cerams, apstiprinās ideju (hipotēzi) par skolas vides, metodiski īpaši organizētu vērtībizglītības un skolēnu vērtīborientācijas izteiktu funkcionālu saistību.

Ja tas pierādīsies, tad neraugoties uz iespējamām izmaiņām promocijas darba nosaukumā, mērķu un uzdevumu formulējumos, tiks pētītas skolēnu un skolotāju vērtības, kā arī skolas vide un analizēta šo objektu savstarpējā saistība. Uzsākot pētījumu, ir jābūt visai lielai skaidrībai par metodēm – ne tikai vispārīgi (kvalitatīvās vai kvantitatīvās), bet arī konkrēti kādas. Tāpēc sāku ar dažu, šķietami piemērotu (pēc literatūra un praksē jau iepazītām) metožu aprobāciju burtiski uz dažiem cilvēkiem. To daru, lai, izejot cauri katrai no tām, tās labāk saprastu, apjaustu ko katra man dod, cik daudz laika tās prasa, kādi jautājumi rodas gan man, gan respondentiem, cik energoietilpīgas tās ir un tamlīdzīgi.

Agrākos vērtību pētījumos, vairums pētnieki mērīja vērtības ar interviju, nelielu eseju vai nepabeigtu teikumu palīdzību. Tagad pētnieki galvenokārt lieto strukturētas anketas (Smith P. B., Schwartz Sh. H. , 1997). Ļoti plaši izmanto respondentu aptaujas, kurās tiek

respondentam jautāts, kādā mērā tie piekrīt noteiktām vērtībām, kuras aprakstītas dažiem vārdiem, izteiktas tās frāzēs. Parasti respondentam veidlapās ir iespējams atzīmēt arī savu piekrišanas pakāpi atbilstoši piedāvātai novērtēšanas skalai. Literatūras avotos ir visai daudz standartizētu, eksperimentāli pārbaudītu testu vērtību pētīšanai. Taču lielākā daļa no tiem balstās uz pāris pamatidejām un ir to modifikācijas vai attīstījumi. Laikmetīgo vērtību pētījumu metožu pamatā ir vai nu M.Rokiča pētījumi vai G.Hofsteda (1980) un H.C.Triandisa(1986) pētījumi.

Te es parādīšu, kā izmantoju grupas interviju un M.Rokiča piedāvāto metodi. Lai gan intervijas vērtību pētījumos vairs nav populāras, es domāju tās izmantot (piemēram, sociālos pētījumos 90% gadījumos izmanto tieši intervijas (Kropļiņš, A., Raščevska, M. 2004) kā informācijas avotu darba pētījuma jautājumu noskaidrošanā. Izmantojot interviju paralēli citām pētniecības metodēm, salīdzinot iegūtos rezultātus, iespējams iegūt ticamākus datus.

Kvalitatīvās metodes izvēles teorētiskais pamatojums

Lai pamatotu vienas vai otras metodes izvēli, ir nepieciešams ieskats pedagoģijas pētniecības īpatnībās un tajā, kāpēc vispār pievērsos vērtību tēmai, kas ir vērtības, to iedalījums, personība, vērtīborientācija.

Ieskats pedagoģijas pētniecības īpatnībās un tajā, kāpēc vispār pievērsos vērtību tēmai

Kā raksta krievu zinātnieks A.V. Koržujevs (2008), pedagoģiskās zinātnes uzdevums ir risināt jaunās paaudzes pašrealizācijas jautājumu. Tas jādara ne atrauti no reālās dzīves, bet konkrētā sabiedrībā, ideju un vērtību pasaulē, t.i., jāpēta, kā uz skolas izglītojošo telpu iedarbojas šīs vērtības un citas sabiedrību raksturojošas komponentes. Un otrādi, kā, savstarpēji sasaistīt šīs komponentes veselumā, organizēt „izglītojošo telpu” tā, lai tā orientētu uz ideālu, veicinātu motivāciju pašaktualizēties. Savā pētījumā abstrahēšos, izslēdzot no „izglītojošās telpas” masu medijus, masu kultūras elementus, „ielu” u.c., atstājot skolas fizisko un skolotāju vērtību pausto telpu. Tās īpatsvars var kļūt visai nozīmīgs, ja, skolas vidē pavadītā laikā, motivējam bērnus tur piedāvātām vērtībām. Pētniekam pedagoģijā,

atšķirībā no dabaszinātņu lauka, ir jāapzinās sekojošas īpatnības (Koržuks, 2008):

Pedagoģiskās likumsakarības reālajā izglītības telpā atklāj sevi kā tendenci, kā tādu kā nosacītu vektoru, bet ne absolūtas likumsakarības (var būt runa par korelāciju). Pedagoģiskās iedarbības rezultāts, katram indivīdam raksturoties ar savu kaut kādu lielumu, tāvad grupai tas būtu kaut kāds vidējais lielums. Tas ne vienmēr nozīmē vidējo aritmētisko. Taču, ja lieto statistiskās metodes, tad, domāju, ka līdzīgi, kā dabaszinātnēs, kur tās tiek lietotas, no grupas datu bāzes būtu izslēdzami atsevišķi no kāda grupas indivīda iegūti, bet grupas datu fonā neiederīgi, dati. Caurskatot pētījumus psiholoģijā, esmu ievērojis, ka to nedara. Grupā (klasē) vienmēr var atrasties, kāds, kurš vai nu ir bijis nepatiess, vai arī tiešām ir ar stipri atšķirīgām īpatnībām (esmu to novērojis savā praksē). Izmetot no grupas datu bāzes šos gadījumus, tiktu iegūta patiesāka (gludākām, uzskatāmāka raksturlīknēm) aina par grupu. Šos atšķirīgos var pētīt atsevišķi. Par to runāju, jo paredzu pētījumos arī kvantitatīvās pētniecības elementus.

Projicējot vienu vai otru pedagoģisku inovāciju uz apmācāmiem, pētnieks gandrīz nekad nevar simtprocentīgi galvot par gaidāmo rezultātu – ir ļoti daudz citu iedarbības (blakus) faktoru (ne reti pat neprognozējami, neparedzēti). Tas ir par iemeslu tam, ka ieceres nepiepildās un jāmeklē vai nu jauni pētniecības paņēmieni, vai jāmaina iecere. Šajā darbā neplānoju pats veikt eksperimentu, bet izmantot citu radīto pedagoģisko inovāciju lauku man interesējošās problēmas jomā. Respektīvi, izpētīt tādu skolēnu vērtības, kuri ir ilgstoši atradušies pozitīvi orientētā vērtībizglītojošā vidē un salīdzināt tās ar tādu skolēnu vērtībām, kuriem šāda iespēja bijusi liegta.

Literatūra

- Drake C. (2007). The importance of a values-based learning environment. Retrieved from http://www.livingvalues.net/pdf/Drake_JME_Moral_Ed_Day_2007.pdf. [10. 09. 2009];
- H.C.Triandisa(1986) Triandis, H. C, Bontempo, R., Betancourt, H., Bond, M., Leung, K. etal. The measurement of etic aspects of individualism and collectivism across cultures. Australian Journal of Psychology, 1986, 38. pp. 257-267
- Hofstede, G. (1980) Culture's consequences: International differences in work-related values. Beverly Hills: Sage.
- Kropļijs A. & Raščevska M. (2005). Kvantitatīvās pētniecība metodes sociālajās zinātnēs. Rīga: RAKA;

- Līdaka, Anita (1998) Jaunāko klašu skolēnu vērtību veidošanās, promocijas darbs LU, 1998.
- Mūrniece, Laima (1998) Mūzika kā studējošās jaunatnes garīgo vērtību veidīgās ošanas līdzeklis, promocijas darbs LU.
- Smith P. B., Schwartz, Sh., H. Values. Handbook of Cross-Cultural Psychology. Second Edition, Volume 3. Edited by J. W. Berry, M. H. Segall and C Kagitcibasi. Boston: Allyn & Bacon, 1997.
- Tunne I. (1997). Studējošās jaunatnes vērtību orientācija Latvijā. *Promocijas darbs*. Rīga: Latvijas Universitāte;
- Veide M. (1998). Garīgās brīvības veidošanās pusaudžiem skolā. *Promocijas darbs*. Rīga : Latvijas Universitāte;

Darbs apvienotajās klasēs (2009)

Mācībdarba organizēšanai apvienotās klasēs, var būt divi motīvi: pirmais – ir spiesti, jo neaizpildītas klases (maz skolēnu) un otrs – jaunas, daudzsološas audzināšanas metodes ieviešana.

To, kāda ir sabiedrības attieksme pret apvienotajām klasēm, var izsekot presē dažādās publikācijās. Un tas ir:

- Divas dziesmas vienlaikus dziedāt nevar;
- *Apvienotās klases* ir skumja realitāte; biedē; neizbēgams ļaunums; stāvoklis ir patiesi satraucošs; Dubults darbs, par to pašu samaksu(!); nenormāls režīms;
- Iedzīvotāji izteica neapmierinātību ar to, ka ... skolā ir *apvienotās klases*;
- Tagad daudz kur atkal ir *apvienotās klases*! Bet kara nav bijis!" teica ...;
- *Apvienotās klases* - Stāvoklis ir patiesi satraucošs;
- Kad skolā ir *apvienotās klases*, nenoliedzami cieš mācību procesa kvalitāte;
- Mīnusu skolas pastāvēšanai ir vairāk, nekā plusu, piemēram, *apvienotās klases*, kurās ir grūtāk strādāt gan pedagogam - vienā telpā jāstrādā ar dažāda līmeņa izglītības programmām;
- *Apvienotās klases* - salīdzinoši apgrūtināts mācību process;
- 3 klases te strādātu NORMĀLĀ režīmā, pārējās - kā *apvienotās klases*;
- Apvienotās klases - iemesls, kāpēc vecāki meklē saviem bērniem citu skolu;

- *Apvienotās klases biedē;*

Te ir daži teikumi, bet jau ļoti labi raksturo kopīgu sabiedrības nostāju.

Vai tiešām darbs apvienotās klasēs ir solis atpakaļ, un vai tas ir tikai kaut kas ļoti negatīvs? Vai darbs apvienotās klasēs bērnam vairāk atņem nekā dod? Bet varbūt šādai darba organizācijai ir arī kaut kas pozitīvs, kas nav saskatāms veco paradigmu gaismā? Kurš var uz šiem jautājumiem atbildēt?

Laikam jau būtu jāieskatās kādā skolas, sabiedrības nākotnes vīzijā, bet ne tādā, kura būvēta uz sabiedrības tirgus paradigmas pamatiem, bet lūkot pēc kāda ideāla.

Šobrīd

Brīvās konkurences, tirgus ekonomikas apstākļos subjekts ar citiem subjektiem un notikumiem ir saistīts caur starpniecību: pasūtītājs, pārdevējs, pircējs, tiesnesis, bezpajumtnieks ... skolotājs – viens te ir veiklāks, iznesīgāks, viens nekaunīgāks, vardarbīgāks, viens – liec tikai mani mierā. Lai kāds šajā sabiedrībā vinnētu, ir jābūt arī zaudētājam, – tāds ir likums, tas ir skarbs likums, kas miljonus padara par lūzeriem, par psiholoģiski iznīcinātiem, pašapziņu zaudējušiem un nu vācam līdzekļus viņu rehabilitācijai. Vai ar to būs līdzēts? Kāda būs rītdiena?

Pirmais, kas ir jādara, ir jārada brīva skola. Tas nenozīmē visatļautību un visi nedara. Vajadzētu sākt ar “brīvā progresa” metodes ieviešanu. Tas nozīmē, pirmkārt to, ka katrs skolēns bez izņēmuma mācības apgūst sev piemērotā veidā un laikā. Un, otrkārt, tas nozīmē manu, kā skolēna interešu ievērošanu.

Klases tipa apmācība, lai kā nesēdinātu skolēnus, vairāk vai mazāk atbilst sabiedrībā valdošai konkurencei. Cildinās tikušos un brīnīsies kāpēc “neveiksminiekiem” nav motivācijas mācīties, kāpēc skolēnam jāmeklē palīdzība pie psihologa, kāpēc jāvāc naudiņa “dod pieci” akcijā.

Objektīvā frontālā, komandējošā stila situācija klasē piespiež sacensties pat ar skolotāju, - jo kaut kā jau uz sevi (skolēnam) tomēr gribās apliecināt un tad nu cik var tiek mobēti skolotāji (par skolēniem nemaz nerunāsim). Es papētīju internetā rodamos skolotāju iesaukas – bieži (ļoti daudz) tie ir lamu vārdi. Kāds teiks, nu jā, skolotāji paši vainīgi: nevēlas apgūt cirka mākslu – būt par izklaidējošiem klauņiem vai izdabātājiem. Skolēniem, kuri neprot ieskatīties tajā, kā tās

“putras vāra” visgudrie izglītības organizētāji valstī, šķitīs, ka pie visām viņa nelaimēm vainīgs skolotājs. Kaut kāda jau taisnība tur būs, jo skolotāji labprāt streiko algas dēļ, bet ne greizās izglītības modeļa dēļ (“laimes lāča” no svešatnes, Zanes Oliņas 27 miljonus vērtais kompetenču izglītības modelis, - nez kur pati nu noziedējusi?!). Tātad faktiski skolotāji neiestājas ne par gudru Latviju, ne par skolēnu labsajūtu. Pētījumi, kuros neviens no gudreļiem neieklāsās, liecina, ka skolēna labsajūtas galvenais kritērijs ir – vai skolu interesē, tas ko gribu es. Un nav jau tā, ka izglītības problēma ir tikai Latvijā. Kāpēc arī citus – nu “visi dara, tā” – kā tad “globālo pilsoni” gatavu dabūsim?! Ir drosmīgi jāizraujas no šī “velnišķīgas skrējiena” uz nekuriem. Jābūt drosmīgiem un pirmajā vietā ir jāizvirza bērna intereses. Un nav jābaidās, ka sabiedrībā trūks kāds lietpratējs kādā jomā – ekonomika ir gudri jābūvē uz esošo ļaužu potenciāla rēķina un nevis uz imigrantiem. Skolai ir jānodarbojas ar VISU bērnu pētniecību – ir jābūt skaidrībai par katra bērna dotumiem, talantiem, spējām un tikai uz tiem būvējama, katra bērna izglītošana. Tad mēs priecāsimies par KATRA sasniegumiem un nevis tikai par Jāņa un Maijas, kuram ir dotības matemātikā, bet man ir talants rokdarbos, ko nu?!. Vai es esmu norakstāms?

Ja rīko sacensības, tad to varētu darīt tikai starp vienlīdz stipriem konkrētā disciplīnā – kā sportā: nu nevienam taču neienāk prātā salīdzināt svarcēlāja sasniegumus ar augstlēcēja sniegumu. Muļķīgā “konkurence” skolā nedod pozitīvu ieguvumu visiem – vājākie zinādami savu „stiprumu” pat necenšas šajās sacensībās piedalīties.

Protams, ka ne skolotāji, ne skolotāju sagatavotāji, ne organizatori ir protoši kaut kam jaunam – arī tie labprāt pieturas pie iestaiģātas takas. Ceļš ir tāls un grumbuļains, bet ar kaut ko ir jāsāk. Dodot brīvību skolai, skolu dibinātājiem, radīsies “laboratorijas”, radīsies jauna pieredze, jo pēc savas definīcijas skolotājs ir radītājs, bet latvietis kā tāds: savrupa ceļa gājējs – dodiet tikai vaļu, mērķis ir skaidrs: gudri cilvēki, gudrā Latvijā!

Ja kaut ko nopietni mainām (ne tikai sakarā ar apvienotām klasēm, bet izglītības politikā, koncepcijā), tad to nevajadzētu darīt mirkļa vajadzību apmierināšanai, bet saskaņa ar nākotnes sabiedrības, skolas vīziju.

Dažas, publikācijās rodamas, nākotnes izglītības darba organizēšanas un skolas iezīmes.

Decentralizēts izglītības vadības un organizācijas modelis, kur valsts izglītības ministrijas ziņā paliek centralizēta finanšu sadale; palīdzības sniegšana skolai pēc pieprasījuma: piemēram, kursu organizēšana skolotājiem jaunu mācību metožu apgūšanā; dažādu jomu skolotāju kompetences kursu organizēšana; skolotāju sagatavošana tautsaimniecībai vispār; pētījumu veikšana (varbūt īpaša pētniecības apakšvienība) un rekomendāciju izstrādāšana vispār vai konkrēti; rūpes par pieprasītu mācīb līdzekļu pieejamības nodrošināšana; pieprasītas starpvalstu sadarbības organizēšana un līdzīgas lietas. Decentralizācija, pirmkārt, izslēgs visas valsts ciešanas centralizētās varas kļūdu dēļ. Otrkārt, pavērs iespējas skolotājiem un skolēniem, plašai un patiesai radošai darbībai. Ir sagaidāms skolu, ka skolai skolēns, skolotāji, vecāki u.c. tās dalībnieki jutīsies saderīgi un piederīgi.

- Tātad no valsts institūciju centralizēti komandējošas sistēmas uz kopienu vai dibinātāju pašpārvaldes definētu un atbildīgi uzraudzītu skolas darbību, un sadarbību ar augstāka līmeņa mācībiestādi (ir atsevišķu skolu pieredze);
- Skola, kas organizē bērnu pētīšanu, apmāca skolēnu pētīt pašam sevi (nozīmīga metode ne tikai, lai noskaidrotu savas stiprās pušes, - savu varēšanu saskaņot ar savu gribēšanu, bet arī vērtībizglītošanā);
- Aiziešana no izglītības iestāžu (valsts) mācību programmas uz individuālām mācību programmām; individuālu mācībprogrammu un mācību satura saskaņošana ar bērnu interesēm, spējām, dotumiem, talantu un nākošā līmeņa skolu (nodrošinot pašmotivētu mācīšanos);
- “Brīvās progresā” metožu, bezatzīmju (kurās mērķis ir ne atzīme, bet reāli nepieciešamas zināšanas un prasmes) skolu, kurā skolotājs ir konsultants, palīgs, vecākais biedrs, tuvs cilvēks, plaša pieejamība;
- Atgriešanās mazajās skolās, kurās vienaudžu klases nomainītas uz dažāda vecuma grupām (saimēm);
- Grāmatu zinības līdzsvarotas ar prakses pieredzē iegūtām zināšanām un prasmēm, un domāšanas paņēmieniem (attīsta tēlaino domāšanu), uz pētniecību;
- Attīstītas āra (brīvdabas) nodarbības visdažādāko mācību apgūšanai;
- Kur skolēnu fiziskā veselība prioritāra;

- Nozīmīga vieta ierādīta praktiskai dzīvei nepieciešamo iemaņu apgūšanai;
- Skolā nozīmīga vieta mākslām, mūzikai;
- Nodrošina ģimenisku, tautas tradīcijās orientētu vērtībizglītojošu vidi;
- Aiziet no konkurences modeļa uz savstarpēju sadarbību skolēnskolēns; skolotājs-skolēns, skolotājs-skolotājs, skola-skola un sadarbība ar vecākiem;

Skolā tas nozīmē veidot mūsu tautas pedagogijai raksturīgu dažāda vecuma vidi, kurā realizējas bērnam raksturīga tieksme būt tādām, kā vecākie ap viņu, kurā notiek dabīga tradīciju pārmantošana no paaudzes paaudzē. Ierast ir domāt, ka tikai pieaugušo nosacītas tradīcijas tiek pārmantotas. Bērnu folkloras esamība un ilgstoši vērojumi skolās liecina, ka ne reti skolotāji ir bezspēcīgi pret tām sliktajām tradīcijām, kuras bērnu paaudzes pārmanto viena no otras. Lai ko mainītu, šādas skolas būtu pilnīgi jāizformē un jāsāk tās veidot no jauna. Mūsu priekšrocība ir tā, ka mēs tās jau veidojam no jauna. Tāpēc svarīgi skolas sākuma veidošanas procesā veidot tādus apstākļus, kuros bērniem veidojas pozitīvas tradīcijas. Tā kā mūs skolās ienāk dažāda vecuma bērni, ir grūti uzreiz izveidot labi strādājošas saimes. Arī mēs Drustos to jūtam, jo tāda īsta skolēnu paaudžu pēctecība veidojās tikai ar skolas pirmajiem audzēkņiem, kurus paši izaudzinājām. Pienākot vecākiem bērniem no citām skolām (īpaši tas sakām par bērniem, kuriem jau bijušas disciplīnas problēmas), nereti saskanīgs saimes darbs tika izjaukts un bijām spiesti bērniem norādīt, kas mūsu skola nav visatļautības vieta, bet noteiktu tradīciju vieta, kas orientēta uz darbu un savstarpējo sadarbību un ja ar kādu tas nesader, tad, lai meklētu skolu, kurā viņi var darīt ko grib, vai nedarīt neko. Tas nozīmē, ka jaukta vecuma grupas būtu veidojamas pakāpeniski. Vispirms būtu jāstrādā ar vecāka gājuma bērniem. Manuprāt, tajā situācijā, kurā esam, kad ne vienmēr varam izaudzināt pozitīvu tradīciju nesējus, būtu no esošiem vecākiem skolniekiem jāatlasa tie, kuri potenciāli varētu nest „pozitīva” parauga karogu. Ar viņiem būtu atsevišķi jāpastrādā, jāsaģatavo viņus *sadarbībai*. Ne reti „saprātīgākie” ir gatavi sadarbībai un patstāvīgam darbam (pietiek ar ievadīšanu jaunās tēmās) bez īpašas gatavošanas. Iesaku paeksperimentēt. Noliekat klasē kādu neitrālo

skolotāju-vērotāju, lai tas diagnosticē situāciju, izvērtē notiekošo, izvērtē bērnus garākā laika posmā. Par „negatīvajiem” jādomā atsevišķi – varbūt ar viņiem jāstrādā pilnīgi individuāli vai nelielās grupiņās. Es te rakstu „negatīvie”, bet tāds negatīvais ir arī tāds, kurš principā, savu dotumu dēļ nav spējīgs strādāt pats pat pēc individuālas programmas. Tas nozīmē, ka skolotājam tādām ir jāpievērš visvairāk uzmanības un tad, kad visi citi strādā, strādāt ar viņu individuāli. Mūsu pieredze rāda, ka, ja nolīdzsvarotā saimē iepludina pārāk daudz šo „negatīvā” nesējus, tie izjauc sadarbības atmosfēru (viens darvas piliens sabojā mucu medus). Tajā pat laikā, jābūt ļoti uzmanīgam, lai „līdzskrējējus” vai vienkārši savdabīgus īpatņus, neieskatītu „negatīvajos”.

Pāreja no vienvecuma klases uz dažāda vecuma grupu darba organizācijas nav viegla vēl jo vairāk tāpēc, ka skolotāji netiek atbilstoši sagatavoti. Pārmaiņām jābūt gataviem gan skolas personālam, gan skolniekiem, gan viņu vecākiem. Nepieciešama tam īpaša gatavošanās, – visiem pārmaiņas ir jāgrib, jā kāds ko darīs (ja darīs) “gariem zobiem”, tad būs vairāk problēmu nekā labuma.

Kas jāņem vērā pārejot uz saimēm

Pieredze apliecina, ka darba organizācija apvienotajās klasēs prasa no skolotāja prasmi pāriet no vadības (frontālā stila, komandējoša, diktējoša) stila uz sadarbības modeli.

Mācību procesa individualizācija vienlaicīgi ir saistīta ar tā „kolektivizāciju” t.i., individuāla apmācība nosaka nepieciešamību veidot jaunas sadarbības formas ne tikai starp skolotāju un skolnieku, bet arī starp skolēniem klasē vai dažādu vecumu bērnu grupās. Individuālais darba stils prasa nepieciešamību mācību programmas veidot katram bērnam atsevišķi un ne visai klasei. Pirms to veikt ir nepieciešams noskaidrot katra bērna izziņas spējas, pieredzi utt. un bērna darbošanās ieceri nākotnē.

Nav jēgas īslaicīgai darbībai apvienotās klasēs, jo tam jāsaņem skolotājs, skolotājam jāgatavo programmas mācību līdzekļi, skolotājam jāmaina sevi, savs vecais stils jānomaina pavisam radikāli ar kaut ko jaunu, jāveic izmaiņas skolas darba plānošanā, organizēšana, skolas dokumentācijā utt..

Īslaicīga kampaņa nav tas labākais motivētājs. Bez tam pārmaiņas skar visu kolektīvu. Nepietiek ar kāda skolotāja iniciatīvu –

visam kolektīvam ir jābūt gribošam pārmaiņas un sevišķi skolas vadībai.

Skolotājam ir jāparedz pietiekami daudz laika radošam pārejas procesam. Pāreja nevar notikt momentāni – tai vajadzīgs laiks. Tāpēc pāreju būtu skolas kolektīvam jāplāno. Tajā varētu būt paredzēti vairāki etapi.

Manuprāt, ieteicams sākt tīri praktiski ar skolotāju izglītošanu un, kā jau teicu, pakāpeniski jaukto vecuma grupu veidošanu. Nav iespējams precīzi izstrādāt algoritmu, pēc kura visi varētu strādāt. Darbs ir atkarīgs no konkrētas vides situācijas, skolotāja personības un bērnu individualitātēm, kuras plāno iesaistīt saimēs. Skolotājam pašam ir jāveic radoši meklējumi, jāaprobē dažādas metodes un jāpaliek pie tādas, kura sader ar viņa paša personību un skolēniem, ar kuriem viņš strādā.

Vecākā paaudze dažāda vecuma bērnu apvienībās izaug apvienības iekšienē. Vecāka gada gājuma bērniem apvienībā esošās hierarhiskās piramīdas dēļ ir grūti ieiet un ieķļauties. Jaunākā vecuma bērniem šādas problēmas nav.

Dažāda vecuma bērnu apvienību iekšējo struktūru nevar lauzt ar komandu no ārpuses. Grupā izveidojas noteiktas tradīcijas. Tās var būt gan labs, gan sliktas taču ļoti noturīgas. Ja grupā izveidojušās pozitīvas tradīcijas, tad liela varbūtība, ka tās būs saturīgas un noturīgas.

Tāpēc jaunu skolu veidot vajadzētu no pirmsskolniekiem uz pozitīvu tradīciju sistēmas bāzi. Arī sākumā var būt jau dažādi vecumi grupā: 4-6 gadiem. Grupas veidot ar domu, ka, grupai paliekot vecākai, tā var tikt sadalīta, lai veidotu jaunas jaukta vecuma grupas, kuru hierarhiskās piramīdas augšgalu veido šie bērni, bet lejas daļu klātpienākušie jaunuļi.

„Deklarācijas” vai pārrunas par patriotismu neko nedod (tas ir naivums) un ne reti noved pilnīgi pie pretējas bērnu reakcijas. Pozitīvās tradīcijas grupā jābalsta uz sabiedriski derīgas radošas aktivitātes. Tikai pati prakse demonstrējot sabiedriski derīga darbošanās ir audzināšanas noteicošais elements. Veidojot īpašu darbības programmu grupai var panākt, ka ne tikai formējas personīgā sociālā pieredze, bet paveras iespēja gatavot bērnu savstarpējai sapratnei, sa-

darbībai, saglabājot pilnīgu izvēles brīvību brīvprātīgumu grupas darbā.

Katram vecumam tiek nodrošināta sava potenciāla izmantošana. Nav novienādošanās. Vecums nosaka tikai savas sociālās pieredzes ārēja demonstrācija. Bērnu vidē kaut kādi ierobežojumi sociālās pieredzes demonstrēšanai nepastāv.

Tu nevari iekļauties bērnu grupā tēlodams (demonstrēdams) ne savu vecumu. Tas ir bezcerīgs pasākums. Taču tas realizējas pašas bērnu grupas vidū. Tur vecumu starpība ir neliela un secīga. Te iespējama kultūras vērtību translācija, sociālās pieredzes demonstrēšana pašā pieejamākā veidā, pie kam ar individuālu pieeju.

Ar to var izskaidrot gadījumus, kad bērni viens otram saprotamākā veidā var izskaidrot mācībuvielu. (uzdevumus matemātikā un tamlīdzīgi). Es to aktīvi izmantoju – tā arī pasaku savam potenciālam palīgam: tu to varēsi labāk par mani! To ped. sociologi izskaidro ar bērnu saziņas valodu, kura ir atšķirīga no pieaugušo valodas. Cita zīmju sistēmas jēga, kuru mēs pieaugušie (skolotāji) nespējam pieņemt. Tāpēc par konkrēta bērna socializācijas sākotni var kļūt persona, kura pēc vecuma ir daudz tuvāka.

Jāatzīmē, ka dažādu vecumu grupas ir relatīvi noturīgas pret ārējiem un iekšējiem konfliktiem.

Ļoti svarīgi šodien sagatavot tādas personības, kuras mācīdies jebkurā kolektīvā, sadarboties ar kolektīva locekļiem, patstāvīgi iegūt zināšanas, apgūt jaunas jomas, mācēt atrast savu vietu daudzveidīgajā pasaulē, patstāvīgi atrast problēmu risinājumus, patstāvīgi pašpilnveidoties. Lūk, to visu var dot mācību organizēšana vispārizglītojošās skolās jauktās vecuma grupās, kurās skolēni iemācās aktīvi iesaistīties mācību procesā, gan kā tā plānotāji, gan realizētāji.

Kam jānotiek un kam jābūt gataviem?

Vispirms jau nauda. Var kādu laiku par to īpaši nerūpēties, bet pienāks brīdis, kad būs par to jādomā. Sevišķi sākumā, kad pedagogiem daudz darba. Pieredze, gan rāda, ka jaukta vecuma grupās nauda ietaupās uz tā rēķina, ka viens skolotājs strādā ar vairākām mācību programmām vienlaicīgi – šausmīgi izklausās, - vai ne? Mana personīgā pieredze apliecina, ka skolotājam darba netrūkst pat tad, kad ir lērums jau sagatavotu materiālu, jo situācijas mainās no

skolēna uz skolēnu. Taču tajā pat laikā prieks, par skolēna panākumiem, kurus redzu katru dienu, nepieļauj domu, ka tas kaut kas nogurdinošs pat tad, kad mājās, piemēram, pie matemātikas pavadu tik pat daudz laika kā skolā tiešajā kontaktā ar bērniem.

- Tāpat vispirms ir jāstrādā ar vecākiem, viņiem jāsaprot, ka viņu bērnam būs labāk: var lasīt lekcijas, var uzaicināt no tām skolām darbiniekus, kuriem jau ir atbilstoša pieredze; var vecākus aizvest ekskursijā uz šīm skolām; var organizēt paraugnodarbības, kurās vecāki ir klātesoši jaunajā metodikā utt.. Ideāla ir situācija tad, kad skola nodefinē savu mācībdarba organizāciju un tajā piesaka tikai to vecāku bērnus, kuri kaut ko līdzīgu ir vienmēr saviem bērniem vēlējušies.
- Tas pats ir skolotājiem. Te tikai jā sāk no otra gala – jauno negriboši, noraidoši vienkārši neder. Der tie, kuri vēlas vismaz pamēģināt. Grūti būs arī veciem, savu taku iestaigājušiem, bet pieredze rāda, ka tā tas ir ne vienmēr. Ja skolotājs ir “aicinātais” savā profesijā, viņš vienmēr būs gatavs sevi realizēt arvien labāk, arvien labākus rezultātus sasniegt. Traki, vai ne?! – tā jau skolotāju trūkums. Profesionāls skolotājs var būt visai elastīgs un drīz vien, caur bērniem sajūtot izlietotās enerģijas atdevi, ar prieku pieņems jauno, tas ir no frontālā, komandējošā, diktējošā stila pāries uz sadarbību ar skolēnu un skolēnu savstarpējo sadarbību -par to vēlāk.
- Skolotājam jāveic mācību procesa individualizācija: mācību programmu veidošana katram bērnam atsevišķi; katra bērna izziņas spējas, pieredzes noskaidrošana. Šis solis nemaz nav tik traks, kā izklausās. Piemēram, sākumā katram bērnam var sarūpēt atbilstošās klases IZM izstrādātu paraugprogrammu un vadoties pēc tās, uzsākt “pētniecību” – kādi ir bērna dotumi, psiholoģiskās īpatnības un tamlīdzīgi. Galvenais, kā es mēdzu teikt – jāstrādā “uz naža asmeni” – lai nebūtu, kaut kas par grūtu vai vieglu. Tas nozīmē, ka tiek atrasts katram bērnam raksturīgais temps un pieņemamas metodes – tam jābūt tādām, kas neiedzen riebumu pret mācību un reizē garlaicību.
- nepietiek ar kāda skolotāja iniciatīvu – visam kolektīvam ir jābūt gribošam pārmaiņas - sevišķi skolas vadībai (jāveic izmaiņas skolas darba plānošanā, organizēšanā, skolas dokumentācijā utt.).

Vislabāk, kad iniciatīva nāk no skolas dibinātājiem, tad problēmu nebūs.

- Skolotājam vispirms jau ir jābūt ar labām sava mācību priekšmeta zināšanām – viņam, ne reti nākas aptvert vairākus zināšanu līmeņus. Skolotājam ir jābūt pietiekami radošam, ar labi attīstītu intuīciju, to prasa situāciju dažādība (mēs ar meitu to saucam par situatīvi-intuitīvo pedagoģiju).
- Guvumus, pārejot uz jaukta vecuma grupām, mēģināšu dot nākošajā FB "numurā".

Pozitīvais veidojot apvienotās klases

- Dažāda vecuma bērnu apvienības ir dabīgas organizācijas formas, vienaudžu klases - mākslīgi un nesaprātīgi veidojumi, kas sabiedrībā nepastāv
 - neformālo pulcēšanos jaukta vecuma grupās nosaka tā tuvība dabīgam modelim sabiedrībā
- motivācija un personības izaugsmes nepieciešamība;*
-sociālās pieredzes, adaptācijas vajadzība;
-augsts emocionālais un darījumu līmenis;
-dabīga darbošanās satura un formu atlase.

Vai tā nav mūsu pieredze, ka

- jaunākie skolēni atrod sekošanas paraugus vecākās klasēs un tamlīdzīgi?
- ka vienaudžu meiteņu un puisiu intereses var krasi atšķirties?
- bērni ar bērniem labāk saprotas?
- bērnu tradīcijas ir ļoti noturīgas?

Ko iegūs bērni mācoties jauktās vecuma grupās?

- Māku iedzīvoties jebkurā kolektīvā
- Sadarboties kolektīva locekļu starpā
- Prasmi patstāvīgi pašpilnveidoties, patstāvīgi apgūt zināšanas, jaunas jomas
- Māku atrast savu vietu daudzveidīgajā pasaulē
- Māku patstāvīgi atrast problēmu risinājumus
- Būs psihiski līdzsvarotāki, pašapzinīgāki, radošāki, motivētāki
- Nebūs nesekmīgo

Metodes (1)

Skolām un skolotājiem, kuri nevēlas atkāpties no ierastā, saglabā frontālo sistēmu, veicot nelielas izmaiņas

- mācību telpas izkārtojumā (paralēlais, pretējais) – respektīvi nosēdinot skolēnus tā, lai dažādo programmu realizētāji viens otru neredz, bet skolotājs redz visus (mazākiem bērniem ir svarīgi, lai vide līdzinātos mājas videi).

- darba organizācijā, piemēram, sekojoši:

1. Kamēr viens vecums pilda kontroldarbu, ar otru runā skolotājs. (Organizēt patstāvīgu darbu vieniem, kamēr otru uzrunā skolotājs, nav viegli – tas prasa papildus piepūli.)
2. Organizē apmācības pēc vienota mācību plāna, tēmas neatkarīgi no vecuma.
3. Savieto metodes (kopīgi laboratorijas darbi, kontroldarbi, ekskursijas, semināri utt).
4. Izmanto grupu veida nodarbības. Te shēma varētu būt tāda:
 - A) visai grupai izklāsta problēmu;
 - B) seko instrukcija par darba secību;
 - C) sadala bērnu grupās;
 - D) katrai grupai izdala atbilstošu materiālu;
 - E) bērni iepazīstas ar materiāliem un saplāno savu darbu (izvirza runātāju);
 - F) grupa iekšienē sadala pienākumus (materiāla daļas);
 - G) izpilda;
 - H) grupa apkopo grupas darba rezultātus;
 - I) grupa atskaitās.

Šis variants var tikt izmantots, kā pārejas modelis.

Metodes (2)

Skolām un skolotājiem, kuri vēlas jaunu apmācības modeli

Telpas izkārtojums (darbvietas, interjers)? Vides mājīgums. Brīva pārvietošanās iespēja. Drošības sajūta. Skolēns laika saimnieks.

Skolotājs - vērīgs, palīdzīgs, uzmundrinošs, saprotošs, draudzīgs

Skolotājs “neved bērnu”, bet “iet aiz bērna” – atzīst bērna patstāvību

Kopdarbu var organizēt divējādi:

1. visi apgūst vienu mācību priekšmetu vienā telpā, pie viena skolotāja. Vienā telpā skolēni vienlaicīgi praktizē dažādas metodes;

2. Vienlaicīgi tiek apgūtu vairāki priekšmeti (divi, trīs), bet vairākās telpās. Vienā telpā strādā individuāli; citā pa pāriem, citā kopā ar skolotāju un tamlīdzīgi. Te priekšmetu skolotāji ir kā dežūrskolotāji un savstarpēji vienojas, kurā no telpām tie būs atrodami.
1. Savstarpējās palīdzības modelis (pārejas modelis, kad visi vienaudži strādā pie vienas tēmas):
 - A) izvirza „skolotāja” palīgus
 - B) bērni atrod sev palīgusSvarīgs pašvērtējums un savstarpējais izvērtējums.

Metodes (3)

2. Individuālais apmācību modelis

- ņemtas vērā katra bērna individuālās īpatnības
- ir svarīgi bērna tālākie nodomi (dzīves vīzija)
- mācību programmas ir konkretizētas katram bērnam pēc satura, līdzekļiem, darbības veidiem

Darbu plāno:

- individuāli ar katru - katram skolēnam nepieciešams savs satura plāns;
- jāplāno darba metodes un kā tiks organizēts darbs;
- jāplāno aptuvens laiks vienas vai otras tēmas apguvei, bet kā atskaites laiks, ne kā obligāti izpildāms.

Metodes (4)

Bērnam jāapgūst:

- patstāvīga darba iemaņas (kā mācīties, kad, kur, ko meklēt)
- Pašvērtēšana (kā sevi pārbaudīt, vērtēt)
- sadarbības veidi
 - *sadarbība ar skolotāju;*
 - *sadarbība ar zinošu skolēnu;*
 - *kopīgs darbs pāri;*
 - *darbs grupā;*
 - *darbs kolektīvā (mainīgs pāru sastāvs).*

Savstarpējās apmācības veidi (1)

- Katram skolniekam jāpilda trīs funkcijas: jāmacās, jāapmāca un jāvada mācību process. To var veikt individuālā, pāru, grupu un kolektīvā darbā

■ Darbs pāros

- Katram skolēnam sava tēma
*katrs skolēns analizē, plāno, veido jautājumu kopu; atrāda skolo-
tājam, uzlabo; apmāca pārinieku;*
- Mainīgiem pāri – no tēmu daļām nonāk pie tēmas plāna;
*Katram skolēnam sava tēma, kurai vairākas daļas; pārī kopīgi sa-
gatavo abu tēmu daļas – lasa, analizē, veido virsrakstu; mainās
pāriem – katrs iepazīstina ar jau apgūto daļu otru un kopīgi strādā
pie tēmās nākošās daļas utt. beigās apkopojums pa visām tē-
mām.*
- Mainīgiem pāri – no skolotāja sagatavota plāna nonāk līdz tēmas
saturam (*līdzīgi kā iepriekš*);
- Darbs mainīgos pāros ar uzdevumu kartiņām (*skolotājs katram iz-
sniedz uzdevumu kartiņas ar uzdevumiem un teorētiskām, prak-
tiskām norādēm to veikšanai*)
- Treiņa metode (*kartiņas ar jautājumiem un atbildēm*);
- Pārbaude (*izmanto tos pašus līdzekļus, kā iepriekš*);
- Palīdzība – *no zinošākā, protošākā* ;
- Kopīga izzināšana – *viena tēma, vieni uzdevumi*;
- Apmācība - *viens otru* ;
- Apspriešana (*gūtas informācijas satura atjaunošana, analizēšana,
viedokļa izteikšana, jautājumu uzdošana*).

Savstarpējās apmācības metodikas

1. Skolēni strādā pārī. Sākotnēji skolotājs abiem uzdod sagata-
vot katram savu tēmu. Tēmas sagatavošana nozīmē ne tikai kaut ko
izlasīt, bet izlasīto izanalizēt, sastādīt plānu un jautājumu kopu uz ku-
riem atbildot būtu aptverta visa tēma. Tas viss tiek izlikts uz papīra un
iesniegts skolotājam. Skolotājs pārbauda gan skolnieka zināšanas,
gan kopīgi pastrādā pie tēmas plāna, jautājumiem. Skolotājs dod no-
rādes skolniekiem, kuras būtu jāievēro par doto tēmu apmācot savu
pārinieku. Pēc tam, secīgi, katrs no pāra otrajam māca paša apgūto
atbilstoši plānam un jautājumiem.

2. Ir vairākas tēmas un katrai tēmai vairākas daļas (piemēram,
ģeogrāfijā, vēsturē). Katram bērnam iedod savu tēmu. Bērns atrod
sev pāri un kopā lasot tēmas pirmo daļu ar pārinieku to izrunā un iz-
domā tai virsrakstu, kuru ieraksta burtnīcā. Pēc tam tādā pat veidā
abi strādā pie otra tēmas pirmās daļas. Kad darbs pie katra tēmas
pirmās daļas pabeigts abi sameklē jaunus pāriniekus. Jaunajam pār-

iniekam tiek izstāstīta pirmā tēmas daļa un kopā apgūta otra tēmas daļa. To pašu dara jaunais pārinieks – viņš izstāsta otrajam savas tēmas pirmo daļu un kopās strādā pie otra tēmas otras daļas un tā pāri mainās, kamēr nav visi apguvuši visas daļas visām tēmām. No daļu virsrakstiem veidojas tādas kā tēmas izklāsta plāns. Tēmas atbilstoši plānam tiek prezentētas darba beigās.

3. Pretējs paņēmieni iepriekšējam. Skolotājs sagatavo tēmu plānus un skolēniem atkal pa pāriem, izmatojot dažādus avotus pakāpeniski jāpiepilda plāna punkti ar saturu, kuru pieraksta burtnīcās. Pāru maiņa notiek līdzīgi kā iepriekš. Beigās katram ir visu tēmu teksts. Darbs var ritēt vairāku mācību stundu garumā.

4. Skolotājs katram bērnam ir sagatavojis kartiņu ar diviem līdzīgiem uzdevumiem. Skolotājs katram bērnam izstāsta teorētiskos nosacījumus, kas nepieciešami, lai veiktu uzdevumu un palīdz atrisināt pirmo uzdevumu. Otrā uzdevumu viņš atrisina patstāvīgi komentējot savas darbības. Ar to pašu kartiņu skolnieks sameklē sev pāri, kurš līdzīgi ir bijis skolotāja apmācīts. Un nu viņi pēcsecīgi viens otram nodod māku risināt katrs sava tipa uzdevumus. Līdz kamēr visi skolnieki ir apguvuši visus uzdevumu tipus. Metodi var modificēt.

5. Treniņa metode (izmantojama jebkurā mācību priekšmetā). Skolotājs ir sagatavojis kartiņas ar uzdevumiem, jautājumiem (Vārdiņi svešvalodā, reizrēķina, vai saskaitīšanas tabulas, formulas un tamlīdzīgi) un atbildēm. Skolēni atkal strādā pāros – pirmie iztaujā otru no savām tabulām un atbilstoši labo kļūdas. Kad pirmie ir beiguši darbu uzsāk otrs skolēns pāri. Tad atkal pāri mainās, ja uzdevumi dažādi, vai mainās kartiņām.

Dažādi darba veidi pāros

1. Apspriešana. Izlasīta vai skolotāja stāstīta (vai citur gūtas informācijas) satura atjaunošana; interpretācija – sava viedokļa izteikšana; jautājumu uzdošana;
2. Kopīga izziņāšana. Nezināmu tekstu apguve, apspriešana;
3. Apmācība. Skolēni katrs ir apguvis kaut ko, ko otrs vēl nav apguvis. Viens skolēns apmāca otru, pēc tam otrs – pirmo;
4. Jau aprakstītā treniņa metode;
5. Pārbaude.

Apvienoto klašu darba piemēri

darbu var organizēt vienlaicīgi divi skolotāji, izmantojot vairākas telpas

Fizika + informātika

- individuāls darbs, izmantojot darba burtnīcas, literatūru;
- grupas darbs, vada vecākie skolēni;
- vairāki cikli (atkārtošana).

Literatūra + audzināšana + ētika

tikumiska īpašība – programmā paredzētais literatūras avots;

- radošas aktivitātes (luga, sacerējums, dzejolis, zīmējums un tamlīdzīgi);
- tikumisko īpašību dienasgrāmata.

Apvienoto klašu modelis

Piemēram, fizikā:

Bērni apvienoti no 5 līdz 9 klasei (vai tikai 8.,9.kl.) vienā saimē (grupā).

Piemēram, fiziku apgūst visi vienlaicīgi, izejot visam fizikas kursam cauri viena gada laikā. Visi var izmantot vienas un tās pašas darba burtnīcas, mācību grāmatas, visi piedalās eksperimentos. Katrs bērns fiziku apgūst sev pieņemamā (saprotamā) līmenī. Eksperimentus vada ne skolotājs, bet vecākie skolēni, viņi arī palīdz rast jaunākajiem atbildes uz jautājumiem (viņi jau kādu loku ir izgājuši un kaut ko atceras un saprot. Skolotāja loma ir tematiskā virziena iezīmēšanā, līdzdalība. Ieraksti darba burtnīca liecina par katra veikumu. Tās pašas darba burtnīcas kalpo nākošajā gadā (lokam) Beidzot 9 klasi bērni 5 reizes ir izgājuši cauri visam kursam.

Tādam veidam ir sekojošas priekšrocības:

- palielinās vielas atkārtošanas reizes;
- bērni, paliekot vecāki, top par skolotāja palīgiem, stāstot, skaidrojot, organizējot un vadot eksperimentus (laboratorijas darbus) nostiprina, paplašina sapratni, attīsta praktiskas iemaņas, zināšanas;
- motivācija caur pašapliecināšanos;

Piemēram, literatūrā (+ audzināšana+ ētika)

Skolotāja vadībā bērni nosaka kādas tikumiskās īpašības ir svarīgas, lai realizētu savu dzīves sapni. Tad visi izvēlas kādu, kas, piemēram, šķiet svarīgākā kā pirmo. Tikumiskā īpašība kalpo par vadīklu. Attiecīgā īpašība tiek apskatīta, izmantojot programmā paredzētos literatūras avotus. Darba izpētes secību, analīzes loģiku piedāvā skolotājs. Beidzot darbu pie kādas no tikumiskajām īpašībām var piedāvāt

radošas, mākslinieciskas aktivitātes, piemēram, izspēlēt (uzrakstīt) kādu lugu, uzrakstīt sacerējumu vai ko tamlīdzīgi, organizēt diskusiju. Ar bērniem var vienoties par tikumiskas dienasgrāmatas izveidi. Tas ir, katrai ētiskai vienībai, tiek atvēlētas vairākas neaprakstītas lapas (var veidot mapi ar ātršuvēju). Bērni pirmajā reizē, katrai ētiskai vērtībai atvēlētajās lapās ieraksta to, ko viņi atceras no savas dzīves pieredzes, kur tā ir realizējusies

Līdzīgi kā fizikā var rīkoties matemātikā.

Visu matemātikas kursu no 5. – 9. klasei sadala piecos blokos. Pirmajā gadā, kādu no blokiem apgūst pamatīgi, bet parējos virspusēji. Nākošajā gadā atkal citu kursu bloku pamatīgi pārējos virspusīgi, bet iepriekšējā gadā apgūto atkārt.

Šāda sistēma prasa no skolotāja prasmi pāriet no vadības (frontālā stila, komandējoša, diktējoša) stila uz sadarbības modeli.

Individuālais darba stils prasa nepieciešamību mācību programmas veidot katram bērnam atsevišķi un ne visai klasei. Pirms to veikt ir nepieciešams noskaidrot katra bērna izziņas spējas, pieredzi utt. un bērna darbošanās ieceri nākotnē.

Mācību procesa individualizācija vienlaicīgi ir saistīta ar tā „kolektivizāciju” t.i., individuāla apmācība nosaka nepieciešamību veidot jaunas sadarbības formas ne tikai starp skolotāju un skolnieku, bet arī starp skolēniem klasē vai dažādu vecumu bērnu grupās.

Tādejādi apvienotās klases nav jāuzskata par trūkumu, bet par jaunu iespēju mācību-audzinašanas darbā iesaistīt visu grupas (klases) kolektīvu, tā ir jauna iespēja bērniem iegūt sociālu pieredzi.

Apvienotās klasēs individuālā apmācība realizējas vairākās mācību situācijās vienlaicīgi: individuālais darbs, pāru darbs (skolnieks – skolnieks, skolnieks – skolotājs), nelielu grupu darbs, un nav izslēgts arī frontālais skolotāja (varbūt skolnieka) darbs kā palīginstruments.

Kā jau minēts, nepieciešama skolēna individuālā plāna saskaņošana ar tā nākotnes iecerēm. Lai to varētu realizēt ir nepieciešams izstrādāt virkni procedūru, kuras paredz pietiekamu elastību skolēna individuālā plāna korekcijai, konkretizācijai. Tas nozīmē, ka individuālo plāna veidošanā (mācību-audzinašanas darbā) ir iesaistās pats skolēns, viņa vecāki.

Kā un ko pētīt

Lai noskaidrotu, kurām vērtībām ir lielāks spēks, Junga (1998) iesaka divus vienkāršus paņēmienus: (1) vienkārši pajautāt cilvēkam, kādai vērtībai viņš dod priekšroku vai (2) vērojot cilvēku darbībā. Pie šī ieteikuma arī pieturēšos – jautāšu un vērošu.

Sociālas grupas vērtības atklājas tās indivīdu vērtību hierarhijā. Noteiktas sociālas grupas, kuras indivīdi dzīvo, strādā līdzīgos apstākļos, vērtību prioritātes sakārtosies raksturīgi tai. Esot noteiktā sociālā grupā, cilvēkiem būs raksturīgas šai grupai pieņemtais dzīves veids, attieksme pret vidi, cilvēkiem, darbu un tamlīdzīgi. Tas nozīmē, ka sociālas grupas vērtības nav tikai tās indivīdu nosacītas, bet sociālās grupas tradīciju, dzīves veida, kultūras u.c. elementu nosacītas. Indivīdu vērtības parasti ir saistītas ar grupas vērtībām (abpusēji vērsta mijiedarbība).

Salīdzinot dažādas grupas savā starpā par analīzes vienību tiek ņemta grupa un korelācija tiek meklēta starp grupām. Par grupas vērtību prioritātēm var spriest pēc mainīgo biežumu individuālos pētījumos.

Ir iecerēts veikt pētījumus vairākās Latvijas skolās.

-Tiks pētītas skolas, kuras atšķiras ar to vai tiek pievērsta uzmanība vērtībizglītībai, vai tas netiek darīts;

-Katrā skolā iecerēts anketēt 9. klases skolēnus (pirmkārt, pamatskolu skaits ir lielāks par vidusskolu skaitu – lielāka izvēle; otrkārt, pamatskolās lielākā daļa skolēni ir mācījušies vienā skolā – grupas labāk noformējušās, nobriedušākas, tur pretī vidusskolās skolēni saplūst no vairākām skolām);

-Katrā skolā tiks veikta vides izpēte. A) Tiks anketēti skolotāji – skolotāju personību radītās vides novērtēšanai; B) tiks pētīta skolas fiziskā vide – telpas, interjers, skolas apkārtnē – kas dominē funkcionālisms, lietišķums, mājīgums, formālisms, estētika u.c., tiks fotografēta, aprakstīta, dokumentēta; C) tiks noskaidrots, kas un kā katrā skolā tiek metodiski darīti vērtību izglītībā – nodarbību saraksti, interešu izglītība un tamlīdzīgi;

Ko varēšu secināt (ko gribu)

No visu apsekoto skolu skolēniem pētījumā tiktu izdalītas divas skolēnu grupas – ar un bez vērtību orientētas izglītības. Vides faktora noskaidrošanai līdzīgi divās grupās tiks sadalīti arī skolotāji un veikta

skolu vides dokumentēšana, dokumentu. Anketēšanas rezultāti tiks analizēti gan katras grupas (četrus grupu) iekšienē, gan savstarpēji salīdzinot, gan salīdzinot ar fiziskās vides pētījumiem.

Noskaidrosies:

- Vai vērtību hierarhija ir saistīta ar ikdienas dzīvi, vidi un attiecīgi raksturo katru no grupām?
- Vai individuālās (grupas) vērtības motivē noteiktai darbībai (terminālo un instrumentālo vērtību korelācija)?
- Vai grupa ir nobriedusi, saliedēta? – ir tās locekļu vērtību prioritāšu korelācija (individuālās vērtību skalas līdzīgas).
- Kāda ir grupas vērtību prioritāšu skala? Kādām vērtībām tiek dota priekšroka? Kāpēc?
- Vai pastāv mijsaikarība starp grupām (Spirmena koeficients)? Ar ko skaidrojama korelācija vai atšķirība?
- Kāds ir vērtību procentuālais sadalījums vienas grupas ietvaros? Kāpēc tas ir tāds, kāds ir?
- Kā vērtību sadalījums attiecīgās grupās korelē ar attiecīgo skolu fizisko vidi?
- Vai rezultāti saskan ar gaidīto?

Kas tiek sagaidīts

- Abu skolēnu grupu vērtību korelācija ar vērtībizglītības esamību vai neesamību skolā, ar skolotāju veidoto garīgo telpu, skolas fizisko vidi.
- Atšķirība starp ideālo (vēlamo) un reālo vērtību sadalījumu.
- Neatbilstība starp mērķiem (terminālās vērtības) un tā realizācijai nepieciešamiem rīkiem (instrumentālās vērtības).

Ko dos pētīšana

Pēdējo gadu vērtību pētījumi pasaulē liecina par variāciju dažādību indivīdu vērtību prioritātēs dažādās kultūrās, tautās, sociālajās grupās. Pat tad, ja indivīdi piederīgi kādai konkrētai sociālai grupai vērtību prioritātes var stipri atšķirties. Šīs atšķirības atspoguļo indivīdu ģenētisko mantojumu, personīgo pieredzi, sociālo statusu un kultūras ietekmi (Карандашев, 2004).

Kultūrā valdošās vērtības (labklājības, skaistuma, taisnīguma, sadarbības, individuālisma u.c. aspektu dominante) ir labas tās raksturotājas. Indivīdu vērtības, kuras ikdienā tiek pakļautas pierē-

dzes pārbaudēm, neapšaubāmi, atklājas kā sabiedrības sociālais, politiskais konteksts. Tāpēc indivīdu vērtību pētīšana ir labs indikators dažādiem sociāliem, ekonomiskiem u.c. dabas procesiem sabiedrībā vispār. Konkrētajā darbā pētījums ļaus izvērtēt vienas sabiedrības daļas: pamatskolu beidzēju vērtības, to pakārtoību vērtībizglītojošai videi un rezultātā izstrādāt konkrētus priekšlikumus vērtībizglītībai Latvijas skolās.

Pētījuma kvalitatīvais raksturs

-Pētījuma mērķis ir atklāt, kā cilvēki redz pasauli;
-To raksturos pētnieka un respondentu sadarbība, kopdarbs;
Hipotēze – noslēguma produkts.

Mana darba mērķis ir plaši definēts un uzdevumi norāda uz „atklājuma” pazīmēm – tiks kaut kas noskaidrots, atklāts. „Atklājums” būs par pamatu secinājumiem un tālākam darbam. Jau pirmie pētniecības aprobācijas soļi atklāja nepieciešamību pārskatīt uzdevumu formulējums, pārskatīt metodes un tamlīdzīgi.

Pētīšanas procesa plānotās norises, nosaka tā kvalitatīvo raksturu (Kropļiņš, Raščevska, 2004). To raksturos sekojoša lietas:

-Pētījumā nav iecerēts eksperiments;
-Pētnieks pats aktīvi un tieši piedalīsies datu vākšanas un pētīšanas procesā: kontaktēs ar cilvēkiem, intervēs, pētīs un dokumentēs vides apstākļus – fiksēs fotogrāfijās skolas interjera estētiskumu, aprakstīs mājīgumu un tamlīdzīgas lietas, analizēs dokumentus.
-Bez tam pētījums būs interaktīvs – to nevar neietekmēt manas un pētāmo personību īpašības, raksturs, dzimums u.c. personību raksturojoši faktori un pētījuma process kā tāds. Tas vienlaikus rosinās pašam respondentam kritiski izvērtēt savas vērtības un , iespējams, kaut ko mainīt savā dzīvē.
-Arī plānotā analīze, kurā centīšos interpretēt cilvēku piešķirto jēgu lietām un šīs jēgas saistību ar motivāciju.
Es paredzu pētījumā izmantot arī kvantitatīvās pētniecības metodes. Par tām es šoreiz nerunāšu, bet pieminēšu nobeigumā.

Kvalitatīvās pētniecības metodes

Pētījuma validitāti (pamatotība) un ticamību (Geske,A., Grībergs A., 2001) noteicu sekojoši:

Pētījuma tēmas

Tēmas pamatotību (aktualitāti) esmu mēģinājis ieskicēt ieskaites sākumā, runājot par laikmeta griežiem, vērtību transformāciju, vērtību nozīmīgumu cilvēka un sabiedrības dzīvē, kā arī skolas potenciāli nozīmīgo lomu vērtību audzināšanā. Disertācijā tēmas izvēles pamatotības aspekti tiks attīstīti gan balstoties uz padziļinātāku literatūras avotu izpēti, gan uz šodienas vērojumiem sabiedrībā, skolā.

Pētījumu norises

Izziņas priekšmeta – vērtību izpētei iecerēts izmantot vērtību pētniecībā aprobētas metodes. Tās galvenokārt raksturīgas kvalitatīvam pētījumam ar statistikas (kvantitatīvo pētījumu) elementiem. Zināmas problēmas var rasties, pielāgojot no citām kultūrām ņemtās metodes. Dažādās tautās var būt dažāda vērtību kategoriju izpratne, cilvēku psihiskās īpatnības, tradīcijas un tamlīdzīgi. Viens no variantiem kā palielināt pamatotību un reizē arī ticamību iegūtiem datiem ir aprobēt divu, trīs valodu versijas pie vieniem un tiem pašiem dažādu tautu respondentiem, kuri labi zina abas: savējo un tulkotās versijas valodu. Pamatotību varētu pastiprināt arī konsultācijas ar metožu autoriem.

Datu vākšanas

Datu vākšana aprakstīta augšup, aprakstot iespējamo pētniecības gaitu. Pamatotība izriet no promocijas darba uzdevumiem, jautājumiem (te neapspriežu teorētisko pētījuma daļu). Vērtību noskaidrošanai paredzēts izmantot grupas intervijas metodi un anketēšanu. Arī te var rasties zināmas problēmas gan validitātes, gan ticamības aspektā:

Arī vienas kultūras ietvaros cilvēku izpratne (neizpratni) par vērtībām var būt dažāda un ne tikai – tiem var būt grūtības saprast vērtību formulējumus (anketās) vai pašiem tās formulēt (intervijās). Tāpēc daudzi vērtību pētnieki pēta cilvēku darbības produktus, neverbālo uzvedību, vai sastāda jautājumus, uz kuriem atbildot, cilvēks netieši atklāj to raksturojošas vērtības. Pilotpētījumā šiem jautājumiem (domas ekvivalences) jāpievērš īpaša uzmanība un vajadzības gadījumā jāmaina vērtību formulējumi vai jāpārskata intervijas norisi.

Pastāv kļūdas iespēja atbilžu tendenciozitātē. Ar atbilžu tendenciozitāti tiek saprastas kļūdas, kas rodas kādai kultūrai raksturīgu iezīmju dēļ, piemēram, tieksme paaugstinātam vērtējumam vai otrādi – pazemināt vērtējumu. Šis apsvērums tik pat labi attiecināms uz indivīdiem vienas kultūras iekšienē.

Pētnieka un respondenta savstarpējās attiecības.

Respondentu attieksme var būt nesaprotīga, noraidoša, formāla un tamlīdzīgi. Jāpanāk radošas sadarbības un uzticības gaisotne.

Pierakstīšanas, piefiksēšanas

Datu fiksēšanai tiks izmantoti elektroniski datu nesēji: diktafons, fotoaparāts, no kuriem informācija viegli saglabājama, atšifrējama, analizējama. Neprecizitātes var rasties audio ierakstus pārveidojot protokolos. Katram respondentam (ieskautes variantā) paredzētas divas vienādas anketas. Uz vienas to aicinās pārdomāt par vērtībām, kārtojot tās atbilstoši ideālam, dzīves mērķim. Otrajā veidlapā vērtības būs jāsakārto atbilstoši tai dzīvei, kādu reāli dzīvojam. Tādejādi ir iecerēts samazināt ideālu un realitātes sajaukšanos, pie kam vienas grupas ietvaros dažādiem respondentiem tā var būt stipri atšķirīga. Otrkārt, tas vienlaicīgi ļaus atdalīt un pētīt respondentu gaidas (sapnis) un īstenību.

Datu interpretēšanas

Datu interpretāciju iecerēts veikt, pirmkārt, pamatojoties uz metožu autoru ieteikumiem un, otrkārt, uz paša loģiku, precīzi izmantojot iegūto datu materiālu. Šo procesu var ietekmēt paša interese, tas ko es sagaidu – ir nepieciešamība saglabāt maksimālu iekšēju neitralitāti.

Pētījuma kopsavilkuma

Šajā fāzē, meklējot funkcionālu sakarību, „zemūdens klintis” var parādīties kaut kāda neapzināta neatkarīga mainīgā veidā (neatkarīgs faktors, bet spēcīgs faktors). Šobrīd, kad darbs ir tikai sākts, par to ir ko grūti ko spriest. Taču ceru, ka dažādu metožu izmantošana un grupu pētīšana dažādos novados, ļaus no nepatīkamiem pārsteigumiem izvairīties.

Rokiča metode

Viena no populārākām vērtīborientācijas pētījumos ir M.Rokiča metodē (Rokeach, 1973, Тест Рокича). Tā tika veidota kā daudzpusīgs instruments, saglabājot vienkāršību. Respondenti ranžē pētnieka piedāvātās 18 vērtības divos sarakstos (A un B) atbilstoši to svarīgumam.

terminālās – tās nosaka pārlicība, ka svarīgs ir individuālās eksistences mērķis un ir vērts pēc tā tiekties;

instrumentālās – nosaka pārlicība, ka kaut kāda noteikta veida darbības vai personības īpašības veids ir svarīgākas, lai sasniegt mērķi.

Rokičs veidojot testu balstījās uz sekojošiem apsvērumiem:

- cilvēkiem vērtību skaits nav liels;
- visiem cilvēkiem ir vienas un tās pašas vērtības tikai dažādām prioritātēm;
- vērtības ir organizējamās sistēmās;
- to avots meklējams kultūrā, sabiedrībā, personībā;
- vērtības ietekmē praktiski visas cilvēka darbības jomas.

Terminālo vērtību sarakstā iekļautas sekojošas vērtības:

- aktīva dzīve (pilnība, emocionāli bagātāka dzīve);
- gudrība (spriedumu briedums un vesels saprāts, panākts dzīves pieredzē);
- veselība (fiziskā un garīgā);
- interesants darbs;
- dabas skaistums un māksla (skaistā pārdzīvojums dabā, kā arī mākslā);
- mīlestība (garīga un fiziska tuvība ar mīlamu cilvēku);
- materiāli nodrošināta dzīve (nav materiālu grūtību);
- labi un uzticami draugi;
- sabiedrības atzinība (apkārtējo, darba biedru, kolektīva cieņa);
- izziņa (iespēja izglītoties, redzesloka paplašināšana, intelektuāli attīstīties);
- darbīga dzīve (savu iespēju, spēka un talantu pilnīga izmantošana);
- attīstība (darbs ar sevi, nepārtraukta sevis fiziska un garīga attīstīšana);
- izklaide (patīkama, bez apgrūtinājumiem un no pienākumiem brīva laika pavadīšana);
- brīvība (neatkarība, neatkarība spriedumos un darbībā);
- laimīga ģimenes dzīve;
- citu laime (labklājība, citu cilvēku, tautas, cilvēces attīstība un pilnveidošanās);
- kreativitāte (iespēja radoši darboties);

- pārliecība par sevi (iekšēja harmonija, iekšēju pretrunu, šaubu neesamība).

Instrumentālo vērtību sarakstā iekļautas sekojošas vērtības:

- akurātība (spēja uzturēt lietu kārtību, darījumos kārtīgs);
- audzinātība (labas manieres);
- augstas prasības (dzīvē augstas prasības, cēli mērķi);
- dzīves priecīgums (humora izjūta);
- izdarīgums (disciplinētība);
- neatkarīgums (spēja darboties neatkarīgi, izlēmīgums);
- nesamierinātība ar saviem un citu trūkumiem;
- izglītošanās (zināšanu plašums, augsta kultūra);
- atbildīgums (pienākuma apziņa, spēja turēt savu vārdu);
- racionalitāte (spēja loģiski un saprātīgi domāt, pieņemt pārdomātus, racionālus lēmumus);
- paškontrolē (pašdisciplīna, atturība);
- sava viedokļa un uzskatu aizstāvēšanas drosmē;
- spēcīga griba (spēja palikt pie sava, atkāpjoties grūtībās);
- tolerance (citu viedokļu un domu atzīšana, spēju piedot citiem viņu kļūdas un maldus);
- uzskatu plašums (spēju saprast citu viedokli, cienīt citu gaumes, tradīcijas, paradumus);
- godīgums (patiesīgums, patiesums);
- efektivitāte darbā (darba mīlestība, darba ražīgums);
- jutīgums (rūpes).

Sarakstā minētās vērtības var tikt sarakstītas uz atsevišķām kartiņām, kuras respondentam ir jāsakārto nozīmīguma secībā. Ja respondentam dod vērtību sarakstu, tad veido aili ar iespēju ierakstīt tajā kārtas skaitli no 1. līdz 18. Sarakstā minētās vērtības var tikt sarakstītas vai nu alfabēta secībā vai nejaušā.

Rokiča testam ir vairākas *priekšrocības*:

- Ir pārbaudīta ticamība;
- Vienkāršs;
- Ātri veicams;
- Ekonomisks;
- Ir iespējams mainīt vērtību sarakstu, instrukciju;

-Viegli apstrādāt jo ranžējumu veic respondenti paši;

-Var strādāt lielākās grupās;

-Ir pārbaudīts pat ar bērniem - sākot ar 11 gadu veciem;

Rokiča testa *trūkumi*:

-Jābūt labai noskaņai – sadarbības atmosfērai starp pētnieku un respondentiem – iespējams saņemt nepatiesas atbildes;

-Nevar atšķirt vēlamās vērtības no individuāli piemītošām vai sabiedrībā aktuālām;

Situāciju var uzlabot, palūdzot respondentam atbildēt uz papildus jautājumiem. Drošības (ticamības) nolūkos var kādai grupai, pēc kāda laika veikt atkārtotu aptauju noskaidrojot atbilžu noturīgumu. Analizējot var rezultātus grupēt sīkākās vērtību grupās. Piemēram, skatīt, kas dominē – materiālās vai garīgās, ētiskās vērtības vai komfortisms, uz personību vērstās vai altruistiskās un tamlīdzīgi.

Rokiča testa aprobēšanas rezultāti un to analīze

Testā piedalījās 10 respondenti divi vīrieši 8 sievietes vecumā no 23 līdz 65 gadiem. Respondenti atlasīti, ievērojot viņu orientāciju uz garīgām vērtībām (visai nosacīta). Respondentiem tika izdalītas divas veidlapas (Pielikums 1.) ar lūgumu vienu aizpildīt domājot par vēlamām vērtībām, bet otru par individuāli piemītošām. Atpakaļ tika saņemtas divpadsmit veidlapas. Visas atzītas par derīgām. Astoņi respondenti apgalvoja, ka viņu vēlamās vērtības pavisam maz atšķīroties no viņiem piemītošām un tāpēc otru veidlapu nebija aizpildījuši. Divi dalībnieki aizpildīja abas veidlapas. Lai labāk diagrammā varētu attēlot anketēšanas rezultātus vērtību vērtējumi tika invertēti t.i., piemēram, pirmā vietā esošai vērtībai (augstākai prioritātei) piešķirtas 18 balles; 2. vietā esošai – 17 balles utt. līdz 18. vietā esošai vērtībai - 1 balle.

Visiem referentiem iegūtās balles pa vērtībām tika sasummētas un izrēķinātas vidējās balles katrai vērtībai. Rezultātā iegūtas divas tabulas, kurās attēloti respondentu kopas vērtību grafiki. Diagrammā 1. attēlotas terminālo vērtību sadalījums, diagrammā 2. instrumentālo vērtību sadalījums. Diagrammā 3. un 4. respondentu C un D vērtību sadalījums vēlamām un individuāli piemītošām vērtībām.

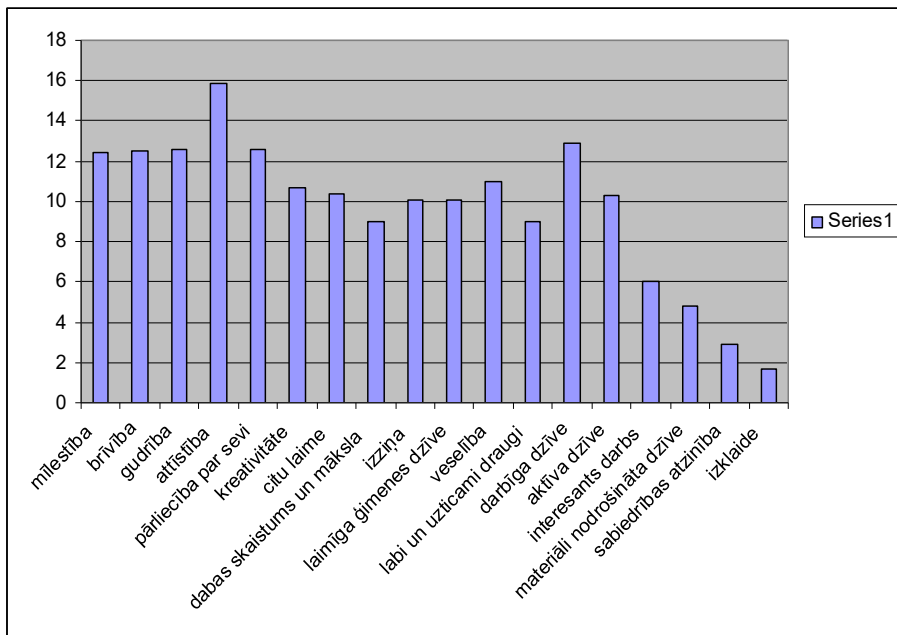

Diagramma 1. Terminālo vērtību sadalījums grupai.

Gan terminālās, gan instrumentālās vērtības es sakārtoju uz ass „garīgās vērtības – materiālās vērtības”, jo mani interesē attiecības starp šiem galējiem punktiem. Grupai ir izteikta „garīga” orientācija (Diagramma 1.), taču ar noslieci aktīvi darboties reālā dzīvē. Grupa labprātāk nodarbojas ar sevis pilnveidošanu, attīstību nemainīgo vērtību vidē, kurā rodas grupai svarīgas vērtības kā mīlestība, brīvība, gudrība, radošums. Lai realizētu sevi, īpaši svarīga ir iekšēja harmonija, kas atklājas, kā pārlicība par sevi, savām spējām, domām, patiesību. Grupa savas spējas, talantus cenšas realizēt, emocionāli darbīgā dzīvē, bet ne vienmēr to sasaista ar interesantu, labi atmaksātu darbu. Enerģiju tā smeļ ne tik daudz bezrūpīgā laika pavadīšanā, cik priekā un apziņā par savas būtības realizāciju. Grupas garīgumu labi raksturo arī tas, ka tai nav svarīgi, ne tikai tas, cik sabiedrība par tās darbu samaksās, bet arī tas, kā to izvērtē sabiedrība jeb sabiedrības atzīnība (raksturīga altruistiska tendence grupas dalībnieku būtībā).

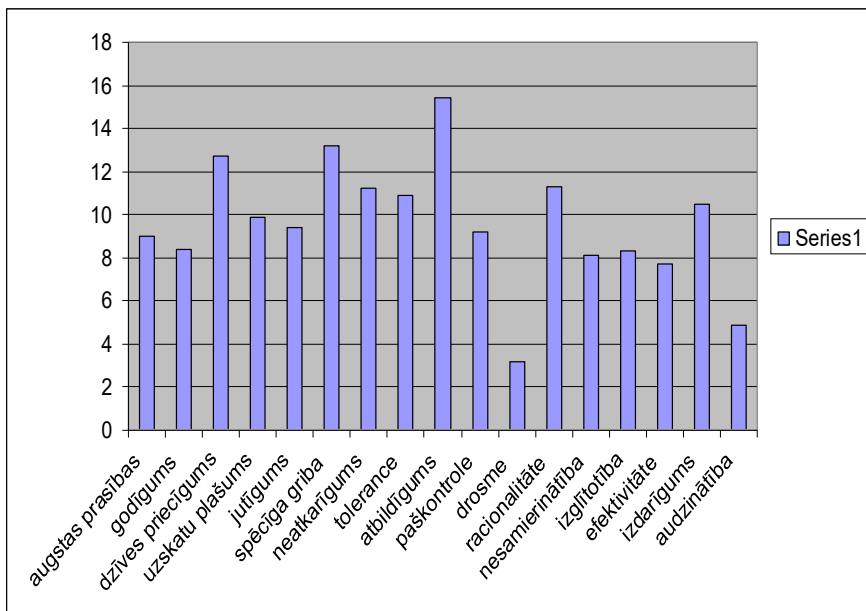

Diagramma 2. Instrumentālo vērtību sadalījums grupai.

Instrumentālo vērtību izvērsums uz „garīgās - materiālās” ass ir visai nosacīts (Diagramma 2.). Piemēram, tāds „instruments” kā izglītība, dzīves priecīgums u.c. ir vienlīdz nepieciešamas realizējot sevi kā mūžīgo vērtību, tā arī materiālo vērtību laukā. Instrumentālo vērtību sadalījumā, grupai sevis realizēšanai īpaši nozīmīga ir pienākuma apziņa jeb atbildīgums. Būtiska loma ir stiprai gribai, kas, iespējams, kompensē drosmi, kura nepieciešama sava viedokļa, nostājas aizstāvēšanai.

Radoša sevis izteikšana (kreatīvai) saistīta ar situāciju analīzi, kā arī ar resursu taupīšanu t.i., racionalitāti.

Tikai divi respondenti atklāja, kā ir liela starpība starp viņu vēlamu un reālo vērtību sadalījumu. Līdz ar to nevaru veikt vēlamu un reālo vērtību sadalījuma analīzi grupai. Sagaidu, ka veicot iecerētos pētījumus skolās, atšķirība būs izteiktāka.

Lai gūtu kaut nelielu priekšstatu par iespējamām atšķirībām, es abu respondentu vērtību sadalījumu izkārtāju līdzīgi, kā visai respondentu grupai. Respondentiem izveidotas atsevišķas diagram-

mas un katrā no tām izvērstas, kā vēlamās, tā reālās terminālās vērtības.

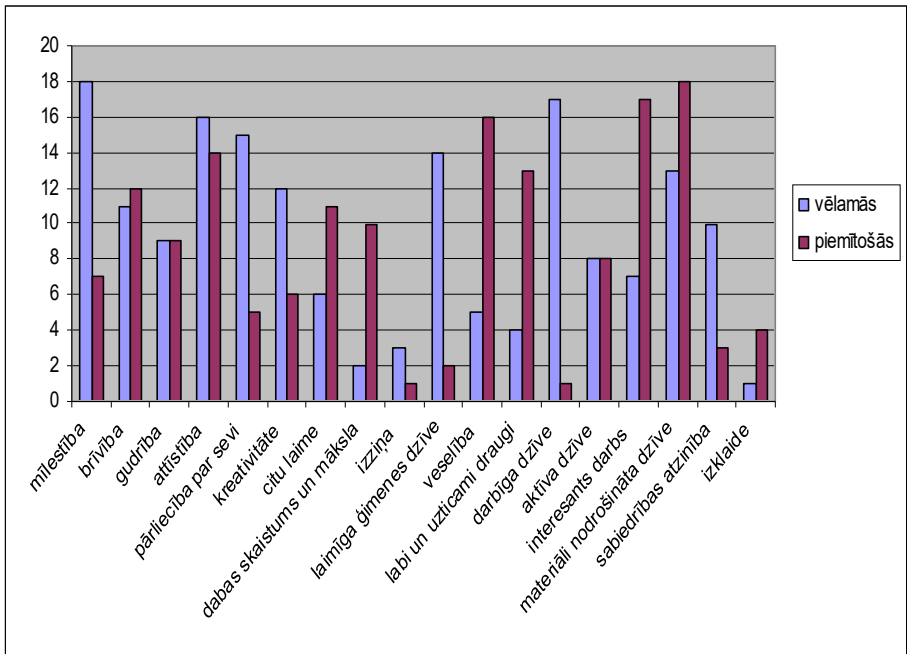

Diagramma 3. Terminālo vērtību sadalījums C respondentam.

Es detalizēti katru neanalizēju, jo tas nav mans uzdevums. Abi respondenti labi nodalījuši vēlamās no reālajām. Ir vērojama kopīga tendence reālajā dzīvē uzsvērt materiālās dzīves laicīgās vērtības. Abu respondentu vēlmes (sapņi) ir saistītas ar nemainīgām vērtībām.

Spirmena koeficientu es nerēķināju, jo reāli man uzdevums būs salīdzināt nevis individuus, bet grupas.

Secinājumi par testēšanas procesu un testa iespējamo izmantošanu promocijas darbā

Rokiča tests tik tiešām ir relatīvi vienkāršs. To, piemēram, ir izmantojis vērtību pētījumos Aleksejs Ruža (1998). Lai gan testa autori apliecina, ka tests ir izmantojams arī bērniem, oriģinālā izmantotā terminoloģija ir sarežģīta pat pieaugušajam, ja tas nav īpaši sagatavojies.

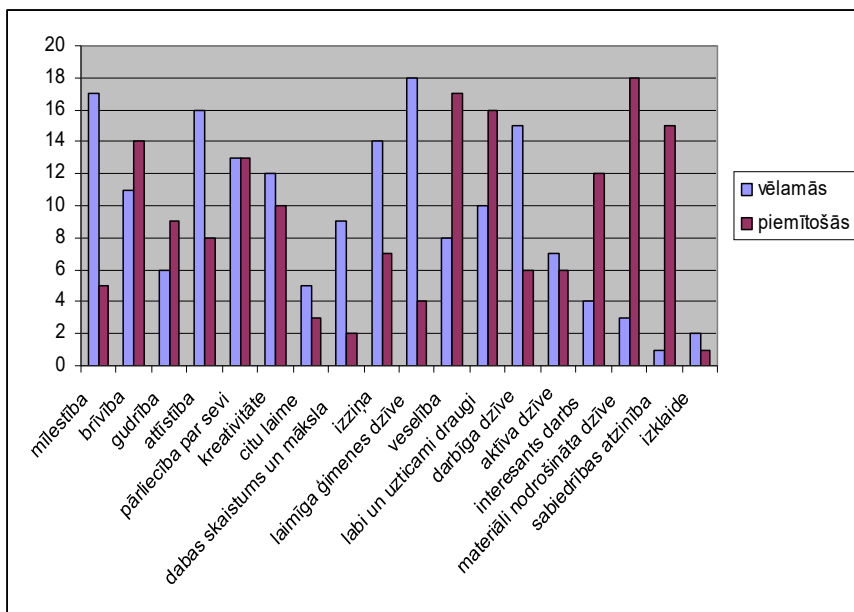

Diagramma 4. terminālo vērtību sadalījums D respondentam.

Tas nozīmē, ka anketas būtu jāpārstrādā un jāpielāgo bērniem un pusaudžiem. Manā skatījumā, testā ietvertās vērtības neatspoguļo pietiekami plašu cilvēcisكو vērtību spektru. Īpaši tas sakāms par „garīgo” vērtību galu. Piemēram, ar mīlestību tiek piedāvāts saprast tikai divu cilvēku attiecības. Šī sapratne bija par iemeslu tam, ka atšķirās respondentu vērtību prioritātes testā sarindotās no intervijā atklātām. Intervijā respondenti mīlestības vērtībā ietvēruši daudz plašāku saturu, nekā tas bija dots Rokiča testā.

Tests neatklāj to, piemēram, vai radošums ir respondentam piemītoša kvalitāte, vai tikai apzināta, ka vēlama. Līdzīgi var teikt par citām vērtībām.

Pats arī izmēģināju testu. Man radās psiholoģisks diskomforts, jo man bija jāizšķiras par ļoti būtiskām lietām plašā rangi diapazonā. Patiesībā man daudzas lietas ir vērtējamas vienā, visaugstākajā vietā. Piemēram, ja nebūšu garīgi vesels, kāda jēga gudrībai, mīlestībai, citu laimei un tamlīdzīgi. Man vieglāk būtu izvērtēt katras vērtības nozīmīgumu vienādā baļļu skalā.

Bez tam Rokiča tests, ja izmanto daudz respondentu, neļauj aktīvi izmantot datu datorizētu apstrādi un neļauj noskaidrot testa ticamību raksturojošas kvalitātes.

Grupas intervija

Intervijas mērķis ir gūt apstiprināju (vai noliegumu) Rokiča aptaujā iegūtiem rezultātiem, arī, varbūt kādu jaunu, negaidītu informāciju, pavērsienu un informāciju par grupas viendabību (uzskati, viedokļi).

Grupas interviju izvēlējos šādu apsvērumu dēļ:

- Paredzams liels respondentu skaits;
- Paredzams, ka respondenti būs no relatīvi viendabīgām grupām (vienas klases bērni, vienas skolas skolotāji);
- Vēlos „dzīvā” kontaktā, sarunā (uzvedība, attieksme) gūt priekšstatu par attiecīgās grupas vērtībām, uzskatiem, interesi, viedokļiem;
- Grupā veidojas īpaša psiholoģiska gaisotne, kas liek izpausties tās indivīdiem aktīvākā, emocionālākā veidā, kas var palīdzēt noskaidrot grupas patiesās vērtības, centienus utt.;

Šobrīd precīzi nevaru pateikt, kāda veida grupas interviju es realizēju, veicot pētījumus skolās – to parādīs praktiskā pieredze. Pirmo mēģinājumu es realizēju „Fokusa” grupā, organizējot daļēji strukturētu interviju, jo, es kā pētnieks, jau pārzinu galveno jautājumu un tādejādi ievirzīšu respondentus noteiktā tēmā (Kropļiņš, A., Raščevska, M. 2004). Paredzu uzdot atvērtus jautājumus, lai dotu respondentam iespējas izteikt savas domas, bet tajā pat laikā tādus, lai gūtu pētījumam nepieciešamo informāciju (Nucho A., O., Vidnere, M., 2003). Jautājumu saturs, pēc pirmo pētījumu analīzes, var tikt mainīts – pielāgots grupām, atbilstošāks nepieciešamās informācijas ieguvei.

Kopsavilkums intervijai, tās izvērtējums

Intervijas gaita

Intervija noritēja dabā, labvēlīgos laika apstākļos. Miers, kas valdīja apkārtnē, ļāva respondentiem emocionāli mierīgā gaisotnē atbildēt uz jautājumiem. Kopumā esmu apmierināts ar intervijas gaitu. Intervijas protokols dots Pielikumā 4. Jautājumi deva atbildes intervijas uzdevumam. Grupas dalībnieki nebija noraidoši, labprāt runāja un izrādīja ieinteresētību par jautājumā uzdoto tēmu, ieklausījās arī citu

viedokļos. Manis teiktais varētu būt sakārtotāks, doma skaidrāka, teikumi pareizāki. Man vērtējošāk (domājot par to, ko vēlos dzirdēt) jāieklausās respondentu atbildēs. Dažviet vajadzēja palūgt paskaidrot respondentam kādu neskaidru vai nepabeigtu atbildi.

Intervijas rezultātu izvērtējums

Jau intervijas gaitā atklājās, ka atbildes uz jautājumiem ir pietiekamas, lai varētu uzskatīt, ka intervija ir izdevusies. Veicot intervijas protokola izpēti un iegūto datu kodēšanas procedūru (Pielikums 5.) secināju sekojošo:

A) par pētījumā iegūto

Grupa ir relatīvi viendabīga.

Grupu raksturoja:

- vērtības jēdziena izpratne;
- vērtību prioritāšu skalas līdzība;
- respondentu tieksme pilnveidoties;
- spēja kritiski izvērtēt savas dzīves vērtības;
- pašaudzināšanas tieksme;
- kreativitāte dzīves jautājumu risināšanā,
- nesamierinātība ar sasniegto;
- tieksme dzīvot saskaņā ar savu būtību un mērķtiecība;

Iegūtie rezultāti apstiprina Rokiča testā iegūtos: tās orientāciju uz garīgām (nemainīgām) vērtībām.

B) par pieredzi intervijā

Intervijas jautājumi pagaidām nav maināmi, tie ļāva iegūt vēlamo informāciju;

Man pašam saskarsmē jāuzlabo sava runa un domas sakārtojums tajā;

Jāļauj respondentiem pēc jautājuma uzdošanas nedaudz padomāt;

Intervijas garums – pusstunda, ir optimāls, sajutu, ka garāks laiks būtu nogurdinājis.

Man pašam sagādāja prieku tas, ka pētījums lika respondentiem izvērtēt savas vērtības, viņu līdzdarbība, aktivitāte, atsaucība.

Kopsavilkums

Es nevaru dod zinātniskus secinājumus pētījumam kā tādām, jo paveiktais drīzāk uzskatāms par divu kvalitatīvā pētījuma metožu

aprobāciju. Lai sekmīgāk varētu strādāt pie disertācijas, man bija ļoti svarīgi iepazīt un praktiski izmēģināt aprobētās metodes. Iegūtā pieredze ļauj skaidrāk apzināties to, kā labāk veikt pētījumus promocijas darba ietvaros. Šobrīd izskatās, ka tā kvalitatīvo raksturu iezīmēs fiziskās mācību vides dokumentēšana un to analīze, skolēnu un skolotāju grupu intervēšana, interviju, dokumentu analīze. Kvalitatīvo raksturu iezīmēs Švarca tests, kas ir daudz vērtībās izvērstāks. Tas pamatojas uz divām idejām, kuras viņš ir pierādījis: (1) ka vērtību orientācija ir saistīta ar motivāciju; (2) ka ir universālas visām kultūrām kopīgas vērtības – universāla vērtību bāze.

Tests veidots tā, lai iegūtiem rezultātiem būtu pēc iespējas lielāka ticamība. Tas ir populārs, daudzkārt pārbaudīts, ieguvis vairākas modifikācijas. Tests ir daudz darbietilpīgāks, bet pieļauj datorizētu datu apstrādi un rezultātu ieguvu.

Literatūra

- Autoru kolektīvs (2000) Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca. R., „Zvaigzne ABC”.
- Geske, A., Grībergs A. (2001) Izglītības pētījumu metodoloģija un metodes. Rīga: RaKa
- Kropļiņš, A., Raščevska, M. (2004) Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs. Rīga: RaKa
- Kūle, M., Kūlis, R. (1996) Filosofija. R. „Burtnieks”.
- Lasmane, S., Miļts, A., Rubenis, A. (1993) Ētika. R. Zvaigzne 21.lpp. ;
- Līdaka, A. (1998) Jaunāko klašu skolēnu vērtību veidošanās. Promocijas darbs LU. Rīga.
- Mārtiņš, V. (1998) Garīgās brīvības veidošanās pusaudžiem skolā. Promocijas darbs LU.
- Mūrniece, L. (1998) Mūzika kā studējošās jaunatnes garīgo vērtību veidošanas līdzeklis. Promocijas darbs LU. Rīga 1998.
- Nucho A., O., Vidnere, M., (2003) Intervēšanas prasme. Rīga: RaKa. 23.lpp
- Tunne, I. (1997) Studējošās jaunatnes vērtību orientācija Latvijā. Promocijas darbs LU. Rīga.
- Drake, Christopher (2006) Living Values Educational Programme for the Tenth UNESCO-APEID International Conference on Education Bangkok, Thailand, 6th to 8th December 2006.
- Hofstede, G. (1980) Culture's consequences: International differences in work-related values. Beverly Hills: Sage.
- Lasmane, Sk. (2007) Aspects of Contemporary Ethics and Their Effects on the Development of Democracy. International Conference – Ethics in Democracy. Rīga
- Rokeach, M. (1973) The nature of human values. New York: Free Press.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. Journal of Personality and Social Psychology, 53, pp 550-562

- Smith P. B., Schwartz, Sh., H. Values. Handbook of Cross-Cultural Psychology. Second Edition, Volume 3. Edited by J. W. Berry, M. H. Segall and C Kagitcibasi. Boston: Allyn & Bacon, 1997.
- Triandis, H. C, Bontempo, R., Betancourt, H., Bond, M., Leung, K. etal. The measurement of etic aspects of individualism and collectivism across cultures. Australian Journal of Psychology, 1986, 38. pp. 257-267
- Гордон, Олпорт (2002) Становление личности. Избранные труды Под обшей редакцией Л.А.Леонтьева. Москва: Смысл.
- Коржуев, А.,В., Попков, В.,А. (2008), Научное исследование по педагогике. Москва, Академический Проект; Трикта, 2008. 287с.
- Карандашов, В.,Н. (2004) Методика Шварца для изучения ценностей личности . Санкт-Петербург: Речь.
- Маслоу, А. (1997) Психология бытия. Москва: "Рефл-бук" – К.: "Ваклер".
- Роджерс, К. (1994) Взгляд на психотерапию. Становление человека. Москва.: "Прогресс".
- Ружа, А., (1998) Формирование ценностных ориентаций в юношеском возрасте. Бакалаврская работаю Даугавпилский Пелагогический Университет, Кафедра Психологии.
- Тест Рокича "Ценностные ориентации". http://azps.ru/tests/tests_rokich.html.
- Фрейд, З. (1989) Психология бессознательного. М. «КСП+».
- Чухина, Л.,А.(1994)Человек и его ценностный мир в феноменологической философии Макса Шелера. <http://www.max-scheler.spb.ru/content/view/101/52/>
- Юнг, К.,Г. (1998) Аналитическая психология: теория и практика. Спб. «Б.С.К.».

Pielikums 1. Rokiča testa veidlapa

Sakārto pēc svarīguma no 1 – 18. Atrod vispirms pašu svarīgāko un atzīmē ar skaitli 1 un vismazāk svarīgo , atzīmējot ar skaitli 18.

Tabula Nr.1.

vērtējums	vērtība
	aktīva dzīve (pilnība, emocionāli bagātāka dzīve);
	gudrība (spriedumu briedums un vesels saprāts, panākts dzīves pieredzē);
	veselība (fiziskā un garīgā);
	interesants darbs;
	dabas skaistums un māksla (skaistā pārdzīvojums dabā, kā arī mākslā);
	mīlestība (garīga un fiziska tuvība ar mīlamu cilvēku);
	materiāli nodrošināta dzīve (nav materiālu grūtību);
	labi un uzticami draugi;
	sabiedrības atzinība (apkārtējo, darba biedru, kolektīva cieņa);
	izziņa (iespēja izglītoties, redzes loka paplašināšana, intelektuāli attīstīties);
	darbīga dzīve (savu iespēju, spēka un talantu pilnīga izmantošana);
	attīstība (darbs ar sevi, nepārtraukta sevis fiziska un garīga attīstīšana);

	izklaide (patīkama, bez apgrūtinājumiem un no pienākumiem brīva laika pavadīšana);
	brīvība (neatkarība, neatkarība spriedumos un darbībā);
	laimīga ģimenes dzīve;
	citū laime (labklājība, citu cilvēku, tautas, cilvēces attīstība un pilnveidošanās);
	kreativitāte (iespēja radoši darboties);
	pārliecība par sevi (iekšēja harmonija, iekšēju pretrunu, šaubu neesamība).

Tabula Nr. 2.

	akurātība (spēja uzturēt lietu kārtību, darījumos kārtīgs);
	audzinātība (labas manieres);
	augstas prasības (dzīvē augstas prasības, cēli mērķi);
	dzīves priecīgums (humora izjūta);
	izdarīgums (disciplinētība);
	neatkarīgums (spēja darboties neatkarīgi, izlēmīgums);
	nesamierinātība ar saviem un citu trūkumiem;
	izglītība (zināšanu plašums, augsta kultūra);
	atbildīgums (pienākuma apziņa, spēja turēt savu vārdu);
	racionalitāte (spēja loģiski un saprātīgi domāt, pieņemt pārdomātus, racionālus lēmumus);
	paškontrole (pašdisciplīna, atturība);
	sava viedokļa un uzskatu aizstāvēšanas drosmē;
	spēcīga griba (spēja palikt pie sava, atkāpjoties grūtībās);
	tolerance (citu viedokļu un domu atzīšana, spēju piedot citiem viņu kļūdas un maldus);
	uzskatu plašums (spēju saprast citu viedokli, cienīt citu gaumes, tradīcijas, paradumus);
	godīgums (patiesīgums, patiesums);
	efektivitāte darbā (darba mīlestība, darba ražīgums);
	jutīgums (rūpes).

Pielikums 2. Terminālās vērtības

Respondenti	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K			
mīlestība	8	9	1	17	1	5	5	1	4	9	18	124	12. 4
brīvība	17	6	1	11	7	5	8	0	17	13	125	12. 5	
gudrība	13	4	9	6	6	6	4	1	11	16	126	12. 6	

attīstība	11	1 6	1 6	16	1 8	1 8	1 6	1 8	15	15	159	15. 9
veselība	14	1 1	5	8	1 0	1 4	1 2	1 6	16	4	110	11
kreativitāte	16	1 2	1 2	12	6	8	7	9	14	11	107	10. 7
pārliecība par sevi	18	1 5	1 5	13	1 2	1 2	1 0	1 3	18	10	126	12. 6
izziņa	12	1 2	3	14	2	6	8	7	13	14	101	10. 1
darbīga dzīve	5	1 8	1 7	15	1 7	1 7	1 3	1 3	12	12	129	12. 9
aktīva dzīve	2	1 7	1 8	7	1 4	1 3	1 1	8	4	9	103	10. 3
dabas skaistums un māksla	15	3	2	9	9	1	1 3	1 5	10	3	90	9
interesants darbs	10	1 0	7	4	5	4	5	5	5	5	60	6
laimīga ģimenes dzīve	7	8	1 4	18	8	9	6	1 7	6	8	101	10. 1
labi un uzticami draugi	9	7	4	10	1 5	1 0	1 9	1 2	8	6	90	9
citū laime	6	4	1 6	5	1 3	1 7	1 7	1 6	3	17	104	10. 4
materiāli nodrošināta dzīve	4	5	1 3	3	3	1	1	4	7	7	48	4.8
sabiedrības atziņība	3	2	1 0	1	1	3	4	1	2	2	29	2.9
izklaide	1	1	1	2	4	2	2	2	1	1	17	1.7

Pielikums 3. Instrumentālās vērtības ballēs

vērtības	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	Σ	vidējā
augstas prasības	18	5	7	1	2	6	8	2	17	18	84	8.4
godīgums	17	18	10	8	15	18	16	18	18	16	154	15.4
neatkarīgums	16	16	4	10	11	14	6	17	3	15	112	11.2
atbildīgums	11	14	16	12	7	17	14	8	14	14	127	12.7
dzīves priecīgums	10	8	5	16	13	16	17	18	12	17	132	13.2
jūtīgums	6	6	11	18	14	7	11	10	6	10	99	9.9

uzskatu plašums	7	11	12	9	18	9	18	13	5	11	113	11.3
spēcīga griba	5	13	18	7	16	12	15	9	1	13	109	10.9
paškontrolē	4	12	17	6	12	13	10	4	9	5	92	9.2
drosme	15	3	14	2	3	2	9	15	11	9	83	8.3
racionalitāte	2	13	15	13	10	15	7	7	4	8	94	9.4
efektivitāte	13	17	2	3	9	10	3	11	2	7	77	7.7
izdarīgums	3	10	3	14	4	11	12	5	16	3	81	8.1
tolerance	8	7	13	17	17	8	2	14	7	12	105	10.5
izglītība	12	2	8	11	8	4	13	16	10	6	90	9
nesamierinātība	1	1	9	5	1	1	1	1	8	4	32	3.2
audzinātība	9	4	1	4	6	3	5	3	13	1	49	4.9
akurātība	14	9	6	15	5	5	4	6	15	2	81	8.1

Pielikums 4. Intervijas protokols

Datums 01.08.2009.; laiks 11.00 – 11.26.; Vieta: Drustu pagastā Pil-
tiņkalns. Respondenta (segvārds) kodi A, B, C, D

Informācija par respondentu: Intervijā piedalījās četri cilvēki vecumā
no 23 līdz 50 gadiem. Viens vīrietis un trīs sievietes.

Vieta: Intervija notika nepiespiestos, apstākļos brīvā dabā. To netrau-
cēja uzmanību novērsoši ārēji apstākļi. Vide omulīga, silta, klusa.

Tēma: vērtības

Es / viņš	transkripcija	Piezīmes
es	Intervija par vērtībām ir jau otrā. Es izmēģi- nāju un konstatēju, ka jautājumi nav īstie un nesagaidīju to, ko gribēju sagaidīt. Šoreiz pārdomāju un citu jautājumu tabulā sa- stādīju. Un darīsim tā, mans priekšlikums, nu tā ir konfidenciāla. Es viņu pēc tam izlik- šu uz papīra, Lai saprastu vai tur būs tas ko vēlos vai nē. Ja nē, tad būs atkal jāpārtaisa. Es uzdošu tagad vienu jautājumu un mēs to jautājumu palaidīsim pa aplīti. Nu, tā, kā mēs to darām tautskolā. Un katrs, ja viņam ir ko teikt, pasaka, vai nav ko teikt – padod tālāk un runā nākošais. Un, tā mēs katram jautājumam iziesim trīs reizes apkārt – jo var gadīties, ka tu esi aizmirsis kaut ko pa- teikt pirms tam un kāds ko rosinājis. Bet vienosimies, ka viens otru nepārtrauc. Tā	Manis teiktais var būt sa- kārtotāks, doma skaidrā- ka, teikumi pareizāki, bez liekvārdības. Visi klausījās uzmanīgi. Iz- rāda ieinteresētību. Esmu pareizi saprasts. Atvērts jautājums – dod iespēju respondentam iz- teikt savas domas.

	<p>nebūs diskusija, bet katrs atbild uz jautājumu kā visu domājis. Nu tā. Es ceru, ka mēs apmēram pusstundā ieklausimies, lai man tas materiāls nebūtu pārāk liels, lai es viņu varu apstrādāt un tajā pašā laikā viņam jābūt pietiekami lielam, lai dabūtu laukā to kas ir vajadzīgs.</p> <p>Pirmais jautājums ir tāds. Iepriekšējā intervijā, ko es konstatēju? Ka cilvēki nemaz nezina par ko iet runa.. Tāpēc pirmais jautājums: kas ir vērtības? Kā jūs saprotat, kas ir vērtības. Tā īsi, dažos vārdos pateikt, kas ir vērtība.</p>	
A	<p>Par vērtībām es uzskatu kaut ko tādu, kā nemainīgu laikā, kas nemainās ne tagadnē, ne pagātnē, ne nākotnē, kas ir mūžīgs. Ko katrs var iegūt,... no tā, gūst piepildījumu.</p>	<p>Pirmais teikums saprotams un liecina par vērtību izpratni. Otrs ne visai saprotams.</p> <p>Pirmajam ir grūtāk, jo nav bijis laika apdomai. Citreiz jādod dažas minūtes apdomai, domas koncentrēšanai – pirms atbildes nepieciešama pauze.</p>
B	<p>Pie iepriekšēiktā varētu piebilst, ka vērtības būtu... viņas būtu, kaut kā es...dzīves gaitā iegūta informācija, par man svarīgām, nozīmīgām lietām, kuras es esmu, kuras ir apkārt un kaut kādā veidā apstiprinājušās ar citām jau esošām vērtībām un tādiem darbiem. Tās arī pieņemu par vērtībām.</p>	<p>Visai neskaidra doma – vērtības – kaut kas nemainīgs. Pirmā teikuma sākums saprotams. Tālāk es saprotu, ka vērtības tiek apzinātas dzīves gaitā un iegūtā sapratne par vērtībām tiek nepārtraukti, dzīvei ritot, salīdzināta ar vidē esošām vērtībām.</p>
C	<p>Vērtības ir dažādas. Manas vērtības ir tas mērķis uz ko es tiecos, kas manā dzīvē ir svarīgs. E ..vērtības, kuras iegūstot, es jūtos harmoniskāka un līdzsvarā ar sevi, saskaņā...</p>	<p>Tās ir kaut kas tāds, kas nosaka dzīves ritējumu, pat dzīves mērķi.</p>
D	<p>Var arī mainīties cilvēka dzīves gaitā var arī nemainīties. Tas ir atkarīgs no cilvēka paša katra, ja vairāk aug un attīstās, viņas ir arī, vērtības var mainīties. Galvenā vērtību pamatfunkcija var būt tāda, kad izmaina dzīves plānu, izejot no savām vērtībām. Un, ja man ir šī iekšējā saskaņa un līdzsvars, un harmonija, tad tas man liecina, ka eju vienā solī ar savām vērtībām. Tad nevar apstāties pie kaut kā viena un tur arī palikt. Vērtības</p>	<p>Saskata to mainīgumu un saistību ar dzīvi. Varbūt ir nedaudz iespaidojies no C (harmonija, saskaņa).</p>

	visu laiku var augt un augt... nav te robeža, kur apstāties.	
es	Otrs aplis.	
A	Par vērtībām es vēl varētu teikt... Tā, kad manā uztverē vērtības ir kaut kas tāds, kas ir visai cilvēcei, visam visumam, visām dzīvām būtnēm viņas ir vienādas. Un katrs caur savu saprašanu, caur savām iespējām, varēšanu, pieredzes, viņš vai viņa caur to nonāk pie vērtībām. Neapstājas pie tā, ar viņām tālāk dzīvo... un realizējas vēl un vēl, kamēr viņa uzdevums ir izpildīts.	Ir ieklausījusies citos respondentos, cenšoties vēlreiz uzsvērt vērtību nemainīgumu.
D	Man ir piebilstams tas, ka tām vērtībām, tas, ka ir dažāda līmeņa cilvēki un attiecīgi ar to vērtības. Cilvēks bez vērtībām viņš nevar dzīvot, jebkurā gadījumā ..., bet... tas ir atkarīgs, kādā līmenī cilvēks pats ir savā dzīvē	Parādās diskusijas elements – iepriekšējam respondentam tiek piekristis, bet tajā pat laikā tiek paust savs viedoklis.
es	Nākošais jautājums. Nosauciet tādu vērtību, kas jums ir pati svarīgākā! Dažos vārdos pastāstiet, kāpēc tā jums ir svarīgākā!	Atvērts jautājums.
A	Man vissvarīgākā vērtība ir mīlestība. Jo uz tās ir balstīts pilnīgi viss, kas pasaulē radīts. Lai kādā veidā tas izpaustos, vienalga vai tas izpaužas aktīvi, dinamiski vai rāmi un mierīgi. Jebkurā gadījumā tā ir mīlestības enerģija. Un tas, ko ar viņu dara, ir atkarīgs no katra saprašanas, pieredzes utt. Kā svarīgāko es uzskatu mīlestību.	Jautājums ir saprasts. Jūtama respondenta pārliecība par paša pausto. Tiek atbildēts bez pārdomu pauzes. Tas varētu liecināt, par to, ka respondentam pašam jautājums ir bijis svarīgs jau agrāk un tas ir pārdomāti izsvērts.
B	Arī pievienojos iepriekšteiktajam. Jo tā būtu tas, ka viņu.. tas, kas piesaista katram to mīlestību un, tas ir, visām pārējām vērtībām, tā ir katra tā savdabība, kas tiek saistīts kopā. Jo katrs cilvēks ir pilnīgi atšķirīgs, nu ne pilnīgi, bet nu nav divi pilnīgi vienādi cilvēki un tāpēc viņam katram ir tāda... Iespējams pie saprašanas tikt.. tai jābūt.	Atbilde ir visai saraustīta. Tas varētu norādīt uz to, ka par to agrāk nav domāts.
CLielākā vērtība dzīvē ir mīlestība. Tiklīdz liekot kādu citu vērtību, kā prioritāti, kas šobrīd liekas svarīgāka, attālina no šī sava mērķa.	Tiek mēģināts pamatot pieminēto vērtību ar savu dzīves pieredzi.
D	Man arī ir tā pati mīlestība un arī saskaņa, man viņas ir abas divas tā, kā vienlīdzīgas. Mīlestībai jābūt gan pret dabu, tad veidojas	Tiek izvērtēts vērtības saturs. Tas norāda uz to, ka respondents nav iespaido-

	<p>Šī iekšējā saskaņa un ārējā, gan pret darbu, gan pret citiem cilvēkiem. Gan jāspēj otru cilvēku pēc iespējas iemīlēt tā, kā svešinieku, kas nezina par viņu neko, bet...viņš pats ir spējīgs saskatīt. Ar tādu mīlestību ejot pa pasauli, tad arī daudz savādāk tas var būt. Un vēl gribētos pie vērtībām piebilst to, ka man liekas, ka tomēr ir ļoti liela nozīme, kādā ģimenē bērns aug, jo izejot no tās viņam arī šīs vērtības rodas.</p>	<p>jies no citu atbildēm.</p>
es	<p>Paldies. Vēl kādam ir kaut kas piebilstams šinī sakarā, kaut kas aizmirsts.</p> <p>Trešais jautājums.</p> <p>Vai jūs dzīvojat dzīvi atbilstoši savām vērtībām, ja ne, kas traucē?</p>	<p>Piebilstams nebija. Papildus jautājumi neradās. Otrs aplis nebija nepieciešams.</p> <p>Nolasu no sava saraksta nākošo jautājumu.</p>
A	<p>Jā, es dzīvoju atbilstoši savām vērtībām, kuras es nosaucu par vērtībām.</p>	<p>Gaidīju atšķirību no „ideāla” un „reālā” – gaidās nepiepildījās. Pieņemu, ka var būt arī tā.</p>
B	<p>Lai cik ierobežoti apstākļi būtu, vērtības tiek realizētas to ierobežojošo apstākļu ietvaros...ja..nu</p>	<p>Te parādās ierobežojoši apstākļi. Man vajadzēja palūgt paskaidrot, kas tie tādi par ierobežojošiem apstākļiem, jo tie ir būtiski.</p>
C	<p>Es jau gandrīz pateicu. Ka šobrīd par galveno vērtību... es esmu mazliet nolikusi kaut ko citu savā dzīvē... Īstenībā es saprotu, ka ir jātiecas uz šo galveno svarīgo, tad arī tās pārējās, šobrīd varbūt svarīgākās, sāpīgākās un aktuālākās lietas sakārtosies.</p>	<p>Uzdotais jautājums licis respondentam izsvērt savas dzīves aktualitātes un salīdzināt ar savām vērtībām, meklēt pat risinājums.</p>
es	<p>Kas par iemeslu tam, ka esi nolikusi malā?</p>	<p>Te, beidzot, mēģinu noskaidrot iemeslus „ideālā” un „reālā” atšķirībai!</p>
C	<p>Kas man traucē? Tā šobrīd ir situācija, būsim godīgi, tā prioritāte ir finanses. Man liekas, ka tiklīdz es sakārtošu, tā es varēšu atļauties domāt par visām pārējām lietām. Bet īstenībā, es, tagad pildot šo te anketu, es sapratu, ka vispirms, kā prioritāti ir jāliek mana šī svarīgākā, lielākā vērtība - mīlestība, tad arī tās finanses sakārtosies. Tā, kā paldies anketai. Tiesām tā ir iespēja padomāt un salikt prioritātes</p>	<p>Vērojams un jūtams, ka respondents runā atklāti. Cenšas sasaitīt dzīves nepieciešamības ar vērtībām. Atklāj, ka reālā dzīve novirza no „ideāla”. Taču, ja par to domā, tad atklājas, ka rīkojusies nepareizi.</p>
D	<p>Vienu nu gan es varu pateikt, ja nedzīvo pēc dzīves vērtībām, tad dzīve pati noliks</p>	<p>Līdzīgi kā respondents C. Atšķirība tajā, ja C vēl tikai</p>

	<p>pa vietām. ... jo tagad es esmu panākusi sevī šo mieru un saskaņu un izskatām ar to daudz savādāk kārtojas. Nu pirms tam es biju tā, ka neiet pa šīm vērtībām, tālu attālināties, dzīvē pilnīgi citi rezultāti nekā tādi, kā es vēlos redzēt un apkārt man ir tā pasaule, kurā es nemaz nevēlos dzīvot, jo tālāk es attālinos. Bet, jo pietuvinās, jo vairāk tā pasaule man apkārt ir tāda, kādu arī es vēlos redzēt. Tad ir šī iekšējā, gan ārējā harmonija ... arī veiksmē šajā dzīvē.</p>	<p>domā, tad D jau ir sācis savas dzīves aktualitātes pakārtot pamatvērtībām.</p>
es	<p>Paldies! Vēl kāds kaut ko grib piebilst. Labi – priekšpēdējais jautājums. Vai jūs atceraties savu bērnības sapni par ko gribējāt kļūt, ko paveikt, kā dzīvot vai ko tamlīdzīgu – ja varat, atklājat mums to! Un, vai tas piepildās, vai tas piepildījies?</p>	<p>Neviens neko nepiebilst. Otrs aplis nav vajadzīgs. Šis jautājums domāts, lai tiešākā veidā noskaidrotu vai respondenti dzīvē sekojuši „ideālām” vai „reālām”, sabiedrības, tradīcijas, situācijas (ne savas būtības noteicošām) noteiktām vērtībām. Jautājums atklātu, ja tādas būtu, pretrunas ar atbildēm citos jautājumos.</p>
A	<p>Mans bērnības sapnis... patiesība es maza būdama daudz nesapņoju riņķī apkārt – es gribētu to un šo, es gribētu kļūt par šo vai to. Man bija ļoti spēcīga viena doma, kas mani visu laiku tirdīja un tā bija tāda: zināt kāpēc es esmu šeit atnākusi uz Zemes. Un ļoti, ļoti bieži es par to domāju un tagad es zinu kāpēc es esmu atnākusi. Tas piepildās. Es par šo vairāk vienkārši nedrīkstu runāt. Bet, jāsaka, tas piepildās. Jā, viņš piepildās, viņš ir procesā. Viss notiek.</p>	<p>Atbilde apstiprina to, ka personība ir nobriedusi un skaidri, nesvārstīgi apzinās savas vērtības - jau no bērnības ir bijusi svarīga dzīves jēga. Atbildes ir īsas un izteiktas labā valodā</p>
B	<p>Vispār man diezgan ātri jau ir bijusi tādas saskarsme ar to, ko esmu vēlējies. Man automobiļi ir patikuši – cik es atceros no mazām dienām. Mamma gribēja, lai es būtu medikis, bet man tas arī interesē. Tas kaut kā... es sāku pāriet uz to vairāk kaut kādā veidā. Nu ne tieši tādā veidā kā tradicionālā medicīna..., bet kaut kas sajūtās un tādās lietās. Pēdējā pusgada laikā, tas ir.. tagad, šajā laikā, vairāk izmaiņas notiek tā vienkārši notiek.... un pat nezinu ar ko tas beigsies, bet kļūst arvien labāk un arvien siltāk, patīkamāk – pat tā. Es īsti nezinu, kas tas būs.</p>	<p>Atbilde gara. Teikumi nesakārtoti, brīžam doma neskaidra. Persona atrodas dzīves vērtību pārvērtēšanas perioda beigu fāzē, kad jau pamazām skaidrojas turpmākās dzīves jaunās aprises. Jūtam optimistisks noskaņojums. Ja līdz šim „ideālais” ir atšķiries no „reālā”, tad jūtama ne tikai vēlme abus</p>

	<p>Bet kļūst arvien labāk... tad jau redzēs, kādas būs tās fiziskās izpausmes, bet nu dzīve kļūst labāka. Es esmu arī tā, kā garīgam pievērsies. Es vairāk uzticos savām sajūtām un nebaidos pamēģināt dažādas lietas, kuras mani interesē, uzdrīkstos un viņas mani ved un ved un ved un ceļam nav gala un viss paliek labāk.</p>	<p>satuvināt, bet pārliecība, ka tas notiks.</p>
C	<p>Man ir vissmagāk tādā ziņā. Mans bērnības sapnis bija kļūt par skolotāju. Diemžēl... esmu ļoti tālu attālinājies. Un tīri fiziskā veidā sevi piepildīt un realizēt visādās citādās jomās nevis savā bērnības sapnī.</p>	<p>Respondents atzīst „ideāla” un „reāla” krasu, sāpīgi apzinātu („diemžēl...”) atšķirību. Ir kritisks pret „reālo”.</p>
D	<p>Man bija tā, kad man agrā bērnībā... es biju tāds vispusīgs bērns, mani interesēja pilnīgi viss, arī...viens no jautājumiem, līdzi kā A man bija tas: priekš kam Zeme vispār vajadzīga. Visi nodzīvo to savu dzīvi tā, kā... Man ļoti bieži pat, ka debesīs skatīties, sevišķi zvaigznēs. No kosmiskā viedokļa tāda maza apaļa bumbiņa, kaut kādas skudras tur skraida visu laiku piedzimst – nomirst, nomirst – piedzimst. Nu, kāda visam tam jēga un mani interesēja, kāpēc viss tā ir, savādāk, tas it kā liekas bezjēdzīgi. Bet tīri fiziskā līmenī, bet tur es it kā ar plusu un mīnusu atbildi uz jautājumu visu mūžu un nonākt pie arvien jauniem secinājumiem un atbildēm. Bet nu tur es aizgāju mācīties astroloģijas skolā un tad man daudzas lietas arī tapa skaidras. Savukārt tādā fiziskā līmenī, vairāk, kas mani interesē, pirmais, kas man nāk prātā, ka es gribēju kļūt par slavenu dziedātāju, bet laikam ejot, tas izfiltrējās un es daudz ko, šajā lietā esmu izdarījusi, bet par cik mani interesē viss kaut kas, uz doto brīdi...tās visas lietas, kas mani interesē es esmu sakārtojusi tā, ka es jutos pilnīgi mierīgi. Es nevarēju visu laiku atrast ko es gribētu darīt, kādu darbu, kas man būtu kā hobiju, kas man būtu, kā izklaide, es nevarēju. Tieši uz doto, ir tā situācija tāda, ka esmu salikusi visu pa plauktiem un viss iet un viss iet līdz ar to. Tā iekšējā sajūta ir pilnīgi savādāka, jo man bērnībā interesēja sievietes skaistums un kā viņu izkopt un es tagad par to arī eju un visu pārējo es sarīdoju pēc in-</p>	<p>Teikumi nesakārtoti – doma ritinās atbildes laikā. Līdz šim dzīve ritējusi ap aktīvu dzīves jēgas meklējuma jautājumu. Tas ir bijis kritiskas izvērtēšanas ceļš, kas vēl nav beidzies. Respondents ir pārliecināts, ka ir beidzot atrasts tas, kas darīs dzīvi piepildītu.</p>

	<p>teresēm un vērtībām.</p> <p>Vai kādam, kas piebilstams? Nav? Man pēdējais jautājums. Vai šīs veidlapas, anketas, aptaujas, ko es jums devu un arī šī intervija jums pašiem arī kaut ko deva? Vai jūs arī no tā kaut ko guvāt?</p>	<p>Nevienam nekas nebija piebilstams. Otrs aplis nebija vajadzīgs. Jautājuma jēga divējāda. Pirmkārt, vēlos tiešā veidā pārliecināties par kvalitātīvā pētījuma vienas pazīmes esamību – interaktivitāti: kooperāciju, sadarbību; vai kaut kādā veidā pētījums ir palīdzējis respondentiem izvērtēt, izprast savu dzīvi, devis jaunus impulsus nākamībai. Un, otrkārt, vēlos gūt papildus apstiprinājumu iegūto rezultātu validitātei.</p>
A	<p>Man jau visu laiku... vai kādā situācijās, vai pašai domājot, es aizeju pie šīm vērtībām un tad jau arī es pārspriežu. Tas ir nemitīgs process visu laiku. Neitrāli.. – ne tā, ka ļoti ko deva, ne kā traucēja. Ne kā.. Es jau visu laiku esmu tādā procesā, ka es sev jautāju: vai es dzīvoju pēc savām vērtībām, vai es esmu kaut kur nomaldījusies? Tas anketas papildus tam procesam vēl klāt, es domāju..</p>	<p>Referents pats sev ir „pētnieks”. Jūtama sadarbība pētījumā.</p>
B	<p>Man tas process ir tāds neapzināts, intuitīvs. Darbā es arī saskaros ar to, ka man bija lietas, kas bija jākārt. Es to kārtāju intuitīvi. Tad, kad vajadzēja dokumentāli pierādīt, es daudz laika, bet tad, pēc dokumentu un informācijas apstrādes sanāca pie tā paša. Tas nozīmē, ka tās sajūtas ir objektīvas, godīgi sakot, atbilstošas situācijai... un līdz ar to arī rezultāti ir objektīvi. Tagad, lai varētu sniegt atbildes uz vērtību jautājumu caur... iepazīties ar terminiem, lai varētu apzināt tās vērtības, kuras darbojas neapzināti, jo tā nav, ka man tiešā sfēra. Tur ko kas nozīmē un kā. Jo sajūtas jau ir – viss jau notiek. Tas man deva to, ka es atkal dabūju apzināt visu to un atradu īstos terminus, lai izteiktu to kā viss darbojas. No tā viedokļa ļoti vērtīgi un vēl arī pārskatīju un sapratu daudzas lietas, ko daudzi citi (daudz esmu lasījis pa garīgām lietām, daudz dažādus</p>	<p>Palīdzējis tikt skaidrība ar vērtību terminoloģiju, saprast agrāk lasīto. Izvērtēt to. „Inventarizēt” savu saratni par lietām, sakārtot domas.</p>

	<p>rakstniekus, rakstītājus), ka viņi runā par vienu un to pašu, tikai izsakās dažādos veidos. Un šis bija vēl viens veids, kā varēja vēlreiz tam inventarizāciju uztaisīt savā apziņā un saprast daudzas lietas, kuras nosauc daudz dažādos izteicienos un veidos. Bet teikšu kopsavilkumā, tas deva atbildi uz daudziem jautājumiem, kuri nebija īsti saprotami. Tas tagad viss tā salikās. Tādā veidā ļoti, ļoti, ļoti palīdzēja. Paldies!</p>	
C	<p>Es atkārtosos un teikšu, ka anketa man tiešām palīdzēja salikt tās prioritātes. Paskatīties uz to, ko es šobrīd uzskatu par svarīgāko, bet kas patiesībā manā dzīvē ir svarīgs, varbūt šobrīd liekas, ka tās manas izpausmes ir daudz atbilstošākas mērķim. Bet paskatoties uz šo anketu es sapratu, ka izrādās, ka man ir jāķļūst savādāki, lai šo savu ideālu sasniegtu.</p>	<p>Runā atklāti.</p>
D	<p>Man, jau pēdējos gados ļoti daudz tieši ar vērtībām esmu saskārusies ar dažādiem pieejas punktiem. Šis pieejas punkts man kaut kā likās visdvēseliskākais un mierīgākais un harmoniskākais. To es varu pieņemt arī ar to mieru, kas te ir un arī pati saprotu, ka varbūt jau pirms tam ir savādāki iziets cauri, nezinu, kā tas liktos savādāk. Katrā ziņā man tā anketa ļāva pieņemt ļoti daudzās lietās lēmumus. Nu tā, pielika punktu. Nu, ja man tas tā ir, tad kāpēc šaubīties</p>	<p>Pieņemti izšķiroši lēmumi nākamībai.</p>
es	<p>Paldies!</p>	<p>Kopumā esmu apmierināts par intervijas gaitu. Jautājumi deva atbildes intervijas uzdevumam. Grupas dalībnieki nav noraidoši, labprāt runā un izrāda ieinteresētību par jautājumā uzdoto tēmu, ieklausās arī citu viedokļos.</p>

Pielikums 5. Datu kodēšanas tabula

Es / viņš	Apskaidrots teksts	Satura vienība	kategorijas	jēdzieni
es	kas ir vērtības? Kā jūs			

	saprotat, kas ir vērtības.			
A	<p>Par vērtībām es uzskatu kaut ko tādu, kā nemainīgu laikā, kas nemainās ne tagadnē, ne pagātne, ne nākotnē, kas ir mūžīgs.</p> <p>Tā, kad manā uztverē vērtības ir kaut kas tāds, kas ir visai cilvēcei, visam visumam, visām dzīvām būtnēm, viņas ir vienādas. Un katrs caur savu saprašanu, caur savām iespējām, varēšanu, pieredzes, viņš vai viņa caur to nonāk pie vērtībām. Neapstājas pie tā, ar viņām tālāk dzīvo... un realizējas vēl un vēl, kamēr viņa uzdevums ir izpildīts.</p>	<p>Par vērtībām es uzskatu kaut ko tādu, kā nemainīgu laikā, kas nemainās ne tagadnē, ne pagātne, ne nākotnē, kas ir mūžīgs;</p> <p>manā uztverē vērtības ir kaut kas tāds, kas ir cilvēcei, visumam ir vienādas;</p> <p>katrs caur savu saprašanu, savām iespējām, varēšanu, pieredzes, nonāk pie vērtībām;</p> <p>ar viņām tālāk dzīvo... un realizējas</p>	<p>vērtības ir absolūtas, nemainīgas; socializācijas procesā cilvēks nonāk pie vērtībām;</p>	vērtību izpratne
B	<p>Pie iepriekšteiktā varētu piebilst, ka vērtības būtu... ..dzīves gaitā iegūta informācija, par man svarīgām, nozīmīgām lietām, kuras ir apkārt un kaut kādā veidā apstiprinājušās ar citām jau esošām vērtībām un tādiem darbiem. Tās arī pieņemu par vērtībām.</p>	<p>Pie iepriekšteiktā; dzīves gaitā iegūta informācija, par man svarīgām, nozīmīgām lietām; kuras ir apkārt un apstiprinājušās ar jau esošām vērtībām</p>	<p>vērtības ir absolūtas; socializācijas procesā cilvēks nonāk pie vērtībām; kritiska domāšana veicina vērtību apzināšanos.</p>	Vērtību izpratne
C	<p>Vērtības ir dažādas. Manas vērtības ir tas mērķis uz ko es tiecos, kas manā dzīvē ir svarīgs. E...vērtības, kuras iegūstot, es jūtīšos harmoniskāka un līdzsvarā ar sevi, saskaņā...</p>	<p>vērtības ir dažādas; manas vērtības ir tas mērķis uz ko es tiecos; vērtības, kuras iegūstot, es jūtīšos harmoniskāka un līdzsvarā ar sevi</p>	<p>vērtības nosaka dzīve jēgu; ir laicīgās un absolūtās vērtības;</p>	Vērtību izpratne
D	<p>Var arī mainīties cilvēka dzīves gaitā var arī nemainīties. Tas ir atkarīgs no cilvēka paša katra, vērtības var mainīties.</p>	<p>Var arī mainīties cilvēka dzīves gaitā vērtības ir atkarīgas no cilvēka; vērtību pamatfunkci-</p>	<p>Vērtību prioritātes var mainīties; Vērtību prioritātes nosa-</p>	Vērtību izpratne

	Galvenā vērtību pamatfunkcija var būt tāda, kad izmaina dzīves plānu, izejot no savām vērtībām. Un, ja man ir šī iekšējā saskaņa un līdzsvars, un harmonija, tad, tas liecina, ka eju vienā solī ar savām vērtībām. Vērtības visu laiku var augt un augt... nav te robeža, kur apstāties. ...ir dažāda līmeņa cilvēki un attiecīgi ar to vērtības. Cilvēks bez vērtībām nevar dzīvot, jebkurā gadījumā	ja var būt tāda, kad izmaina dzīves plānu ; iekšējā saskaņa un līdzsvars liecina, ka eju vienā solī ar savām vērtībām; Tad nevar apstāties pie kaut kā viena un tur arī palikt. ir dažāda līmeņa cilvēki un attiecīgi ar to vērtības Cilvēks bez vērtībām viņš nevar dzīvot	ka pats cilvēks; vērtības ir saistītas ar dzīves jēgu; absolūtās vērtības līdzsvaro, harmonizē; vērtību jēdziena saturs ir atkarīgs no cilvēka; cilvēka rīcību nosaka tā vērtības	
es	Nosauciet tādu vērtību, kas jums ir pati svarīgākā! Dažos vārdos pastāstiet, kāpēc tā jums ir svarīgākā!			
A	Man vissvarīgākā vērtība ir mīlestība. Jo uz tās ir balstīts pilnīgi viss, kas pasaulē radīts. Lai kādā veidā tas izpaustos, vienalga vai tas izpaužas aktīvi, dinamiski vai rāmi un mierīgi. Jebkurā gadījumā tā ir mīlestības enerģija. Un tas, ko ar viņu dara, ir atkarīgs no katra saprašanas, pieredzes utt.	man vissvarīgākā vērtība ir mīlestība; uz tās ir balstīts pilnīgi viss tas izpaustos, vienalga vai tas izpaužas aktīvi, dinamiski vai rāmi un mierīgi; ir atkarīgs no katra saprašanas, pieredzes	Visaugstākā prioritāte vērtību skalā mīlestībai; Katram cilvēkam mīlestība atklājas savdabīgi	mīlestība
B	Arī pievienojos iepriekšēiktajam. ...vērtībām, tā ir katra tā savdabība, kas tiek sasaistīts kopā. Jo katrs cilvēks ir pilnīgi atšķirīgs, nu ne pilnīgi, bet nu nav divi pilnīgi vienādi cilvēki un tāpēc viņam katram ir tāda...	pievienojos iepriekšēiktajam; vērtībām, tā ir katra tā savdabība, kas tiek sasaistīts kopā; divi pilnīgi vienādi cilvēki	Visaugstākā prioritāte vērtību skalā mīlestībai; mīlestība ir saistīta ar citām vērtībām; Katram cilvēkam mīlestība atklā-	mīlestība

			jas savdabīgi	
C	...Lielākā vērtība dzīvē ir mīlestība. Tiklīdz liekot kādu citu vērtību, kā prioritāti, kas šobrīd liekas svarīgāka, attālina no šī sava mērķa.	lielākā vērtība ir mīlestība; citu vērtību, kā prioritāti, attālina no mērķa.	mīlestība ir saistīta ar dzīves jēgu	mīlestība
D	Man arī ir tā pati mīlestība un arī saskaņa, man viņas ir abas divas tā, kā vienlīdzīgas. Mīlestībai jābūt gan pret dabu, tad veidojas šī iekšējā saskaņa un ārējā, gan pret darbu, gan pret citiem cilvēkiem. Gan jāspēj otru cilvēku pēc iespējas iemīlēt tā, kā svešinieku, kas nezinot par viņu neko...	Man mīlestība un arī saskaņa, man viņas ir abas divas; Mīlestībai jābūt gan pret dabu, tad veidojas šī iekšējā saskaņa un ārējā, gan pret darbu, gan pret citiem cilvēkiem; jāspēj otru cilvēku pēc iespējas iemīlēt tā, kā svešinieku;	augstākās vērtības ir mīlestība un saskaņa; svarīga ir mīlestība pret vidi; beznosacījuma mīlestība;	mīlestība; saskaņa
es	Vai jūs dzīvojat dzīvi atbilstoši savām vērtībām, ja ne, kas traucē?			
A	Jā, es dzīvoju atbilstoši savām vērtībām, kuras es nosaucu par vērtībām.	es dzīvoju atbilstoši savām vērtībām;	dzīvo atbilstoši savām vērtībām	harmniska dzīve; augsts pašvērtējums; augsta pašapziņa
B	Lai cik ierobežoti apstākļi būtu, vērtības tiek realizētas to ierobežojošo apstākļu ietvaros...ja..nu	vērtības tiek realizētas to ierobežojošo apstākļu ietvaros	vērtības tiek realizētas vides nosacītos apstākļos	kompromiss
C	šobrīd par galveno vērtību... es esmu mazliet nolikusi kaut ko citu savā dzīvē... Īstenībā es saprotu, ka ir jātiecas uz šo galveno svarīgo, tad arī tās pārējās, šobrīd varbūt svarīgākās, sāpīgā-	par galveno vērtību... es esmu nolikusi kaut ko citu savā dzīvē; ir jātiecas uz šo galveno svarīgo; tā prioritāte ir finanses;	Prioritāras ir laicīgās vērtības galvenā vērtība ir materiālā nodrošinātība; neapmierinātība; tieksme pilnveidoties; pašaudzināša-	neapmierinātība; tieksme pilnveidoties; pašaudzināša-

	<p>kās un aktuālākās lietas sakārtosies.</p> <p>Kas man traucē? Tā šobrīd ir situācija, būsim godīgi, tā prioritāte ir finanses. Man liekas, ka tiklīdz es sakārtošu, tā es varēšu atļauties domāt par visām pārējām lietām. Bet īstenībā, es, tagad pildot šo te anketu, es sapratu, ka vispirms, kā prioritāti ir jāliek mana šī svarīgākā, lielākā vērtība - mīlestība, tad arī tās finanses sakārtosies.</p>	<p>prioritāti ir jāliek - mīlestība, tad arī tās finanses sakārtosies.</p>	<p>vērtībām ir jāpakārto laicīgās;</p>	<p>na</p>
D	<p>...ja nedzīvo pēc dzīves vērtībām, tad dzīve pati noliks pa vietām. ... jo tagad es esmu panākusi sevī šo mieru un saskaņu un izskatām ar to daudz savādāk kārtojas. Nu pirms tam es biju tā, ka neiet pa šīm vērtībām, tālu attālināties, dzīvē pilnīgi citi rezultāti nekā tādi, kā es vēlos redzēt, un apkārt man ir tā pasaule, kurā es nemaz nevēlos dzīvot... Bet, jo pietuvinās, jo vairāk tā pasaule man apkārt ir tāda, kādu arī es vēlos redzēt. Tad ir šī iekšējā, gan ārējā harmonija ... arī veiksmē šajā dzīvē.</p>	<p>ja nedzīvo pēc dzīves vērtībām, tad dzīve pati noliks pa vietām; jo pietuvinās, jo vairāk tā pasaule man apkārt ir tāda, kādu arī es vēlos redzēt.</p>	<p>Personas līdzsvarotību nodrošina absolūtās vērtības</p>	<p>neapmierinātība; tieksme pilnveidoties; pašaudzināšana;</p>
es	<p>Vai jūs atceraties savu bērnības sapni par ko gribējāt kļūt, ko paveikt, kā dzīvot vai ko tamlīdzīgu – ja varat, atklājat mums to! Un, vai tas piepildās, vai tas piepildījies?</p>			
A	<p>Mans bērnības sapnis... patiesība es maza būdama daudz nesapņoju</p>	<p>zināt kāpēc es esmu šeit uz Zemes;</p>	<p>atrasta dzīves jēga un tiek dzīvots</p>	<p>pašvērošana; saskaņa</p>

	<p>riņķī apkārt ... Man bija ļoti spēcīga viena doma, kas mani visu laiku tirdīja un tā bija tāda: zināt kāpēc es esmu šeit atnākusi uz Zemes. Un ļoti, ļoti bieži es par to domāju un tagad es zinu kāpēc es esmu atnākusi. Tas piepildās. Bet, jāsaka, tas piepildās. Viss notiek.</p>	<p>tas piepildās; Viss notiek.</p>	<p>atbilstoši tai; augsta pašapziņa</p>	<p>ar savu iekšējo būtību; radošums; mērķtiecība</p>
B	<p>Vispār man diezgan ātri jau ir bijusi tādas saskarsme ar to, ko esmu vēlējusies. Mamma gribēja, lai es būtu mediķis, bet man tas arī interesē. Tas kaut kā... es sāku pāriet uz to vairāk kaut kādā veidā. Nu ne tieši tādā veidā kā tradicionālā medicīna... Pēdējā pusgada laikā, vairāk izmaiņas notiek tā vienkārši notiek.... un pat nezinu ar ko tas beigsies, bet kļūst arvien labāk un arvien siltāk, patīkamāk – pat tā. Es īsti nezinu, kas tas būs... tad jau redzēs, kādas būs tās fiziskās izpausmes, bet nu dzīve kļūst labāka. Es esmu arī tā, kā garīgumam pievērsies. Es vairāk uzticos savām sajūtām un nebaidos pamēģināt dažādas lietas, kuras mani interesē, uzdrīkstos.</p>	<p>es būtu mediķis, bet man tas arī interesē; izmaiņas notiek; kļūst arvien labāk</p>	<p>meklē savas dzīve jēgu; bērniības sapnis piepildījies daļēji; radošs meklējums;</p>	<p>nav saskaņas ar savu iekšējo būtību; radošums; pašvērtējums</p>
C	<p>Man ir vissmagāk tādā ziņā. Mans bērniības sapnis bija kļūt par skolotāju. Diemžēl...esmu ļoti tālu attālinājies. Un tīri fiziskā veidā sevi piepildīt un realizēt visādās citādās jomās nevis savā bērniības sapnī.</p>	<p>esmu ļoti tālu attālinājies</p>	<p>bērniības sapnis nav piepildījies;</p>	<p>nav saskaņas ar savu iekšējo būtību; pašvērtējums</p>

<p>D</p>	<p>...es biju tāds vispusīgs bērns, mani interesēja pilnīgi viss, arī...viens no jautājumiem, priekš kam Zeme vispār vajadzīga. Man ļoti bieži pat, ka debesīs skatīties, sevišķi zvaigznēs. No kosmiskā viedokļa tāda maza apaļa bumbiņa, kaut kādas skudras tur skraida visu laiku piedzimst – nomirst, nomirst – piedzimst. Nu, kāda visam tam jēga?... atbildi uz jautājumu visu mūžu un nonākt pie arvien jauniem secinājumiem un atbildēm. Bet nu tur es aizgāju mācīties astroloģijas skolā un tad man daudzas lietas arī tapa skaidras. ...es gribēju kļūt par slavenu dziedātāju, bet laikam ejot, tas izfiltrējās...visas lietas, kas mani interesē es esmu sakārtojusi tā, ka es jutos pilnīgi mierīgi. Es nevarēju visu laiku atrast ko es gribētu darīt, kādu darbu, kas man būtu kā hobiju, kas man būtu kā izklaide, ... Tieši uz doto, ir tā situācija tāda, ka esmu salikusi visu pa plauktiem un viss iet ... Tā iekšējā sajūta ir pilnīgi savādāka, jo man bērnībā interesēja sievietes skaistums un kā viņu izkopt un es tagad par to arī eju un visu pārējo es sarīņoju pēc interesēm un vērtībām.</p>	<p>kāda visam tam jēga; Es nevarēju visu laiku atrast ko es gribētu darīt; man bērnībā interesēja sievietes skaistums un kā viņu izkopt un es tagad par to arī eju</p>	<p>meklē cilvēces eksistences jēgu; meklē savu dzīves jēgu; sākusi realizēt savu bērnības interesi; radoša aktivitāte</p>	<p>nav saņemšanas ar savu iekšējo būtību; pašvērtējums; radošums; mērķtiecība</p>
<p>Vai šīs veidlapas, kuras es jums devu un intervijs, jums pašiem arī kaut</p>				

	ko deva? Vai jūs arī no tā kaut ko guvāt?			
A	Man jau visu laiku... vai kādā situācijās, vai pašai domājot, es aizeju pie šīm vērtībām un tad jau arī es pārsprīžu. Neitrāli.. – ne tā, ka ļoti ko deva, ne kā traucēja. Es jau visu laiku esmu tādā procesā, ka es sev jautāju: vai es dzīvoju pēc savām vērtībām, vai es esmu kaut kur nomaldījies? Tas anketas papildus tam procesam vēl klāt, es domāju.	Neitrāli; Tas anketas papildus tam procesam vēl klāt	Kritiska domāšana; Interaktivitāte, Spēja analizēt	interaktivitāte; kritiska domāšana;
B	Tagad, lai varētu sniegt atbildes uz vērtību jautājumu caur... iepazīties ar terminiem, lai varētu apzināt tās vērtības, kuras darbojas neapzināti, jo tā nav, ka man tiešā sfēra. ... Tas man deva to, ka es atkal dabūju apzināt visu to un atradu īstos terminus, lai izteiktu to kā viss darbojas. ...Un vēl arī pārskatīju un sapratu daudzas lietas, ko daudzi citi (daudz esmu lasījis pa garīgām lietām, daudz dažādus rakstniekus, rakstītājus), ka viņi runā par vienu un to pašu, tikai izsakās dažādos veidos. Un šis bija vēl viens veids, kā varēja vēlreiz tam inventarizāciju uztaisīt savā apziņā un saprast daudzas lietas, kuras nosauc daudz dažādos izteicienos un veidos. Bet teikšu kopsavilkumā, tas deva atbildi uz daudziem jautājumiem, kuri nebija īsti saprotami.	iepazīties ar terminiem, lai varētu apzināt tās vērtības; vēl arī pārskatīju un sapratu daudzas lietas; inventarizāciju uztaisīt savā apziņā; tas deva atbildi uz daudziem jautājumiem	interaktivitāte; spēja kritiski sevi izvērtēt, analizēt	interaktivitāte; kritiska domāšana; pašizvērtēšana

 Tas tagad viss tā salikās.			
C	...anketa man tiešām palīdzēja salikt tās prioritātes. Paskatīties uz to, ko es šobrīd uzskatu par svarīgāko, bet kas patiesībā manā dzīvē ir svarīgs, varbūt šobrīd liekas, ka tās manas izpausmes ir daudz atbilstošākas mērķim. Bet paskatoties uz šo anketu es sapratu, ka izrādās, ka man ir jākļūst savādākai, lai šo savu ideālu sasniegtu.	man tiešām palīdzēja salikt tās prioritātes; es sapratu, ka izrādās, ka man ir jākļūst savādākai	interaktivitāte; kritiska izvērtēšana	interaktivitāte; kritiska domāšana
D	...pēdējos gados ļoti daudz tieši ar vērtībām esmu saskārusies ar dažādiem pieejas punktiem. Šis pieejas punkts man kaut kā likās visdvēseliskākais un mierīgākais un harmoniskākais. ... Katrā ziņā. Nu tā, pielika punktu. Nu, ja man tas tā ir, tad kāpēc šaubīties?	Šis pieejas punkts man kaut kā likās visdvēseliskākais un mierīgākais un harmoniskākais; Nu tā, pielika punktu	Interaktivitāte; Kritiska izvērtēšana un lēmumu pieņemšana	interaktivitāte; kritiska domāšana

Vai mācību programmās domāts arī par iespējami labākas apmācību kvalitātes nodrošinājumu (2009)

„Izglītības programmu plānošana kalpo nevis tagadnei vai pagātnei, bet gan nākotnei” raksta D.Prets (2000, 28). Nevar viņam nepiekrīst un tāpēc man vairs neceļas roka, lai atbilstoši valsts standartam, veidotu, piemēram, matemātikā programmu. Es nezinu procedūru, kā tapa valsts pamatzglītības likums (izglītības likums vispār), kā tapa valsts standarts pamatzglītībā, pamatskolas izglītības programma, jo nav pieejama informācija, kas to aprakstītu. Mēģināšu no humānpedagoģijas un veseluma filozofija viedokļa paskatīties uz

valsts pamatizglītības programmu un matemātikas standartu konkrēti.

IZM piedāvātā Pamatizglītības programmas izvērtējums

Valsts pamatizglītības standartā definēti sekojoši pamatizglītības programmas galvenie mērķi un uzdevumi (saglabāta noteikumos rodamā numerācija):

Pamatizglītības programmu galvenie mērķi ir šādi:

- 2.1. nodrošināt izglītojamo ar sabiedriskajai un personiskajai dzīvei nepieciešamajām pamatzināšanām un pamatprasmēm;
- 2.2. radīt pamatu izglītojamā turpmākajai izglītībai;
- 2.3. veicināt izglītojamā harmonisku veidošanos un attīstību;
- 2.4. sekmēt izglītojamā atbildīgu attieksmi pret sevi, ģimeni, sabiedrību, apkārtējo vidi un valsti.

Nav mērķis, bet ir mērķi. Rezultātā iznāk kaut kāda sadalīta, bez iekšējas vienības definētas personības radīšana. Uzskaitījums rada nepabeigtības sajūtu - kāpēc neturpināt mērķu uzskatījumu? – piemēram, vai mazsvarīga ir izglītojamā dzīves jēgas apjēgsme? Manuprāt, mērķi vajadzēja nodefinēt vienā teikumā – īsāk, aptverošāk, tā, lai mērķi realizējot, jaustos rezultāta (personības) veselums. Mērķim būtu jābūt tādām, kas rosina, gatavo nākamībai un nevis šodienas problēmu risinājumam. Tagadējai pamatskolas programmas mērķi nevar saskatīt ilgtspējību. Realizējot to, jaunā paaudze dzīvos tajā pašā sabiedrībā, kurā dzīvojam mēs ar visām tās problēmām.

Mulsina tas, ka nekur nav atrodams mērķa svarīguma paskaidrojums - kāpēc mērķi izvirzītās lietas ir tik svarīgas, lai tām cilvēks veltītu krietni vairāk nekā desmito daļu no sava darbīgā mūža. Negribot jāmeklē šāda paskaidrojuma neesamību - varbūt tas saistās ar to, (1) ka kaut kur ir kaut kādas zinātniskas izpētes rezultātā tapis pamatojums, tikai nav iekļauts izglītības standartā vai (2) mērķi ir aiztapināti no citu valstu izglītības programmām, vai (3) tos vienkārši (no zila gaisa) kā „pašus par sevi saprotamus” (vai politisku motīvu noiektus) nosprauduši izglītības politikas veidotāju klerki.

Neviens no gadījumiem nav attaisnojums tam, lai pamatizglītības mērķu pamatojums neparādītos programmā, jo tas bērnam, viņa vecākiem, skolotājiem ir daudz svarīgāks, nekā pašu mērķu definējums. Ir jāzina „kāpēc?” es ko daru. Zinot, definētie mērķi pārtaps par izglītojamo un izglītotāju mērķiem, par viņu iekšēju motivāciju.

Šobrīd tādas nav un nevar gaidīt ieinteresētību (drīzāk vilšanos), vēl jo vairāk tāpēc, ka šajā redakcijā izglītības programma ir uzspiests (varas akts) ne viss savstarpējās publiskās vienošanās akts.

Analizējot mērķus pēc satura, atrodam, ka divi no tiem attiecināmi uz akadēmisko mācībspriekšmetu apgūšanu, bet pēdējie divi, domājams, - uz personības iekšējo un ārējo attiecību jomu. Tātad šīs jomas ir atzītas par svarīgām. Kā tad definētie mērķi pārvēršas konkrētos uzdevumos?

Tūlīt aiz mērķa pamatzglītības programmā atrodam galvenos uzdevumus un tie ir šādi:

3.1. veidot priekšstatu un sapratni par galvenajiem dabas, sociāla-jiem un ilgtspējīgas attīstības procesiem, morāles un ētikas vērtībām;

3.2. nodrošināt valodas un matemātikas pamatzināšanu un pamatprasmju apguves iespēju;

3.3. nodrošināt iespēju apgūt mācīšanās pamatprasmes un informācijas tehnoloģiju izmantošanas pamatiemaņas;

3.4. nodrošināt iespēju apgūt Latvijas pilsonim nepieciešamās zināšanas un demokrātijas vērtības;

3.5. nodrošināt iespēju gūt radošās darbības pieredzi;

3.6. veidot pamatpriekšstatu par Latvijas, Eiropas un pasaules kultūras mantojumu;

3.7. izkopt saskarsmes un sadarbības spējas.

Uzdevumi definēti jau septiņos punktos. Pirmais iespaids nav pozitīvs - nerada sakārtotības sajūtu un, pirmā tuvinājumā, arī pakārtotību mērķiem. Uzdevumi it kā paši par sevi izskatās svarīgi, bet vairāk atgādina lozungus nekā apsvērtus uzdevumus, kuri izrietētu no mērķiem. Īpaši punkts 3.4. – vai tad pamatzglītības programma nav domāta arī cittautiešiem, nepilsoņiem? Vai tiem ir kāda cita programma? Uzdevumi ir vēl „piezemētāki” nekā mērķi. Kāpēc, piemēram, ir uzsvērta matemātika, bet ne tēlotājmāksla, mūzika?

Apsveicamas punktos 3.1. un 3.7. ietvertās lietas. Tomēr paliek jautājums: vai pietiek ar „priekšstatu un sapratnes veidošanu” – vai nevajadzētu runāt par iekšējas motivācijas veidošanu (attīstīšanu) kā rezultāts būtu, piemēram, ir nevardarbība. Respektīvi, vai nav svarīgāk par visu strādāt ar to, kas veido mūs kā labus cilvēkus un ir cilvēka morāles, ētikas un visu attiecību, saskarsmju pamatā? Izska-

tās, ka programmas uzdevums ir iemācīt priekšstatus, iedot sapratni un izkopt saskarsmi, lai uzliktu liekulīgu smaidu vispārīgā miera labā (tas pilnīgi ir iespējams apgūstot attiecību mākslu, cilvēku psiholoģiju).

Aizsteidzoties notikumiem priekšā, jāsaka, ka izglītības mērķi un uzdevumu atspulgs ir kā viss izglītības standarts kopumā, tā atsevišķie mācību priekšmetu standarti. Tālāk es mēģināšu parādīt kā, piemēram, no matemātikas mācību priekšmeta pazūd divi (2.3., 2.4.) no mērķa punktiem, kurus vairāk vai mazāk var saistīt ar vērtībizglītību.

Vērtībizglītība neparādās kā matemātikas galvenais uzdevums. Tas tā varētu arī būt. Lūk, kā nekonkretizējot izglītības jomas, tiek aprakstīti tajās ietvertie izglītojošie aspekti (MK noteikumi Nr. 1027) – tabula 1.

Nr. p.k.	Izglītošanas aspekti	Vispārīgais saturs
1	2	3
2.1.	Pašizpaušmes un radošais aspekts	Radošās darbības pieredze. Patstāvīga iespēja meklēt un atrast risinājumu praktiskām problēmām, atklāt kopsakarības. Atjautības, iztēles kopšana. Iespēja nodarboties ar māksliniecisko jaunradi, sportu.
2.2.	Analītiski kritiskais aspekts	Intelektuālās darbības pieredze - patstāvīga, loģiska, bez pretrunām, motivēta, kritiska un produktīva domāšana. Prasme formulēt un pamatot savu viedokli. Pagātnes, tagadnes un nākotnes saikne.
2.3.	Morālais un estētiskais aspekts	Izpratne par jēdzieniem, kas saistīti ar cilvēku savstarpējo saskarsmi - taisnīgums, cieņa, vienlīdzība, godīgums, uzticamība, atbildība, savaldība, izpalīdzība, iejūtība, laipnība. Izpratne par cilvēka tiesībām uz vienlīdzību. Pozitīva attieksme pret kultūras mantojumu.
2.4.	Sadarbības aspekts	Prasme sadarboties, strādāt komandā. Prasme uz klausīt un respektēt dažādus viedokļus. Prasme pieņemt lēmumu un uzņemties atbildību par tā īstenošanu. Prasme atbildīgi rīkoties konfliktsituācijās, ekstremālās situācijās un rūpēties par savu un citu cilvēku drošību, ja nepieciešams, meklēt palīdzību.
2.5.	Saziņas aspekts	Latviešu valodas prasme. Praktiska pieredze valodas lietošanā. Prasme sazināties (sarunāties, rakstīt, lasīt) vairākās valo-

		dās. Prasme publiski uzstāties, izteikt un pamatot savu viedokli.
2.6.	Mācīšanās un praktiskās darbības aspekts	Prasme patstāvīgi mācīties, arī plānot un organizēt mācīšanās procesu. Dažādu zināšanu un prasmju apgūšana un lietošana praktiskā darbībā. Prasme mācību procesā izmantot dažādu veidu informāciju, konsultēties, atrast palīdzību. Prasme izmantot modernās tehnoloģijas.
2.7.	Matemātiskais aspekts	Matemātikas izmantošana praktiskajā dzīvē (piemēram, mērīšana, aprēķināšana, salīdzināšana, ilustrēšana diagrammās, grafikos).

Tabula 1. *Izglītības jomās ietvertie izglītošanas aspekti un to vispārīgais saturs*

Lai arī matemātikas mācību priekšmetā galvenajos uzdevumos neparādās ar vērtībizglītību saistītas lietas, tad gandrīz visos izglītošanas aspektos tās varētu sameklēt, jo pašu aspektu nosaukumi, piemēram, radošums, pašizpaušme, sadarbība, spriestspēja (Analītiski kritiskais) jau paši par sevi ir vērtības. Morālais un estētiskais aspekts ir vistiešākā veidā saistīts ar vērtībizglītību. Tikai vēlreiz pa ceļas jautājums vai pietiek ar izpratni.

Es tabulu 1. papildinātu ar īpaši izdalītu izglītojošo aspektu – vērtību aspektu (šoreiz nav uzdevums pierādīt vērtībizglītības nozīmīgumu). Vērtībizglītība ir saistīta ar no citu mācību priekšmetu atšķirīgu instrumentāriju un vērsumu. Ja, piemēram, matemātikā izšķiroša loma ir prātam, tad vērtību izglītībā sirdij, kur prāts var kalpot kā palīginstrumentis, kā rosinātājs. Ja matemātikas (mūsdienu) pamatus, principā, varētu apgūt lietojot modernas informācijas tehnoloģijas, tad vērtīborientāciju tikai saskarsmē ar cilvēku un dabas radīto vidi tās veselumā.

Šīs īpatnības dēļ mācībpriekšmetu standartos un programmās būtu īpaši jāparādās vērtībizglītības aspektam, kaut vai caur Noteikumos definēto aspektu saturu. Kāpēc? Dokumentos daudzi izglītojošie aspekti atstāti skolotāja ziņā. Skolotājs tos var realizēt un var arī nerealizēt, jo parasti skolotāji „stāv un krīt” tikai par sava mācību priekšmeta galvenajiem uzdevumiem.

Skolotājs pieradināts darīt to, par ko ir jāatskaitās, ko prasa novērtēt. Eksāmenos neviens neprasa skolēna attieksmes, vērtīborientāciju – tāpēc skolotājs nav tieši ieinteresēts tās mācīt. Bez tam viņam tam var nebūt ne prasmes, ne laika, ne iekšējas motivācijas

(stimula), skolotājs pats var būt persona ar zemām vērtībām. Domāju, ka muļķīgi visu, kas attiecas uz vērtību izglītību atstāt skolotāja ziņā. Tāpēc programmā jāparedz noteiktas lietas un tam nepieciešamais laiks. Ja arī, piemēram, attieksmes netiek mērītas, tad vismaz mācību plānos tām ir sava noteikta vieta, par kuru izpildi skolotājam ir, vismaz formāli, jāatbild.

Ievērojamākie vērtībizglītotāji pasaulē (Bala, Chandran a/ Karupiah, 2009; Christopher, Drake, 2006) ir vienisprātis, ka vērtībizglītība nav jāveido kā atsevišķs akadēmisks mācību priekšmets, bet, ka tā ir iekļaujama visas skolas dzīvē, visos tās darbības aspektos. Skolu jāveido kā komanda: vērtībizglītībā jāpiedalās, kā direktoram tā skolotājam, apkopējam – visam skolas personālam. Tas nozīmē, ka arī matemātikai ir jāpiedalās vērtībizglītībā („sausa” matemātika var radīt dzižus auglētājus, aukstus sava labuma aprēķinātājus).

Vai vērtību izglītības komponentes atklājas matemātikas standartā un programmā?

Matemātikas standarts 1.-9.klasei definē sekojošu mērķi (arī te numerācija atstāta tāda, kāda ir matemātikas standartā):

1. Mācību priekšmeta "Matemātika" mērķis ir veidot skolēnu izpratni par matemātiskām metodēm un attīstīt prasmes tās lietot pasaules izzināšanā, citos mācību priekšmetos un daudzveidīgā darbībā.

Mērķis ir izteikts vienā teikumā. Tas sastāv no divām daļām – pirmajā daļā tiek atbildēts uz jautājumu „kas?”, otrajā, faktiski, atbildēts uz jautājumu „kāpēc?” – t.i., matemātika nepieciešama, lai varētu izzināt pasauli, tās daudzveidīgās izpausmēs. Kā akadēmiska priekšmeta mērķa definējums, tas ir pieņemams. Varbūt vienīgais iebildums varētu būt tajā, ka vārdi „veidot skolēnu izpratni par matemātiskām metodēm un attīstīt prasmes” nav norādījuma uz radošuma nozīmīgumu t.i., „jāizprot” kaut kas jau zināms un definēts un jāprot šis jau zināmās lietas mehāniski pielietot praksē. Domāju, ka „radošuma” nozīmīgumu nevajag atstāt aizkulisēs t.i., tikai skolotāja izpratnes ziņā.

Spilgts piemērs no savas pieredzes.

Man skola līdz 5. klasei šķita garlaicīga, ja to nepiepildīju ar kaut kādām muļķībām, par kurām skolas biedri uzjautrinājās, pats biju gandarīts, lai arī vienmēr dabūju beigu beigās ciest. Te nomainījās skolotāja matemātikā, kurai izdevās mani ierosināt radošai darbī-

bai matemātikā. Neviens no „labajiem” skolniekiem, izrādījās, nevar neko citu, kā pareizi atkārtot apgūto. Es centos ko spēju un tiku par to apbalvots. Un ātri, divu gadu laikā, no sliktajiem skolēniem kļuva par labāko matemātikā un labu arī citos mācību priekšmetos. Varbūt no manis būtu izaudzis dižs matemātiķis, ja šī skolotāja man turpinātu mācīt arī tehnikumā, kur iestājos pēc pamatskolas. Tur jau sākām apgūt augstākās matemātikas pamatus un es atklāju arī tur radošas darbošanās iespējas. Manu degsmi uz ļoti ilgu laiku aplāpēja burtiski dažās sekundēs skolotāja ar vārdiem: tā nevajag, dari tā kā mācīju!

Protams, ka vienu gadījumu nevar vispārināt, bet ne visu drīkst atstāt „skolotāju” brīvai izvēlei, tāpēc es mērķi ierakstītu: „attīstīt prasmes tās radoši lietot...”

Analizējot no vērtībizglītotāja viedokļa, mērķis ir bez dvēseles, bez kaut kā tāda, bez kura matemātiku nemaz nedrīkstētu mācīt. Vai šo „dvēseli” atradīsim matemātikas priekšmeta uzdevumos?

Tie ir šādi:

- 2.1. apgūt prasmes izpildīt darbības ar reāliem skaitļiem, izmantot sakarības un analītiskas metodes, pētīt plaknes ģeometriskās figūras un to īpašības, attīstīt telpiskos priekšstatus;
- 2.2. apgūt prasmes pētīt un risināt praktiskus uzdevumus, izmantojot matemātiskos modeļus, iegūstot, sakārtojot, analizējot datus un prognozējot iegūstamo rezultātu;
- 2.3. veicināt domāšanas attīstību, veidojot prasmi izteikt matemātiski pamatotus spriedumus un apgūstot problēmrisināšanas pieredzi.

Patiesa rūpe, kā Deivids Preds teiktu: par skolēna laimi, nav rodama - matemātikas standartā nav neviens vārds par savstarpējo sabiedrības un izglītības veidotāju vienošanos. Arī te neviens necenšas atbildēt uz jautājumu „kāpēc?”. Tas ir jēgas jautājums. Ar šī jautājuma noskaidrošanu, ar vienošanos var sākties attiecību audzināšana, var sākties vērtībizglītība, var sākties audzināšana, izglītošana veselumā. Šobrīd izglītības saņēmējs ir tukša vieta vai labākā gadījumā abstrakta būtne, kurai akli jāpieņem uzspiestais. Un rezultātā skolēnus (lielāko daļu) matemātika dara nevis laimīgus, bet nelaimīgus – matemātika tapusi par skolēnu „zobusāpēm”.

Un kā ir ar dzīves jēgas noskaidrošanu matemātikas standartā - manas personīgās dzīves jēgas noskaidrošanu? Vai kādam tā vispār rūp? Ja matemātika ir visu zinātņu patiesības mērs, tad kur tajā ir patiesība par mani?

Kaut ko var sameklēt (ja labi meklē) mācībspriekšmeta apguves pamatprasībās, piemēram, beidzot 3.klasi (vēlāk 9. klasi) jāprot uzklaut citu viedoklis; jāprot izteikt savu viedokli; jāprot aktīvi iesaistīties grupas darbā; jāprot glīti un pareizi rakstīt ciparus un matemātiskas izteiksmes; objektīvi izvērtēt dažādus viedokļus; pamatot un aizstāvēt savu viedokli; precīzi argumentēt savu viedokli; mērķtiecīgi pilnveidot savu matemātisko izpratni.

Un tas arī ir viss. Tur ir attieksmes, tur ir sadarbība. Bet, kas ir šo attieksmju, sadarbību pamatā? Skolotājs, sava priekšmeta fans, teiks: tā pamats meklējams spriestspējā un stingrajā matemātiskajā loģikā, kurus esmu iemācījis (prāts). Ja nu tā būtu?! Bet, kur ir matemātikas skolotāja sirds? Kur ir ideja, ka $1+1$ ir pamats vēl vienam, tātad radīšanai? Kur ir ideja, ka $2+2$ ne vienmēr ir 4. Kur ir matemātika kā brīnums, kā pārdzīvojums, kā atklāsme, kas atklāj tieši manus subjektīvos un ne vispārīgus priekšstatus par dzīvi un pasauli? Kur ir matemātika kā visa Vienotības paudēja, kā palīgs manas vietas atrašanai te uz Zemes?

Vai apguvis piedāvāto matemātikas kursu es tapšu brīvāks? Programma nedod nevienu atbildi. Tā mana brīvība beidzas ar iestāšanos pamatskolā - tā nepazīst vārdu „brīvība”. Vai brīvība nav tā, kas vislabāk kalpo pieredzes paplašināšanai, vai tā nav tā, kas palīdz man atrast pašam sevi un kļūt patiesi atbildīgam? Brīvība ir tā atslēga, kas ļaus cilvēkiem piepildīt sevi, realizēties šajā dzīvē. Es cilvēka dzīves jēgu vispirms saprotu tieši caur pašrealizāciju. Tā neizslēdz sabiedrības kopīgās intereses. Mūs maldina tie stereotipi domāšanā, kas iedibinājušies, priekšplānā liekot (bieži vien abstraktas) sabiedriskās intereses (komunisma ideoloģijas rēģis). Cita domāšana mums liek justies neērti, justies egoistiskiem, justies tādiem, kuri domā par pašlabumu. Jaunajā domāšanā, domājot par sevi, nav neiespējams domāt par citiem – tā taču ir veseluma domāšana! Jāmaiņa iedibinātie priekšstati par matemātiku, jo kā gan tā, tad iekļausies veseluma idejās. Tai jātop par gara un prāta integrāli. Un pirmajai no visām citām zinātnēm - kā „karalienei” tas arī pienākas!

Es izpētīju matemātikas programmas paraugu mācīšanai pamatskolā (sk. Pielikumu 1.) un tajās tā arī neatradu tiešas norādes ne mācību uzdevumos, ne instrumentārijā, ne tematiskā plānojuma komentāros, ne sasniedzamajos rezultātos uz vērtībizglītības komponentēm.

Analizējot ieteiktās darba metodes un mācību organizācijas formas, atradu virkni tādas, kuras varētu ļoti labi sekmēt pozitīvas vērtīborietācijas veidošanos skolēnos (sk. Pielikumu 2.).

Man ir vairāk jautājumu nekā atbilžu.

Literatūra

Deivids Preds (2000) Izglītības programmu pilnveide, Rīga: Zvaigzne ABC.

Bala Chandran a/I Karupiah (2009) EDUCATION IN HUMAN VALUES (E.H.V.): AN EXPERIENCE, <http://www.geocities.com/penyelidikanm4p/bala.htm>.

Christopher Drake (2006) Learning together for Tomorrow: Education for Sustainable Living Values Educational Programme for the Tenth UNESCO-APEID International conference on Education Bangkok, Thailand, 6th to 8th December 2006

Pielikums 1. Izraksts no matemātikas mācīšanas paraugprogrammas pamatskolai

No matemātikas mācīšanas paraugprogrammas izrakstītas lietas, kuras varētu netiešā veidā saistīt ar vērtībizglītību.

Matemātika 1.–3. klasei

Mācību uzdevumi: Apgūt prasmi līdzdarboties, veicot vienkāršus matemātiskus projektus, uzklaustīt citu viedokli un izteikt savu.

instrumentārijā minēts: Sava viedokļa izteikšana Dažādu viedokļu uzklaustīšana Piedalīšanās un līdzdarbošanās sadzīves situāciju projektos (rotaļu pēcpusdiena). Grupas darba prezentācija sadzīves situāciju projektos (klases vakars). Pieņemumu izvirzīšana sadzīves situāciju projektos (ekskursija).

Tematiskā plānojuma komentāri: Orientējoši 10–12 stundas paredzētas projektu nedēļai, mācību ekskursijām un citiem pasākumiem.

Sasniegtie rezultāti: Glīti un pareizi raksta ciparus. Prot uzklaustīt citu viedokli. Prot aktīvi iesaistīties grupas darbā, veidot grupas darba prezentāciju. Glīti un pareizi raksta matemātiskas izteiksmes.

Matemātika 4.–6. klasei

Mācību uzdevumi: Apgūt prasmi grupas darba prezentēšanai matemātiskos projektos, izteikt savu un uzklaust citu viedokli.

Instrumentārijā minēts: Reālu dzīves situāciju risināšana – darbības loģiskā secība (algoritms). Grupas darba prezentēšana matemātiskos un sadzīves situāciju projektos.

Tematiskā plānojuma komentāri: Orientējoši 10–12 stundas paredzētas projektu nedēļai, mācību ekskursijām un citiem pasākumiem.

Sasniegtie rezultāti: Prot uzklaust dažādus viedokļus. Pilnveido savu matemātisko izpratību. Pilnveido savu matemātisko izpratību. Prot uzklaust un izprot dažādus viedokļus. Prot rūpīgi izveidot grupas darba prezentāciju, pastāstīt par to. Pilnveido savu matemātisko izpratību.

Algebra 7.–9. klasei

Mācību uzdevumi: Apgūt prasmes pareizi lietot algebrisko terminoloģiju, veikt pamatojumus, veicināt spējas objektīvi izvērtēt dažādus viedokļus.

Instrumentārijā minēts: Individuāla un grupā veidota prezentācija. Precīza viedokļa argumentēšana. Individuāla un grupā veidota prezentācija

Tematiskā plānojuma komentāri: Orientējoši 8–10 stundas paredzētas projektu nedēļai, mācību ekskursijām un citiem pasākumiem.

Sasniegtie rezultāti: Mācās pētīt funkcijas, precīzi un objektīvi prezentēt iegūtos rezultātus, strādājot individuāli vai grupā. Prot individuāli un grupā izveidot darba prezentāciju. Mērķtiecīgi pilnveido savu matemātisko izpratību. Prot precīzi argumentēt savu viedokli.

Ģeometrija 7.–9. klasei

Mācību uzdevumi: Apgūt prasmi strādāt gan individuāli, gan grupā, lietot dažādas tehnoloģijas ģeometrijas apgūšanā.

Tematiskā plānojuma komentāri: Attīstot pamatošanas prasmes, skolēniem jāizprot, ka pamatojums ir spriedums, kas pārliecina. Pamatošanas prasmes tiek attīstītas, galvenokārt veicot pierādījuma uzdevumus vai pierādot atsevišķas teorēmas.

Sasniegtie rezultāti: Strādājot grupā, mācās precīzi formulēt hipotēzi un pamatot tās patiesumu. Individuāli vai grupā veido apkopojumu par četrstūriem, precīzi argumentē savu viedokli. Veic pētnieciskus uzdevumus, mērķtiecīgi pilnveidojot matemātisko izpratību. Mērķtie-

cīgi pilnveido savu matemātisko izpratību. Prot precīzi argumentēt savu viedokli.

Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni: vērtējuma atbilstības princips, dodot skolēnam iespēju apliecināt savas zināšanas un prasmes visiem mācību sasniegumu vērtēšanas līmeņiem atbilstošos uzdevumos, jautājumos, piemēros un situācijās; Vērtētājs var būt: pats skolēns, klasesbiedri,...

Skolotājs savus veidotos darbus pārsvarā vērtē kritēriāli (vērtēšanas kritērijus nosaka skolotājs pats atkarībā no mācību priekšmeta satura un mācību procesa organizācijas vai saskaņā ar izglītības iestādes izstrādāto izglītības programmu, vai saskaņā ar 10 ballu skalas lietošanas nosacījumiem).

Pielikums 2. Izraksts no matemātikas mācīšanas paraugprogrammas pamatskolai mācību metodes un mācību organizācijas formas.

No matemātikas mācīšanas paraugprogrammas pamatskolai izrakstītas tās mācību metodes un mācību organizācijas formas, kuras būtu piemērotas vērtībizglītībai.

Diskusija

Skolotājs vai skolēns piedāvā apspriešanai kādu tematu. Skolēni (grupa vai visa klase) iesaistās sarunā, argumentēti aizstāvot savu viedokli. Sekmē dziļāku problēmas izpratni. Attīsta prasmi izteikties, aizstāvēt un argumentēt savu viedokli, ieklausīties citu viedoklī, lietojot matemātikas terminus. Izmanto aktuālu, skolēniem nozīmīgu problēmu risināšanā, skolēnu pārliecības, vērtīborientācijas veidošanā.

Eseja

Skolotājs aicina skolēnus pēc noteiktas struktūras veidot rakstu darbu (pārspriedumu, domrakstu u. c.) par noteiktu tematu. Skolēni individuāli raksta, ievērojot noteikto darba struktūru un tematisko izklāsta veidu, izsakot savas domas, attieksmi. Attīsta prasmi, izmantojot matemātikas terminoloģiju, formulēt savu viedokli, izvēlēties faktus sava viedokļa argumentēšanai, pieņemt lēmumu. Attīsta radošās spējas.

Rakstīt eseju skolotājs var piedāvāt, uzsākot kādu tematu vai to noslēdzot, piemēram, “Īpašība un pazīme ne tikai matemātikā”.

Jautājumi

Skolotājs (vai skolēni) mutvārdos vai rakstiski uzdod jautājumus par noteiktu tematu. Veicina prasmi atrast galveno informāciju, formulēt savu viedokli, sekmē lasīšanu ar izpratni. Ir būtiski apgūt prasmi veidot jautājumus dažādos izziņas līmeņos.

Lomu spēle

Skolotājs rakstiski vai mutiski piedāvā skolēniem mācību situāciju aprakstu (to iespējams atveidot lomās). Skolēni iejūtas atveidojamajās lomās atbilstoši uzdevumam. Pārējie skolēni var vērot, pierakstīt un vērtēt, lai pēc situācijas izspēlēšanas piedalītos diskusijā. Attīsta prasmi sadarboties, uzņemties dažādas lomas.

Pētījums (skolēnu zinātniski pētnieciskais darbs)

Skolotājs vai skolēns formulē problēmu vai jautājumu, kas jāizpēta, lietojot zinātniskās izziņas metodes. Skolēns patstāvīgi vāc informāciju, veic eksperimentu, pieraksta rezultātus, apkopo informāciju, izklāsta pētījuma rezultātus. Attīsta prasmi iegūt informāciju, plānot pētījuma norisi, izvirzīt hipotēzes, pārbaudīt un pierādīt tās, secināt, informēt par sava darba rezultātiem.

Prāta vētra

Skolotājs vai skolēni izvirza jautājumu vai problēmu vai iepazīstina ar tematu. Skolēni izsaka iespējamās atbildes, idejas, būtiskus vārdus u. tml., uzmanīgi klausoties, papildinot, bet nekomentējot un nevērtējot citu idejas. Attīsta prasmi ģenerēt idejas, uzklaut citu viedokli. Attīsta sadarbības prasmes.

Problēmu risināšana

Skolotājs vai skolēns formulē problēmu vai jautājumu, uz kuru jārod atbilde. Skolēni precizē problēmjautājumu, izdomā risinājuma plānu, īsteno to, izvērtē rezultātu, vai tas ir uzdotās problēmas atrisinājums un vai problēmu varētu risināt citādāk. Attīsta prasmi iegūt nepieciešamo informāciju, kritiski un analītiski domāt, pieņemt lēmumu.

Saruna (mācību dialogs)

Skolotājs vai skolēns uzdod jautājumus un virza sarunu, vadoties no saņemtajām atbildēm. Pārējie skolēni iesaistās sarunā atbilstoši noteikumiem. Attīsta prasmi formulēt un argumentēt savas domas. Pilnveido izpratni par veicamo darbu.

Situāciju analīze

Skolotājs vai skolēns rakstiski vai mutiski piedāvā skolēniem reālas situācijas aprakstu un uzdod atbildēt uz jautājumiem par šo situāciju. Skolēni pārrunā, analizē, pieraksta, secina, veido kopsavilkumus vai ieteikumus. Attīsta prasmi kritiski un analītiski domāt.

Spēles

Skolotājs ir sagatavojis atbilstošajai tēmai vai konkrētajai stundai tematiski atbilstošu galda spēli vai kustību spēli un iepazīstina ar tās noteikumiem. Skolēni iesaistās spēlē. Spēli pēc skolotāja norādījumiem var sagatavot arī skolēni. Veicina skolēnu sadarbības spējas, nostiprina apgūtās zināšanas vai palīdz izprast apgūstamās zināšanas. Veicina skolēnu pašnovērtējumu.

Stāstījums (izklāsts, lekcija)

Skolotājs vai skolēns izklāsta kāda temata saturu, tas var būt kādu ideju, viedokļu, faktu, teoriju vai notikumu izklāsts. Skolēni klausās, veido pierakstus atbilstoši uzdevumam, uzdod jautājumus. Attīsta klausīšanās prasmi, spēju koncentrēt uzmanību, gūt zināšanas un izpratni par tematu, uzmanīgi sekojot lektora spriedumiem.

Mācību organizācijas formas

Āra nodarbības

Skolotājs sagatavo jautājumus vai uzdevumus, uz kuriem atbildi var rast dabā. Skolēni novēro, veic mērījumus, pieraksta, klasē vai mājās sagatavo pārskatu par paveikto. Attīsta praktiskās darbības iemaņas, parāda teorētisko zināšanu praktisku pielietojumu; attīsta sadarbības prasmes, spriedumu un secinājumu veidošanu, darba noformēšanas prasmes

Mācību ekskursija

Katra skolēnu grupa saņem uzdevumu, kas jāveic ekskursijas laikā. Pēc ekskursijas skolēni prezentē grupas uzdevuma izpildi. Sekmē zināšanu saistību ar praksi, attīsta sadarbības prasmes.

Projektu metode

Projekta darbs ir kopīga atbildes meklēšana kādas eksperimentālas vai teorētiskas problēmas risinājumam (Darbā izmanto problēmrisināšanas shēmu). Projekti var tikt realizēti individuāli vai sadarbojoties grupās. Attīsta prasmi formulēt problēmu, plānot darbu, izmantot dažādus informācijas avotus, pētīt un novērot, pierakstīt informāciju, apkopot to, izvērtēt, secināt, sadarboties.

Kooperatīvā mācīšanās

Skolotājs piedāvā skolēnu grupām uzdevumu vai projekta darbu, kura veikšanai nepieciešama skolēnu produktīva sadarbība, jo rezultāti ir atkarīgi no katra grupas dalībnieka paveiktā. Grupas dalībnieki ir ar dažādām zināšanām un spējām, mācās cits no cita, apmainās ar idejām un atbilstošu informāciju. Notiek aktīva mijiedarbība arī starp grupām. Skolotājs organizē norisi un konsultē skolēnus. Attīsta prasmi sadarboties, mācīties, apkopot kopīgi iegūtos rezultātus, uzņemties atbildību, novērtēt.

Promocijas darba idejisks uzmetums (2011)

Es kavējos, - laika tomēr pietrūka, jo nepaspēju izklāstīt divas lietas – kādi pētījumi un publikācijas vēl ir iecerētas, kā arī sīkāk par pētījuma metodoloģiju. Svarīgas ir visas daļa, bet vislielākās bažas man pašreiz ir tieši par pētījumiem - vai tie būs pietiekami „stipri” promocijas darbam. Pirms Jaunā gada ceru tos izlikt uz papīra.

Promocijas darba idejisks uzmetums

Problēmas noteikšana Vai es varu mutiski noformulēt un rakstiski izklāstīt problēmas būtību? Mani paša vērojumi un sabiedriskajā telpā rodamais, un zinātnisko pētījumu analīze apliecina vērtību degradē-	(tas jāaplicina ar konkrētiem literatūras avotiem) Jurēvičs, P. (1990) Kultūras traģēdija. Rīga: žurnāls „Grāmata” A.D. MCMXC X. Rīga: Liesma, 28.- 37. Kravale, M. (2002) Neformālo jauniešu
--	---

<p>šānās tendenci. Cilvēku izvēlētās vērtības (vērtīborientācija) ir tās, kas nosaka tā darbību, sevis, citu cilvēku un notikumu izvērtēšanu visās dzīves jomās.</p> <p>Vai es varu pierādīt problēmas aktualitāti?</p> <p>Vērtību degradācija var novest pie sabiedrības morāla pagrimuma, pie izniekotiem cilvēku mūžiem, pie vardarbības, pie ekovides iznīcības, sabiedrības pašiznīcības (ne kādā ziņā ne pie ilgtspējīgas sabiedrības).</p>	<p>grupu attīstība un dzīves vērtību orientācija. LU raksti II. Rīga: LU. 146.-151.</p> <p>Līdaka, A. (2005) Vērtībizglītība un tās realizāciju ietekmējošie faktori. Rīga: žurnāls Skolotājs, 3(51).</p> <p>Tunne, I. (1997) Studējošās jaunatnes vērtību orientācija Latvijā. Promocijas darbs LU.</p> <p>Valbis, J. (2006) Vērtību izglītība un ētiskās vides stiprināšana. Rīga: žurnāls Skolotājs 1(55).</p> <p>Valbis, J. (2008) Skola sabiedrības attīstības kontekstā. Rīga: žurnāls Skolotājs, 2(68).</p> <p>Bidiņa, R. (2008) Pieredze ir dzīves skola ...Referāts starptautiskā konferencē „Pedagogs – daudzveidīgas, pilsoniski humānas sabiedrības veidotājs” 26.,27. martā Cēsīs.</p> <p>IZM (2008) <u>IZM iepazīstina Saeimas deputātus ar paveikto audzināšanas darbā un vērtīborientējošas izglītības pilnveidē.</u> http://www.skolas.lv</p> <p>Kozaka, D. (2008) Vecāku domas par vērtībizglītību ceļā uz skolu. dzintra.kozaka@dome.cesis.lv;</p> <p>Kravale, M. (2002) Neformālo jauniešu grupu attīstība un dzīves vērtību orientācija. LU raksti II. Rīga:LU. 146.-151.lpp.</p> <p>Špona, A. , Vidnere, M. (2008) Mūsdienu skolēnu attieksmes kā sociālas vērtības. Zinātniski raksti. Rīga: RPIVA , 327.-334.lpp., pavisam 484 lpp. (4. Starptautiskā zinātniskās konferences materiāli)</p> <p>Līdaka, A. (2006) Vērtību aktualizēšana pedagoģiskajā procesā. (3. Starptautiskā zinātniskā konference) Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā. Zinātniskie raksti. Rīga: RPIVA 283.-287.lpp. (pavisam 602 lpp);</p>
<p>Kas izraisa šo problēmu, ja normatīvos dokumentos ir paredzēta vērtībizglītība?</p> <p>Varbūt šīs problēmas aktualitāte Latvija ir tāpēc, ka skolotāji vai nu nemāk, vai nerealizē vērtībizglītību?</p>	<p>Normatīvie dokumenti.</p> <p>Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.–2013.gadam. Ministru kabineta 2006.gada 27.septembra rīkojums Nr.742. izm.gov.lv/.../izm_260906_izgl_att_pamatnost_2007-</p>

<p>Varbūt tā ir pārejoša parādība un tā ir saistīta ar laikmetu griežu izsaukto visu dzīves pušu (vērtību) pārorientāciju?</p> <p>varbūt tā saistīta ar informācijas telpas atvērtību?</p> <p>varbūt ar valdošās tirgus ekonomikas patērēšanas filozofiju?</p> <p>varbūt ar to, ka vērtībizglītībai pievēršam par maz uzmanības?</p> <p>varbūt ar to, ka neapmieram patiesos vērtīborientācijas veidošanās mehānismus?</p> <p>varbūt ar to, ka orientējamies uz cīņu ar sekām, mēs neredzam vērtību degradācijas cēloņus?</p> <p>Vai atbildes uz šiem jautājumiem jau ir? Un, ja ir, vai ir izstrādāts priekšlikums vērtībizglītībai Latvijā, kuru varētu saistīt ar ilgtspējīgas sabiedrības idejām</p>	<p>2013.doc.</p> <p>Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem. Ministru kabineta noteikumi Nr.1027. Redakcija uz 28.11.2009. http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normative_akti/MK1027-19122006.pdf</p> <p>Pamatizglītības programmas paraugs. Izglītības programmas kods 21011111. Izglītības un zinātnes ministrijas 2008.gada 5.septembra rīkojumam Nr.703. http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/izglitiba/vispareja-izglitiba/pamatizglitiba/programmas.html</p>
<p>Īsi par promocijas darbiem Latvijā</p> <p>Laima Mūrniece (1998) Mūzika kā studējošās jaunatnes garīgi vērtību veidošanas līdzeklis.</p> <p>Pēta mūzikas ietekmi uz indivīda vērtīborientāciju.</p> <p>Viena no aizstāvētām tēzēm: garīgo vērtību veidošanos ietekmē saskarsme ar mākslinieciski vērtīgu nopietno mūziku, folkloru, reliģisko mūziku un tamlīdzīgiem skaņdarbiem.</p> <p>Tunne Ineta (1997) Studējošās jaunatnes vērtību orientācija Latvijā.</p> <p>Mērķis; ... (saistīts ar) studējošās jaunatnes vērtību orientāciju sistēmas satura un struktūras īpatnības, tās dinamiku un tendencēm...</p> <p>... vērtību sistēmas veidošanos nosaka – jauniešu tieksme pēc pašnoteikšanās, pašapziņas attīstības process, nepieciešamība pašrealizēties...</p> <p>Mārtiņš Veide (1998) Garīgās brīvības veidošanās pusaudžiem skolā</p> <p>mērķis: atklāt pusaudžu garīgās brīvības veidošanās psiholoģiskos nosacījumus un faktoros skolā.</p>	<p>Kas pētīts? kas vēl jāpēta?</p> <p>Vai es varu atbildēt uz jautājumu, kam vajadzīga šīs problēmas izstrāde?</p> <p>Vai es saprotu, kas man reāli jādara?</p> <p>LU 09./10. gada doktoranti:</p> <p>Kuzmenko Oksana Agrīnās jaunības posma audzēkņu tikumisko vērtību attīstība sociālās aprūpes centrā pie Dr.habil.paed., prof. Z.Čehlova;</p> <p>Ošeniece Gunta Vēdiskās pedagoģiskās vērtības mūsdienu audzināšanā pie Dr.habil.paed., prof. I.Žogla;</p> <p>Aizstāvētās Disertācijas:</p> <p>Laima Mūrniece (1998) Mūzika kā studējošās jaunatnes garīgi vērtību veidošanas līdzeklis. LU;</p> <p>Līdaka Anita (1999) Jaunāko klašu skolēnu vērtību veidošanās. LU.</p> <p>Tunne Ineta (1997) Studējošās jaunatnes vērtību orientācija Latvijā. LU.</p> <p>Laima Geikina (2007) LU. Dzīvi un dzīvību apliecinoša attieksme kristīgajā audzināšanā pamatskolā.</p> <p>Sandra Rone (2001) LU. Humānas personības audzināšana vidusskolas pedagoģiskā procesā.</p>

<p>tika pētītas pusaudžu vērtīborientācijas un priekšstati par skolu un mācībām garīgās brīvības veidošanās kontekstā</p> <p>Cēloņi, kas pusaudžiem traucē būt neatkarīgiem no ārējiem viedokļiem un stereotipiem skolā, ir: ...pazemināts pašvērtējums, ...</p> <p>neticību savas individualitātes aktualizēšanas un attīstības iespējām</p> <p>Garīgās brīvības veidošanās cieši saistīta ar savas individualitātes, savas iekšējās pasaules apzināšanos</p> <p>Anita Līdaka (1999) Jaunāko klašu skolēnu vērtību veidošanās.</p> <p>Pēta vērtību veidošanos jaunākajā skolas vecumā.</p> <p>Mērķis: izpētīt jaunāko klašu skolēnu vērtības un to, kas sekmē to veidošanos.</p> <p>Tēzes:</p> <p>Jaunāko klašu skolēnu vērtību veidošanās ir saistīta ar vajadzībām, vecumposma īpatnībām, ģimenes vērtībām, skolas un visas sabiedrības aktualizētām vērtībām.</p> <p>Skolēnu vērtību veidošanos ietekmē vērtībizglītības realizācija, kura iespējama, ja tiek radīti apstākļi vērtību izziņai, izpratnei un vērtīborientētai darbībai.</p> <p>Jaunāko klašu skolēnu vērtīborientēto darbību virza „Es” vērtības apzināšanās un izpratne par dzīvības vērtību veidošanās.</p> <p>...ir nepieciešams sekmēt vērtību apzināšanos, mērķtiecīgi virzot bērna pašvērtēšanas attīstību...</p> <p>...uz cieņas balstītas (vecāku un bērnu) savstarpējās attiecības sekmē vērtību veidošanos un nostiprināšanos...</p> <p>... veidojot savas vērtīborientācijas, skolotājs ietekmē arī skolēna vērtīborientāciju veidošanos...</p> <p>.... Liela nozīme ir bērnu darboties vajadzības apmierināšanai, iesaistot tos dažādās ārpusklases nodarbībās. ...</p>	<p>Inta Čamane (2008) Klases audzinātāja darbība pusaudža pašaudzināšanas sekmēšanā. LU.</p> <p>Linda Daniela (2009) Mācību disciplīna kā pusaudžu attieksmes izpausme pret mācībām. LU.</p> <p>Mārtiņš Veide (1998) Garīgās brīvības veidošanās pusaudžiem skolā. LU.</p> <p>Publikācijas:</p> <p>Andrejs Mūrnieks (2001) Vērtībizglītība multikulturālā sabiedrībā, Skolotājs 4/ I.Freidenfelds, Ē. Zimele 1995.g.Vērtībizglītība un izglītības satura nacionālais komponents//Domas Nr. 4., Maja Zupančiča, Janezs Justins (1995) Vērtību izglītība pārejas periodā // Domas Nr.4.</p> <p>Jānis Valbis// Domas Nr.4 1995.g. Vērtību izglītība dažās Eiropas valstīs, ieskaitot Latviju</p> <p>Anita Līdaka (2006) Vērtību aktualizēšana pedagoģiskajā procesā RPIVA 3.starptautiskā zinātniskā konference. Rīga: RPIVA</p> <p>Geikina, L. (2006) Holistiska pieeja vērtībizglītībai mūsdienās. Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā. Zinātniskie raksti. Rīga: RPIVA 151.-155.lpp. (pavisam 602 lpp);</p> <p>Valbis, J. (2006) Vērtību izglītība un ētiskās vides stiprināšana. Rīga: žurn. Skolotājs, 1 (55)13.-17.lpp.</p>
--	---

... bērniem ir vajadzība pārbaudīt un apliecināt savu „Es”, viņiem ir vēlme atbalstīt to, kas saistās ar paša vērtībām....

Laima Geikina (2007) Dzīvi un dzīvību apliecināšana attieksmē kristīgajā audzināšanā pamatskolā.

Hipotēze: Kristīgā audzināšana sekundārās pamatskolas skolēnu dzīvi un dzīvību apliecināšanas attieksmes veidošanai un mazina agresivitāti, ja audzinātājs mērķtiecīgi īsteno audzināšanas kristīgo paradigmu, kas atbilstīga humānpedagoģijas principiem, un izmanto holistisku kristīgās audzināšanas sistēmu.

Tēzes aizstāvēšanai:

Dzīvi un dzīvību apliecināšanu attieksmi raksturo pozitīvas vērtības piešķirums cilvēkiem un objektiem .. vēlme atbalstīt jebkuras dzīvības formas attīstību, izaugsmi un uzplaukumu, paveikt ko jaunu, priecāties par pasauli, radošumā, neatkarībā un orientācijā uz esamību.

Kristīgās audzināšanas paradigma ir atbilstīga humānpedagoģijas principiem... raksturo šādi elementi: teoloģiskais pamats, pedagoģiskā pieeja, mērķis, metodes un sasniegtie rezultāti;

... personība ar izteiktāku dzīvi un dzīvību apliecināšanu attieksmi būs mazāk agresīva;

Sandra Rone (2001) Humānas personības audzināšana vidusskolas pedagoģiskā procesā.

Mērķis: teorētiski analizēt, izveidot un eksperimentāli pārbaudīt humānas personības veidošanās pedagoģiskos līdzekļus un vērtēšanas kritērijus vidusskolā.

Hipotēze: humāna personība veidojas, ja nodrošināta:

... pašrealizācija, pašapliecināšanās;
... savstarpējo garīgo vērtību apmaiņa;

Skolotāju un audzēkņu savstarpējās

<p>cieņas un izpalīdzības attiecību veidošanās;</p> <p>Dialogisko mācību darba formu apguves izvēlēs iespējas.</p> <p>Inta Čamane (2008) Klases audzinātāja darbība pusaudža pašaudzināšanas sekmēšanā.</p> <p>Mērķis: Izstrādāt tādu klases audzinātāja un pusaudžu sadarbības modeli, kas nodrošina pusaudžu attieksmju pilnveidošanos pašaudzināšanas prasmju veidošanās procesā.</p> <p>Hipotēze:</p> <p>Pašaudzināšana norit sekmīgi, ja:</p> <p>Klases audz veido sadarbības vidi starp audzēkņiem, vecākiem un sevi;</p> <p>Apmierinot pusaudžu vajadzību pēc pašizteikšanās, sasniegumiem, drošību, barībā sadarbībā..</p> <p>Pusaudžu pašattīstības programma ... ir apzināta, personīgi nozīmīga, atbalstīta...</p> <p>Linda Daniela (2009) Mācību disciplīna kā pusaudžu attieksmes izpausme pret mācībām</p> <p>Mērķis: izpētīt pusaudžu mācību disciplīnas un attieksmes pret mācībām mījsakarības.</p> <p>Hipotēze:</p> <p>Māc disciplīna pilnveidojas, ja skolotāji pret pusaudžiem izturas kā pret līdzvērtīgiem mācību procesa partneriem iesaistot viņus sociālo konvenciju pieņemšanā un veicinot darbību.</p>	
<p>Promocijas darbu izpētes galvenie secinājumi</p> <p>Promociju darbos vērtīborientācijas pētījumos aptvertas vecumu grupas sākot ar sākumskolu un beidzot ar studējošo jaunatni;</p> <p>Pētītas visu grupu vērtības un meklēti nosacījumi , kas tās nosaka;</p> <p>Izstrādāti priekšlikumi kā veicināt pozitīvu vērtīborientāciju. Visās vecuma grupās tiek uzsvērta nepieciešamība veidot apstākļus pašapziņas attīstībai, pašrealizācijai, bērnu vajadzību ap-</p>	

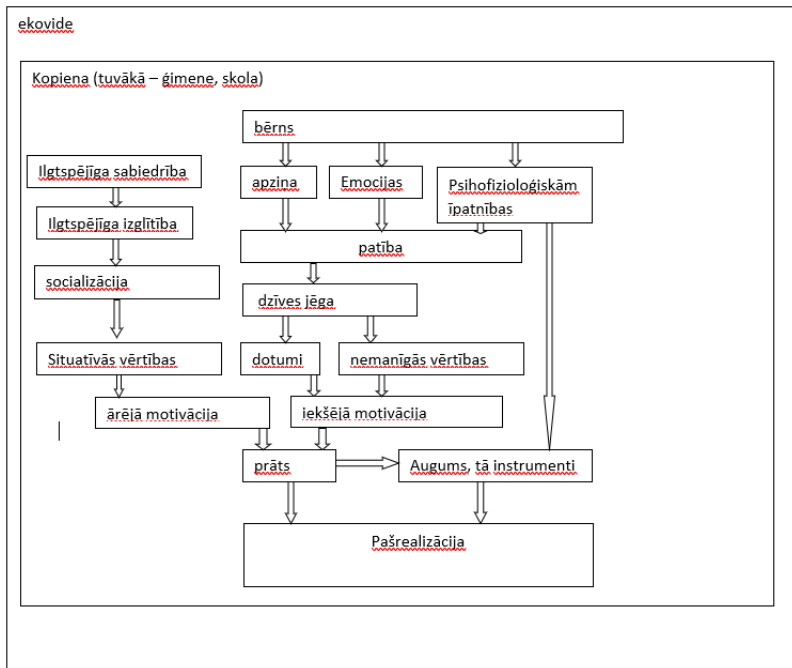
<p>mierināšanai. Apstiprināta skolotāju radītās vides nozīme, tā spēja uzturēt savstarpējas cieņas, sadarbības gaisotni jeb partnerattiecības;</p> <p>Darbos (izņemot divas disertācijas) mani nepārliecina bērnu vērtīborientācijas noteikšanas paņēmieni. Tie nav reāli bērnu uzvedības, attieksmju pētījumi, bet galvenokārt balstās uz pētījumu objektu vērtību uzskaitījumiem, salīdzinājumiem;</p> <p>Bērns, kā arī vide netiek aplūkoti kā Veselumi, pat ne kā integrālis kaut kādām veseluma raksturojošām komponentēm;</p> <p>Vērtībizglītības jautājumus risina ne no Veseluma pozīcijām, bet no pētījuma objektu atsevišķām īpašībām, attieksmēm utt. Bez tam, lai gan runā par individualitāti, komponentes tiek ņemtas visiem vienādās – kā kaut kādai «vidēji aritmētiskai» būtnei;</p> <p>Es nezinu kā būs man, bet gandrīz visiem izpētītiem promociju darbiem ir ļoti līdzīgi literatūras pētījumi (avoti, citāti), kas sastāda vai trešo daļu no visa darba. (tas ir saprotams mūsu mazajā Latvijā – ko darīt?)</p> <p>Viena pārliecība ir kopīga - cilvēka vērtīborientācija, ja tai nepievēršam īpašu uzmanību, var notikt patvaļīgi masu socializācijas un kulturalizācijas procesos ar grūti paredzamu rezultātu. Tāpēc vērtībizglītība mērķtiecīgi būtu organizējama jau pamatskolā.</p>	
<p>Priekšstati un paša pētījuma rezultāti</p> <p>Ka vispārcilvēciskās vērtības nav atkarīgas no sabiedriskās formācijas – tās pārdzīvo laikus. Tas nozīmē, ka tās sader ar ilgtspējības ideju;</p> <p>Latvijas senajā kultūrā rodami Eiropas tautu vienojošie priekšstati par vērtībām. Ilgtspējības paradigmas ietvaros iespējams Eiropai rast kopīgus vērtībizglītības principus;</p> <p>Šodien Eiropas tautām ir dažādi akcenti vērtību skalā. Dominē nevis vispārcilvēciskās vērtības, bet laikam at-</p>	<p>Kur nopicēts?</p> <p>Ojārs Rode (2003) Kā veidot mācībstundu humānajā pedagoģijā. //Skolotājs – 2003.- Nr.6.</p> <p>Ojārs Rode (2004) Humāna pedagoģiskās apmācības sistēma manā privātskolā. Referāts Humānās pedagoģijas konferencē Cēsīs 2004.03.20.</p> <p>Ojārs Rode (2004) Humānais pedagogs kā gara bruņinieks. Referāts Humānās pedagoģijas konferencē Cēsīs 2004.03.20.</p> <p>Ojārs Rode (2005) Veseluma meklē-</p>

<p>bilstošas nepieciešamības; Ir iespējams uztvert pasauli un cilvēku tajā, kā Veselumu (Dainu pētījums); Vispārcilvēciskās vērtības pakārtotas cilvēka apziņai par pasaules Veselumu; Cilvēka Veselums atklājas viņa būtībā t.i., meklējams viņa dzīves jēgā (tāpēc parādās skolēna akūta nepieciešamība pašapliecināties, pašizteikties); Bērns un vide jāaplūko veselumā; Vērtībizglītības jautājumi jārisina no Veseluma pozīcijām; Ka nevis jāmēģina pakārtot audzēkņu intereses valsts vispārējās izglītības standarta interesēm, bet valsts standartam ir jābūt tādām, kas apmierina katra indivīda intereses; Mācību vide – nozīmīgs faktors vērtībizglītībā;</p>	<p>jums bērnos. – Referāts. - 48. Jauno zinātnieku konferencē, Daugavpils Universitāte, 2006.27. – 28.04. Pēteris (Ojārs Rode) (2007) Skolotājs - visu sabiedrības nelaimju grēkāzis. // Psiholoģija ģimenei un skolai - 2007/05. Ojārs Rode (2008) Domāšanas stunda: Nevardarbība, referāts starptautiskā konferencē „Pedagogs- daudzveidīgas pilsoniski humānās sabiedrības veidotājs”, Cēsis, 2008.03.26. Оярс Роде (2004) Рыцарь Света. Педагогический вестник Три ключа, 8/2004 – Москва: Издательский Дом Шалвы Амонашвили . Роде, Ояр (2005) Образование Сердца через этику и служение. Педагогический вестник Три ключа. - 9/2005 – Москва: Издательский Дом Шалвы Амонашвили. Оярс Роде (2006) Образование Сердца через этику и служение. Педагогический вестник Три ключа, 9/2006 – Москва: Издательский Дом Шалвы Амонашвили . Оярс Роде (2006) Поиск целостности в ребенке. Педагогический вестник Три ключа, 10/2006 – Москва: Издательский Дом Шалвы Амонашвили . Оярс Роде (2007) Пересмотр обучения математике в общеобразовательной школе. Реферат на Пятое Международные Педагогические Чтения «Гуманная Педагогика»– Москва – 07/01/2007. Роде, О., Крастыня, Э. (2008) Целостный подход и ценностно направленная ориентация при обучении математике в основной школе. IX International Conference Teaching Mathematics: Retrospective and Perspectives. Proceedings. Viļņa: Vilnians pedagoginio universiteto veidukla. ISBN 978-9955-20-385-8 Роде, О. (2009) Свобода в гуманной педагогике. Реферат на VIII Международные Педагогические</p>
--	---

	<p>Чтения. Москва – 09/01/2009.</p> <p>Rode, O., Krastiņa, E. (2009) Value Education in the Folk School in the Context of Education for Sustainable Development in Latvia. 7th International JTEFS/BBCC Conference Sustainable Development. Proceedings 2. Daugavpils: "Saule".</p> <p>Роде, Оярс (2009) „Свобода в гуманной педагогике”. Педагогический вестник «Три ключа». Москва: изд. Дом Ш.Амонашвили.</p> <p>Rode, O. (2010) Values education in Latvia and its relationships with the dimensions of sustainable society. 8th International JTEFS/BBCC conference «Sustainable Development. Culture. Education» May 17 – 19, 2010, Paris, France; RValues Education in Learning.</p> <p>Rode, O., Krastiņa, E. (2010) Mathematics in Primary School. 11th International Conference Teaching mathematics: retrospective and perspectives May 6 – 7, 2010, Daugavpils, Latvija;</p> <p>Rode, O., Krastiņa, E. (2009) Value Education in the Folk School in the Context of Education for Sustainable Development in Latvia. Abstract book. 7th International JTEFS/BBCC Conference Sustainable Development. Daugavpils: "Saule".</p> <p>Dalība konferencēs</p> <p>Роде, О., Крастыня, Э. (2008) Целостностный подход и ценностно направленная ориентация при обучении математике в основной школе. Referāts 9 Starptautiskajā matemātikas mācīšanas konferencē Viļņā 16-17.05.2008. Organizātors: Viļņas Pedagoģiskās universitātes Matemātikas un informātikas fakultāte.</p> <p>Rode, O., Krastiņa, E. (2009) Value Education in the Folk School in the Context of Education for Sustainable Development in Latvia. Referāts 7th International JTEFS/BBCC Conference Sustainable Development Daugavpils Universitātē. Organizātori: Daugavpils Uni-</p>
--	---

	<p>versitātes Ilgspējīgas Izglītības institūts. Rode, O., Krastiņa, E. (2010) Values Education in Learning Mathematics in Primary School. 11th International Conference Teaching mathematics: retrospective and perspectives May 6 – 7, 2010, Daugavpils, Latvija; Rode, Ojārs (2010) Values education in Latvia and its relationships with the dimensions of sustainable society. 8th International JTEFS/BBCC conference «Sustainable Development. Culture. Education» May 17 – 19, 2010, Paris, France; Rode, Ojārs (2010) Matemātikas stundas vērtībradošā mācībvide, meistarklase Ceturtajā Baltijas Humānās Pedagoģijas konferencē 26.10.2010.</p>
<p>Apspriežamās (pētījamās) lietas, kurām maz pievērsta uzmanība Brīvības un Veseluma attiecības; Apziņas un Prāta attiecības; Apziņa un motivētība; Apziņas līmeņu attiecības ar vērtībām; Iekšējās un ārējās motivētības attiecības; Motivētība un ilglaicīga sabiedrība; Situatīvo un vispārcilvēcisko (mūžīgo) vērtību attiecības; Maināmo un nemaināmo lielumu attiecības cilvēka mūžā; kas tie tādi? Socializācija, kulturizācija un vērtības; Cilvēka un cilvēku Kopienas savstarpējās attiecības (ģimene, skola, tauta, cilvēce); Cilvēka un Vides savstarpējās attiecības (Vide kā daudzplānu, daudzslaiņaina struktūra); Individuālo interešu un sabiedrisko interešu būtība un attiecības; Vērtībizglītības un cita veida izglītības attiecības; Nepieciešamie instrumenti sevis izteikšanai, kas tie tādi? Sadarbības un pašdarbības attiecības;</p>	<p>Pētīšanā cenšos jāiziet no Veseluma skata punkta – Bērns kā veselums, bērns un vide kā veselums (sk. Zīmējumu 1.). Veseluma ideju cenšos vilkt līdzī arī diferencējot pētīja objektu.</p> <p>Zīmējumā 1. bērns kā veselums, tuvākās apkārtnē kopienā (ģimenē, skolā), kura kā veselums ieiet plašākas sabiedrības veselumā (tautā) un ekovidē. Ar apziņu saprotams jeb kurš apziņas līmenis (arī zemapziņa, instinkti utt.). Tātad ar apziņu, emocionālo spēju un psihofizioloģiskām īpatnībām, jeb savas patības izteicējiem, bērns ienāk pasaulē. Patība ir saistīta ar dzīves jēgu un tās izdzīvošanai nepieciešamiem dotumiem, tās nosacītām vērtībām (ilglaicīga vērtīborientācija), kas savukārt nosaka iekšējo motivāciju kaut kāda veida darbībai, kas orientēta uz pašrealizāciju.</p> <p>Tuvākās apkārtnes kopiena, plašākā sabiedrība, izglītības sistēma veido bērna socializācijas, kulturizācijas nosacījums, kuri nosaka bērna ārējo motivāciju, situatīvās vērtības formē īslaicīgo vērtīborientācijas bloku. Ilgspējīgā sabiedrībā bērna interesēm jābūt nolīdzsvarotām un orientētām uz kopīgu mērķi. Kopīgais mērķis sasniedzams visu</p>

	sabiedrības indivīdu savstarpēji harmoniskā pašrealizācijā ekovidē.
--	---

Zīm.1. Mēģinājums veselumā ieraudzīt bērnu

Promocijas darba struktūras uzmetums

soļi	saturs	pazīmes
Pētījuma problēma	kā veidojas vērtīborientācija pamatskolas skolniekiem	Jābūt atvērtai, jābūt tādai, kurā atklājas metodoloģija, tai jāietver pētījuma objekts, bāze, pētījuma vide
Pētījuma mērķis	Izprast (izpētīt) vērtīborientācijas veidošanās procesu pamatskolas skolniekiem	galvenais ir izveidot jutīgus jēdzienus, aprakstīt daudzveidīgu realitāti, izveidot pamatotu teoriju un izveidot izpratni par pētāmo parādību.
Pētījuma jautājums	Kā veidojas atšķirīgas vērtīborientācijas? Kādi faktori nosaka vērtīborientācijas veidošanos? Kāda ir skolēnu vērtīborientācijas saistība ar	ir vispārīgs, atvērts. Tam parasti seko konkrēti apakšjautājumi, kas sadala pētījuma jautājumu vairākās konkrētās pētāmajās tēmās vai procesos.

	ilgtspējīgu izglītību?	
Pētāmo izlase	Tautskolas pamatskolas skolnieki mācībvidē; Sabiedrībā un man pazīstamas personas; (Pamatskolu skolnieki un mācībvide).	pētāmo izlase ir neliela un nereprezentatīva. Pētnieka attiecības ar informantiem balstās uz uzticību, vienlīdzību un empātiju. Veidojas tuvi kontakti un informanti var kļūt pat par draugiem.
Pētīšanas metode	Kvalitatīvā metodoloģija	Kvalitatīvā pētījuma filozofiskie pieņēmumi Ontoloģija (realitāte) – subjektīva un daudzveidīga. Pētnieks izmanto dalībnieku izteikumu citātus un tēmas un sniedz pierādījumus dažādām perspektīvām. Epistemoloģija – attiecības. Pētnieks sadarbojas, pavada laiku pētāmo vidē un kļūst par viņu grupas dalībnieku. Aksioloģija – vērtības. Pētījums balstās uz vērtībām. Pētnieks atklāti apspriež vērtības, kas veido notikumu, un dalībnieku interpretācijai pievieno savu interpretāciju. Retorika - raksta, izmantojot literāru, neformālu stilu un personīgo redzes punktu, lieto kvalitatīvus terminus un ierobežotas definīcijas. izmanto saistoša stāstījuma stilu, var lietot vienskaitļa pirmo personu un kvalitatīvā pētījuma valodu. Metodoloģija – pētījuma process. izmanto induktīvo loģiku, pēta tēmu tās kontekstā un lieto procesa gaitā veidojošos pētījuma struktūru. strādā ar detaļām pirms tiek veikti vispārinājumi, sīki apraksta pētījuma kontekstu un, gūstot pieredzi pētāmajā vidē, pastāvīgi pārskata pētāmos jautājumus.
Pētīšanas metodes	Darbības pētījums atvērtas intervijas, dalībnieku novērošana, dziļās intervijas, dokumentu un artefaktu analīze, esošo teoriju un paradigmu studijas, literatūras studijas;	metodes ir integrētas un attīstās kopā ar pētījuma jautājumiem un gan metodes, gan jautājumi pētījuma laikā var mainīties.
Datu veidi, analīze	Interviju teksti (audioieraksti), novērošanas protokoli, dokumenti, literatūras avoti	Šeit dati var būt aprakstošā, vizuālā, audiālā vai materiālā formā. Induktīvā datu analīze notiek nepārtraukti visā pētījuma gaitā.
Pētījuma	Hierarhiska.	pētījuma struktūra nepārtraukti attīstās, tā ir

struktūra		elastīga, vispārēja. Šeit struktūra ir tikai norāde uz to, kādā virzienā būtu labāk turpināt pētījumu.
Kontrole un konteksts		galvenais ir konteksts. Izpētes centrā ir pētāmā parādība tās kopumā un veselumā nevis atsevišķi mainīgie. Individuālās atšķirības, unikalitāte un novitāte ir būtiskas
Interpretācija		Datu interpretācija, slēdzienu un praktisko rekomendāciju formulēšana

Par tēzēm

Varbūt tādas varētu būt aizstāvamās tēzes. Bet pie tā būs jāatgriežas laiku pa laikam, jo literatūras studijās arvien ko atklāj un otrs – vēl īsti man nav pārliecības par to, ka praktiskie pētījumi būs pietiekami „soliņi”.

-Vērtīborientāciju atšķirības nosaka attiecības starp personas ilglaicīgām un situatīvām vērtībām.

-Skolēna vērtību orientācijai raksturīgi divi līmeņi – vienu nosaka skolēna patība un ir saistāma ar ilglaicīgu vērtīborientāciju, otra - ar socializāciju, kulturalizāciju, īslaicīgām personas vajadzībām un saistāma ar situatīvām, jeb īslaicīgām vērtībām.

-Ilgspējīgai izglītībai jānodrošina līdzsvarota, uz skolēna iekšējā un ārējā motivācijā pamatotu izglītību, kura nodrošinātu visu sabiedrības indivīdu savstarpēji harmonisku pašaktualizēšanos ekovidē.

Par novitāti:

-vērtīborientācijas saturs un tās veidošanas nosacījumu noteikšana;

-Vērtīborientācijas saistība ar iekšējo un ārējo motivāciju;

-Vērtībizglītības noteicošās lomas atklāšana vispārējā izglītībā;

-Vērtībizglītības jaunas satura komponente, kas orientēta uz metodēm (arī kopienas izmantošana), kas palīdz „iegremdēties” zemākos apziņas slāņos patības meklējumos.

-Ilgspējīgas izglītības modeļa priekšlikums līdzsvarotai indivīda un sabiedrības interešu realizēšanai.

Zinātniskās literatūras pētījumu daļa

-Zinātniskās literatūras meklējumi;

-Dažādu teoriju, koncepciju analīze un salīdzināšana;

-Pētījuma pamatjēdzienu precīzs formulējums;

Domāju, ka teorētiskajā daļā būtu jāpieturas pie atslēgu vārdiem un problēmu risināt sākot ar vispārīgām Veseluma idejām, cilvēka veseluma aprakstošām lietām.

Te sniegšu ieskicējumu šīs posma darba stāvokli.

Filozofija - (trīspadsmit avoti)

psiholoģija – (5 avoti)

Mācību grāmatas „Matemātika īsi un vienkārši 5. un 6. klasei”

(ašais skolotājs) **izvērtējums** (2011).

Mācību līdzekļa autors(i): Jānis Mencis, Jānis Mencis (jun.)

Lai labāk saprastu manu grāmatas izvērtējumu, vispirms pavisam īsi par „algoritmu”, kurš izveidojies matemātikas mācībās tautskolā.

Mācības notiek pēc individuālā darba plāna, skolēnam patstāvīgi mācoties. Vērtēšana, mācībvielas apguves laikā notiek bez atzīmes – kā pašvērtējums, kā savstarpēja skolēna un skolotāja vienošanās akts. Atzīme parādās tikai kursa nobeigumā.

Katras tēmas sākumā, ja tas nepieciešams, skolēns tiek iepazīstināts ar pašmācīšanās paņēmieniem konkrētai tēmai. Pēc tam skolēns patstāvīgi (savu biedru vai skolotāja palīdzības pavadīts), savā tempā, apgūst tēmu gan teorētiski, gan praktiski. Ja nepieciešami uzdevumi tēmas nostiprināšanai, tos piedāvā skolotājs no atsevišķa uzdevumu krājuma. Neviena tēma, ja to neprasa kaut kāda „ķeršanās” kādas tēmas apgūvē, netiek atkārtota. Kad visa programma ir izieta (ko pavada stimulējošs prieks par paveikto darbu) sākas zināšanu un prasmju pārbaudes laiks, tas vienlaicīgi ir vielas atkārtotības un nostiprināšanas laiks. Pārbaudes laikā pa katru tēmu tiek rakstīti bezatzīmju pārbaudes darbi, kuros tiek konstatēts aizmirstais, līdz galam nesaprastais, neapgūtais. Pārbaudes darbu izpildes vieta un laiks netiek reglamentēti. Drīkst izmantot to pašu „ašo skolotāju”, pēc kura jau mācījies, skolotāja vai kāda skolas biedra palīdzību. Pēc tam, kad visi pārbaudes darbi ir uzrakstīti (ar visiem uzdevumiem ir tikts galā) tiek rakstīts izmēģinājuma kontrol darbs (bez atzīmes) pa visu 5. un 6. klases kursu. Tas ir trešais programmas atkārtotības loks. Arī šī darba laiks un vieta netiek limitēti. Izmēģinājuma kontrol-

darba laikā skolnieks var izmantot grāmatu, skolnieku un skolotāja palīdzību. Ja pēkšņi atklājas kādas problēmas, kas prasa kādas tēmas atkārtošanu, var izmantot jebkuru līdzekli. Un beidzot, programmas apguvi skolēns apliecina, rakstot standarta (ISEC) noslēguma kontroldarbu uz atzīmi. To skolēns dara skolā, limitētā laikā, bez ārējās palīdzības un mācību līdzekļu izmantošanas.

Pieredze rāda, ka parasti skolnieki, pēc aprakstīta „algoritma”, programmu apgūst krietni ātrāk un labāk nekā vienaudži parastās skolās (nav bijuši gadījumi, kad skolnieks godprātīgi nav varējis labi nokārtot noslēguma pārbaudes darbu).

Aprakstītā „algoritma” ieviešanu atviegloja „ašā skolotāja” parādīšanās.

Grāmatas izvērtēšanai izmantoju tabulu (mazliet pārveidotu daļu no tās) no Valsts izglītības attīstības aģentūras izstrādātām vadlīnijām mācību metodisko materiālu izstrādei.

Nr.p .k	Vērtēšanas kritēriji	Vērtējums
1.	Mācību līdzekļa saturs nodrošina visas mācību priekšmeta programmas apguvi, atbilst tās mērķim un mērķa grupai	Neesmu atklājis satura neatbilstību matemātikas programmām 5. un 6. klasēm.
2.	Mācību līdzeklī ir iekļauti vismaz viens no mācību priekšmeta programmā noteikto prasību apguvei nepieciešamajiem elementiem: obligātais mācību saturs; uzdevumi zināšanu un prasību nostiprināšanai, attieksmju veidošanai; uzdevumi radošas darbības veicināšanai; mācību sasniegumu vērtēšanas un pārbaudes uzdevumi.	Ilggadēja grāmatas praktiska izmantošana apliecina, ka tajā ir pietiekams uzdevumu skaits zināšanu un prasību nostiprināšanai. Grāmata nodrošina ļoti labas paškontroles iespējas, kas īpaši svarīgi pašmācībās procesā. Atsevišķos gadījumos papildus izmantoju šo autoru sastādīto uzdevumu krājumu. Tomēr nebūtu slikti, ja katrai tēmai būtu atbilstošs viens radošs uzdevums. Tie varētu tikt īpaši iezīmēti, piemēram, slīpā drukā. Matemātikas kursa apguvi pēc šīs grāmatas sekme tās kompakts. Tas atļauj viegli atrast un atkārtot neskaidros jautājumus. Kompakts psiholoģiski uzmundrinoši noskaņo skolnieku. Bez tam tā ir viegla – nenosaka somas svaru. Patīk, ka nav lieka atkārtošanās – atkārtošana atstāta skolotāja un skolnieka sadarbības ziņā. Manuprāt, vai nu pašā grāmatā, vai kā atsevišķs saskaņots izdevums, varētu būt pārbaudes darbi

		<p>pa tēmām. Nobeiguma kontroldarbs grāmata ir rodams.</p> <p>Darba burtnīca, runājot vispārīgi (ne attiecībā uz šo grāmatu), kā tāda, neiederas individuālā pašmācības idejā, jo nevar paredzēt kas konkrētai personai nepieciešams un, otrkārt, tāpēc, ka tas nesaderas ar ideju – dari pats.</p>
3.	Mācību līdzeklī ir respektēti Latvijas Republikas Satversmē un citos normatīvajos aktos paustie cilvēka tiesību, t.sk. bērnu tiesību, rasu, tautību un dzimumu līdztiesības pamatprincipi	Ar grāmatu strādāju jau vairākus gadus un neesmu pamanījis kaut ko, kas nerespektētu cilvēktiesības.
4.	Mācību līdzeklī ievēroti satura izklāsta didaktiskie principi, piemēram, zinātniskums, sistēmiskums, loģiskums, pēctecība	Manā izpratnē grāmatā ir ievēroti visi šie principi, uzsverot „loģisko pēctecību”. Manuprāt, „zinātniskuma” prasības tiek pārspīlētas. Atkal runājot vispārīgi, pamatskolas kursā būtu izmantojami vairāk tie priekšstati par pasauli, kuri saskan ar vienkāršiem vērojumiem dabā. Arī izklāsta valodai jābūt krāsainākai. Pēdējo var zināmā mērā teikt arī par šo izdevumu. Esmu atklājis, ka pat pieaugušajiem, kuriem ir augstākās izglītības, ne reti vairakkārt jāizlasa kāda definīcija, lai to saprastu vai jāgriežas pie pamatskolas matemātikas skolotāja pēc skaidrojuma. Tas varētu norādīt uz to, ka pieaugušais pats to nekad tā īsti nav sapratis. Tad kāpēc te nevarētu ko mainīt, aizejot no „padomijas” tradīcijām? Ar valodu, kas saprotama otram, skolnieks ne reti var labāk otram palīdzēt nekā „saus skolotājs” - „sausīšs”.
6.	Mācību līdzekļa saturs ir izteikts ar izglītojamajiem saprotamu situāciju, sistēmu, modeļu vai shēmu palīdzību, loģiski, skaidri, nepārprotami un uzskatāmi demonstrētas ar piemēriem. Jēdzieni, termini un svešvārdi ir izskaidroti izglītojamajiem saprotamā valodā	Uzdevumi grāmatā ir izklāstīti pietiekami vienkāršā valodā un ir saistīti ar dzīves situācijām. Terminoloģija ir tradicionāla. Visi iespējamie risināšanas varianti ir skaidroti labi saprotamos piemēros. Jauno vārdu jēga tiek atklāta definīcijās.
7.	Mācību līdzeklis aicina izglītojamos veidot savu attieksmi vai argumentāciju, rosina uz teorētiskām un praktiskām diskusijām, rosina meklēt atbildes uz izvirzītajiem jautājumiem, meklēt papildu informāciju citos avotos	Skolnieka pozitīvā attieksme pret matemātiku veidojas pateicoties grāmatas kompakstumam t.i., to veido relatīvi ātri iegūstams prieks par savu varēšanu, par padarītu darbu. Prieks mudina pārbaudīt savus spēkus padziļinātākas grūtības pakāpes uzdevumos (vai problēmu uzdevumos), rosina tieksmi apgūt nākošos līmeņus.
8.	Mācību līdzeklī iekļautie uzdevu-	Uzdevumi ir saistīti ar mācību priekšmeta prog-

	mi un vingrinājumi ir tieši saistīti ar mācību priekšmeta programmas apguves prasībām	rammas apguves prasībām.
9.	Mācību līdzeklī iekļauti uzdevumi un vingrinājumi ir mērķtiecīgi, plānveidīgi, secīgi un daudzveidīgi	Vingrinājumi ir mērķtiecīgi, plānveidīgi, secīgi, ir pietiekami daudzveidīgi un ir piemēroti patstāvīgam darbam.
10.	Mācību līdzekļa pārbaudes uzdevumi ir piemēroti izglītojamajiem ar dažādiem sagatavotības līmeņiem (sākot ar vieglākajiem un beidzot ar grūtākajiem)	Manuprāt, nav obligāti katrai tēmai jāizgudro sarežģīti uzdevumi spējīgākiem skolniekiem – „sarežģītība” rodas tajā, ka viņi iet uz nākamām, „grūtākām” tēmām. Bērnu stimulē ne apnicīga skaitļošana, bet jaunais – brīva, nepārtraukta kāpšana pa programmas „kāpnēm” – šo ideju labi īsteno „ašais skolotājs”.
11.	Mācību līdzeklī iekļautais saturs nodrošina mācību priekšmeta programmas apguvi: informācijas apjoms ir pietiekams, nav pārslogots ar lieku vai nebūtisku informāciju; ilustrācijas, zīmējumi, shēmas palīdz izprast teksta informāciju; jēdzieni, termini vai svešvārdi lietoti mācību priekšmeta programmas izpildei nepieciešamajā apjomā (nav par daudz, nav par maz); iekļauts biežāk lietoto jēdzienu, terminu, svešvārdu, apzīmējumu un saīsinājumu saraksts (skaidrojums)	Grāmatas uzbūve vairāk atgādina rokasgrāmatu matemātikā nekā tradicionālās mācību grāmatas. Grāmatas kompakts neprasā vēl papildus vārdnīcu – pietiek ieskatīties alfabētiskajā rādītājā un aši var sameklēt vajadzīgos skaidrojumus. Grāmata slavējama ar to, ka ir neliels skaits ilustrāciju – ir tikai paši nepieciešamākie zīmējumi. Domāju, ka zīmējumu pārpilnība, kas vērojama citos izdevumos, traucē paša skolēna iztēles attīstībai – viss tiek parādīts priekšā – tā ir autoru iztēle!
12.	Mācību līdzekļa teksts ir viegli uztverams, veicina mērķtiecīgu mācību darbu: strukturāli skaidri parādīts pamatteksts, papildu informācija, uzdevumi, radoši izmantojamā informācija, norādes uz avotiem; izcelti virsraksti, definīcijas, likumi, formulas, jauni jēdzieni, uzdevumu veidi; virsrakstos iekļauta īsa informācija par attiecīgās tēmas, nodaļas vai apakšnodaļas saturs; tekstā lietotie apzīmējumi, norādes vai piktogrammas atvieglo mācību satura uztveri;	Neesmu veicis pētījumus, kā izcēlumus uztver skolēni, bet man pašam traucē grāmatai raksturīgais „trīskāršais” izcēlums. Varbūt pietiktu ar iekrāsojumu – „bolt” - treknie un palielinātie burti uz rozā fona liek it kā „pārslēgt” acs fokusu – salīdzinot ar parasto tekstu laukuma vienībā ir ieslēgts mazāks burtu skaits – teksts it kā izstiepjas, savukārt attālumi starp rindām šķietami samazinās. Man, personīgi, tas traucē. Patīk tas, ka izmantota tikai viena krāsa un tā nav spilgta (pastelis).

valoda ir atbilstoša izglītojamo uztverei attiecīgajā vecuma posmā	
--	--

Kā saprasties ar pusaudzi – (2015)

Kā saprasties ar savu pusaudzi? Pusaudzis starp vienau-džiem. Kā runāt ar bērnu sarežģītās situācijās? Šīs ir ļoti būtiskas tē-mas gan ģimenē, gan skolā. Kur interneta vidē par to var gūt vispla-šāko informāciju?

Pusaudžu vecumā viņu vienau-dži kļūst par lielākajām autori-tātēm. Bet ir pozitīvie un ir negatīvie līderi. Kā pasargāt savu bērnu no gremdējošas, nevis iedvesmojošas ietekmes?

Jūsu ieteikumi: kā runāt ar bērnu sarežģītās situācijās (mi-niet tās)? Kā šie ieteikumi atšķiras dažādās vecumgrupās?

Pusaudzis pirmo reizi ir uzsmēķējis vai lietojis alkoholu. Pie-augušais (skolotājs vai vecāki) to ir pamanījis... Kā rīkoties tālāk? Kā pasargāt no šīm atkarībām? Datoratkarība un spēļu atkarība: kā palī-dzēt bērnam to pārvarēt? Nosauciet, lūdzu, citus bīstamos simpto-mus bērnu uzvedībā 7–11 un 12.–14. un 15.–17. gadu vecumā, kas vecākiem un pedagogiem būtu noteikti jāpamana? Kā būtu jārikojas pēc tam? Kā pusaudzīm saglabāt sevi un «izdzīvot» starp vienau-džiem?

Situācijas ir tik dažādās, ka neesmu gatavs dot vispārīgu recepti. Gudrs ārsts nedod pārsteidzīgas receptes no pirmā acu uz-metiena, bet sākotnēji izpēta slimo, pirms kaut ko izraksta; viņš sāk ārstēt vēlu, bet izārstē, kamēr steidzīgais ārsts nonāvē slimo, māca Russo.

Ir jāapzinās, ka bieži vien nemākulīgas audzināšanas rezul-tātu vairs nav iespējams labot. Varbūt var uzlikt tikai kādu ielāpu. Pat tad, kad bērns ir pareizi audzināts var parādīties problēmas, jo kā saka: ne visus Laima mazgā vienā ūdenī.

Vienīgais un pareizais ceļš ir mācīt vecākus audzināt savus bērnus.

Varu dot dažas atziņas par bērnu audzināšanu, kuri sastopa-mi klasiskā literatūrā, kā arī tautas tradicionālās kultūras tautas peda-

gogijā. Šeit dodu materiālu, kurš sagatavots prezentācijai par bērnu audzināšanas jautājumiem.

Ja neatbilst jūsu iecerei, tad varat to nemaz nelasīt.

Bērnu audzināšanā jāievēro viens svarīgs faktors: Dievs mūs radījis dažādus. T.i., katram bērnam nepieciešama individuāla, es teiktu, unikāla pieeja audzināšanā.

Un vēl kas – šī katra unikalitāte ir nosacījums Veselumam. Viens veselums ir indivīds, viens veselums ir ģimene, viens veselums ir tauta, viens veselums ir cilvēce un tā tālāk. Šie veselumi ir svēti un ir saglabājami (forma un saturs nesaraujamas vienības). Cilvēku kā veselumu, raksturo viņa patība. Katram veselumam ir raksturīga iekšēja struktūra, kā indivīdam tā tautai. Tai ir nāvējošas kaut nelielas izmaiņas – veselums tiek nojaukts. Atcerēsimies mūsu zināšanas kaut vai par DNS, kurās mūsu individualitāti nosaka tikai daži procenti. Pati māte daba visas vienības katrā no veselumiem ir sakārtojusi harmoniskās attiecībās, un saskanīgi ielikusi vienus veselumus citos veselumos t.i., veselums nav mehāniski saliktu daļu summa – starp visām tās daļām pastāv dzīvības enerģijas barotas, iekšēji harmoniskas, dinamiskas attiecības, kas nodrošina ne tikai tās uzturēšanu, spēju atjaunoties, vairoties, bet arī spēju evolucionēt.

Cilvēks ir dzīvs ne tikai sevī, savās pasaules izjūtās, bet arī tajā, kas to kā emocionāli tā arī intelektuāli, - kā ar prātu tā ar sirdi saista ar vidi, kuras veselumā tas atrodas. Tas ir veselums, bez kuriem cilvēks nevar sevi ne attīstīt, ne izteikt. Tāpēc patiesa dzīves jēga, faktiski, ir aplūkojama caur diviem komponentiem, no kuriem viens ir saistīts ar personību pašu un otrs ar vidi visplašākajā nozīmē, kurā indivīds ir aicināts sevi apliecināt. Šīs harmoniskās vienības ideja izpratne var palīdzēt rast pareizu bērna audzināšanas modeli.

Svarīgi, lai bērns tiktu ieņemts mīlestībā un būtu gaidīts šajā pasaulē. To ietekmes grūtniecības laikā: ko klausāties, ko skatāties, ko runājam runāšanai, ko domājam un darbiem jābūt tīriem.

Ir jāpiepilda prāts un sirds ar tīrām un svētām domām, jūtām, tādējādi radot auglī "vistīrākās vibrācijas". Mūsu laiku sievietes, kas gaidot bērnu, ir aizņemtas skatoties televizoru, kinofilmas un citus kaitīgus saziņas līdzekļus, kas izceļ vardarbību un seksu. Rezultātā bērnos, kas piedzimst, ir attīstītas nevēlamas tieksmes. Arī uzturs, ko lietojusi grūtniece ir svarīgs.

Vecāku ietekme uz bērna prātu (domām) ir ļoti būtiska. Patiesībā tā ir primārā un pati galvenā ietekme, kas veido bērna personību un uzvedības veidu. Pirmie iespaidi formē bērna domāšanas veidu vēlākā vecumā (Lendlofa).

Bērniem jāredz vecāki piedodot citu kļūdas, jūtot līdzīgu citu sāpēm un bēdām. Bērniem nevajadzētu viņus redzēt norūpējušos, bezpalīdzīgus, neapmierinātus un saspringtus, jo, ja viņiem nav Dieva, uz ko paļauties, nav arī iekšējās spēka rezerves un drosmes to atgūt. Mājās, kurās aug bērni, tāpat kā visās mājās, jāvalda tīrībai un vibrācijām, kas ir brīvas no naida, skaudības, alkatības, spītības un liekulības. Uzturam, ko lieto bērni, ir jābūt tīram.

Vecākiem, bērniem dzirdot, nav jāmeklē citu kļūdas, jāizrāda naidu vai skaudību. Bērniem klātesot, nevajadzētu strīdēties. Paši cenšaties darīt visus mājas darbus, pakāpeniski iesaistot tajos arī bērnus.

Nav mātes, nav arī bērns. Kurš nespēj veikt savas tēva pienākumus, tam nav tiesības būt par to. Ne kāda nabadzība, nekādi aizspriedumi neatbrīvo viņu no pienākuma pabarot savus bērnus un audzināt viņus (Russo).

Pirmos piecus dzīves gadus bērnam jāaug pie mātes. Kad zēnam paliek pieci gadi, tad tēvam ir jāuzņemas pienākums viņu audzināt. Tēvam ir jāaudzina dēlu vairāk ar savu paraugu (piemēru) nekā ar pamācībām (Sai Baba)

Disciplīnas noteikumi ir labi jāpārdomā un jāpiemēro attiecīgajai vecuma grupai, kuru vēlas korigēt. Kad bērns ir jāsarāj par sliktu uzvešanos vai pārkāpumu, neuzklūpiet uzreiz un neterorizējiet viņu ar kliegšanu. Bērniem būtu jāaug draudzīgā un savstarpējas sapratnes pilnā gaisotnē. Viņiem būtu labi jāmacās. Atpūtai arī jābūt tikumīgai un pacilājošai. Lieciet viņiem smagi strādāt, lai dabūtu lietas, ko viņi vēlas. Lai gan mīlestībai pienākas būt maigai un līdzjūtīgai, ir situācijas, kad tai jāizpaužas stingrībā. Mīlestība ir savienojama ar stingru vārdu un sodu. Māte un tēvs ir sociālās uzvedības pirmais piemērs, ko bērni redz savu acu priekšā un ko viņi macās atdarināt. Nerādiet bērniem sliktu piemēru (Sai Baba).

Palīdzības trūkums vai tās pārpilnība, traucē bērna attīstībā. Ideāli būtu, ka vecāki nerāda piemēru tāpēc, lai to pieņemtu, bet vienkārši ar dabīgu izturēšanos, koncentrējoties saviem ikdienas darbiem, nepievēršot uzmanību bērnam un ievērojot to tikai tad, kad tā

tiek pieprasīta. Bērnam pilnīgi pietiek ar dabīgiem pieredze gūšanas apstākļiem. (Lendlofa).

Atcerieties, ka pirms jūs iedrošināties veidot personību, jums pašiem par tādu jātop; ir nepieciešams, lai jūsos pašos būtu piemērs, kuram var sekot (Russo).

Ja gribat, lai bērns kaut ko darītu, vispirms ir jāpaskaidro, kāpēc tas jādara un, otrkārt, jāiedod kaut kādi laika rāmji. Uzdevums jādod tā, lai kaut nedaudz līdz pat pusei no uzdevuma ir kaut kas pašiem jāizlemj, t.i., jāpiedāvā iespēja pašiem uzņemties atbildību vai izvēles šķietamība. Sagatavojiet tādu scenāriju ēdiena uzņemšanai, miegam, spēlēm u.c., - lai bērnam būtu izvēles iespējas.

Paskaidrojiet bērnam nepieciešamību darīt to vai ko citu, tas jāveic neatkarīgi no viņa vecuma, pat tad, kad bērns vēl nerunā.

Pārvērtiet komandu iespējas izvēlē.

Disciplinējiet bērnu bez emociju lādiņa. Ar kļūdzeniem neko no viņiem nepadēsit, tikai nodemonstrēsiet savu vājumu un zaudēsiet. Vislabāk ir iepriekš mierīgi paskaidrot, kas notiks, ja netiks kaut kas ievērots un tad konsekventi to arī realizēt (nevis pabaidīt). Visbriesmīgākais ir ļaut šiem bērniem „jāt uz vecāku, skolotāju mugurām” – viņi ir spējīgi ātri aptvert, kā tas darāms un to izmantos. Atjautot cieņu, šajā gadījumā ir ļoti grūti.

Disciplīna panākama caur to, ka bērnam liek saprast, ka cieņai pret viņu, viņam jāliek pretī cieņa pret apkārtējiem (tas nenozīmē – „staigāt uz pirkstgaliem”).

Vienmēr gaidiet arī cieņu no bērna – sākotnēji varat nesaņemt, bet vienmēr skaļi par to bērnam pastāstiet. Sevišķi jaunām mātēm ir patiesi jāvēlas cienīt un būt cienītai – indigo bērni reaģē šūnu apziņas līmenī (Pēc Kerola Lee) .

Bērna pārliecība par saviem spēkiem ir atkarīga no viņam uzliktās atbildības (Lendlofa).

Barbariska ir audzināšana, kura šodien upurē nezināmai rītdienai, padara to nelaimīgu reālā tagadnes mirklī, attaisnojot to ar rūpēm par iedomātu laimi nākotnē. Nožēlojama tālredzība – padarīt cilvēku nelaimīgu tagad, cerībā padarīt viņu laimīgu pēc tam, spriež Russo.

Bērniem ir viegli iemācīt apzināties savu iekšējo ES, kuram ir ķermenis tāpat kā ārējam veidolam.

Paškontroli veicina pašpaļāvība, pašzīnāšana un pašattīstība. Ar garīgas disciplīnas palīdzību var likt cilvēkam apjaust savu iekšējo Dievišķību. Bērniem būtu jāiemāca patiesās vērtības. Tāpēc sava ES apzināšanai, sava iekšējā spēka apjēgšanai var palīdzēt iekļaušanās šajās vidēs, rezonēšana ar tām. Tāpat nepieciešams, lai bērna vidē atrastos vecāki bērni, kuri uzdod bērnam attīstības virzienu. Tas palīdzēs bērnam apjaust nākotnes intereses, kuras var tapt par paša interesēm. Jābūt saskarsmes iespējai un paraugam. Ja nebūs šo nosacījumu, sabiedrības locekļi darbosies daudz neefektīvāk un viņas labklājība kritīsies.

Ir jāapmierina bērna vajadzības agrīnā vecumā, lai tā nepazaudētu vēlmi būt sociāla būtne. Ģimenēm jābūt savstarpēji cieši saistītām – kā mazām sabiedriskām vienībām (es teiktu – kopienas) Bērniem, pēc iespējas, vienmēr jābūt kopā ar vecākiem – kur iet viņi, tur dodas arī bērns. Ļoti vēlams, lai dažādas paaudzes cilvēkiem dzīvotu kopā zem viena jumta. Vectēvi un vecmātes atbilstoši saviem spēkiem palīdzētu jaunajiem, bet ļaudis spēka gadus apkalpotu vecos un bērnus. Audzināšanā ļaujieties uz instinktiem (Lendlofa).

Jo tuvāk cilvēks ir savam dabīgam stāvoklim, jo mazāka ir starpība starp viņa spējām un vēlmēm, viņš ir mazāk attālināts no laimes. Tava brīvība, tava vara tikai tik, cik plaši tavi dabīgie spēki, bet ne tālāk; viss pārējais – tā ir verdzība, ilūzija, godkāre.

Pēti dabu, labi vēro savus audzēkņus, pirms saki viņiem pirmo vārdu; vispirms ļauj pilnīgā brīvībā atklāties rakstura iedīgļiem; nespied, lai kas tas nebūtu un tu labāk ieraudzīsi viņus visā veselumā.

Ja vecāki, kā viņiem liekas, ved bērnu viņam vislabākā attīstības virzienā, tad bērns maksā par to ar savu veselumu. Vecāki ne kādā veida nevar uzlabot bērna veselumu, nomainot viņa motivāciju ar savējo (Lendlofa).

Lūk ko saka Russo:

Pirmais likums. Jānodrošina iespēja izmantot visus tos spēkus, kurus daba tam ir devusi un kurus viņš neprot izmantot ļaunprātīgi.

Otrs likums. Jānodrošina viss fiziskai izpaušmei.

Trešais likums. Palīdzot, nepieciešams ierobežot savas darbības, nepieķāpjoties nekādām iegribām, nepamatotai vēlmei, – tos nemocīs iegribas, ja nebūs iespēja tām rasties, jo tās nerodas no da-

bas... ir nepieciešams pētīt bērnus, lai saprastu, kādas vēlmes nāk no viņu iegribām un kādas no viņa dabas, – tas ir ceturtais likums.

Ļoti svarīgu vietu audzināšanā ieņem roku darbs un ķermeņa vingrinājumi, tie noderīgi temperamenta un veselības nostiprināšanā. Tā kā bērns atrodas nepārtrauktā kustībā, viņš ir spiests vērot dažādas lietas, iepazīt virkni darbības; viņš jau agri iegūst lielu pieredzi; viņš mācās no dabas, bet ne no cilvēkiem.; viņš apmācās daudz sekmiņāk, nejutot, ka kāds vēlas to mācīt. Tādejādi viņa prāts un ķermenis vingrinās vienlaicīgi. Darbojoties pēc savas domas, bet ne pēc cita domām, viņš nepārtraukti savieno divas lietas: domu un darbību; jo spēcīgāks un stiprāks viņš top, - jo gudrāks un prātīgāks kļūst.

Daži vārdi par tautas pedagoģiju tautas tradicionālajā kultūrā, kas ir pamats „pareizai audzināšanai”.

Bērna audzināšanā svarīga vieta ierādāma dabas videi. Dabīgi bērna attīstības apstākļi ir tādi, kuros bērna iesaistīšanās dzīves norisēs notiek pakāpeniski, atbilstīgi viņa iekšējā spēka attīstībai (garīgai un fiziskai varēšanai). Tas rada vienotības, saplūsmes sajūtu ar dabu – daba un cilvēks viens veselums. To veicina ne tikai brīvība, ko rada dabīgie bērna audzināšanas apstākļi, bet arī darbs dabas vidē atbilstoši katra spējām (individuāla pieeja bērna audzināšanā). Dabā redzētais, dzirdētais, sajūtais rosina iztēli, attīsta radošu fantāziju (Rudzītis). Agra saskarsme ar mājas dzīvniekiem, putniem, zvēriem un citām radībām dabas vidē, ļāva tos ne tikai iepazīt, bet arī par viņiem rūpēties, kā par mazākajiem „brāļiem”.

Cits nozīmīgs faktors, kas to veicināja identificēšanos ar dabu, tautas pedagoģijas bija lingvistiskā komponente - folklorā, kurā tiek paustas vēlamās attiecības ar dabas vidi, mudināts saskatīt un pārdzīvot dabā skaisto, būt iejūtīgam, saudzīgam, draudzīgam pret to. Dainās emocionāli apdziedāta dabas vienotība ar cilvēku, tā darbību. Dainās īpaša vieta ierādīta dabas skaistumam, kas atklājas pēc paveikta darba dabas vidē – cilvēka darbs padara dabas vidi daiļāku.

Dzīves darbība tautas pedagoģijā bija ne tikai darbs, bet arī gadskārtu svētku reizes, kad ar pilnīgi citādā veidā cilvēks iedzīvojās dabā, saauga ar to. Gadskārtu ieražu tradīcijas bija cieši saistītas, gan ar lielajiem, kosmiska mēroga, ritmiem: Saules, Zemes un Mēness kustību, gan ar zemi saistītiem, mājas ikdienu, diennakts gai-

tā. Ritmiskā dzīve noteica noteiktu lietu kārtību un cilvēka dzīves darbības saskaņošanu ar tiem.

Darba tikums ir viens no izteiktākajiem tikumiem latviešu tautas vērtību hierarhijā. Jau šūpuļu dziesmās tiek apdziedāts darbs, tas, ka tikai darbs padara cilvēku daiļu un godājamu. Darbs ir cilvēka tikumības mēraukla – godīgums, skaistums, stiprums, gudrība, taisnīgums, patiesīgums. Pēc attieksmes pret darbu un darba prasmes sprieda par cilvēka vērtību (Jansons, 1973). Tautas pedagoģija uzskata, ka strādāt jāuzsāk jau ļoti agrā bērnībā. Tā sarežģītība un grūtība tika piemeklēta atbilstoši bērna vecumam un spējām. Mazie bērni bija pirmie palīgi mātei mājas darbos. Tas nav piespiedu darbs, darbs iekļāvās cilvēku vajadzību piramīdā kā pati par sevi saprotama darbība, kopējās rūpēs un atbildībā par ģimenes labklājību, pārticību. Augstu tika cildināta bērna tieksme iet darbā nesūtītam. Tautas pedagoģijā darbs ir dabīgs cilvēka dzīves stāvoklis – ne reti folklorā rodama darba un dzīves identificēšana. Darbs ir ne tikai cilvēka eksistenču nodrošinātājs, bet darbā cilvēks sevi attīsta fiziski un garīgi, pilnveido savas prasmes, rod skaisto, kas bagātina tā dvēseli, darbā cilvēks apliecina sevi, rodot cilvēka dzīves jēgu. Tautas tradīcijas, veicot saimniecisko darbību, izpaužas absolūta dabas aizsardzība – pat zariņu mežā nenolauza bez īpašas vajadzības. Dabā iekārtotā darba vide bija saskaņota ar dabas iekšējo spēku, ar vides īpatnībām, ar tās spēju atjaunoties jeb iespēju ar darbu palīdzot tai atgūties. Darba ritms (dzīves ritms) tautas tradīcijās bija saskaņots ar cilvēka dzīves ritumu visa mūža garumā un ar dabas ritmiem visa gada garumā. Šī saskaņošana ir pamatā cilvēka darba un dabas vienībai.

Viena būtiska „darba audzināšanas” forma bija kopdarbs. Kopdarbs smagu darbu talkās (kad sanāca kopā kaimiņu ļaudis, lai kopīgiem spēkiem paveiktu ko smagu, darbietilpīgu vai sarežģītu, neprasot par to atlīdzību), „vakarēšanās” (kad sanāca vakaros kopā kaimiņu māju ļaudis, lai darītu katrs savu līdzpaņemto darbu) vai gatavojoties kopīgiem godiem (ģimenes un gadskārtu tradīciju ietvaros). Šiem darba veidiem raksturīga bija kopīga darba līksme un savstarpējo attiecību veidošana saskarsmē.

Kopīgs darbs ne tikai atviegloja dažādu saimniecisko jautājumu risināšanu, bet tas bija arī nozīmīgs ģimenes stiprinātājs: satiecības, sirsnīgu un izpalīdzīgu savstarpējo attiecību veidotājs.

Nevar apstrīdēt ģimenes lomu bērna socializācijā. Agrīnā vecumā tā vispirms sevišķi spilgti atklājas tautas pedagoģijā ģimenes locekļu savstarpējā saskarsmē, bet vēlāk arī ar kopīgiem darba darītājiem. Sociālizācija notiek ne tikai dzīvas saskarsmes pieredzē, bet arī verbāli t.i., pasaku, dziesmu, sakāmvārdu, parunu, teiku un citu mutvārdu folkloras elementu iespaidā. Sevišķi liela nozīme verbālai audzināšanai varēja būt agrā bērnībā: tai cauri bērns tiek izvadīts ar neskaitāmām dziesmām, kurās slavēts draudzīgums, izpalīdzīgums un iecītība. Vēlāk rotaļas un dejas veidoja saskarsmes un komunikācijas vidi gan starp vienaudžiem, gan pretēja dzimuma pārstāvjiem. Te varēja apjaust sevi, rast ierosmi pašattīstībai, pašapziņas izaugsmei. Kopīgs darbs jau agrā bērnībā (ejot kopīgos ganos ar citas sētas bērniem) veicināja māku savstarpēji sadarboties, būt draudzīgiem, izpalīdzīgiem.

Sociālo attiecību skolā nozīmīgu vietu jāierāda ilgstošai sadarbībai starp tēvu un dēlu, māti un meitu, kad tēvs ievadīja dēlu vīru darbos, bet māte sievu darbos. Sākotnēji tas izpaudās tēva un mātes (arī citu ģimenes locekļu) darba vērošanā, tad līdzdarbībā, pakāpeniski pārtopot patstāvīgā darbā.

Nozīmīga vieta sociālo attiecību veidošanai tika ierādīta jokiem un humoram. Tas radīja ne tikai priecīga prata noskaņu, bet veicināja prāta attīstību, radošumu.

Sociālajās audzināšanas aspektā svarīgs bija cilvēka dzīves ritums. Cilvēka piedzimšana latviešu tautas tradīcijās bija svēta parādība. To iezīmēja virkne nozīmīgas norises, kuras visas bija centrētas uz bērnu, uz tā veiksmīgu, veselīgu nākotni, uz spējām veikt savu pienākumu, savu darbu. Bērna nākšanu pasaulē par nozīmīgu uztvēra ne tikai māte un tēvs – tas bija nozīmīgs notikums visiem ģimenes, saimes locekļiem, pat attāli radi un kaimiņi tajā līdzdarbojās.

Aktīvi sociālie kontakti veidojās minētajās kopdarbu reizēs, gadskārtu ieražu svētkos, kad sociālā vide no paplašinātās saimes izauga līdz visu tuvāko un tālāko kaimiņu, radu satiksmei, kopīgai svētku svinēšanai.

Kultūras aspekts tautas pedagoģijā iezīmē garīgo sākotni visā cilvēka darbībā. Tradicionālā kultūra ir gan augsne, no kuras izaug visi jau minētie aspekti un reizē tas ir arī šo aspektu piepildījuma avulis. Kultūras aspekts ir cilvēka veseluma izteicējs – mēs runājam par darba kultūru, par cilvēku savstarpējo attiecību kultūru un varam

runāt par cilvēka uzvedības kultūru dabā. Par īpašām kultūras aspekta komponentēm jāatzīst māksla, mūzicēšana, dziedāšana, dejošana, mutvārdu folkloras dažādos žandrus. Šīs komponentes tautas pedagogijā reti kad ir pašas par sevi – tās ir cieši saistītas ar citiem ilgtspējības aspektiem. Latviešu tradicionālā kultūrā, piemēram, ir īpaši izdalītas darba dziesmas, kuras saistāmas ar ekonomisko aspektu; gadskārtu dziesmas, dabas norišu skaistumu aprakstošas, kas saistāmas ar ekoloģisko aspektu, kumības, bērnu audzināšanas, jauniešu savstarpējās attiecību dziesmas, kāzu un bērnu dziesmas, kuras ir attiecināmas uz sociālo aspektu ilgtspējības modelī. Ar kultūras aspektu tiešāk saistāmas dziesmas par dziedāšanu, mītiskās dziesmas. Nozīmīgu vietu ieņēma pasaku stāstīšana, sarunas par aizgājušiem laikiem un zīmīgiem notikumiem pagātnē, kā arī mīklu minēšana ziemas vakaros. Ikdienā tautā plaši lietoja izteicienus, parunas, sakām-vārdus (Anspaks, 2003). Lingvistiskā vide rosināja raitas valodas attīstību, daiļrunību, asprātību, spriestspēju, iztēli, prāta attīstību, palīdzēja aptver un iepazīt pasauli, cilvēku savstarpējās attiecības, risināt morāles problēmas.

Īpaša vieta jāierāda tautas daiļamatniecībai. Tās radītiem izstrādājumiem bija raksturīgs dailes un lietišķuma sinkrētisms. Tautas daiļamatniecībai bija ne tikai ekonomiski-saimniecisku jautājumu risināšanas jēga – tā caur formu, krāsām, proporcijām veidoja estētisko gaumi, sniedza estētisku pārdzīvojumu. Daiļamatniecības veidotie sadzīves priekšmeti veidoja estētiski tīkamu sadzīves telpu, greznoja cilvēkus, tautas mūzikas instrumentu un rīki parasti vienlaidīgi raksturoja gan pašu spēlmani, gan meistarau.

Kas un kā jādara meditējot (2015)

Jeb kura negatīva reakcija, emocija jānodzēš līdz nullei. Lai kā arī apstākļi necenstos jūs izsist no līdzsvara (neļaujiet nevienam ar jums manipulēt), cenšaties to saglabāt, nostiprināt – saglabājiet mieru, tas nepieciešams jūsu garīgai veselībai! Kontrolējot savu reakciju uz kaitinošiem faktoriem, jūs iegūstat jaunu spēku ar kura palīdzību nokļūsi uz aizvien jauniem līmeņiem sevis pilnveidošanai un jūs pilnīgi pārņemsiet savā kontrolē apkārtējās norises.

A. Individuālā sagatavošanās

1. Nostāšanās magnētiskā lauka līniju virzienā. Z-D, A – R.
2. Ar intensīvas vizualizācijas palīdzību atbrīvojies no jebkuras domas, kura neatbilst Visuma mīlestībai. Ja ir kaut kāds nelīdzsvars, jāatsakās no piedalīšanās grupas pasākumā.
3. Veltīt laiku paša apzināšanai. Ir jāapjēdz paša dievišķība. Mīliet sevi. Apzinieties izteiksmes „Es Esmu” nozīmi.
4. Vēršaties pie Mīlestības avota mierinājumam. Ja tas palīdz jums nostiprināties mīlestībā, vizualizējiet savu mīļāko garīgo skolotāju.
5. sajūti, ka esat visu apkārtējo cilvēku turpinājums. Nosauciet tos un izjūti, ka tie, kopā ar jums, ir viens vesels. Iedomājieties, ka viņiem ir jūsu seja. Izjūti viņu mīlestību pret sevi.
6. Apslāpējiet personīgo EGO. Atcerieties, kas patiesība jūs esat: gaismas būtne.

B. Kontakts ar aizbildņiem

1. Vārdiem un skaļi apstipriniet savu aizbildņu klātesamību. Pavēstiet viņiem, ka mīlat viņus un cienāt par sadarbību ar jums. Izjūti viņu mīlestību. Atļaujiet viņiem jums pieskarties. Apraudieties, ja ir tāda vēlme.
2. Grupas līdera vadīts, īsi paskaidrojiet projekta būtību un mērķi. Noraidiet domu, ka aizbildņiem viss ir zināms. Visiem paskaidrojumiem jābūt burtiskiem (precīziem) un sekojiet, lai viņi tiktu informēti par vēlamu beigu rezultātu, bet nenorādiet, kā to sasniegt.
3. Tajā pat laikā palūdziet aizbildņus pievienoties jums.
4. Paklusējiet un sakoncentrējieties. Nepieciešams pārejas laiks. Sajūti, cik stipri jūs esat kļuvuši.

C. Darbs (informācijas nodošana)

1. Grupas līderis vārdiski apraksta un skaidri vizualizē iepļānotās darbības pabeigta uzdevuma formā, bet ne tā veikšanas kārtību.
2. Ar grupas līdera palīdzību kopā skaļi izsakiet gala rezultātu. Ir jāsaprot, ka jūs tagad radāt, bet ne lūdzat, tāpēc iepriekšsagatavotam tekstam jābūt gala rezultāta precīzam aprakstam. Uzmanīgi un precīzi domās iedomājieties vēlamu. Sākotnēji iedomājieties savu plānetu bez ārējam katastrofām, stabilu, mierīgu, harmoniski saistītu ar to apdzīvojošām būtnēm. Pievēršanās Zemei ir prioritāra nozīme.

3. Atkārtojiet visu trīs reizes. Nekautrējieties. Izjūti, ka jūsu darbībai ir vienreizēja nozīme. Runājiet lēni, pārliecinoši un mierīgi. Apzinieties savu spēku. Dariet visu tā it kā pavēlat.
4. Nosakiet laiku, kas bija nepieciešams pirmajiem etapiem un tik pat garu laiku pavadiet klusējot un meditējot. Šajā laikā saņemsiet informāciju, vai vienkārši mīlestības enerģiju. Mierīgi uztveriet notiekošo. Parūpējieties par sajūtu fizisko orgānu labvēlīgiem stimuliem; mūziku, smaržām, apgaismojumu.
5. Ar līdera kontroles starpniecību atgriezieties izejas stāvoklī.

Darbu vajag atkārtot, lai tam var pieslēgties citas Visuma būtnes.

Pedagogiem mācību darbu organizējot konstruktīvistu gaismā

2017.10.09.

Te veltījums mūsu pedagogiem, kas varētu kalpot par radošu iedvesmu avotu mācību darba organizēšanā. Slīpais teksts – manis paša pārdomas. Pārējais ir konspekts no Geidža Psiholoģijas (iekavās lpp).

Mūsu mācību metodes ir ļoti tuvas konstruktīvistu idejām, kuras uzsver sociālā konteksta nozīmīgumu izziņas procesā, tāpēc sniedzu ieskatu tajās. Ieteicu izlasīt pat tautskolas profesionālajiem pedagogiem, - gan jau šis tas ir aizmirsies, kas reiz ir studēts un vēl svarīgāk: ieraudzīt to visu citā, darba pieredzes gaismā.

Konstruktīvistu (kognitīvistu) uzskatu gaismā.

- Uzsver domāšanas un mācīšanās sociālo kontekstu (250). Saskaņā ar šo viedokli izziņa cilvēku kolektīvam ir kopīga- tā ir it kā piesaistīta tai videi, kurā notiek mācīšanās. S.K. uzsver mācīšanās nozīmi sadarbības apstākļos un pievērš galveno uzmanību tam, lai audzēkņi veidotu pozitīvas identitātes kā lietpratīgi problēmu risinātāji grupās. Grupa rūpējas par katra locekļa iekļaušanos tajā, par sadarbību ar padomdevējiem un par attieksmju un iemaņu attīstību mācību gaitā. Skolotājs te ir līdzās esošs padomju devējs... kas darbojas līdzās grupai, kurā zināšanas tiek apgūtas kolektīvi, dzīve kļūst krietni mazāk saspringta.

- ... (251) konstruktīvie procesi rodas vai nu iekšēji piemītošām struktūrām (ir “ieprogrammēti”, kā, piemēram, spēja saprast valodu, vai arī izveidojas mijiedarbība ar vidi, kurā skolēns ir iekļauts.
- ... konstruktīvie procesi ir īpaši spēcīgi grupu apstākļos, kur katram dalībniekam jāizlopa jēga no kompleksās sociālās mijiedarbības, kurā viņš ir iekļauts. Vietējā mikro vide – citi audzēkņi, skolotājs, ģimenes locekļi – veido apstākļus, izvirza uzdevumus un piedāvā atbalstu, kas mudina ikvienu apgūt noderīgas, atbilstošas un morāli pieņemamas pasaules konstrukcijas. Vigotskis – visas zināšanas sākas sociālā līmenī un tikai pēc tam kļūst par individuālajām zināšanām. ... mēs, cilvēki, konstruējam sev zināšanas tā, lai varētu pielāgoties videi. Pielāgošanās ir prāta virzīta mērķtiecība. .. tātd konstruktīvisms un tam radnieciskas izziņas teorijas akcentē ceļus, kā kolektīvi sasniegt vienošanos par to, kāda ir pasaule, vienlaikus piešķirot pasaulei individuāli jēgu un nozīmi...

Tas ka sociālā vide dod impulsus iegūt zināšanas vai prasmes ir nenoliedzams, bet tie ir tikai stimulējoši impulsi – patiesībā, tīros apstākļos, indivīds vispirms vai nu domā vai nedomā, bet aug it kā pats no sevis, savu vitāli svarīgo dzīves uzdevumu izpildīšanas virzienā. Ja notiek pielāgošanās, šī vārda semantikas kontekstā, tad kaut kas nav kārtībā – nevienam nav kādam jāpielāgojas vai jāpakļaujas. Priekšstats par pielāgošanos tapis neiedzīļinoties lietu būtībā – piemēram, ja es dzīvoju tā, kā pieņemts kopienā, kurā esmu nonācis, tad tas varētu būt arī tāpēc, ka esmu savā būtībā šī kopiena, es jau piedzimu šai kopienai radniecisks un augot, es nevis pielāgojos, bet notika tāda kā tikai man raksturīga attīšanās, bet, kas vienlaicīgi, raksturo arī pašu kopienu. No šejienes arī izriet ideja par to, ka piekopjot kopienas tradīcijas es (nevis pielāgojoties kaut kam) varu atrast savu būtību, savā būtībā noslēpos dzīves uzdevumus jeb vienkārši savu dzīves gājumu, kuram saskanīgi būtu jāiekļaujas VISA, KAS IR veselumā. Lai tas tā varētu notikt, no kopienas tiek prasīts: neuzspiest kaut ko, būt pacietīgiem un ļaut visam noritēt “dabīgā kārtā”. Bez tam šobrīd pasaulē ir izveidojies haoss – reti kāda kopiena realizē savu dzīvi atbilstoši savai būtībai – prevelē kaut kur pasaulē sagrabstītas, pašai kopienai svešas lietas, kuras tā arī cenšas mistiskās “sabiedrības interesēs” uzspiest indivīdam. Šāda situācijā, kad indivīda patība ir apdzēsta var runāt par “pielāgošanos” un “pielāgošanu”. Caur kolektīvo nav jāmeklē patiesība, patiesība jāmeklē caur

individuālo apziņu. Kopienas apziņas stāvoklis var būt ļoti zems (un tas kā likums arī tāds ir). Tas nozīmē, ka ejot caur kolektīvo pie patiesības nekad nenonāksim; tas nozīmē, ka caur kolektīvo tiek tādā kārtā bremsēta ne tikai individuālā attīstība, bet arī kolektīvā, kolektīvs caur savu radniecību ar "izsītušos" indivīdu var saņemt arvien patiesāku (KONSTRUKTĪVĀKU) pasaules ainu ceļā uz Patiesību. Caur kolektīvo, kā primāro, nonākšana pie patiesības ir apšaubāma (ceļš uz patiesību nav pakļaujams vairākuma "balsojumam"). Šajos spriedumos meklējamas izglītības un ne tikai izglītības, bet visas sabiedrības sadzīves, dzīves problēmas, lai kāda mēroga tās arī nebūtu.

Stratēģijas loma kognitīvās mācīšanās norisēs (252).

Mācīšanās stratēģija – tas nozīmē, ka veidojam aktīvus izziņas modeļus, kaut kādus algoritmus (mainīgus vai patstāvīgus). Šādi daudz sekmīgāk var mācīties. Tātad tie, kuri realizē kādu stratēģiju beigu beigās ir sekmīgāki un dzīvē "tikušāki". Izskan it kā aicinājums iemācīt kaut kādas stratēģijas visiem un visi būs "tikuši"... stratēģijai ir sevišķi svarīga loma visos kognitīvās mācīšanās aspektos...(253).

Iziņas modeļi, perspektīvas un stratēģija

Atmiņas un mācīšanās informācijas apstrādes modelis

Lai vispār kaut kas nonāktu "operatīvajā" atmiņā ir nepieciešama "uzmanība". Kad uzmanība ir, informācija, iespaidi fiksējas vispirms īslaicīgajā sensorajā krātuvē. Ja uzmanība pārlēkusi uz ko citu te pirms mirkļa uzglabātais tiek dzēsts jeb aizmirsts. Uzmanībai saglabājoties, informācija pārlec uz īslaicīgās atmiņas krātuvi (te jau uzglabājas vairākas uztvertās informācijas vienības). Ja nav uzmanības, var pat nedzirdēt, neredzēt neko, ja tā ir piesaistīta kam citam. Un tāpēc nemaz nav jēgas runāt par kaut kādu informācijas apstrādi operatīvajā atmiņā – viņas tur nemaz nav. Tas nozīmē, ka viens no nozīmīgākajiem darbiem, kas jāveic skolotājam – jāpanāk maksimāla uzmanība (kurā tu nedzirdi, neredzi neko citu, kas notiek apkārt). Ja panākam "uzmanību", tad saņemtā jaunā informācija pārvietojas uz operatīvās atmiņas sistēmām. Uzmanības treniņi?! – kādi tie varētu būt?

Uzmanībai saglabājoties, informācijas "biti" īslaicīgajā atmiņā nostiprinās – piefiksējas "šo īslaicīgas atmiņas apgabalu sauc jau par operatīvo atmiņu. No tās informācija nonāk ilgtermiņa atmiņā.

Lai skolēni saglabātu uzmanību vai izraisītu uzmanību, skolotājs to var darīt izsakot kādu aicinājumu, brīdinājumu, mainot balsis tembru, rakstītā krāsu, neparastas formas utt. Rezultātā operatīvajā atmiņā nokļūs lielākā daļa informācijas.

Uzmanība ir visu zināšanu pamats!

Ja mēs nekodējam vai neatkārtojam to, kas atrodas īslaicīgajā atmiņā, tad informāciju mēs neatceramies.

Skolotājam ir jāapzinās, ka skolēni aizmirsīs lielāko daļu specifisko faktu, kas tiem mācīti, - tāda ir dzīves realitāte (256).

Informācijas uzglabāšana ilglaicīgajā atmiņā nav problēma, problēma ir informācijas atsaukšanā no tās.

Te dažas pārdomas par atmiņu. Vai tomēr nav tā, ka informācija nebūt neuzglabājas cilvēka smadzenēs. Drīzāk smadzenes kalpo par tādu kā milzīgu atslēgu saišķi, - lai ko izsauktu, ir jāatrod vajadzīgā atslēdziņa. Patiesībā informācija glabājas ārpus cilvēka fiziskā auguma ("nano līmenī"). Informācija tiek saglabāta ne tikai vizuālajā formā, verbālā formā, bet arī pēc nozīmes un jēgas.

Procesuālās zināšanas. – zināšanas par to, kā kaut ko paveikt. Iegust vingrinoties.

Epizodiskā atmiņa. – cilvēka personīgo notikumu reģistrs. Svarīgi saglabāt pozitīvas emocijas mācīšanās laikā – saistītas ar interesi, paugstinātu motivāciju un **pašregulācijas** mācību stratēģiju izmantošanu.

Ilgtermiņa atmiņa un aktīva darbošanās, ikoniskā un simboliskā mācīšanās veida saplūsme:

Pozitīvs iespāids, kas rodas, iemiesojot fizisku darbību vai spilgtu iztēles ainu mācīšanās norisē nezūd... fiziskā aktivitāte var izraisīt vairāk asociāciju – uzmanības koncentrēšanas dēļ... lasot skaļi – vieglāk iegaumējas.. utt. , jo vairāk tēlu saplūst, jo lielāka iespēja nokodēties informācijai. – jo vairāk fizisku, audītīvu un vizuālu stimulu var apvienot, jo sekmīgāka būs iemācīšanās.

Teātra spēlēšana, ... notikumu izdzīvošana.

Stratēģija informācijas apstrādei un atmiņas veicināšanai

Atkārtošana

Atkārtošana ar patstāvīgu atgriezenisko saiti dod labus rezultātus.

Atkārtošana palīdz pārkārtot un pārveidot idejas tā, ka tās gūst skaidrāku nozīmi.

Varbūt der

Mnemoniskā stratēģija

Tēlu metode – labā smadzeņu puslode; Matemātikā – zīmēšana, iztēlošanās; Valodās īpaši svarīgi, jo verbālā kodēšana ir kreisās smadzeņu puslodes prerogatīva. Tiek apgalvots, ka konkrēti vārdi, piemēram, zebra, māja, ir tēlu rosinoša, bet abstrakti termini kā, piemēram, brīvība, taisnība – nerosina tēlus un te strādā kreisā puslode. Būtu jāsasaišta šie abstraktie jēdzieni ar kādiem tēlu izraisošiem.

Izvietojuma metode – rada

“sentimentālu” telpas karti – labi pazīstamas vietas, kuras izvietots kādā vidē, telpā. Lai atcerētos, tad materiālu izvieto pa tām. Kad jāatceras tiek apstaigātas tās un viegli atpazītas tur noglabāto. Diezgan stulbi - tāda mehāniskā atcerēšanās. Man, piemēram, patīk dabīgie atcerēšanās veidi – kas vienkārši domas rosināti atklājas nepieciešamības gadījumā.

Balstvārdu metode – kad vārdam, kuru jāatceras, atrod līdzīga skatnējuma vārdu un tam atbilstošu tēlu. Atrastajā tēlā ievieto vārda tēlu, kurš jāatceras.

Lasīšanas stratēģija – konspektēšana. 1. Jāizceļ galveno informāciju; 2. Atdalīt nenozīmīgo informāciju; 3. Atdalīt nebūtisko temata informāciju; 4. Sasaistīt galveno ar papildinformāciju.

Jautājumu uzdošanas stratēģija. “paskatīšanās atpakaļ – atgriežas pie tikko izlasītā teksta.

Stāsta uzbūves, kompozīcijas stratēģija - kas ir galvenais varonis? Kad un kur notikumi norisinās? Ko darīja galvenais varonis? Kā šis varonis jūtas? Kā tas viss beidzas? Jāpadomā kā rosināt meklēt kompozīciju teksta uzdevumiem – arī tur ir galvenie varoņi, notikumu un kaut kādas beigas.

Rakstīšanas stratēģija – domāt – plānot – rakstīt. Rakstot tiek domāts.

Matemātikas stratēģija – atbildes novērtēšana ar aptuveniem skaitļiem. Ar aptuveniem skaitļiem meklē dalījumu utt.

Metakognīcija

Definējums: domāšana par savu kognitīvo sistēmu – vērošana un vērtēšana. Padomdevējs dod iesācējam dod iespēju izzināt, kādā veidā vecākais un lietpratīgais cilvēks tuvojas problēmu risinājumam.

lesācējiem ir jāpārņem ne tikai padomdevēja zināšanas, bet arī prāta darbības ieradumi.

Kā palīdzēt audzēkņiem izmantot metakognitīvās iemaņas? – tās ietver sevī spēju uzdot sev un sniegt atbildes uz šāda tipa jautājumiem (267):

- ✓ Ko es zinu par šo mācību priekšmetu, tēmu?
- ✓ *Vai es saprotu visus jēdzienus jaunajā tēmā, kurus jēdzienus es saprotu? (mans)*
- ✓ Cik daudz laika man vajadzēs, lai to iemācītos?
- ✓ Kāds plāns būtu vislabākais šī uzdevuma risināšanai?
- ✓ Kā es varu paredzēt vai apsvērt šī uzdevuma iznākumu?
- ✓ Kā vislabāk pārskatīt izdarīto?
- ✓ Kā lai es pamanu kļūdu, ja esmu to ielaidis?
- ✓ Vai es saprotu to, ko nupat izlasīju?

Dažas metakognitīvās iemaņas (269):

- ✓ Veikt un labot prognozes par to, kas tālāk sekos tekstā;
- ✓ Saglabāt galveno domu problēmu risināšanas gaitā;
- ✓ Prast mainīt galveno domu, ja kas nesanāk;
- ✓ Saistīt idejas ar esošām zināšanu struktūrām;
- ✓ Uzdot sev jautājumus;
- ✓ Izraudzīties un paturēt prātā teksta vai uzdevuma svarīgāko informāciju;
- ✓ Atmest lieko;
- ✓ Pamanīt esošās vai iespējamās sakarības;
- ✓ Izmantot vizuālās spējas lasīšanas un problēmu risināšanas laikā;
- ✓ Apsvērt ideju vērtības;
- ✓ Zināt, kad meklēt palīdzību.

Kognitīvi aktīva mācīšanās (269)

Atklājumu mācīšanās – formulēt hipotēzes un tās pārbaudīt saviem spēkiem (nevis vienkārši pieņemt skolotāja izteikumus par neapstrīdamu patiesību.

Skolotājam, šādi organizējot mācības, ir iepriekš jā sagatavo “augšne” tā, lai atklātos tas, ko paredzēts atklāt. Atklājumu mācīšanās prasa laiku...

Mācīšanās ģeneratīvais modelis – norise, kurā audzēkņi aktīvi veido (ģenerē) jēgu un nozīmi paši sev.

Audzēkņi parasti neprot dabiski veidot sakarības starp to, kas jāmācās, un savām esošajām zināšanām un pieredzi (tātad pat nepārnēsot no vienas jomas citā). ... tieši audzēkņiem jāizdara secinājumi, sarežģītas domas vai rindkopas jāformulē citādi, jāizzīmē situāciju attēli, jāveic demonstrējumi klasē un jārisina praktiskas dabas problēmas.

Atšķirīgs uzsvars: sociālais konstruktīvisms – uzmanības centrā ir apstākļi, ka mācīšanās notiek sociālā vidē. Mūsu domāšana ir kontekstualizēta (to iegrožo, pastiprina, virza un kontrolē konteksts), tāpēc, ka mēs esam iesaistījušies vai kopš piedzimšanas atrodamies noteiktā sociālajā grupās. (domāju, ka te ir pat kaut kas dziļāks – mēs nonākam konkrētā vidē tikai tāpēc, ka esam tai kaut kādā veidā radniecīgs, līdzīgi vēl pirms piedzimšanas un tāpēc ir ļoti svarīgi apgūt konkrētās grupas tradīcijas, iekļauties tās mentālā strauvē, pievērsties garīgam satvaram, ieiet grupas realizētos ritmos utt. Varbūt tas tad arī ir par iemeslu “matemātiķu ģimenēm, mūziķu utt.? – “ābols no ābeles tālu nekrīt – piemērojams ne tikai bērnu attiecībās ar vecākiem, bet cilvēka attiecībās ar plašāku sociālo vidi – tautu) domāšana atkarīga no kultūrvides (273).

Sociālajā kontekstā domāšanu apgūst tāpat, kā iemācās galda piederumu lietošanu vai higiēnas ievērošanu.

Sociālā vide, kuru ietekmē konstruktīvistu uzskati, bērnus skubina domāt pašiem, un viņiem ir tiesības tikt uzlūkoti par domājošām būtnēm, mācīties apšaubīt skolotāju grāmatu un zinātnisku atziņu autoritāti.. (274).

Šajā kontekstā, domāju, ka viss kārtībā, - cik tas pamatoti.

Ko teiksiet?

Cilvēki ir apjukuši. Viņi intuitīvi jūt, ka kaut kas varētu būt savādāk; viņi jūtas nedroši šajā pasaulē, jūtas nepamierināti ar esošo un dažkārt izmisuma dzīti, izdara muļķības. Esam gatavi “dzīvus aprakt” pat tos, kas patiesi ar savu dzīvi un darbu ir pierādījuši uzticību, pierādījuši mīlestību mūsu kopīgai dzimtenei Latvijai. Nav uzticēšanās. Viss iet juku jukām, te muļķībā, te augstprātībā (neiecietīgi lamājam cits citu), te varaskārē vai tukšas izklaides skurbumā tiek pavadīta vai katra diena. Tātad runa atkal būs par Uzticēšanos, par Patiesību, par Mīlestību, par Brīvību. Kā jūs domājat? - vai Patiesību meklējot, savu draugu lokā, nebūtu jāapšaubā kāda teikto? Melu sabiedrībā tas

šķiet neiespējami. Bet, ja mēs mēģinātu, kaut vai savējo vidū, katra sacīto pieņemt par teicēja Patiesību. Tas nozīmētu to, ka pat tad, kad tā neatbalsojas mūsos, tā netiek noliegta. Vai noliegums nenorāda uz (manu) augstprātību (vai tiešām domāju, ka mana Patiesība ir tā pati lielākā Patiesība?). Nepārprotiet, - ne jau katra teikto būtu tā jā-uztver, bet tikai tādu Patiesību, kura atbilst katra apziņas stāvoklim, uz to zināšanu pamata, kas katram pieejams "iekšēji", pieejamas ne kā apsvērumi, ne kā viedoklis, bet kā reāla zināšana. Šī "iekšējā zināšana", lai kādā apziņas stāvoklī nebūtu cilvēks, ir vienmēr patiesa, jautājums ir tikai par šo zināšanu dziļumu. Šādā situācijā cilvēks ar dziļākām zināšanām vienmēr pieņems ne tik plašās (K.Wilbers), jo saskatīs tās saistību ar Patiesību, lai cik vārgi tā netiktu izgaismota (dabas zinātnēs tas sen jau tiek realizēts – jaunie atklājumi ietver vecos). Un otrādi, ja arī man nav pieejami Patiesības dziļākie slāņi, es kāda pausto Patiesību pieņemu zināšanai, neidentificējot to kā savu. Tas nozīmētu **Uzticību**. Tas nozīmētu arī Mīlestību, - vai tad tā nav Mīlestība, kas rada iespēju saplūsmei ar lietu būtībā? - Vai ir iedomājama dzīve Patiesībā bez Mīlestības? Praktiski tas nozīmētu to, ka, piemēram, neviens bērns principā nekad nepastrīdēs savu vecāku teikto vai vecāku, skolotāju darīto. Neapstrīdēšana nepavisam neierobežotu katra iespēju izzināt Patiesību arvien dziļāk. Tieši otrādi uzticēšanās ir ķīla tam, ka saņemsim "dāvanu". Neapstrīdēšanā izpaužas tāda vērtības kategorija kā Brīvība, - Brīvība ir ne kādu apstrīdēt, - tā ir "brīvības" ierobežošana – tu nevari būt brīvs, neļaujot otram būt brīvam. Noliegšanā, apstrīdēšanā jaušama vardarbība. Vēlreiz jāuzsver, kā tādas attiecības var veidoties tikai tad, ja vadāmies ne no ārējām zināšanām, ne no apsvērumiem, ne no sava viedokļa, bet no zināšanām, kuras ir saskaņā ar katra būtību, kas ir saskanīgas ar konkrēti katram raksturīgo apziņas stāvokli. Šādā sabiedrībā, kā jau teikts, bērni pieņemtu bez apstrīdēšanās, bez šaubīšanās visu, ko saka, ierāda vecāki, skolotāji. Tas ir tāds stāvoklis sabiedrībā (kaut vai šaurākā), kurā visi tās locekļi ir atraduši saskaņu ar sevi, saskaņu ar visu kas ir un visu, kas notiek ap katru. Tas ir stāvoklis, kad katrs dara to un dzīvo tādu dzīvi, kādu tam būtu jādzīvo līdzsvarotā Dieva ierosinātā attīšanās procesā. Tikai šāda katra iekļaušanās attīšanās procesā sola vispārēju saskaņu, vispārēju labklājību. Iesaku pamēģināt, ir izmēģināts organizējot domubiedru diskusiju pasā-

kumus bez otra pārtraukšanas, apstrīdēšanas, noliegšanas un rezultāts ir vērsis ņemams – allaž šķiramies kā draugi!

Šajā sakarā vēlos vēl pievērst uzmanību tam faktam, ka pēdējā laikā nav mazums tādu cilvēku, kuri, "salasījuši zināšanu drumstalas", nikni piedāvā tās par savām?! Cik nav "ezotēriku", kuri bez paša konkrētās pieredzes (te domāju ne tikai praktiskas darbības, bet nepas-tarpinātas, personības būtībai atbilstošu zināšanu trūkumu), nezināmu motīvu vadīti, veidotu prāta konstrukcijas un piedāvādami tās kā absolūtas patiesības Patiesību alkstošiem prātiem.

Ko teiksiet?

... mūsu domāšanu veido mūsu piederības grupas. – tāda ir sociālo konstruktīvistu nostādne.

Problēmu projektu mācīšanās

Pašreiz neskatīšu, jo pēc definīcijas tas atbilst idejai, ka reāla mācīšanās notiek tikai "reālās pasaules situācijās". Protams, ka jā-mācās arī daudz kas no reālās pasaules. To dara arī tie, kuri te iera-dušies ar ļoti augstu apziņas stāvokli.

Distributīvā lietpratība/izziņa pieļauj, ka zināšanas neatrodas tikai indivīdu galvās, bet ir distributīvas (sadalītas) grāmatās, darbarīkos, datoros, kultūras pieminekļos un mijiedarbības veidos, kas raksturīgi katrai sociālajai grupai. Cilvēku darbības sociālā vide nosaka un norobežo domāšanas un rīcības veidus... (281). Viss ir OK... taču, laikam jau kaut kā tas viss ir savādāk. Varētu nodalīt ikdienas zināšanās, zināšanas, prasmes, kuras iegūstam patstāvīgi dzīvojot te uz Zemes, savā tautā, ģimenē no zināšanām, kuras ir zināšanās "no nekurienes", kuras tiek kaut kādā brīdī, kaut kādos apstākļos deleģētas cilvēkiem. Varbūt pirmās kaut kā citādi jānosauc? Pēdējās mums nāk kā atklāsmes, kā intuitīvas prasmes vai intuitīvas zināšanas un to avots nav t.s. cilvēku evolūcija (tās produkts, zinātniski pētnieciskā darba vai izcila prāta spēju produkts). Nu, piemēram, priekšstati (zināšanas) par vielu uzbūvi varētu likties, ka tas ir pirmreizējs zinātnieku atklājums, taču vai bez zinātniskās darbības nepastāv molekulas? Ja tās pastāv, tad zināšanas par tām arī pastāv, - faktiski mēs nevaram atraut zināšanas no lietām. Ja vēl pašreiz tas tādā raupjā skatī-

jumā arī notiek, tad tikai tāpēc, ka mēs, kaut kādu iemeslu dēļ, pie īstajām “zināšanām” netiekam pielaisti (varbūt neesam gatavi?). Domāju, ka tieši cilvēku negatīvība ir par iemeslu tam. Pilnīgas “zināšanas” nav cilvēka prātiem aptveramas un arī nekad nebūs, jo tās nav kaut kas tāds, ko mēs mūsdienu grāmatas varētu izlasīt. “Grāmatām” būtu jābūt “dzīvām” – tās lasot, mēs caur tur zināšanu aprakstošiem simboliem it kā saplūstam ar attiecīgo lietu, parādību kā tādu – esam kā viens vesels ar to vai esam šī parādība– parādība ieplūst mūsos un tā arī zināšana ieplūst mūsos. Ja tas ir apmēram tā, tad Dievam tik tiešām bija jāuzliek kaut kādi “vārti”, lai cilvēks savu neattīstīto spēju aptvert parādības veselumā, nesataisītu lielas ziepes – nesagrautu VISU, KAS IR. Citiem vārdiem sakot, cilvēks tam nav domāts, nav piemērots. Ir jāiziet cilvēka attīšanās fāze. Ir jābūt pacietīgam, cītīgam, visu laiku redzot gaismu priekšā, nepazaudējot to. Viņam jāspēj iziet no tumsas, t.i., dzīve jāmotivē ne bēgšanā no tumsas, bet tieksmē pēc gaismas. Un tas nav vienkārši. Cilvēku sabiedrībā, šķiet, nav iespējama savstarpēja uzticēšanās. Kur nu runāt par savstarpējo uzticēšanos, - viņš nav iemācījies uzticēties pats sev. Varbūt ar šo arī ir jāsāk Jaunas Atmodas kustību – ar uzticēšanos pašam sev. Tas ir ārkārtīgi grūti. Es nevaru nosaukt procentus cik uz to ir gatavi, bet vērojumi pasaulē rāda, ka tas ir ļoti, ļoti maz. “Stipriem garā” nav problēmu dzīvot šajā pasaulē un nepazaudēt sevi. Tieši sevis pazaudēšana, sevis nezināšana ir mūs galvenais klupšanas akmens. Lielākā daļa cilvēku aļoņas, domādami: es esmu es. Cilvēks aprok savu ES aplīpdams ar tirgus sabiedrības ļoti smalkos melos piedāvātiem viegli gūstamiem baudījumiem (ne velti mūsdienu sabiedrību dēvē par hedonisma sabiedrību). Smalkums ir tik smalks, ka cilvēks nespēj atšķirt savu no svešā un ar “putām uz lūpām” slavina un aizstāv to, bailēs ko zaudēt no baudām. Visus mudinājumi tiek laisti gar ausim vai baidoties no atklājuma, ka dzīve ir “beigta kaķa galvas vērtē”.

Dažādās vidēs līdzdalības prasme ir ārkārtīgi svarīga, izkopjot domāšanas, problēmu risināšanas un spriestspējas.

.. sākumā māceklis turas malā un mācās meistara domāšanas veidu un runasveidu attiecībā uz darāmo darbu.. vēlāk pēc skatīšanās un klausīšanās un meistara padomiem māceklis pats izmēģina dažādas darba daļas.

Mūsdienu uzskati par pārneseņu

Jaunas problēmas parasti ir analogas jau atstrādātajām problēmām, kaut arī analogija ne vienmēr uzreiz saskatāma. Ja izstrādātās problēmas ir labi iepazītas, sakarības starp jauno un veco ir viegli pamanāmas.

Kad audzēknis cenšas pārnest principus un likumus, ielikdams šajās norisēs garīgu piepūli, to sauc par augstāko pārnesumu. ... ir jācenšas sniegt plašu piemēru klāstu, kurā skolēniem būtu redzamas jaunu principu un paņēmienu izmantojuma iespējas. ... piemēriem jābūt saistītiem ar reālās pasaules apstākļiem..

Pirms aicināt audzēkņus pievērsties pārnesumam, daudz laika veltiet sākotnējā uzdevuma vingrināšanai!...

Dodiet audzēkņiem daudz iespēju risināt radnieciskas problēmas...

... savlaicīgi uzsveriet nepieciešamo prasmju un zināšanu apguves nozīmi!

Aiciniet arī pašus audzēkņus meklēt meklēt iespējas īstai zināšanu lietošanai! (303)

Motivācija

Motivē vajadzības – Maslova piramīda...

... vajadzība pēc piederības un cieņas, kas nepieciešama katra cilvēka eksistencei un darbībai... jūt nepieciešamību būt draudzīgās attiecībās ar citiem cilvēkiem.. piederības motīvs dod enerģiju..

... sasniegumu motivācija

Kad bērni ir mazi (324) un mācās savā nodabā, viņi parasti domā par savu izpildījumu un nedomā par to, kā veicas citiem. Viņi bieži izrāda apmierinātību ar to ko iemācījušies. Skolā tie savus sasniegumus salīdzina ar citiem... te, skolēni ar augstām spējām jūtas lepni, bet bērni ar vidējām un zemām spējām, kā? Parasti viņus moka kauna apziņa, it īpaši tad, kad viņi cieš neveiksmi arī pēc patiešas piepūles. Šāda neveiksme ir pazemojoša, jo tā pierāda, ka viņiem trūkst spējas. ... bērns cenšas saglabāt savu kompetences apziņu, necenzdamies vispār neko darīt. .. viņu motivācija ir necentsties..., jo viņi ir apzinājušies, ka sacensībās uzvarēt var tikai nedaudzi un viņi tik pat paliks zaudētājos... rodas skolēnu savstarpējais naidīgums...

Individuālais vērtējums parasti saglabā augstu motivāciju...

lekšējā motivācija – kurai nav acīmredzama atalgojuma, ... bērni ķeras pie darba bez ģpašām ārējām apbalvojumu pazīmēm... *manuprāt, akcentējot ārējos apbalvojumus jeb ārējo motivāciju, mēs sabojājam bērnus, jo tie pazaudē saikni ar savu iekšējo ES. Viņi tiek orientēti uz ārējām vērtībām un daudz vieglāk, gaidot "balvu", pakļaujas ārējam spēkam, ārējai varai un beigu beigās izaug par ērtu pakalpiņu, pilsoni akurāti pildot visus rīkojumus un pavēles.*

Frustrācija (334)

Pārāk sarežģīts materiāls, lai audzēkni tiktu ar to galā..

Skolotājs nenodrošina pastiprinātāju – novērtējumu, uz kuru ir cerējuši.

Skolotājs, ar kādu blakus rīcību, izjauc aktivitāti, kas vestu pie pastiprinājuma.

Ja neļaujam audzēknim pabeigt uzdevumu, kurā viņš ir iedziļinājies, jo beidzies tam paredzētais laiks, jūs viņa izraisāt frustrāciju.. Frustrācija notiek, ja neseko gaidītais pastiprinājums..... tas vājina vēlamo uzvedību un motivē nevēlamo..

Mācīšanās mazās grupās (392)

Diskusiju metode

...diskusijas ļauj skolēnam vairāk darboties un saņemt atgriezenisko saiti, tā, spiežot pēc salīdzinājumiem.. informācija gan tiek nodota lēnāk...

Diskusiju metode ir noderīga, ja gribam izkopt dažās ļoti svarīgās spējas:

1. Spējas kritiski domāt, rosināt augstākā līmeņa domāšanu, iegūt vēlamas attieksmes un motivāciju.

2. Spējas izteikties, pamatojot savu viedokli ar spriedumiem, kas balstās uz faktiem, loģiku, definīcijām, jēdzieniem un principiem.

3. Spējas piedalīties demokrātiskās diskusijās. Piemērots veids kā apgūt spēju uzklaut citus, vērtēt viņu argumentus, formulēt savus uzskatus domu apmaiņā, spēja pretoties personiskās patikas vai nepatikas ietekmei un pakļaušanās tieksmei vai spiedienam, spēja koncentrēt uzmanību uz apskatāmo priekšmetu, par spīti emocijām..

Diskusijas ļauj:

- A) Ļauj skolas darbam līdzināties reālās dzīves uzdevumiem, kuros iesaistīts vairāk nekā viens cilvēks..
- B) Izplatīt zināšanas no vairāk zinošiem uz mazāk zinošiem grupas dalībniekiem – mūsu gadījumā īpaši efektīvi;
- C) Nostiprināt pozitīvu attieksmi pret kopdarbu;
- D) Ļaut rādīt audzēkņiem paraugu citiem audzēkņiem;
- E) Dod audzēkņiem iespēju mācīties no citiem;
- F) Palīdzēt audzēkņiem mijiedarbības ceļā iepazīt patiesu izpratni, kura paceļas augstāk par vienkāršu uzdevumu un problēmu pareizo atbilžu ataršanu;
- G) Dod iespēju audzēkņiem labāk saprast pašiem sevi un citus.

Kooperatīvā mācīšanās (413)

Kooperatīvā mācīšanās organizēšana var:

1. Mazināt aizspriedumus un naidīgu attieksmi starp indivīdiem un grupām;
2. Palielina zema statusa audzēkņa līdzdalību sociālajā mijiedarbībā, lai tie iegūtu līdzvērtīgāku lomu grupas uzdevumos;
3. Uzlabot skolēna izteikšanās apjomu, tas ir, palielināt izteikumu biežumu un ilgumu sarunās ar grupas biedriem uzlabot audzēkņu sasniegumus..

Daži veidi:

Audzēkņu komandas – kopā risina problēmu;

Individuālās mācības (422)

Individuālās mācības ietver darbu ar vienu skolēnu un privātmācības, kā arī patstāvīgu mācīšanos.

Pedagoģijā individuālās atšķirības nozīmē, ka skolēni atšķiras ar veidu, kādā viņus vajadzētu mācīt – ar satura grūtības un organizētības pakāpi, tempu utt. Tas nozīmē, ka skolotājam jāatrod ceļi mācību individualizēšanai: jāatrod katram skolēnam uzdevumi, kuri atbilst viņa konkrētajām spējām, iepriekšējiem sasniegumiem un interesēm; jālieto dažādi mācīšanās veidi, stili, kuri atbilst skolēna spējām; jāļauj katram skolēnam strādāt tieši viņam atbilstošajā tempā.

Mācīšanās stratēģijas:

Apkopojums un liekas informācijas atmešana;

Iztēle, fantāzija – skolēni priekšstata to, kas ir izteikts vārdos;

Stāsta uzbūves analizēšana – sākums, notikumi, problēmas, mērķis; Jautājumu uzdošana – lasīšanas gaitā liek formulēt vispārīgus jautājumus.

Jautājumu atbildēšana – pēc izlasītā teksta..

Iepriekšējo zināšanu aktivizācija – skolēns izmanto jau zināmo, lai vieglāk saprastu un atcerētos jauno materiālu.

Patstāvīga mācīšanās

Patstāvīgā mācīšanās iemāca skolēnu strādāt patstāvīgi, uzņemt atbildību par savu izglītību.

Skolēnam jāprot:

- ✓ Mobilizēties darbam;
- ✓ Izmantot cilvēku un materiālos resursus;
- ✓ Jāuzskata šis darbs par vērtīgu un personīgi nozīmīgu;
- ✓ Jāiemācās darbu veikt labāk nekā viņš to spēja sākumā.

Ne visi skolēni ir piemēroti patstāvīgam darbam.

Patstāvības 3 līmeņi (429):

1. Darbs skolotāja vadībā – skolēnam trūkst spēju virzīt dabu vai ievērot pašdisciplīnu. Skolotājam jāvelta diezgan daudz laika, lai skolēnam palīdzētu;
2. Kopīga plānošana – skolēns pats spēj virzīt savu darbu, bet viņam vajadzīga palīdzība darba gaitā.
3. Individuālais darbs – skolēns pats spēj definēt tematu, pieņemt lēmumus, atrast resursus un ievērot beigu termiņu.

Mūsu gadījumā (par matemātiku domājot) dažāda līmeņa patstāvība attiecināma ne tikai uz katra no bērniem, bet tie var mainīties atkarībā no tēmas, var caurvīties.

Meistarības apguve (431)

- ✓ Ievada sagatavošana. Tās pamatā ir grupas darba, kopīgs visiem...
- ✓ Meistarības orientācija. Kamēr skolēni nav parādījuši meistarību konkrētā mācību pakāpē, viņi nedrīkst pāriet pie jaunā materiāla....
- ✓ Palīdzība vajadzības gadījumā. Skolotājs rūpējas par palīdzību, ja tā ir vajadzīga – palīdz risināt uzdevumus, pārrunā attiecīgo tēmu, uzmundrina, atbalsta..

Privātmācības (434)

Šis darbs “skolotājam” palīdz tik pat daudz, cik skolēnam.. veidojot šādus pārus:

- ✓ Vecāks (es teiktu – zinošāks”) un jaunāks audzēknis;
- ✓ Skolotājs un skolēns;
- ✓ Skolotāja palīgs un skolēns;
- ✓ Prasmīgs un mazāk prasmīgs skolnieks.

Privātskolotājs uzdod jautājumus, gaida atbildes, uzslavē pareizu atbildi un, ja vajadzīgs, pasaka priekšā. *Es piebilstu vēl ka palīdz ko izdarīt – apgūt kādas praktiskas iemaņas, paskaidro.*

Positīvs pastiprinājums privātmācībās

- ✓ Salīdziniet skolēna veikumu tikai ar viņa paša veikumu;
- ✓ Paziņojiet par progresu, kaut arī tas pēc citiem standartiem būtu niecīgs; darīt to uzmundrinošā tonī;
- ✓ Nodarbojieties neilgi, lai audzēknis nenogurtu un nesāk sajūst apnikumu;
- ✓ Ievērojiet kopdarbībā stilu, kas atbilst audzēkņa vecumam - rotaļa, humors;
- ✓ Neiesakiet audzēknim, ka uzdevums ir viegls – ja audzēknim veiksies, gandarījums būs par paveikto lielāks.

Klases mācīšanās veids: konstruktīvistu metodika. (447)

Audzēkņi mācās un nevis pasīvi uzņem zināšanas, bet konstruējami vai pārveidojami zināšanas atkarībā no tā, kā jaunā pieredze mijiedarbojas ar viņu iepriekšējām zināšanām.

Kā ir? Vai vienmēr šāds process ir apzināts, apzināti jāveido kādā konkrētā nodarbībā vai arī tas it kā notiek pats par sevi. Piemēram, mazs bērns (principā tas var notikt jebkurā vecumā), kurš vēl nemāk runāt ir klāt vidē, kurai jau ir pieredze, zināšanas. Vai nenotiek tā, ka bērns klausīdamies, skatīdamies, kaut ko darot ne tikai “kā mērķaķītis necenšas atdarināt, neizmantojot tos priekšstatus, kurus jau ir ieguvis un varbūt pat nav ieguvis. Tvertais it kā iegūļas kaut kāda dabīga, (konkrētam) cilvēkam raksturīgā matricā. Matrica var būt kaut kādi režģu punkti, kristalizācijas centri, bet centri jau ar noteiktām īpašībām, konkrēti raksturojami un pateicoties tiem apzināšanās matricas šķietami brīvā telpa “aizvelkas” ar šiem centriem (kas nāk no aizlaimiem, no it kā nekurienes, (no iepriekšējos mūžos krātā, iekrāsotā vai

vispār cilvēka būtnei raksturīgā. Cilvēks kaut ko var ne tāpēc, ka viņš piedzimis cilvēku vidē un kaut ko iemācās, bet tāpēc, ka viss patiesībā jau ir viņā, bet neizvērstā formā. Tātad mums nav pamata apgalvojumam, ka nenotiek kaut kas konstruktīvs pat zīdaiņa prātā. Protams, ka varam to nosaukt par pasīvo mācīšanos (varbūt labāk par neapzinātā fāze konstruktīvismā), bet varbūt pasīvi konstruktīvo (neapzināti konstruktīvais)? Te bērnam esot tikai klāt – viss notiekas!

Pēc definīcijas, pasīvā mācīšanās ir mehāniska zināšanu apguve (iekalšana), nepūloties izprast, risināt domu, problēmu. Tā ir zināšanu atcerēšanās un reproducēšana (Skujiņas vārdnīca 121). Domāju, ka var būt arī kaut ka tāds tajā gadījumā, kad apzināšanās ir kaut kādā veidā nošķirta, no manis minētās, iedzimtās matricas punktiem. Šāds cilvēks faktiski nav cilvēks, bet kaut kāda robotizēta būtne, kura patiesi sākotnēji bijusi “balta lapa”. Šāda situācija var rasties kad kaut kādu iemeslu dēļ piekļuve matricai ir liegta. Jo stabilāka, tīrāka ir piekļuve, jo straujāk notiek kristalizācija – mēs sakām talantīgs, spējīgs utt. Domādami, ka tas ir bērna nopelns šajā dzīvē. Patiesībā tā ir Dieva dāvana par jēdzīgi nodzīvotām dzīvēm vēl no aizlaidiem vai arī no sākotnes laimējies būt radītam Dieva iecerētā pilnībā un dzīvot dzīves bez īpašas piepūles, veltot tās “gaismai”.

Iepriekšējo spriedumu gaismā mēs varam skatīt konstruktīvistu teoriju un domāt tās atziņās, radoši attīstot vai vienkārši pamatojot savu pedagoģisko darbību.

Te vēl vēlos piebilst, kad darbojoties dažāda vecuma grupā vienlaicīgi strādā abas fāzes “neapzinātā un apzināta”. Skolotājam būtu jāvēro un jānoskaidro: kā rosinās kristalizācijas centri, kuri no centriem ir aktīvāki un uz tiem arī “jāspiež”. Jāattīra ceļš uz visiem – kā? Maksimāli darbojoties dabīgā vidē, drošā vidē (drošība rosina atvērtību), prom no samākslotības, meliem un viltus – jābūt maksimāli atvērtiem, atvērtiem visam, kas nāk no bērna, ar maksimālu uzticēšanos, dod mīlestību cik vien var iedot. Vidi uzturēt jo tīru visās iespējamās tīrības izpratnēs. Tā “taciņa iestaigāsies”, taps “zināma”, ierasta. Un tas ir ļoti svarīgi visos vecumos, tas palīdz: 1. Saglabāt sevi; 2. nekļūdīgi darīt to, kas konkrētajā dzīvē jādara t.i., saskanīgi iekļauties vispārējā vides harmonijā jeb nodzīvot jēgpilnu dzīvi. 3. Tā var tikt nopelnīta “dāvana no Dieva” tajā pat dzīvē vai nākamajā. Dāvanas dod iespēju būt arvien laimīgākam, pilnīgākam, es teiktu, - dievišķākam.

Konstruktīvistu mācīšanās raksturs (490)

Izvirzīt priekšplānā to, ko skolēni jau zina. Ko mēs zinām par to ko bērns "zina" vai nezina? Pirmkārt, jānododas jau augstāk minētiem vērojumiem. Otrkārt, jāpaļaujas uz savu attīstīto intuīciju. Treškārt, jārada apstākļi daudzveidībai un gan jau bērna apzināšanās pati atradīs spēcīgākās saites; Ceturtkārt, jāpieņem, ka bērna likteņa ceļi ir tīri un viņš atrodas vidē, kurām tam saskaņā ar likteni arī ir jāatrodas; piektkārt, jārada vide tāda, kāda tā jau minēta iepriekš.

Pamazām iestājas otrā pašapziņas fāze, kad bērns sāk apzināties savas prasmes, zināšanas, savus iekšējos spēkus, savus dotumus, intereses utt. (visu mūžu caurvīsies pirmā fāze). Šajā fāzē līdz briedumam svarīgākais uzturēt tīru vidi (lai prāts nekļūst pa "kungu", lai tas nepiesārņojas un caur to arī neaizveras kanāli uz kristalizācijas centriem – cilvēks tā var pazaudēt sevi.

Organizēt atklājumu mācīšanos. Skolotājs dod problēmu, kuru skolēnam jāatrisina pašam, jāprot izskaidrot. Arī šeit līdzīgi var darboties ar visām vecuma grupām.

Vērtēšana (506)

Objektīvs, subjektīvs vērtējums. Mēs kvantitatīvi nosakām skolēna sasniegumus.

Tas var notikt salīdzinot zināšanas, prasmes ar noteiktiem kritērijiem katrā jomā, pēc kaut kādiem noteiktiem paraugiem. Vai nu tie ir ierēdņu izstrādāti (no ārpusē deleģēti – tātad vispārīgi un ir kopīgi visiem valsts skolēniem) vai skolas iekšienē, skolotāja izstrādātie, bet beigu beigās, katrs skolotājs ir spiests tos saskaņot ar valsts standartā definēto. Šāds modelis veido it kā "dabīgu" situāciju, kurā vienas programmas skolēni tiek salīdzināti savā starpā. Un pareizi Geidžs raksta (505), ka faktiski mēs neredzam, nezina, kas notiek skolēnā – kā viņš domā, uztver, kā iet uz sapratni, kas iegūlis atmiņā un visas citas sīkas, bet svarīgas nišas – šie procesi ir neredzami. Un tad nu vai nu liekam viņam ko izdarīt, vai vērojam un izvērtējam, un viņam to pasakām, jo domājam, ka tas kaut kādā veidā stimulēs bērnā noteiktu uzvedību. Iespējams, ka arī stimulē – piemēram, bērns sāk cītīgāk ko darīt vai, tieši otrādi, atsakās ko darīt vispār. Un ko ar lēnājiem, domātājiem. Kādreiz mēs sakām: bērns nespēj koncentrēties, bet ko tad viņš dara tai laikā, kad vēlamies, lai viņš koncentrējas, ne

reti viņš mūs pat nedzird, jo viņš ir aizņemts ar ko citu, ar ko tādu, kas prasa dziļu koncentrāciju.

Normatīvā vērtēšana (506)

Piešķiram balles pēc iepriekš izstrādātiem kritērijiem. Ļauj salīdzināt indivīda sasniegumus ar citiem indivīdiem. Vienmēr būs ieguvēji un zaudētāji (*vairums zaudētāji!*)

Kriteriālā vērtēšana (508)

Cilvēka kompetence tiek mērīta salīdzinājumā ar iepriekš noteiktiem satura zināšanu vai izpildījuma standartiem – salīdzinājums ar citiem skolēniem te nav svarīgs. Kriteriālie mērījumi tiek izmantoti, kad vēlamies noskaidrot, ko skolēni zina vai prot, nevis viņu stāvokli salīdzinājumā ar citiem. Parasti kriteriālajos pārbaudes darbos tiek izmantots: “ieskaitīts/neieskaitīts”, - galvenā rūpe – vai ir apgūts materiāls.

Drošums (511)

Divi kritēriji pēc kuriem var spriest par pārbaudes darbu kvalitāti: drošums un atbilstība mērķim (validitāte). Drošums nozīmē faktiski apgūtā noturību laikā – vai to uzrāda pārbaudes darbs? – vai pēc laika uzrakstīts pārbaudes darbs dos tos pašus rezultātus? Kriteriālajā pārbaudes darbā nav svarīgs iegūto punktu skaits, bet interpretējošs lēmums.

Īsi par akcentiem un to nepieciešamību tautskolā

Jaunie akcenti izriet no nepieciešamības apjēgt katram savu dzīves jēgu.

Svarīgi: Mums katram savs dzīves ceļš ejams un, lai kāds tas arī nebūtu – tas ir respektējams, atbalstāms.

Ir pamats domāt, ka visi bērni ir ar kaut ko apdāvināti – viņiem visiem ir iedota „ceļa maize” dzīvei uz Zemes t.i., viss nepieciešamais, lai viņi varētu realizēt sevi, savu individuālo būtību.

Tāpēc jautājums, faktiski, ir nevis par apdāvinātību vai neapdāvinātību, bet par katra indivīda dzīves jēgu. Pētot indivīda dotumus (apdāvinātību), ir cerība atklāt to.

- **Tāpēc svarīgi ir pētīt bērnus!**

Lai cilvēks sekmīgi sevi realizētu ir (pēc Sternberga) nepieciešamas trīs lietas: spēcīgs un attīstīts intelekts, jaunrades spējas un gudrība.

- **Svarīgi attīstīt šīs trīs lietas, kuras nepieciešamas pašrealizācijai!**

Intelekti ir pamats jaunradei un gudrībai. To var raksturot:

1. Ar spēju sasniegt savus dzīves mērķi noteiktā sociālkultūras vides kontekstā;
2. Spēja apzināties un izmantot savas stiprās puses un izlabot vai kompensēt trūkumus;
3. Spēja pielāgot formas un izvēlēties vidi;
4. Spēja kombinēt analītiskās, radošās un praktiskās iemaņas.

Jaunrade (kreativitāte)

Radošums, saka Sternbergs, nav attiecināms tikai uz Pikaso, Darvīnu, Hemingveju, tas ir kaut kas tāds, kas var katram piederēt. Radošums prasa nolīdzsvarot trīs spējas: ideju ģenerēšanu, spēju analizēt idejas (tās var būt gan labas, gan sliktas) un spēju praktiski realizēt.

Ir jābūt gatavam: **pārvarēt šķēršļus; būt neatlaidīgam; gatavam pieļaut neskaidrības; gatavam ticēt sev – jāattīsta iekšējs spēks** (sabiedrība var nesaprast, nepieņemt); **gatavam mīlēt to, ko dara; gatavam dzīvot dzīvi atbilstoši savai iekšējai motivācijai, kas rosināta dzīves mērķi** (jēgā) un ne karjeras dēļ, prestiža dēļ, naudas dēļ, „mīļā miera dēļ” – tā vēlas vecāki, skolotāji, sabiedrība, slinkuma dēļ un tamlīdzīgi; **gatavam „aizkavētam iepriecinājumam”** t.i., saņemt savā darbā gūtu iepriecinājumu tikai pēc garāka vai īsāka laika (ne reti tikai pēc smaga un ilgstoša darba) – neieslīgt kārdinājumos atiet, nedarīt; **gatavam būt drosmīgam** – tās trūkums var būt izšķirošs; **gatavam riskēt un uzņemties atbildību.**

Gudrība

Gudrība nav saistāma ar patmīļīgiem mērķiem, šaurām interesēm.

Gudrība nozīmē līdzsvarot trīs veida intereses;

1. Iekšpersonālās;
2. Starppersonālās un
3. Ārpuspersonālās (sabiedrība, kopiena, valsts, Dievs).

Gudrība ir saistāma ar cenšanos kopīgam labumam.

Gudrība nozīmē līdzsvarot trīs darbības iespējas:

1. Pielāgot sevi videi;
2. Savas vides veidošanu un
3. Vides izvēles iespēju.

- **svarīgi visiem kopā un katram par sevi censties atklāt savu dzīves uzdevumu, jēgu, mērķi.**

Kas ir tas, kas varētu palīdzēt pašam un bērniem?

Metodiski tas nozīmē pievērsties sev, savai iekšējai pasaulei.

To veicina sekojošas lietas:

1. **Kopienas dzīves veids:** skola – „manas mājas”; skola, kurā visi „elpo vienu elpu”; skola - sevis atrašanas un daudzu augstāk piemīnēto īpašību attīstīšanas vieta caur sadzīvi , kalpošanu, darbu utt. Skolotājiem, vecākiem arī ir jābūt savas būtības, sava ceļa meklētājiem, gājējiem.
2. **Tikumu kopšana** – mācies pats tikt galā ar visu t.i., ievērot „paš – principu” – pašapzināšanās, pašizpētes, pašmācīšanās, pašorganizēšanās, pašvadības, pašnoturības, pašvērtēšanas, pašdisciplīnas un tamlīdzīgi.
3. **Intuīcijas attīstīšana.**

Kādi varētu būt paņēmieni ģimenē, skolā neatkarīgi no vecuma?

1. Sēdēšana, darba darīšana, pastaiga dabā, tās vērošana, klausīšanās - būšana **klusumā ar sevi**;
2. Neverbāla darbošanās – māksla, muzicēšana, dziedāšana, rotaļa, deja utt.;
3. Mākslas darbu aplūkošana (bilžu grāmatu), mūzikas klausīšanās utt.;
4. Meditācija – koncentrēšanās, vizualizācija;
5. Prātošanās: eksistenciālu jautājumu risināšana (esejas par sevi, pamatvērtībām, saikni ar citiem, vidi un tamlīdzīgi; atbilžu meklēšana uz jautājumiem: kā man vajadzētu dzīvot, vai dzīvei ir jēga, kādēļ pastāv lietas ap mums un tamlīdzīgi; diskusijas; Dzīves stāstu studijas; dilemu (pretrunu) risināšana.

Vecākiem un skolotājiem, trīs lietas ievērojamas:

1. Audzināšanas jautājumos pieturēties pie Lī Kerola ieteikumiem;
2. Uzticēties bērniem;
3. Tapt par bērnu skolniekiem (viens veids – bieži uzdot viņiem jautājumus par jums neskaidrām lietām);

Nodarbības bērniem sevis iepazīšanai

Skolas, tajā skaitā arī tautskolas filiāles, saduras ar disciplīnas problēmām un skolēnu motivācijas trūkumu mācīties. Parasti šīs problēmas risina izmantojot pedagoģiski-psiholoģiskus paņēmienus. Pārvaldot tai raksturīgus instrumentus, pedagogs var panākt gan disciplīnu, gan skolēna vēlmi mācīties, t.i., skolēns centīgi apgūst lietas, kuras viņu nav interesējušas. Parasti tie ir ārējas varas stimuli, kurus pedagogs iemanās piespēlēt skolniekam tā, ka tam šķiet tie esam paša. Piemēram, motivējot skolēnu mācīties, lai viņš dzīvī nepazustu tāpēc, ka nespēj izturēt konkurenci darba tirgū, vai tāpēc, ka viņa vectēvs ir bijis ārsts – jāturpina ģimenes tradīcijas. Ne reti šie argumenti tiek pamatoti reālu notikumu atrādīšanā. Šie piemēri šķietami nav slikti, bet nesakrīt ar tautskolas brīvības principu – tas orientēts uz Fromma *neproduktīvā* cilvēka atražošanu.

Vērojumi liecina, ka skolēni jau agri pazaudē interesi par mācībām, viņiem pat nav nopietnu interešu alternatīva – vienīgais ko viņi vēlas ir *tusēt*. *Tusēšana* ir dīkdienība. Dīkdienības laime ir vienkārši kopā būšana, tērzēšana tikai runāšanas dēļ un uzjautrināšanās iluzoras labsajūtas uzturēšanai. Nav brīnums, ka jaunieši neapzināto iekšējo tukšumu mēģina aizpildīt ar palaidnībām, apreibināšanos.

Ne reti sastopamies ar ielaistu *dīkdienības slimību* un te vairs neder parastā pedagoģiskā terapija. Domāju, ka te var palīdzēt tikai kompleksa katra indivīda izpēte izmantojot arī netradicionālas metodes (piemēram, auru pētījumus) un aktīva sadarbība starp skolu, vecākiem un sabiedrību. Tas, manuprāt, ir vienīgais ceļš, lai ko vēl saglābtu. Ja iztrūks šī sadarbība, tad vairs var cerēt tikai uz paša skolēna attapšanos.

Pētījumi apliecina, ka jauniešu vērtīborientācija ir cieši saistīta ar sabiedriskās telpas vērtībām. Taču ar sabiedrību sadarboties ir grūti, jo maz cerības, ka, piemēram, intermēdiju telpai tiks uzlikti kādi

ierobežojumi dīkdienīgas, vardarbīgas, izlaidīgas dzīves popularizēšanā. Vecāki ne reti atstāj savus bērnus likteņa ziņā un ir priecīgi, kad tie tiek nodoti skolai – tā lielākā daļa atbildību par bērnu audzināšanu novel uz skolas pleciem. To gan nevar teikt par visiem vecākiem un skolai ir jācenšas veicināt sadarbī vismaz ar šiem vecākiem.

Ko varam darīt tautskolā? Iesaku pacensties pierādīt bērnam, ka, mēs pedagogi, esam patiesi tā draugi un interešu aizstāvji. Tas būs vismaz kaut kas, ko varam ielikt vērtīborientācijas svaru kausā. Lai taptu par draugu, ir jāizrāda patiesa interese par skolēna patieso būtību, jeb, citiem vārdiem sakot, jāiedzīvina tautskolas *patības* princips. Neviena motivācija ko darīt nebūs tiks stipra kā tā, kas nāk no katra būtības, no katra uzdevumiem šajā dzīvē. Nevienš ārējs vērotājs nespēs otru saprast labāk nekā pats sevi – nav iespējams par otru visu zināt, otru pilnīgi izjust. Tas nozīmē vienu – skolai ir jārada pašizpētei un pašattīstībai nepieciešami apstākļi. Bērnam pašam ir jāatklāj savi dotumi un skolai ir jānodrošina vide, kurā tas tos var izkopt, lai galu galā varētu piepildīt savus sapņus jeb pašrealizēties.

Situācijā, kad valstij pieder monopols izglītības un mācību satura noteikšanā, tas ir ļoti grūti, jo no pieredzes zinām, ka ļoti daudz laika ir nepieciešams valsts standarta apguvē. Bez tam valsts nodrošina skolotāju algas tikai tam. Lai ko citu darītu, pedagogam ir jābūt lielam entuziastam ar dziļu pārliecību par to, ka neraugoties uz valsts tiešo neieinteresētību, jārealizē *patības* princips.

Patreiz es saskatu divus ceļus, kurus mēs tautskolā varam iet. Pirmais – organizēt vidi maksimāli atbilstošu tautskolas principiem valsts standarta apguves laikā un otrs - mērķtiecīgi (atvēlot noteiktu laiku) organizēt īpašas nodarbības. Tas gan rezultātu var dot tikai ilgtermiņā, taču to darīt esam aicināti.

Radošai iedvesmai, atstāstīšu savu pieredzi dažu šādu nodarbību elementu izmantošanā. Visi šie elementi ir saistīti ar ideju par to, ka cilvēkam sevi jāmeklē zemapziņā. Dažs sevi atrod viegli un nemanāmi, bet citam jāpieliek ļoti lielas pūles. Pūles nepieciešamās jo lielākas, jo dziļāk cilvēks ļāvis sevi aprakt uzbāzīgi trokšņainajā, ārējo spēku nosacīto likumu, tradīciju lūžņos.

- Dziesma. Dziedāt dienu sākot, beidzot, ēdienu reizēs, mūzikas stundās utt.. Vislabāk dziedāt tautasdziesmas.

- Klusēšana. Praktizēt sēdēšanu, darba darīšanu, pastaigu dabā, tās vērošana, klausīšanos - *klusumā*.
- Meditācijas, koncentrēšanās uz iekšējiem procesiem, koncentrēšanās, vizualizācija.
- Domāšana. Eksistenciālu jautājumu risināšana (esejas par sevi, pamatvērtībām, saikni ar citiem, vidi un tamlīdzīgi; atbildžu meklēšana uz jautājumiem: kā man vajadzētu dzīvot, vai dzīvei ir jēga, kādēļ pastāv lietas ap mums un tamlīdzīgi; diskusijas; Dzīves stāstu studijas; dilemu (pretrunu) risināšana; dzīves «lielo lietu» apcerēšana;

Sevis apjēgsmei var palīdzēt *dzīves koks* (augšne, saknes ziedi, augļi). To var apcerēt, pārrunāt, uzzīmēt, izspēlēt utt.. Te piemērs *Manam Dzīves filozofiskajam kokam*.

Sākam ar *augšni*, kurā tas ir iestādīts, kurā tas reāli aug (garīgā, kultūras, sociālā, ekonomiskā, ekoloģiskā vide).

Pabeigt teikumus:

Es tieku audzināta(-ts) tā, lai apzinātos,

- ka mīlestība ...
- ka darbs ir...
- ka nauda ir...
- ka reliģija ir...
- ka manai tautībai ir...
- ka vīrietis ir ...
- ka sieviete ir...
- ka laulība ir...
- ka ģimene ir...
- ka likums ir...
- ka mācības ir..
- ka panākumi ir...
- ka draugs ir...
- ka daba ir...

Dzīves koka *saknes* - mans skatījums uz dzīves pamatjautājumiem (kam ticu, kas ir patiesība un tamlīdzīgi)

Es ticu, ka	Atbildi ar jā vai nē
Dievs ir	
es turpināšu dzīvi pēc nāves	

Jaunums pastāv	
es varu izzināt patiesību	
es esmu brīvs	
es parasti esmu labs	
cilvēki parasti ir mīloši un gādīgi	
skolā parasti rodu prieku	

Pabeidz iesāktos teikumus:

Es ticu, ka manas dzīves iemesls ir ...

Patiesība priekš manis ir ...

Es dzīvoju tāpēc, lai ...

Katru dienu es virzos pretīm ...

Mans dzīves *koka stubrs* - ir mana izpratne par sevi kā par cilvēku.

Atrodi sevi raksturojošo un pabeidz iesāktos teikumus!

Es būtībā esmu labs cilvēks jo ...	Es būtībā esmu slikts cilvēks, jo...
Es esmu brīvs cilvēks un atbildu par savu rīcību tāpēc, ka...	Es neesmu brīvs cilvēks un neatbildu par savu rīcību, jo
Man ir pašam(-ai) sava taisnības izjūta, pēc kuras es vados, jo...	Es nerīkojos atbilstoši savai taisnības izjūtai, jo
Es cenšos būt uzmanīgs(-ga) pret citiem, jo...	Es esmu visai savtīgs, jo ...
Es cenšos būt izpalīdzīgs, jo ...	Es nepalīdzu ne vienam, jo ...
Es esmu strādīgs, jo ...	Man nepatīk darbs, jo ...
Es esmu zinātkārs, jo ...	Mani nekas neinteresē, jo ...
Es esmu iejūtīgs, jo ...	Es esmu vienaldzīgs, jo ...
Es mīlu dabu, jo ...	Man daba ir vienaldzīga, jo ...
Es mierīgi uztveru ar sevi notiekošo, jo ...	Es bieži uztraucos par sevi, jo ...

Manas dzīves *koka zari* ir manas ētiskas vērtības

Uzraksti, kas tev dzīve ir svarīgākais (varbūt vairākas lietas) un kāpēc. Piemēram, kāpēc svarīga ir uzticēšanās starp draugiem; satiecība starp brāļiem un māsām; iejūtība pret cilvēkiem, dabu; kāpēc svarīgi ir pildīt solījumus, nemelot, zagst; kāpēc svarīgi nedarīt pāri dabai un tamlīdzīgi.

Mani dzīves *koka Ziedi* ir emocijas, kuras rada mans dzīves filozofijas koks un kuras es jūtu pret sevi, pret citiem un tamlīdzīgi.

ko	pozitīvas emocijas: patīk, cie- nu, mīlu utt.	negatīvas emocijas: riebjas, ienī- tu un citas
sevi		
mammu		
tēti		
vecmāti		
vecotēvu		
tanti		
dzērājus		
huligānus		
kaimiņus		
skolas biedrus		
skolotājus		
mājas		
skolu		
savu pagastu, pilsētu		
dabu		
Latviju		
pasauli		

Mana dzīves koka *augļi* ir mana rīcība (uzvešanas) pildot savu darbu, mācoties, dzīvojot savu dzīvi, esot saskarsmē ar cilvēkiem un citām lietām ap mani atklāsies dzīvi dzīvojot.

Kā tu domā – kāda būs, tad tava rīcība?

	Mana rīcība	<i>Vēlamā rīcība</i> (būšu draudzīgs, iz- palīdzīgs, nesavtīgs, iejūtīgs, mī- lošs, godīgs, nelokāms, saudzīgs, strādīgs, uzcītīgs, neatlaidīgs, ak- tīvs, uzņēmīgs, vīrišķīgs, drošsir- dīgs, darišu no sirds, būšu patiess, vērīgs, modrs, taupīgs, aizstāvēšu savu Dzimteni, ievērošu mērenību, neizniekošu laiku, būšu precīzs, rī- košos atbildīgi, nebaidīšos no grūtī- bām, izkopšu savu prasmī, būšu saudzīgs pret savu veselību, nerī- košos vardarbīgi un tamlīdzīgi)	<i>Nevēlamā rīcība</i> (kā tu noteikti nerīkotos)
Tad,	kad es esmu brālīs (māsa)		
Tad,	kad es esmu skol-		

	nieks		
Tad,	kad es esmu dēls vai meita		
Tad,	kad es esmu pilsonis		
	Tad, kad es daru darbu		
	Tad, kad es mācos		
Tad,	kad es nodarbojos ar sportu		
Tad,	kad es		
Tad,	kad es atpūšos, izklaidēšos		
Kad (eju	piekopju savu garīgo dzīvi baznīcā, lūdzu Dievu, meditēju, apmeklēju svētvietas)		

Citi īpašo nodarbību elementi:

- nakts sapņu pieraksti;
- pozitīvās un negatīvās noskaņas izraisītāju konstatēšana un dokumentēšana;
- savu stīpro un vājo pušu apzināšana un dokumentēšana;
- sava dzīves sapņa apcerēšana un dokumentēšana utt.
- Tēlu spēle.

Piemēram:

- Skolotājs, vai kāds cits iesāk stāstu, kuru laiž pa apli – katrs bērns turpina iepriekšējā stāstījumu. Tēmas dažādas. Ļauj sākt bērniem un vēro, kādus tēlus, kurš izvēlas vislabprātāk (dokumentē).
- Variants. Var sākt tikai ar vienu īsu teikumu. Nākamais bērns, atbilstoši tēmai, atkārto pirmā teikto un pievieno savu teikumu. Tā turpina, līdz visi nav pievienojuši savus teikumus. Pēdējais spēlē ir pirmais.

Šī spēle, piedevām sociālai komunikācijai, grupas vienotībai, spējai ieklausīties, trenē arī atmiņu.

- Ritms – skaitāmie pantiņi. Dienas ritms. Gadskārtas. Cilvēka mūža ritms.
- Vajadzīgs darbs vispār. Darbs lietišķās mākslas darbnīcās, atslēdznieku mehāniskajās darbnīcās, kokapstrādē, lauciņos, sa-

kopšanā utt.. (pārmaiņus matemātikas priekšmeta apgūšanas laiki mijas ar darbu mākslas darbnīcās).

Visus dokumentētos vērojumus, konstatācijas vēlams apkopot pa gadiem īpašās tabulās, kas var palīdzēt veikt analīzi. Te viens piemērs šādai tabulai:

Kad	Par ko vēlos kļūt	intereses	Dzīves sapnis	Orientācija (mācības skolā)	No bērnības atceras	sapņi	lūgumi Laimes mātei	+	-	Stiprās puses	Vājās puses	Īpaši vērojumi	Koncentrēšanās vingrinājumi
2007.													
2008.													

Izpēte.

Te veidlapas, kuras skolotāji izmantoja pašizpētē. Tādu pat veidlapu var izmantot aicinot bērnam izvērtēt sevi, skolotājam un vecākiem izvērtējot bērnu.

Kā es vēroju, vērtēju sevi?

vārds, uzvārds, vecums, klase, aizpildīšanas datums

	Raksturojums	Mans vērojums, vērtējums
1.	Emocionālais raksturojums; Kā es parasti (pārsvarā) jūtos? Esmu priecīgā noskaņā, bēdīgā, nospiestā. Kāpēc tas tā? Kāds tam iemesls?	
2.	Darba mīlestība; Vai man patīk strādāt, veikt mājas darbus? Vai es pats (-ti) bieži sameklēju, kādu darbu,	

	cenšos palīdzēt kādam?	
3.	Orientācija (Humanitāra, eksakta); Vai man patīk kaut ko konstruēt, līmēt, eksperimentēt dabaszinībās, rēķināt vai lasīt, dzejot, zīmēt, muzicēt? Varbūt mani nekas neinteresē? Kādi mācību priekšmeti man patīk?	
	Utt.	

Kad visas veidlapas par katru bērnu ir savāktas, var iegūtos rezultātus apkopot jaunā tabulā, kas visai precīzi noraksturo bērnu, jo būs savstarpēji iespēja salīdzināt vairākus vērojumus par vienu un to pašu jautājumu.

	Raksturojums	Bērna pašvērtējums	Psihologa vērtējums	Skolotāja vērojumus	Vecāku vērojumus	u.c.
1.	Emocionālais raksturojums;					
2.	Darba mīlestība;					
3.	Orientācija (Humanitāra, eksakta);					
4.	Atmiņa;					
5.	Kontaktēšanās ar citiem bērniem (cilvēkiem);					
6.	Intereses;					
7.	Darba spējas;					
	Utt.					

Aprakstītās īpašās nodarbības nav orientētas tikai uz kaut kā konstatāciju, bet interaktīvā rakstura dēļ ir dinamiski aktīvas, pašattīstību, pašaudzināšanu veicinošas.

Nobeigšu šo ieskatu īpašās nodarbībās ar vēl vienu pašizpētes varianta piemēra aprakstu. Kad bērni ir aprakstījuši savu nākotnes profesiju, aiciniet tos padomāt par to, ko nepieciešams apgūt, lai profesiju sekmīgi varētu apgūt un realizēt. Sākt var ar to, kas no tā, ko mēs skolā apgūstam, var manam sapnim noderēt un kas ir tāds,

kas skolā netiek mācīts, bet būs vajadzīgs. Mudiniet skolēnus padomāt vai ir vēl kādas kvalitātes, kuras būtu ļoti vajadzīgas, piemēram, vai labestība ir nepieciešama tavai profesijai. Kādas vēl morālas, tikumiskas īpašības būs nepieciešamas? Kad tās ir apzinātas, var katrai attīstāmai kvalitātei iekārtot savu lapu un laiku pa laikam pie tās atgriezties ar jautājumu: ko esmu pēdējā laikā kaut ko darījis šīs kvalitātes attīstīšanai sevi un to pierakstīt, fiksējot datumu, kad tas veikts. Tas nav tikai domāšanas jautājums, bet arī darīšanas – kvalitātes ir jāattīsta.

Daži fragmenti no šeit aprakstītās pašizpētes:

bērnu vērtības

- *Manas dzīves iemesls ir strādāt un darīt citiem labu – es tāpēc dzīvoju!...*
- *Man dzīvē pats svarīgākais ir ģimene, tāpēc, ka visi brāļi, māšas, visa ģimene dod man mīlestību...;*
- *Es dzīvoju, lai izdarītu labu darbu, lai būtu prieks man un visai pasaulei....*
- *Es dzīvoju, lai darītu labu šai pasaulei...*
- *Es dzīvoju tāpēc, lai mīlētu...*
- *Es ticu, ka mans dzīves iemesls ir cilvēkiem iemācīt dzīvot draudzīgi...*

bērnu pašvērtējums

- *Dažreiz esmu labs, dažreiz – slikts, kad esmu dusmīgs. Pamatā esmu labs, jo es palīdzu cilvēkiem;*
- *Pamatā esmu laba, jo cieņu dzīvniekus, nemetu viņiem ne ar ko, es cenšos citiem darīt labu;*
- *Esmu slikta, jo meloju, nespēju sliktas domas dabūt no sevis ārā. Es negribu darīt citiem pāri;*
- *Esmu uzmanīga pret citiem, jo negribu, ka man kāds dara pāri..;*
- *Es esmu brīva un atbildu par savu rīcību tāpēc, ka mani neviens nespiež.. tā es esmu dzimusi;*

Interesējoties par bērnu, veicinot viņa pašiepazīšanu, pašizziņu, pašattīstību, mēs apliecināsim savu cieņu pret bērna personību, patiesu interesi par viņa un tautas nākotni kopumā.

Skolēna un viņa vecāku Apņemšanās vēstule tautskolas 99 Baltie zirgi pamatskolai

Topošais skolēn, godājamie vecāki!

Jums ir radusies interese mācīties tautskolas 99 Baltie zirgi pamatskolā un tāpēc jums ir svarīgi saprast to, kas ir mūsu skola un ko gaidām no skolēna un viņa vecākiem.

Mēs esam sabiedriskas organizācijas domubiedru kopiena, kas veidota kā vieta, kur mācīties un dzīvot, kā vieta, kur iespējams apzināties sevi, savus dotumus un saņemt palīdzību savu interešu realizēšanā. Tautskolas pamatskola ir valsts akreditēta mācību iestāde, kas nodrošina iespēju apgūt vispārēju izglītību ar atbilstošu dokumentu saņemšanu pēc skolas beigšanas.

Mēs esam ieinteresēti, lai jūs mūs saprastu, pieņemt mūsu centienus, tradīcijas un tās arī ievērotu. Par skolu varat uzzināt mūsu mājas lapās internetā drustutautskolas.lv, Īpaši uzmanīgi iepazīstieties ar šīs vēstules *pielikumiem*. Atnākot uz mūsu skolu, jūs apņematies iet to *Ceļu*, kurš ir aprakstīts mūs Ētikas kodeksā, atbilstoši mūsu priekšstatam par pasauli, atbilstoši mūsu izglītības pamatnostādņem un iedibinātām tradīcijām.

Mēs būsim priecīgi savā pulkā pieņemt jaunus *Ceļa* gājējus!

Mēs palīdzēsim skolēnam noskaidrot tā intereses, uzturēt tās, palīdzēsim saprast arī mūsu centienus. Tas ir nepieciešams, lai mēs varētu dzīvot kopā gudri un bez konfliktiem, ar savstarpēju cieņu un mīlestību. Mums jābūt gataviem, nepazaudējot sevi, mainīties. Mums katram var būt savas problēmas, bet ir jāspēj paraudzīties tālāk par tām, atstāt tās aiz sevis, – nākotnē tām nav vietas. Ir jābūt gataviem pētīt savu uzvedību, savus uzskatus, simpātijas antipātijas, savas vājās un stiprās puses, savus dotumus, vārdu sakot, izzināt sevi.

Ja esat gatavi pievienoties mūsu kopienai, jums jāpieņem vairāki nosacījumi, kas būs jāievēro. Ja jums rodas kādi jautājumi, kādas neskaidrības, mēs esam vienmēr atvērti sarunai.

Skolā jāievēro:

1. Tautskolas iekšējie kārtības noteikumi – ar tiem var iepazīties *mājas lapā* vai tautskolā;

Tie paredz:

- to, ka dienu jāsāk noteiktā laikā un jāseko stundu sarakstā paredzētām vai dienas sākumā pieņemtām norisēm;
- rūpes vienam par otru, rūpes par savu veselību, izskatu un tīrību;
- ierobežotu elektronisko saziņas līdzekļu izmantošanu; smēķēšanas, alkohola un narkotisko vielu lietošanas aizliegumu.
- brīvas savstarpējas attiecības, brīvu pārvietošanos pa skolas teritoriju, brīvi, atbilstoši individuālam plānam, apgūstot mācību priekšmetus cītīgi un patstāvīgi, sadarbojoties ar skolotājiem, citiem skolēniem (saprotot, ka brīvība nav visatļautība);
- tautskolas tradīciju ievērošanu un piedalīšanos tautskolas organizētajās mācību nodarbībās un pasākumos.

Vecāku un skolēnu attiecības ar tautskolu var tikt veidotas, slēdzot īpašu līgumu.

2. Darba drošības un Ugunsdrošības noteikumi – arī ar tiem var iepazīties tautskolas *mājas lapā* vai uz vietas tautskolā;

Skaidrojumi:

- ✓ Lai nodrošinātu veiksmīgas norises skolā, mēs dienu sākam noteiktā laikā, jo dienā paredzētās norises vienādi attiecas uz visiem;
- ✓ Tautskola ir ne tikai mācību vieta, bet arī draudzīgu un rūpestīgu attiecību veidošanas vieta, ģimenisku attiecību vieta. Tas nozīmē, ka mēs visi savstarpēji rūpējamies viens par otru, esam izpalīdzīgi, iejūtīgi un saprotoši. Tas nozīmē, ka neko pretēji tam nedarām: izslēdzam kā fizisku tā morālu pāri nodarīšanu.
- ✓ Mēs vēlamies, lai jūs būtu tik veselīgi, cik vien tas iespējams un tāpēc mēs vēlamies, lai jūs labi ēstu, lai pietiekami labi atpūstos miegā un regulāri piedalītos fiziskās aktivitātēs gan skolā, gan mājās. Jums jābūt atbildīgiem par savu *apgērbu*, sevis paša, kā arī savas apkārtnes tīrību. Mēs aicinām jūs pārdomāt savu izskatu

un sava apģērba, rotaslietu izvēli, atzīstot, ka tautskola vienlaikus ir jūsu *mājas* un *darbavieta*. Jāvālkā *ikdienišķs apģērbs*, paredzot ģpašu apģērbu sporta un āra nodarbībām. Mēs lūdzam nelietot pirsingus.

- ✓ Ievērojot vispārēju cieņu pret dzīvo radību un skolas dibinātāju vēlmes, skola realizē veģetāro diētu. Veģetārais uzturs ir būtiska mūsu izglītības daļa.
- ✓ Mēs vēlamies mudināt tautskolas skolēnus uzturēt labu veselību un skaidru domāšanu, tāpēc smēķēšana, alkohola un narkotiku lietošana ir nepieļaujama. Mēs uzskatām, ka tautskola piedāvā skolēniem tādu dzīvesveidu, kas daudzējādā ziņā ir brīvāks, atvērtāks un patīkamāks nekā daudzās citās skolās un, tāpēc mēs uzstājam uz šiem ierobežojumiem.
- ✓ Elektronisko līdzekļu izmantošanas ierobežošana tautskolā saistīta ar mūsu centieniem sniegt vispusīgu izglītību. Mēs jūtam, ka pasīvā izklaide (izmantojot elektroniskos saziņas līdzekļus: portatīvos datorus, iPod, mobilos telefonus, u.c.) ir kļuvusi par vienu no lielākajiem šķēršļiem, lai skolēniem veidotos labi mācīšanās ieradumi, labas attiecības un rūpestība. Lai atbalstītu pilnīgu iesaistīšanos skolas dzīvē, un, lai mudinātu skolēnus izmantot savu laiku un enerģiju daudz lietderīgāk, mēs ierobežojam (tās izmantošana tiks izrunāta katra mācību gada sākumā) šo lietu izmantošanu.

Sodi tautskolā

Mēs ceram, ka jūs atbalstīsiet un pildīsiet šo Apņemšanos, jo saprotat tās nepieciešamību. Lūdzam rūpīgi apsvērt mūsu skolas izvēli, pirms izlemjat par labu tautskolai. Sekas Apņemšanās neievērošanā var būt šādas:

1. Saruna ar skolotāju vai direktoru, paskaidrojumu rakstīšanu, rakstisku apņemšanos;
2. Jāsedz tautskolai vai cietušajam materiālos zaudējumus, ja tādi ir radušies;
3. Prasība sniegt lielāku finansiālu ieguldījumu skolas dzīvē vai prasība realizēt kādu projektu, darbību;
4. Tikšanās ar novada sociālā dienesta darbiniekiem, policiju;
5. Atstādināšana no skolas uz laiku, kurā skolēns tiek mudināts pārdomāt notikušo, veicot pārrunas ar saviem vecākiem, un rakstot paskaidrojumus skolai.
6. Izraidīšana vai izslēgšana no skolas.

Izslēgšanas galvenie iemesli var būt:

- Tautskolā regulāri smēķēts, ienestas vai lietotas narkotikas un alkohols;
- Nespēja dzīvot saskaņā ar apņemšanos un līgumu, nereaģējot uz aizrādījumiem;
- Skolēna uzvedība ir tāda, ka tautskolas darbinieki jūt, ka viņi vairs nevar uzticēties un uzņemties atbildību par skolēna atrašanos skolā. Piemēram, ja tiek uzskatīts, ka drošības risks pašam skolēnam vai citiem ir liels vai ir noticis Latvijas likumu pārkāpums.

Šīs Apņemšanās vēstules mērķis ir darīt jums zināmu to, ko no jums gaidīsim, bērnam mācoties tautskolā. Lai izslēgtu jebkādas šaubas, vilšanos, lūdzam rūpīgi izlasīt un apdomāt šo Apņemšanās vēstuli ar tās pielikumiem, pirms to parakstiet.

Pēc abpusējas vienošanās par bērna uzņemšanu tautskolā tiks parakstīts līgums par savstarpējām saistībām.

Apņemšanās vēstule sastādīta uz trim lapām.

Vēstules pielikumā:

1. Tautskolas veidotāju Vispārējs priekšstats par pasauli;
2. Tautskolas izglītības nostādnes un principi;
3. Tautskolas Ētikas kodekss – *Ce/š*.

Mēs, ar savu parakstu apliecinām, ka pievienojamies vispārējām Apņemšanās vēstulē minētajām nostādnēm un prasībām, kā arī solam tās ievērot:

..... (.....,)
Potenciālā skolēna paraksts, vārds un uzvārds

..... (.....,)
Potenciālā skolēna vecāku paraksts, vārds un uzvārds

Datums 20....,,

Dzīves vieta:

Apņemšanās vēstuli pieņēma un iegrāmatoja:

..... (.....,)
Tautskolas pārstāvja paraksts, vārds un uzvārds

Datums 20....,,

Mācību realizācijas vieta:

Tautskolas Attīstības programma 2017.02.15.

1. Sabiedrības nākotnes redzējums

Nākotnes sabiedrībā cilvēki pilda savas misijas saskarsmē un harmonijā ar savu dvēseli un Dievu. Daļa no katra individuālās misijas ir līdzdarboties kopīgajā misijā - radīt cilvēces vienotību uz Zemes, mieru un vairojot garīgumu. Tas notiek:

- Caur misijas pildīšanu sabiedrībā, kur cilvēks caur dzīves notikumiem attīsta savu intelektu un īpašības, tādas kā pacietību, iecietību, mīlestību, pašaiizliedzību, apzinātību;
- Caur pieslēgšanos Dievišķajām/Visuma enerģijām.

Nākotnes sabiedrība ir integrēta ar savu un Visuma esību, rada cilvēces vienotību un sadarbojas pasaules jautājumu un problēmu risināšanā caur pasaules mēroga koordinētiem procesiem. Sadarbība šajos procesos notiek vispārcilvēcisko vērtību ietvaros.

Nākotnes sabiedrībā būs līdzsvars starp sabiedrības vajadzībām un cilvēku patībā slēpto spēku, viņa interesēm un ilgām. Nebūs ārējā spiediena, kas traucē indivīda esības radošumam realizēt sevi.

Mūsu apziņa būs izmainījies, katrs cilvēks būs savā vietā; katram cilvēkam būs sava vieta Visumā, dzīvē – tas, kas mācēs bites kopt, kops bites, tas, kas mācēs programmēt, to darīs.

Nākotnes sabiedrībā vispārcilvēciskās vērtības izpaudīsies darbībā - dzīvē. Vispārcilvēciskās vērtības visur ne tikai redzamas, bet arī sajūtamas, cilvēki būs līdztiesīgi, godīgumi, čakli, atbildīgi, - cilvēkam dzīvojot tikumīgu dzīvi. Cilvēki būs iemācījušies mīlēt tuvāko kā paši sevi.

Cilvēki evolucionēs savā apziņā. Nākotnes sabiedrībā cilvēkam nebūs domas, ka ir jākļūst bagātākajam, veiksmīgākajam, cilvēciskās darbības būs vērstas uz to, lai radītu. Tam nebūs tik svarīga saimnieciskā vērtība, bet tas ko viņš radīs būs lietderīgs visai dabai, cilvēkiem, - dzīvos harmonijā ar Dabu un Zemes valstībām un būs savas dzīves radītājs! Cilvēks izpratīs Dabas valodu, mīlēs un dziļi cienīs visas tās valstības un sugas. Nevienai radībai netiks nodarīts pāri. Cilvēki arvien vairāk pievērsīsies „zaļajam” dzīvesveidam (veselīga uztura, videi draudzīgs transports, būvniecībai, tehnoloģijas, enerģija ieguve u.c.

Bērni jau mācoties skolā apzināsies sevi.

Cilvēki nespēlēs lomas – viņi būs dabīgi atbilstoši savai būtībai – Īstenie (dabīgie) cilvēki.

Sievietes būs pieņēmušās spēkā, atgūstot savu pašapziņu, tā nodrošinot arī vīrieša pašapziņas atmodināšanu un izaugsmi. Nākotnē būs līdzsvarotās vīriešu un sieviešu attiecībās.

Latvijā, mums jāaudzina cilvēki, kuri labi apzinās sevi un savu vietu sabiedrībā un ir spējīgi attīstīt prasmes, īpašības un intelektu, lai spētu līdzdarboties, ietekmēt un uzņemties atbildību par procesiem savas tautas, visas cilvēces un pasaules priekšā, spētu dalīties savā pasaules uztverē, skatījumā un kultūras bagātībā, un arī mācīties no citiem pasaules skatījumiem.

2. Bērna audzināšanas vadlīnijas sabiedrības nākotnes redzējuma gaismā

Caur sapratni, ka nepieciešams saglabāt paaudžu saikni, kur informācija tiek deleģēta no vienas paaudze otrā; caur sapratni, ka bērna audzināšanu tā individuālās garīgās labklājības dēļ, nevar uzturēt

cēt sistēmai (kurā nav vecāku kontroles), jāveicina pilno ģimeņu atjaunošanās, kur kopā dzīvo vecvecāki, vecāki un bērni.

Kā savus primāros uzdevumus audzināšanā vecāki saskata bērna saiknes ar Dievišķo saglabāšanu, bērna Veseluma saglabāšanu un attīstību, apziņas paplašināšanu, radošuma attīstību, dzīves sūtības atklāšanu, vispārcilvēcisko tikumību ieaudzināšanu.

Bērnu audzinātājiem bērnus jā māca ar savu piemēru. Mīlēt viņus bez nosacījumiem un cienīt kā personības ar saviem plusiem un mīnusiem. Atzīt viņus par līdztiesīgiem. Ieklausīties bērnos.

Apzināties, ka bērns jau top pirms tā ieņemšanas. Apzināties, ka bērna tapšanā būtiski ir bērna ieņemšanas apstākļi, grūtniecības laiks (ģimenēm apzinīgi veidot un uzturēt labvēlīgu, vispārcilvēciskās vērtībās orientētu dzīvesdarbības vidi ģimenes iespējamai paplašināšanai un dabīgai prenatālai audzināšanai). Jebkura vardarbības forma pret sevi (arī sava veselīguma ignorance, sliktas domas, negodīga rīcība, slikta mūzikas utt.) ir vardarbība pret potenciālo bērnu. Neļaut popkultūrai, patērētāju kultam un tehnogēnismam pārņemt bērnu (jau pirms dzimšanas), jo tie padara bērna apziņu seklu. Jāšķiro, jākontrolē informācija. Kontrolēt bērnu pavadīto laiku pie datoriem, telefoniem (neaizmirst par paša piemēru). Ierādīt alternatīvas, kā var interesanti un priekpilni darboties, sazināties, dzīvot ārpus virtuālās realitātes.

Bērniem jāatvēr laiks, savu domu sakārtošanai īpašai meditācijai, kad viņi paši sevi veido, t.i., veidot apstākļus dabīgas attīstības iespējai iekšējas harmonijas sasniegšanai.

Bērībā nodrošināt pietiekami daudz laika veselības nostiprināšanai - Veselā miesā vesels gars.

Veidot dabas izpratni, lai apzinātos, kādas rodas sekas vienai vai otrai darbībai.

Veidot apziņu: „ko es varētu darīt kopuma labā”.

Radīt tādus apstākļus, kuros bērns var veidoties par radošu, domājošu personību. Attīstām intuīciju, spēju domāt ar sirdi.

3. *Bērna mācību-audzināšanas darba vadlīnijas tautskolā*

1. Veidojot audzināšanas-izglītošanas modeli sadarbojoties skolēniem – vecākiem – skolotājiem – interešu meistariem un visiem skolas darbiniekiem;

2. Pētot bērnus (apvienojot tradicionālās un netradicionālās metodes);
3. Nodrošinot savstarpēju uzticēšanos, ieklausīšanos un vispārcilvēcisko vērtību gaisotni. Nepazemot bērnus ne vārdiem, ne darbiem, izrādot patiesu cieņu un mīlestību;
4. Motivējot bērnus darboties caur katra individuālajām interesēm (cenšoties rast tām atbilstošu vidi);
5. Caur kopienas dzīves veidu (kā es varu sadzīvot un ko es varu dot):
 - Sociālajās attiecības (draudzīgums, izpalīdzīgums, iejūtība utt.);
 - Piedalīšanās sadzīvē (kalpošana, darbs);
 - Tautas tradīciju kopšana (gadskārtas, cilvēka dzīves gājums, vēsturiski nozīmīgu vietu un svētvietu apmeklēšana).
6. Caur tikuma attīstīšanu – mācies tikt pats galā ar visu – caur pašapzināšanos, pašmācīšanos, pašorganizēšanos, pašvadību, pašnoturību, pašvērtēšanu, utt.
7. Strādājot;
8. Izejot Dabā (organizējot āra nodarbības, veicot dabas pētniecību, palīdzot dabai atkopties, iepazīstot un dzīvojot dabas ritmos, apgūstot savstarpējo mijiedarbību cilvēks – daba u.c.) ;
9. Izejot sabiedrībā (piedalīšanās dažāda veida pasākumos: svētkos, talkās, atbalsta un protesta pasākumos, lietišķās ekskursijās u.c.);
10. Caur prātošanu: eksistenciālu jautājumu risināšana (esejas par sevi, pamatvērtībām, saikni ar citiem, vidi un tamlīdzīgi; atbilžu meklēšana uz jautājumiem: kā man vajadzētu dzīvot, vai dzīvei ir jēga, kāda jēga ir izglītībai, kas ir Brīvība, Mīlestība, kādēļ pastāv lietas apmums un tamlīdzīgi; diskusijas par skolā, sabiedrībā aktuālām tēmām; Dzīves stāstu studijas; pretrunu risināšana.
11. Caur intuīcijas attīstīšanu;
12. Integrējot meditāciju visās nodarbībās (vienkārši sēdēšana, darba darīšana, darba uzsākšana, pastaiga dabā, tās vērošana, klausīšanās utt. klusumā un apcerē; gaismas un mīlestības vairošana);
13. Attīstot simbolisko (tēlaino) domāšanu (nodarbojoties ar mākslām, muzicējot, dziedot, sacerot, ejot rotaļās, dejojot, tēlojot, spēlējoties, konstruējot, organizējot bērniem īpašas nodarbības);
14. Uzturot domu par katra nozīmīgumu nākotnes sabiedrības veidošanā;

15. Tautskolas mācību-audzinašanas darbs tiek orientēts uz ideju, ka labi apgūt Valsts Izglītības standartā paredzētās mācības ir pati par sevi saprotama un tādejādi nav paspiežama, - tautskola galveno uzmanību velta tam, lai sagatavotu bērnu dzīvei vispār.

4. *Tautskolas attīstības plāna vadlīnijas*

No visa teiktā izriet nepieciešamība plānot bērna sagatavošanu dzīvē sekojošas lietas:

1. Skolas kopienas veidošanos ("visi elpo vienā elpā" un ir tautskolas dzīvesdarbības vides dalībnieki);
2. Bērnu pētniecība, skaidrojot viņu dotumus, intereses, īpatnības;
3. Dzīvesdarbības vides organizēšana tuvu bērnu interešu grupu interesēm;
4. Visu kopienas locekļu pakāpenisku iesaistīšanu sadzīvē (vispirms bērnu);
5. Tautas tradīciju ieintegrēšana valsts standartā paredzētos mācību priekšmetos (visiem mācību priekšmetu skolotājiem jāizstrādā priekšlikumi un plāns to realizēšanā);
6. Visu mācību priekšmetu pakāpenisku pārņemšanu dabā (āra nodarbības – visiem mācību priekšmetu skolotājiem jāizstrādā priekšlikumi un plāns to realizēšanā); došanās pārgājienos, ekskursijās; iepazīt āra nodarbību pieredzi valstī vai ārpus tās;
7. Darbs nodarbību plānos (sadzīvē jau bija) – darbs dārzā (ražas novākšana, sagatavošana ziemai), amatniecības darbnīcās, savstarpējā palīdzībā – talkās utt., dažādu darba iepazīšana;
8. Prātošanas nodarbības (domāšanas vai filozofēšanas stundas)
9. Nodarbības intuīcijas attīstīšanā;
10. Klusēšanas un meditācijas brīžu plānošana un konsekventa realizēšana visai tautskolas kopienai, uzsākot darba dienu, uzsākot darba vai mācību stundu;
11. Simboliskās domāšanas mērķtiecīga un regulāras attīstīšana, izmantojot konkrētā mācību priekšmeta iespējas (visiem mācību priekšmetu skolotājiem jāizstrādā priekšlikumi un plāns to realizēšanā);
12. Tautskolas dzīvesdarbības vides attīstības plānošana saskaņā ar iepriekšminētām idejām;

5. *Bērna gatavība dzīvei*

Beidzot mācības tautskolā bērnam ir:

- jābūt gatavam dzīvot vispārcilvēciskajās vērtībās;
- jāzina un jāprot tautas tradīcijas;
- jāizprot ģimenes loma;
- jāzina savas intereses un tām atbilstošās prasmes;
- jābūt radošam (spējīgam ģenerēt idejas, spējīgam tās analizēt un realizēt) ne tikai pašrealizācijā, bet arī visās citās dzīves jomās;
- jābūt gatavam ticēt sev – jāattīsta iekšējs spēks (sabiedrība var nesaprast, nepieņemt);
- jābūt gatavam mīlēt to, ko dara;
- jābūt gatavam dzīvot dzīvi atbilstoši savai iekšējai motivācijai, kas rosināta dzīves individuālajā dzīves jēgā (bet ne karjeras dēļ, prestiža dēļ, naudas dēļ, „mīļā miera dēļ” – tā vēlas vecāki, skolotāji, sabiedrība, slinkuma dēļ un tamlīdzīgi);
- jābūt spējīgam līdzsvarot savas, sabiedrības un vides intereses (ne Brīvības upurēšanas nozīmē);
- būt neatlaidīgam un spējīgam pārvarēt šķēršļus;
- jābūt gatavam pieļaut neskaidrības;
- jābūt gatavam „aizkavētam iepriecinājumam” t.i., saņemt darbā gūtu iepriecinājumu tikai pēc laika (ne reti tikai pēc pietiekami grūta un ilgstoša darba);
- jābūt drosmīgam;
- jābūt gatavam riskēt un uzņemties atbildību;
- labi jāapgūst zināšanas un prasmes pamatskolas izglītības programmas ietvaros.

Intuīcijas attīstības kurss

Sastādīts izmantojot Lauras Dejas (Laura Day) grāmatu Practical Intuition un paša pieredzi.

levads

No manas puses tā ir ļoti liela uzdrīkstēšanās, vadīt kursus intuīcijas attīstīšanā. Man pašam ir praktiska pieredze tās izmantošanā, bet to parasti esmu izmantojis spontāni. Intuīcija man dažkārt ir likusi rīkoties izšķiroši, izlēmīgi un pārliecinoši. Es ar to saistu tās zi-

nāšanas, kas liek mums pieņemt pareizus lēmumus, lēmumus, kuri tiešā veidā ir saistīti ar mūsu likteni, ar mūsu dzīves uzdevumiem. Laura pieņēmusi, ka intuitīvo zināšanu avots ir zemapziņa. Lai tas tā būtu. Mūsu uzdevums šoreiz nav pētīt šo avotu, to, no kurienes, savukārt, tam ir zināšanas, zināšanas kas skar ne tikai mūs individuāli, bet skar arī vismaz to ļaužu kopumu, kurā mēs dzīvojam; zināšanas, kuras skar ne tikai tagadni, ne tikai nenodzīvotu nākotni, bet arī pagātņi, kuru ir tālu aiz mūsu tagadējās dzīves. Mana pieredze apliecinājusi, ka intuitīvās zināšanas ir neķļūdīgas, tās ir skaistas, jo ir patiesas, jo ir harmoniski iegūlušas visos tuva un tāla radiusa procesos, ir saistītas ar mūsu katra iekšējo spēku, ar katra patību jeb, citiem vārdiem sakot, tās izsaka mūsu pašu patieso, dievišķo dabu. Tās atskārtuši, jūtamies emocionāli pacilāti, priecīgi, es teiktu ka pat laimīgi, – atskārstot tās nereti priekā varam apraudāties un tad ir vēlme pateikties Dievam, ka esi un dari to, ko dari.

Tikko aprakstītās nav ikdienišķas atskārsmes,- tās parasti skar kādus ļoti būtiskus dzīves aspektus. Tas nenozīmē, ka nav arī ikdienā neizmantojam intuīciju. Ne reti to varam pat nepamanīt, jo darām it kā kaut kas pašu par sevi saprotamu, loģiski pamatotu, kā kaut ko ikdienišķi parastu, jo ik solis mūsu dzīvē prasa pieņemt kādu lēmumu un rīkoties. Arī te ir vajadzīgs pareizs lēmums, jo kā gan citādi tie iegūlsies augstāk minētajā harmonijā, ko izstaro VISS, KAS IR. Nepamanām, jo mūsu intelektuālā prāta loģikas teiktais sakrīt ar intuīciju. Taču mūsu sabiedrība ir orientēta tikai uz prāta funkciju attīstību, kā rezultātā mēs atrodam no intuīcijas, pazaudējam to vispār un tāpēc nav jābrīnās, ka ne vienmēr mēs pieņemam pareizākos lēmumus. Taču zaudēto var atkal atgūt un panākt to, ka prāta loģiskie algoritmi, tiek intuīcijas apaugļoti, akceptēti, - jutīsimies atkal droši un komfortabli, mūs nenogurdinās raizes par pieņemto lēmumu pareizību.

Domāju, ka mēs pilnīgi noslēgti no intuīcijas neesam, jo tad dzīvotu pilnīgā haosā. Taču labi būtu, ja šis kanāls būtu patstāvīgi atvērts. Lai tas tā būtu, ir nedaudz jāpiestrādā. Jau pašā sākumā ir jāatceras vien ļoti svarīga lieta: jau pašā sākumā ir pilnībā jāuzticās intuitīvai informācijai un VISOS dzīves mirkļos jārikojas jārikojas atbilstoši tai, - intuitīvās zināšanas neapspriežams nekavējoties izmantot, tas palīdz intuitīvo kanālu uzturēt tīru un atvērtu (jebkuras šaubas, liks mūsu ceļa ratos sprunguļus).

Ļīsi par sevi. Pirmie spēcīgie apzinīgie intuitīvie impulsi (tagad, no liela laika attāluma skatoties tādu bija arī pirms tam – viss kas tika darīts, tika darīt intuitīvo zināšanu ietvaros), kardināli mainīja manu dzīvi, lika pamest darbu Latvijas Universitāte, pamest folkloras kopu Budēļi un kaut kādā mērā arī ģimeni, lai pārceltos uz dzīvi laukos, uz Drustiem. Viss kas tapis ap un uz Piltiņkalnu, ir veidots pateicoties intuitīvām zināšanām. Tas ir garš stāsts par to, kā soli pa solim tiku mudināts darīt to un to, tā un tā. Pie kam viss atnācis tik nepārprotami skaidri, ka prātam nekad nav radusies vēlme ko apstrīdēt, - tieši otrādi, - tas ir centies rast praktiskus uzdevumu risinājumus. Varbūt tikai vienu reizi, prāts ir traucējis, t.i., Piltiņkalna mazā labirinta veidošanu. Taču arvien spēcīgāki intuitīvie impulsi, beigu beigās atklāja ļoti konkrētu rīcības plānu. Cita joma, kur tās liktas lietā, ir tautskolas dibināšana, vēl cita joma ir publikāciju rakstīšana, - intuitīvās zināšanas man ļāvušas tos uzrakstīt tā, ka mans prāts pats pēc tam ir brīnījies par tajās izteiktajām domām.

Es šobrīd esmu atskārtis trīs intuitīvo zināšanu atnākšanas veidus: pirmais – neapzinātais, t.i., kā jau augstāk aprakstīts, kad informācija sakrīt ar prāta loģiku un kas ir pamanāma tikai ar laiku izvērtējot rīcības pareizību; otrais, - apzinātai, kad tu apjēdz, ka tā nav radusies prāta darbības rezultātā un atnākusi pati par sevi, paša it kā negribēta, spontānu un trešais veids, kad apzināti rosini intuitīvo kānālu, lai saņemtu, ko konkrētu. Pēdējam piemērs no manas paša pieredzes ir aprakstāms stāstot par to, kā pēc tam, kad beidzot tiku pie skaidrības par mazā labirinta izveidi, es absolūti neko nezināju par konkrētu rīcību (manā mūžā šādas pieredzes vispār nebija). Varbūt jums zināmu stimulu darboties šajosursos var dot vēl lūk viens fakts no manas pieredzes. Patreiz apriet apmēram gads, kad intuitīvās zināšanas ierodas pie manis vēl kāda savdabīgā veidā: ikdienā kontaktējot ar cilvēkiem, es ļoti bieži, dažas minūtes vai tikai sekundes iepriekš ļoti precīzi (konkrētiem vārdiem) zinu, ko šie cilvēki teiks. Un mani motivē piedalīšanās šajosursos, cerība (varbūt tas ir intuitīvais impulss), ka tikko aprakstīto spontanilitāti es varētu ievirzīt apzinātīgā rīcībā. Tik tiešām manis paša piedalīšanās, - jo vadot, es reizē arī pats piedalīšos.

Spēja, izmantot intuitīvās zināšanas bērnu audzināšana, ir šobrīd nenovērtētas. Neviena grāmata nevar jums norādīt kā pareizi rīkoties (kā pareizi nodzīvot dzīvi) vienā vai otrā situācijā, jūsu perso-

nīgas, vienreizējās dzīves ietvaros. Bērnu audzināšanā to var tikai mātes intuīcija. Lindgrēma (amerikāņu psiholoģe), „dabīgās bērnu audzināšanas” fane, tā arī neko citu neiesaka – izmantojiet savu intuīciju un vienmēr rīcība būs pareiza. To pašu var teikt par intuīciju kā par pedagoga rīcības (par jebkuras profesijas pārstāvja problēmu) risināšanas instrumentu.

Tātad: uz priekšu!

Kas, es esmu? – *Aizej tur, nezin kur, atnes to, nezin ko!* – šis mīklas atrisinājums meklējams katrā no mums. Parasti mēs meklējam atbildi ārpusē. Viens no informācijas galvenajiem avotiem tiek apzīmēts ar vārdu *intuīcija*. Un na jau tikai tā ir svarīga individuālās dzīves jēgas meklējumos, tā ir svarīga visās ikdienas dzīves jomās – mēs taču vēlamies pareizi rīkoties arī ikdienas dzīves un darba gaitās.

Viss kurss balstīsies uz ideju, ka mums jau piemīt intuīcija, ka ir tikai jāiemācās to likt lietā. Tāpēc vingrinājumiem, kuri sekos viens otram, būtu jāuzticas pat tad, kad mūsu prāts ne vienmēr sareždēs tiem dotajā brīdī jēgu, visa “drāma” risināsies mūsu zemapziņā, tātad apziņai nepiejamā vietā. Ja tomēr nevar apspiest “neticības velniņu”, tad vismaz “izliekaties” (tāda kā piedalīšanās “lomu” spēlē), ka šaubu nav.

Pirms ķeramies pie vingrinājumiem, mums jāiegūst priekšstats divām svarīgām lietām. Pirmo varētu nosaukt par uzmanības koncentrēšanu sevī, otru par mierīgu prātu un klusumu sevī. Mierīgs prāts nozīmē, ka mēs apturam savus nepārtraukti auļojošos domu zirgus. Kā to paveikt? – katram faktiski jāatrod sev individuāli piemērotākā metode. Abas lietas var mēģināt apgūt vienā vingrinājumā. Vienkāršākā no tām ir pievēršanās elpošanai, - levelkot dziļi gaisu un lēni izlaižot. To darām atkārtoti, ieklausoties savā ķermenī, vērojot un sajūtot elpošanas procesa izsauktas un agrāk nesajustas parādības.

Pirmo veicam sekojoši: aizveram acis.....

1. Vingrinājums

Ātri atbildēt uz jautājumu, bez apdomas, īsi ļoti vēlams to darīt skaļi (ierakstot diktafonā un pēc tam pārrakstot . Momentāni atbildot tiek izslēgta prāta līdzdalība (izteikto nesasmelsi).

1. Ko jūs vēlaties?

2. Kas jums ir vajadzīgs?
3. No kā jums visvairāk bail?
4. Kāda ir jūsu visstiprākā vēlēšanās?
5. Kas jums nepieciešams laime?
6. Pēc kā jūs tiecaties?
7. Kāds ir jūsu vislielākais talants?
8. Kādus šķēršļus jums visgrūtāk pārvarēt?
9. Kas ir jūsu niknākais ienaidnieks?
10. Ar kādu savas dzīves pusi esat visvairāk apmierināts?
11. Kas dzīvē ir palaists garām?
12. Kādas izmaiņas ir gaidāmas jūsu dzīvē nākošajā gadā?
13. Kāds ir jūsu aicinājums?

Caurskatiet savas atbildes. Atbildiet vēlreiz uz tiem pašiem jautājumiem, bet tagad pārdomājiet katru jautājumu. Nu atbildes var būt garākas, bet tomēr ne visai garas.

Mājās, klusuma un mierā, neviena nevērots, varat šos un citus vingrinājumus atkārtot.

Pierakstiet arī vingrinājuma datumu.

Tagad atliekam malā šo vingrinājumu, jo pie tā atgriezīsimies atkal mazliet vēlāk.

2. Vingrinājums

Tagad būs jāuzdod trīs jautājumi. Tie nedrīkst būt triviāli, jo iespēja ir vienreizēja. Tiem jābūt saistītiem ar dzīves pamatproblēmām, piemēram, karjeru, darbu, ģimeni, būtiskām dzīves grūtībām utt.. Varbūt tas ir kāds noslēpums, kuru jūs vēlaties atklāt. Tie var būt personīgas dabas vai vispārīgi. Jautājumiem ir jābūt reālistiskiem, uz kuriem ir cerība kaut kad saņemt atbildi vēl šajā dzīvē.

Šie jautājumi skars tikai katru no mums un tie nebūs kādam jāatrāda. Nedomājiet, ka kāds no tiem var būt muļķīgs. Jautājumiem jābūt dažādiem – tie nedrīkst atkārtoties. Neuztraucieties par jautājuma formulējumu, gramatisko pareizību – mēs vēlāk to redīgēsim. Varat sarakstīt vairāk par trīs, bet tad izvēlaties no tiem tomēr tikai trīs, – tāds, uz kuriem ļoti vēlatos saņemt atbildes.

Atbrīvojamies, izmantojot elpošanas vingrinājumu, tā kā nu to katrs prot, nomierinam prātu un, lai top jautājumi!

1. ..

2. ..

3. ..

Ir paredzēts, ka nodarbību ciklu beidzot, mēs iegūsim uz tiem precīzas un pietiekami plašas atbildes. Atbildes ir jau mūsos, mūsu zemapziņā. Visi tālākie vingrinājumi būs orientēti uz šo jautājumu atbilstošu meklēšanas darbu.

Nākošā vingrinājuma mērķis: atbrīvoties jūtīgumam.

3. Vingrinājums

Iesildīšanās

Pirms sākam nākošo vingrinājumu, ir nepieciešams neliels treniņš – iesildīšanās. Katru no mums Dievs apveltījis daudziem palīgiem. Parasti mēs tiem neliekam strādāt, vismaz apzināti nē. Un viens tāds mums ir dots, kā (neitrālais) *vērotājs*. Tie kuri ir iepazīlušies ar Šri Aurobindo integrālo jogu šo terminu būs tur atraduši. Šri Aurobindo māca informācijas plusmas vērošanai pieslēgt šo *neatkarīgo vērotāju*. Tas ir atrodams katrā no mums un tas uztverams, kā kaut kāda no mums atsevišķi stāvoša apzināšanās. Tā ļauj mūsu apziņai atšķirt informāciju, kura nāk no mūsu prāta no tās, kura nāk it kā no nekurienes. Starp citu, viņš prāta nomierināšanai iesaka pieslēgt iztēli, t.i., iztēloties jūru, kura pakāpeniski nomierinās un top rāma jo rāma – bez mazākā vilnīša. Starp citu, par *neatkarīgo vērotāju* man ir stāstījis viens no tautskolas skolniekiem. Viņš to apraksta, kā patstāvīgu būtni, kura, tad, kad netiek pieslēgta darbam, brīvi, savā nodabā slīdot, klejo apkārt, draudzējas, ūjinojot sarunājas ar citiem *neatkarīgiem vērotājiem*.

Un tā. Nomierinamies! Ieklausāmie savās sajūtās, elpojam dziļi. Koncentrējamies uz elpošanu. Nomierinām sevi – kļūstam par rāmas jūras virsmu – nav ne mazākā vilnīša. Ielūdzam savu *neatkarīgo vērotāju* palīgos. Palūdzat viņam apzināšanās neitralitāti. “Palīdzī man kļūt kļūt neitrālam, spējīgam atšķirt savus domtēlus no *nekurienes* nākošiem!” Vienkārši, dažas minūtes vērosim, kas notiek – es jūs pēc brīža pasaukšu atpakaļ.

... Pēc atgriešanās lūdzu nokomentēt sasniegto. .. Šo saiti ar *neatkarīgo vērotāju*, jūs varat trenēt kādā klusā brīdī, vietā mājās, piemēram pirms aizmigšanas, vai naktī, kad esat pamodies un miegs tik ātri vairs neatgriežas.

Un tagad pievēšamies vingrinājumam.

Darām tā, kā tikko iemācījāties. Sākam ar elpošanu, ieklausīšanos, nomierināšanos, *neatkarīgā vērotāja* pieaicināšanu un ļauijam brīvi ienākt domtēliem, izjūtām “*no nekurienes*”. Šim miera stāvoklim ļausimies vairākas minūtes. Piefiksējam kādu no iespaidiem, lai vēlāk to ierakstītu savos bloktos.

(man ir konverts ar jautājumu -)

4. Vingrinājums

Intuitīvās asociācijas.

Vispirms nomierināties līdz saprotat, ka pieslēdzies ir neatkarīgais vērotājs. Jums ir jābūt gataviem noreāģēt uz stimuliem, kurus tūlīt izsniegšu. Stimuls nav nekas cits, kā vārds vai divi vārdi. Pēc kārtas koncentrējamies uz katru no tiem un izrunājam pirmo ienākušo vārdu, pierakstam to. Pie kam ir jāsaņem stimulam atbilstošs vārds. Piemēram, ja stimul ir “krāsa”, bet ienāk vārds saistīts ar “garšu”, tad jāpagaida, līdz ienāks vārds saistīts ar “krāsu”. Ja jūs jūtat, ka neatkarīgais vērotājs nav pieslēdzies (viena no pazīmēm, ka tas tā ir, ir apjēgsme, ka apdomājiet stimulus. Ja tā, tad atsāciet ar visiem stimuliem strādāt no sākuma, līdz izdodas tiem rast pēkšņas, spontānas atbildes.

Te stimulu rinda:

- vīrieša vārds
- sievietes vārds
- dzīvnieks
- upe
- laika nogrieznis
- ēdiens
- krāsa
- ierocis
- zāles
- vēlme
- bailes
- atmiņas – te jānotver kādas atmiņas no dzīves. Jāpieraksta pat tās, kuras šķiet ar tevi nav saistītas.

Kā jūs jūtaties? Mēs šobrīd veicām pirmo intuitīvo vingrinājumu, atbildot uz konkrētu jautājumu. Jūsu prāts šo jautājumu šobrīd nezina, bet zemapziņa to zin. Mēs pie šī vingrinājuma atgriezīsimies

vēlāk, kad mēģināsim apjēgt katru atbildi uz stimuliem un atbildi uz jautājumu, kurš man atrodas šajā konvertā.

Ja jums neizdevās radīt sevī pietiekamu klusumu, sasniegt spontanitāti atbildēs, variet mājās šo vingrinājumu atkārtot.

Mēs kursu sākām ar jautājumu uzdošanu. Un ja mēs vēlāmies saņemt intuīcijas sniegtas atbildes uz konkrētiem jautājumiem, mums ir jāiemācās jautājumus uzdot.

Māksla uzdot jautājumus

Esiet uzmanīgi izsakot vēlēšanos – tā var arī piepildīties. Jautājumu uzdošana arī ir kāda vēlme uzzināt. Ja vēlaties saņemt pareizu atbildi, ir jābūt pārliecībai, ka esam pareizi uzdevuši jautājumu. Mēs mīlam uzdot vai nu divdomīgus jautājumus, vai slēptus, vai netiešus, vai arī tādus, kuri faktiski slēpj divus un vairāk jautājumus (piemēram, Kā iet maniem bērniem? – to uzdodot mēs vēlamies saņemt ne tikai atbildi labi vai slikti, bet to uzdodot mēs domājam par viņu labklājību ģimenē, skolā, par sekmēm skolā un varbūt arī veiksmi kādā valas prieka nodarbībā un vai vispār viņam tāds ir).

Uz jautājumu: vai rīt līs lietus? - Mēs vienmēr varam saņemt apstiprināšanu atbildi, jo kaut kur jau tas līs. Te vieta interesants vērojums sarunās ar “kristaliskajiem” bērniem. Ja vēlies kaut ko uzzināt no vai caur viņiem, ir jāuzdod precīzs jautājums, - liekas ka jautājums ir vienkāršs, bet viņi to var nesaprast. Pie reizes jāpasaka, ka intuitīvās zināšanas ir samērā ātri gaistošas, tāpēc arī lūgums visu piefiksēt vai nu diktafonā vai bloknotā. Interesanti, ka tā informācija, ko esmu saņēmis no kristaliskajiem bērniem arī ātri izplēnē (tāpēc atbildes pierakstu diktafonā). Iespējams tāpēc, ka avots no kurienēs tās nāk, atrodas turpat, kur meklējama mūsu zemapziņa.

Jāmācās uzdot jautājumus, kurus nevar interpretēt dažādi.

5. Vingrinājums

Te būs pieci jautājumi. Katram no tiem pierakstiet, kā jūs tos sapratāt, kā jūs tos interpretējat un tad dalīsimies ar analīzi. Pārfrāzējiet jautājumu tā, ka jums tas vairs nešķiet divdomīgs.

1. Vai man būs pietiekami daudz naudas?
2. Vai es būšu laimīgs?
3. Vai man ir nepieciešams mainīt darbu?
4. Vai man jākļūst par aktieri?
5. Vai es apprecēšos un man būs bērni?

1. Vai man būs pietiekami daudz naudas?

“pietiekami” – ko tas nozīmē? Vai lai samaksātu rēķinus? Vai lai varētu paspīdēt kaimiņu acīs? Kā vispār mēs noteiksim to – kad tad pietiek? Vai varbūt labāk būtu tā:

Kad es varēšu dzīvot tajā komfortā, kurš man ir nepieciešams?

2. Vai es būšu laimīgs?

Vārds laimīgs arī nav labs, ko gan tas tikai nenozīmē? – atreibības laime, uzvaras laime, vinnēšanas lame loterejā, vai laime, kad pēc lielām slāpēm esi padzēries utt. Pat negatīva atbilde var maldināt, ja neesat precizējuši to par kādu laimi iet runa.

3. Vai man ir nepieciešams mainīt darbu?

Vārds nepieciešams var radīt problēmas. Varbūt tad labāk tā : vai man nepieciešams mainīt daru, ja mana prioritāte ir drošība? (veselība). Via man ir nepieciešams mainīt darbu, ja vēlos vairāk laika pavadīt ar ģimeni?

4. Vai man jākļūst par aktieri.

Varbūt labāk: Kas man ir jāizvērtē, lemjot kļūt vai nekļūt par aktieri?

5. Vai es aprecēšos un mab būs bērni?

Tas ir salikts jautājums un saņemot negatīvu atbildi nav zināms uz kuras daļu tas attiecas. Bez tam var būt situācija, ka bērns jau ir. Piemēram sievietē nezin, ka ir jau stāvoklī un jau nēsā bērnu.

Kad tiek uzdots jautājums tas nav tiaki gramatikas, filosofijas, semantikas jautājums – tas ietver arī sajūtas un emocijas.

(Vai jūs nevēlaties tagad rediģēt tos trīs jautājumus, kurus uzdevāt vingrinājumā 2.? – pagaidām to varam nedarīt)

6. Vingrinājums

Iepazīsti sevi.

(man ir konverts ar jautājumu, kuram mēs šajā vingrinājumā meklēsim atbildi)

Darām tā, kā nu jau ierasts – atbrīvojamies, dziļi ieelpojot... nomierinamies. Šoreiz ļaujāmies nevis patvaļīgai informācijas plūsmai, bet meklējam *atmiņas*. Kāpēc? – atgādināšu, ka visas mūsu darbības ir un būs orientētas uz to, lai saņemtu atbildes uz tiem trim jautājumiem, kurus uzdevām. Mēs attīstīsim informācijas kanālu, mēs to darīsim vienlaicīgi vācot visas nepieciešamās komponentes uzdevumam. Tagad visi pievēršamies atmiņu plūsmai. Lai domas klejo,

līdz aptversiet, ka atnākusi kāda *atmiņa*. Katru no tām piekonspektējiet, piefiksējiet arī izjūtas. Pierakstiet visu pat tad, kad šķiet, ka atnākusi *atmiņa* ir fantāzijas auglis. Pavisam piefiksējiet 4 *atmiņas* ainiņas.

(*Jautājums konvertā: Kāda ir mūsu uzdotiem jautājumiem jēga?*)

Pirms ķeramies pie nākošā vingrinājuma – uzdoto jautājumu pārskatīšanās, vēlreiz padomāsim par “pareizu jautājumu”.

Tātad trīs prasības labam jautājumam:

1. Lai uz jautājumu varētu saņemt precīzu atbildi, tam ir jābūt noteiktam, tas nedrīkst būt divdomīgs.
2. Jautājumam jābūt vienkāršam, ne saliktam.
Te jau bija piemērs ar māmiņau gaidās: “*Vai tuvākā laikā kļūšu grūta un vai būs man bērniņš?*” – intuīcija var atbildēt negatīvi, jo viņai jau ir bērniņš. Ir grūti saņemt atbildi uz jautājumu, kura pirmā daļa ir nepareiza un otrā pareiza.
3. Jautājumam tieši jāattiecas uz problēmu, kuru vēlaties atrisināt – ir jāzina ko jautājat.

7. Vingrinājums

Atgriezīamies pie otrā vingrinājuma un kritiski pārskatām savus jautājumus – vai tie atbilst tikko minētiem kritērijiem. Izlasiet savu jautājumu skaļi – paša noklausīšanās var palīdzēt atrast pareizāk, precīzāko jautājuma formulējumu. Tas ir ļoti svarīgi, jo būtu žēl, ka veltīgi būsiet tērējis laiku, ilgstoši strādājot pie nepareizi uzdotiem jautājumiem.

8. Vingrinājums

Vingrinājumā 4. atšifrēšana.

Kad veicām 4. vingrinājumu, netika atklātstas, kāpēc mēs to veicām. Patiesībā jūs tur pieslēdzāt intuīciju, lai saņemtu atbildi uz jautājumu, kurš man tobrīd bija ierakstīts konvertā: *Kā izmainīsies mana dzīve nākošajā gadā?*

Jautājums netika atklāts ar nolūku, lai netraucētu mūsu mazvērtības kompleks.

Katrai jūsu atbildei ir jēga, pat tad, kad tā ie “pievilkta”, šķietami nelōģiska, neveikla – tas taču ir viens no pirmajiem vingrinājumiem intuīcijā, - nevaramm gaidīt, kaka ar pirmo reizi viss būssskaisti

un gludi. Tagad mūsu uzdevums ir izpētīt vispirms katru atbildi. Pētniecība vislabāk izmantot diktafonu, kurā jūsrunājiet bez pauzēm, lai racionālajam prātam nebūtu iespēja pieslēgties un traucēt, vai arī rakstiet savā blokā bez pauzēm, bez apstāšanās par katru atbildi. Ko tas īsti nozīmē? , piemēram, atbilde uz stimulu “dzīvnieks” bija krodils, tad pētījums man atklāja, ka informācijas atšifrējumā tas varētu nozīmēt kaut ko bīstamu; stimulš “ēdiens” – vārīti , karsti kūpoši kartupeļi – pēc izpētes asociējās ar komforta sajūtu, drošību, mājīgumu utt. Pēc tam, šie un citi atšifrējumi ir jāaplūko visu citu stimulu atšifrējumu kontekstos, t.i., pēc visu stimulu izpētes ir nepieciešams paskatīties uz to, kas visiem ir kopīgs, kas tos vieno kontekstuāli, kāda ir vienojošā tēma. Tā ir jāsaskata, lai veidotu kopīgu stāstu atbildei uz jautājumu: *Kā izmainīsies mana dzīve nākošajā gadā?*

Izveidojiet šo stāstu – pierakstiet!

Intuīcija lietojama ikdienā, gan risinot vienkāršus sadzīves jautājumus, gan sarežģītas problēmas. Mūsu uzdevums ir iemācīties šo bezapziņas procesus kontrolēt.

Tāpat kā loģikai var traucēt jūtas, tā intuīcijai – zināšanas un loģika.

Tā kā mūsu mērķis ir iegūt intuitīvo informāciju, mums ir jāiemācās izstāstīt savas uztveres. Tas nozīmē, ka ir jāapgūst spēja nepārtraukti runāt un vienlaicīgi piefiksēt visus procesā gūtos iespaidus.

9. Vingrinājums

Šis būs vienkāršs vingrinājums, kurā jūs stāstīsiet balsī visu, ko dotajā brīdī sajūtīsiet, domāsiet un emocionāli izdzīvosiet. Vislabāk to darīt diktafonā vai jāizmanto otra palīdzību, lūdzot pierakstīt visu, ko stāstat. Var rakstīt arī pats – stenografējot – galvenais! – nedrīkst apturēt iespaidu plūsmu.

Atrodiet šai nodarbei jums personīgi ērtu stāvokli (sēžot, guļot, stāvot...) un sāciet!

Sākumā varat stāstīt par saviem ērtības iespaidiem – izjūti katru locekli, katru asociāciju, kura rodas piesaistot kam uzmanību, ieklausieties sevī – varbūt esat izsalcis, varbūt jūtat kādu garšu, smaržu, ieklausieties norisēs ārpusē – varbūt kaut kur kāds troksnis, kāda vēja plūsma, kut kur ienizas utt., utt. Pastāstiet par savām domām, kas nupat ieskrēja prātā, kaut ko atcerējāties, piemēram, ne-

piezvanījāt draugam, neapsveicāt jubilejā; jūs kaitināja darba kolēģis ar papīru čaukstināšanu, grozīšanos; jūs jūtaties muļķīgi.. vai arī, tieši otrādi ziņkārīgās gaidās - interesanti kā tas viss sakārtosies.

Nelabojiet neko! – runājiet, runājiet, runājiet! Ar laiku runas sakārtosies pašas un nebūs vēlme ko rediģēt.

Šī vingrinājuma mērķis nav iegūt kādu konkrētu informāciju. Pārtrauciet to brīdī, kad ir atnākusi dabīga sajūta, ka jābeidz. Ja iestrēgstiet, pēc dziļas ieelpas turpiniet, koncentrējaties uz sajūtām un ļaujiet tām nest jūs no vienas uz nākošo utt.

Tajās reizēs, kad meklēsiet atbildi uz kādu konkrētu jautājumu, tad pēc tā uzdošanas pēc iespējas ātrāk sākat runāt. Ja pauzēsiet, sapratne traucēs. Tāpēc nav jāuztraucas par teikumu pareizību, jēgu. Turpiniet runāt par tad, kad esat pazaudējis izjūtu pavedienu un neaizmirstiet to visu reģistrēt.

(intuitīvi organizēt mācību darbu – neko neplānot!)

Sakrītības nav

Viss, ko jūs uztverat: izjūtas, atmiņas, jūtās, sapņi, vārdu sakot, viss, ko jūs ievērojat ir nozīmīgs – absolūti viss! Ja ienizas deguns – tam ir nozīme; ja vērojat savu roku – tam ir nozīme; Nejausību nav! Enerģijas mums apkārt ir strukturētas (paterns, raksts) un savstarpēji pakārtotas – jebkura izmaiņa kādā no struktūras elementiem izsauc izmaiņas citur. Ja es uz kaut ko paskatos vai vēršu uzmanību, tad tas notiek tikai tāpēc, lai es iekļautos enerģētiski strukturētajā pasaulē. Ja es tam nepievēršīšu uzmanību, pirmkārt, es kropļošu šo, noteiktām likumībām pakļauto, strukturētību. Tā kā viss ir savstarpēji saistīts ir jāapzinās neizmērojamā atbildības pakāpe par katru darbību vai bezdarbību. Nepareiza rīcība (manu neattīstīto, negatavo maņu dēļ), faktiski, vardarbīgā kārtā izjauc enerģētisko harmoniju, kurā atrodamies mēs un viss ap mums. (neaizmirst par simtiem mazu būtnīšu, kuras cenšas mums palīdzēt)

Augstākminēto iemeslu dēļ, visu ir iespējams interpretēt. Ja niez “deguns”, tad to izsauc cēlonis, kurš caur enerģētisko struktūru ir saistīts ar “degunu” – interpretēt nozīmē atrast notikuma saistību ar patieso cēloni. To var izdarīt caur zemapziņu, jo tā zina visu situāciju, zina visas izmaiņas enerģētiskajās struktūrās – gan tās, kuras ir bijušas, gan tās, kuras būs. Varbūt labāk runāt par telpisku matricu jeb

paternu, kurā atrodamies, par kuru it kā slīdam, vai nu harmoniski tajā iekļaujoties un neko neizjaucot, vai rīkojoties neatbilstoši, deformējam to. Harmoniska iekļaušanās ļauj mums slīdēt jeb kurā virzienā t.sk., arī laika dimensijā, nokļūstot gan pagātnē, gan nākotnē. Matricā ir iezīmēti mūsu likteņa nozīmīgākie punkti un tos ir ļoti grūti sašķobīt, lai gan paša un citu muļķība (liktenīgās kļūdas) var arī mainīt pat ļoti nozīmīgas lietas, kuru dēļ mūžs netiks atzīts par piepildītu.

Attīstīta intuīcija ļauj mums, citus netraumējot, dabīgā kārtā saskanīgi iekļauties, labi prognozējamā enerģētiskajā paternā, realizējoties atbilstoši saviem dzīves uzdevumiem, atbilstoši katra individuālai un kopīgajai dzīves jēgai kā tādai.

Lai neatīstītas būtnes (cilvēki) mūs netraucētu realizēties, ir svarīgi sameklēt tam piemērotu vidi un, iespēju robežās, to reti, kad atstāt.

Ja kanāli nobloķēti dzīves sārņiem, lēmumiem un rīcību, kuru nosaka tikai prāts un patikšana, tad, pirmkārt, kā tas nu ir saprotams, tiek nojauts ne tikai šāda cilvēka unikālā mūža paterns (var to nodefinēt arī kā Dieva gribu), bet izjaukta arī citu cilvēku iespēja būt laimīgiem.

Kam pievēršam uzmanību?

10. Vingrinājums

1.daļa

Kas būs jādara? Būs jāatraujas no sava pieraktu bloknota un jāuzmet aci istabai – būs jāpiefiksē tas, ko pirmo ieraudzīsiet, kas būs tas, kam vispirms pievēršīsiet uzmanību. Tad būs jāizliekas, ka ieraudzītais izsaucis kaut kādus tēlus, jūtas, kuras var pat kalpot par kāda stāstiņa sižetu. Būs jāapraksta iegūtie iespaidi, iegūtā informācija. Tā attieksies uz jautājumu, kuru pateikšu tad, kad būsiet visu izdarījuši tā, kā teicu.

Nesatraucieties par to, ka telpa, kurā patreiz esam, ir it kā pazīstama, ierasta – it kā jau tajā viss tajā ir pazīstams un redzēts.

Tātad sākam.... paceļat acis! Pārlaižam to telpai, kurā atrodamies un noķeram, piefiksējam to, kas pievērša uzmanību. Iesaku neatraujot skatienu, sīki aprakstīt to, ko redzat, ar ko tas asociējas, kādus tēlus izsauc, ar ko vēl tas ir šajā telpā saistīts utt. Vārdu sakot, aprakstiet

pirmo ieraudzīto lietu, parādību un to, ko tā izsauca jūsos. Mēs meklējam konkrētu atbildi uz paša izteiktu jautājumu.

2.daļa

Caurskatiet pierakstu – kāds ir jūsu iespaids – pozitīvs, negatīvs, vai mainās tas, ko izjutāt – smaržas, skats, garša, izjūtas, iztēles ainas, kādā virzienā pozitīvā vai negatīvā? I klausieties sevī! Kādas vēl zīmes, norādes sniedz intuīcija. Ierakstiet visus iespaidus blokā zem 10. vingrinājuma.

Jūs atbildējat uz savu pirmo jautājumu, uz kuru ļoti vēlējāties saņemt atbildi.

Te sākums pavasara nodarbībām

Kā skaidrot to, ka uztveram tikai mums nepieciešamo informāciju? – mūsu zemapziņa neļauj mums pārpildīties ar bezgala daudzveidīgo informāciju, kas ir ap mums. Tā ir ļoti aktīva, trauksmes pilna, dažāda (ceru, ka mājās vingrinājāties “klusumam” t.i., kad pieaicinājāt neatkarīgo vērotāju un ķērāt garām skrejošo informāciju zibšņus, - tad tas pirajā brīdī tā ir, līdz neiemācamies noregulēt savus “radiouztvērējus” noteiktā frekvencē jeb citiem vārdiem sakot, līdz neiemācamies paņemt tikai to, kas nepieciešams. Laura apgalvo, ka zemapziņā ir kāds īpašs mehānisms, kurš neļauj visu uztvert, bet tikai vajadzīgo. Varbūt tāpēc arī uztveram tikai īsas zilbes, atsevišķus vārdus, savstarpēji nesaistītu ainu uzplaiksnījumus.

Mēs dzīvojam trauksmainā laikā un mums nav laika pieķerties kādai no informācijai, kuras viena pēc otras nāk pār mūsu galvām. Mēs reti, kad atļaujamies sekot kādai no tām. Domas trauksmaini pārlec uz nākošo un atkal uz nākošo garām skrejošo informācijas bitu – tiekam mācīti stipri “pievilkt grožus auļojošajiem domu zirgiem” – bez tā nav iespējama apcere klusumā, nav iespējama harmoniska iekļaušanās dabīgajā dzīves telpā, telpā, kura vispirms ir svarīga tieši katram no mums. Būtnes-palīgi cenšas rūpēties par to, lai neskatoties ne uz ko, nepalaižiet garām ko svarīgu. Ne reti mums atkārtoti kāds tiešā vai netiešā veidā iesit pa galvu un pat tad, ne vienmēr tas līdz. No manas personīgās pieredzes tādi spilgtāki ir bijuši divi gadījumi. Pirmais, - es remontēju automašīnu un biju palīdzis zem tās. Šķita, ka esmu jau visu pabeidzis un līdu ārā, kad pēkšņi

mana galva sāpīgi atsitās pret kādu dzelzi. Un tad es ieraudzīju, ka mašīnas bremžu troses ir beigtas – tās remontēšana bija daudz būtiskāka par tiem darbiem, kurus jau biju veicis. Otrs, gadījums. Bija atnākusi vīzija par Piltiņkalna mazo labirintu, bet divus gadus es nesapratu, ko ar to lai iesāku, - meklēt, veidot, tulkot... Tikai ar trešo “belzienu pa galvu” sapratu. Pirmais – tika iedota man grāmata, kur varēju sameklēt atbildi, bet es pat to neatvēru; otrs man vecākā meita bija pabijusi Šartrā un, atbraucot, stāstīja un rādīja bildes – es pat nenojautu; trešā reize – man vēlreiz uzdāvina to pašu grāmatu. Tad es to uztvēru kā zīmi un sāku nopietni studēt līdz atradu atbildi par to, ko darīt ar labirinta vīziju.

Meklējot atbildes uz mums svarīgiem jautājumiem, mums no minētās informācijas plūsmas, no tās, kuru mums iespējē zemaopziņa, ir jāiemācās saņemt nepieciešamo atbildes veidošanai.

Iesaku būt modriem visu laiku. Tas gan nenozīmē, ka mums ir jānēsā līdzī sapņu vai ticējumu grāmata (lai arī tur var atrast labas lietas). Visa vērošana mūs padara piederīgākus tai vidē, kurā mītam. Nepalaidiet garām debess jumu ar mākoņiem tajā, kādas formas tie veido, kāds ir vējiņš - vai maigs un silts, ass un drēgns, vai tas koks, kas vēja līgsmi šupo savus zarus, nesūta man kādu informāciju; vai putni, kuri tikko pārlidoja manai galvai nevēlas man ko vēstīt. Varbūt pat nav jāsaspringst uz vēstīm, bet vienkārši esot visās šajās dabiskajās norisēs iekšā, mēs, varētu teikt, automātiski dzīvojam dabīgu harmonisku dzīvi.

Izlikšanās

Lielākā daļa cilvēku nespēj pieņemt to, ka viss ir savstarpējis saistīts, ka visam, kas notiek ap mums ir kāda nozīme mūsu dzīvē. Ja arī jums tāda ir, tad pielietojiet jau minēto taktiku: *izliecieties, ka noticat tam!*

Balstīties uz intuīciju nenozīmē darbošanos izmantojot loģiku, “veselo saprātu”, pieredzes apsvēršanu, t.i., izmantot visu to, ko esam raduši izmantot dzīvi dzīvojot. Un tas arī ir par iemeslu tam, ka grūti pieņemt viedokli par intuīcijas nekļūdīgumu. Ja tomēr vēlamies ko labot, tad nekas cits neatliek, kā notēlot lomu, kurā mēs to pieņemam – lomas tēlot māca mūsu kultūra un tāpēc tas varētu būt vienkārši.

Mēs veicām 4. vingrinājumu, kurā tika doti stimulu rinda, lai katram tie ko rosinātu. Katrs uztvēra ko savu. Pat tad, ja kāds ierosinātais tēls sakrita, tad asociācijas kas radās šī tēla rosinātas, katram bija savas. Tāpēc tā var noder tikai tādas sapņu tulkošanas grāmatas, kurās tēliem ir vairāki skaidrojumu, jo tad pasatāv iespēja izvēlēties savām izjūtām atbilstošu.

11. Vingrinājums

Krekls, kuru nēsājiēt (vai konkrēts apģērba gabals jūsu mugurā)

Notēlojam to, ka noticam tam, ka tā apģērba gabala krāsa, kuru nēsājiem, ir atbilde uz jautājumu šī vingrinājuma beigās.

Aprakstiet tā krāsu, jebkuras atmiņas, kuras ar to ir saistītas, ko tā jums nozīmē šobrīd, pasekojāt, kā šīs krāsas uztvere mainās vingrinājuma laikā. Visu pierakstiet savā intuīcijas blokā.

Jautājums 11. vingrinājumam: *Kā es izmainīšos pēc šī intuīcijas attīstības kursa?*

Mans pieraksts:

Kamzolis, kurš ir man mugurā, ir gana vecs, jau ar izdilušām piedurknēm. Pamatkrāsa - zila. To caurvij tumšāki un gaišāki zilu, sarkanu, pelēku diegu raksti, kuru neregulārie apgabali, seko viens otram. Uz piedurknes saskatīju mazu iezaļganu pleķīti.

Kamzoli valkāju jau sen. Man šķiet, ka tas ir viens no "pum-palu" priekšmetiem, kurus reiz atsūtīja kāda vācu kristiešu draudze. Nēsāju to bieži, jo ērti ir to uzvilkt, tas tik ātri nesavārtas, ir pietiekami silts un ērts valkāšanā. Kad tas bija jaunāks, nēsāju to gan ikdienas darbus darot mājās, gan uz darbu ejot skolā vai kur citur. Kad iztēlojos sevi tajā, tad redzu kādu fotogrāfijum kurā tas man ir mugurā gan pats par sevi, gan zem žaketes.

Atšifrējums:

Izmaiņas manī būs, bet tās pamatā saglabās manī to būtisko, kas manī jau ir. Tapšu vērtīgāks, ieraudzīšu to, ko agrāk neredzēju, neievēroju raibajā informācijas laukā, - pat šķietamus sīkumus. Jūtīšos komfortabli un ērti ikdienā.

Mūsu sabiedrības prasība būt "realistiskiem", atņem mums lielu realitātes daļu. Izlikšanās un iztēle ir ļoti svarīgas iemaņas, kuras ir nepieciešamas, lai kontrolētu intuīciju.

12. Vingrinājums

Šis vingrinājums būs dabisks turpinājums vingrinājumam 11.
Instrukcija vingrinājumam.

1. Nav jādodomā par to, vai mūsu uztveres, iespaidi ir pareizi vai nepareizi. Mūsu intuīcijas attīstība ir kā informācijas vākšana tam, lai noformulētu kādu tuvāku vai tālāku "patiesības" versiju.
2. Uzticieties savai intuīcijai. Necenšieties uzminēt atbildi. Vienkārši ļaujieties tēliem un simboliem vai kaut kādiem iespaidiem, kurus rosina intuīcijasaiestībā ar uzdoto jautājumu.
3. Iespaidiem, kurus gūstat, nav obligāti jābūt ar kaut kādu jēgu priekš jums. Tie pat var būt pretrunīgi. Jūs meklēsiet atbildes uz jautājumiem par kuriem neko nezināt vispār. Vienkārši visu informāciju cītīgi pierakstiet bez tās izvērtēšanas.
4. Intuīcija ir dabīga izjūta. Visu ko dzirdat, redzat piefiksējiet kā svarīgu atbildes formēšanai.
5. Kļūdieties! Ja baidīsieties kļūdīties, intuīciju neattīstīsiet. Uzkrājot pieredzi, konstatēsiet – intuīcija nekļūdās, bet tas nenozīmē, ka nepielaidīsiet kļūdas interpretējot intuitīvo informāciju.
6. Pierakstiet pat tos iespaidus, kuri jums šķiet traucējoši.
7. Ja jūtat, ka nesaņemtat intuitīvu atbildi – izdomājiet kaut ko! Minējumi var būt ļoti precīzi.

Ābolu dienā

Paņemiet savu pieraksta bloku rokās un ieraugiet ābolu lapas vidū. Vai bloks tapa smagāks, parādoties ābolam? Pievēršiet uzmanību tā smaržai, krāsai, izmēram.

Tagad ļaujiet parādīties aiz esošā ābola citam ābolam. Kurš no tiem ir lielāks – pirmais vai otrais? Aprakstiet to.

Jūs esat atraduši atbildi uz sekojošu jautājumu: *Kādi rīt būs laikapstākļi Ikšķilē?*

Mans pieraksts:

Ābols ir spilgti, dzīvīgi zaļā krāsā. Tas ir svaigs, nebojāts, spožu virsmu. Aiz tā ieraugu ābolu dzeltenā krāsā. Tas ir mazāks par pirmo. Atrodas saules gaismas pielietā vietā.

Tulkojums:

13. Vingrinājums

Haltūra

Pierakstiet atbildes uz sekojošiem jautājumiem:

- Ko jūs redzat?
- Ko jūs dzirdat?
- Kādu garšu jūs sajūtiat?
- Kādu smaržu jūs sajūtiat?
- Ko jūs jūtiat?
- Kas notiek caur jūsu apziņu?

Jūs atbildējāt uz savu otro jautājumu.

Mans pieraksts:

- *Horizontu ar mežu, bet virs tā mākoņu svītras. Tādus, kā dzeltena dēļa galus.*
- *Motorzāģa skaņas, datora šņākšanu; sarunas blakus telpā; kaut kas nokrīt uz grīdas, dzirdu televizora pāraidi; runā oma, Unda, Rodrigo;*
- *Norīdams siekalas sajūtu iesāpamies zobu. Mazliet sārmaina garša;*
- *Nekādu;*
- *Burtu rinda no grāmatas, kura ir manā priekšā.*

Mans jautājums bija: vai uzcelšu skolu šajā dzīvē?

Tulkojums: skolu sasaistu ar burtu rindām; tā tiks būvēta vēl manas tagadējās dzīves laikā, bet, iespējams, netiks pabeigta: dēļi, motorzāģis un citi darba trokšņi; manu ļaužu sarunas; iespējams būs kādas problēmas ar maniem tuvajiem – zobs.

Intuitīvais stāvoklis atšķiras no ikdienas stāvokļa. Pat jau ar to, ka tad, kad veicam klusēšanas vingrinājumu un ieklausāmies savā elpā, mēs jau jūtamies pavisam citādi.

Izmēģinām to un mēģinām aprakstīt.

Tāpat ir ar intuitīvo stāvokli. Varbūt līdz šim neesat to piefiksējuši vai pievērsuši tam uzmanību. Konstatēt intuitīvo stāvokli ir svarīgi divu iemeslu dēļ: pirmais – mēs varam būt droši, ka mēs esam tajā un ienākošā informācija nav tīrā prata darbības rezultāts; otrkārt, lai apzināti, izsaucot attiecīgas izjūtas, jūs aši, nepieciešamības gadījumā, varat tajā nokļūt.

Kādas var būt pazīmes? Varbūt jūs kā savādāk uztverat savu fizisko ķermeni? Varbūt sajūtat vieglumu vai smagumu? Jūtat spiediena maiņu galvā? Varbūt6 siltumu, aukstumu, omulību, laimes izjūtu? Varbūt izmainās kaut kā jūsu domāšanas process – tas ir gausāks, ātrāk, lietu uztvere? Varbūt izmainās jūsu elpošana? Varbūt jūs lietas uztverat savādāk? Varbūt izjūtat satraukumu, spriedzi vai atslābumu, mieru?

Vārdu sakot, var būt dažādas izmaiņas un katram tās var būt citādas, bet ar laiku tās būs vienas un tās pašas – jo apstākļus veidosiet paši. Varbūt tā, ka sajūtas nav vārdiem aprakstāmas un neiekļaujas nevienās no minētajām.

Attīstot savu intuīciju, jūs pakāpeniski pārtapsiet pats, jo regulāra pieslēgšanās “skaidrajam avotam”, dara savu. Pat tad, kad nebūsiet apzināti pieslēdzies, jūs pamazām atskārtīsiet, ka jūsu domas tapušas skaidrākas, drošāk pieņemsiet lēmumus un dažreiz brīnīsieties, kur cilvēki ir tādi nesaprašas, ka neprot atšķirt prioritātes, neatpazīst patiesas vērtības.

Viens apliecinājums tam, ka esat pieslēdzies intuīcijai ir augstāk minētās izmaiņas jūsos. Taču atcerēsieties, ka intuitīvais process var būt daudzslāņains, daudzdaļīgs un kādā no daļām varat nokļūdīties. Piemēram, interpretējot, tulkojot uztvertos simbolus, nespējā pilnīgi atslēgt prātu vai nav bijuši intuitīvai darbībai visai piemēroti apstākļi, vai vienkārši pieredzes trūkums. Un rezultātā atnāk informācija, kad tā ir kaut kas tāds, ko gaidi un gaidas stimulē noteiktas informācijas parādīšanos, kas patiesība ir jūsu prāta dialogs pašam ar sevi. Sevišķi pēdējais, - savas intuīcijas attīstības ceļa sākumā. Ir pavisam vienkāršs veids kā pārliecināties par sekmēm. Un tas ir, uzstādot viegli pārbaudāmus jautājumus “īstermiņam”.

Jo labāk mēs sagatavojamies, jo “īrskanīgāki” esam, jo labāki rezultāti. Mums traucē ne tikai prāts, kurš var būt pilns aizspriedumu (es jau nevaru; tās ir muļķības; tas nav loģiski; tumsonība; spekulācijas; mana ticība to neatzīst utt.). Domāju, ka minētie aizspriedumu ir saistāmi ar noteiktiem apziņas stāvokļiem.

Šie kursi, šī skola tikusi organizēta pieņemot, ka zem tās idejām pulcēsies augstākie apziņas stāvokļi.

Ja apziņa atļauj, tad var būt vēl citi traucējošie momenti. Piemēram, auguma enerģētikas nesakārtotība. Te palīdz elpošanas vingrinājumi, fiziskās aktivitātes, svētvietu apmeklēšana, iekļaušanās

dabiskajos dzīves ritmos, pareizs ēdiens (enerģētisko nesakārtotību redzama aurās, to formā, krāsās; tas redzams enerģētiskajos mezglos un vispārējā veselības stāvoklī kā tādā). Un vēl par visai nopietnu traucēkli var būt sīkākas vai lielākas smalkā plāna būtnes. Te, piemēram, var palīdzēt ūdens procedūras, tvaiks un pirts slotas, apdūmošana šīm būtnēm nepatīkamām gāzēm, smakām.

Ja visas problēmas kaut vai daļēji novērstas, tad varam droši ķerties klāt. Katram, ka jau tas teikts agrāk, ir jāatrod savs veids, savs intuitīvo zināšanu iegūšanas ceļš. Taču parasti ir nepieciešama atslābināšanās, minimāls komforts – jājūtas ērti un labi. Vēl un vēlreiz jāuzsver elpošanas nozīme.

Kā jau teikt agrāk, intuitīvās zināšanas atnāk vairākos veidos.

1. Informācija tiek saņemta atsevišķu iespaidu, simbolu, metaforu kopas, kuri pēc tam ir “jāsaauž” kopā, atbildē; Šajā gadījumā par rosinātājiem, stimuliem var kalpot tiešā veidā ar jautājumu nesaisītīti vārdi; Stimulu rindu varam veidot paši vai to “nošpikojam” no šiem kursiem, vai atrodam nejaušus vārdus vārdnīcā. Var stimulus neizmantojot, bet kā jau mēs izmēģinājām – pēc jautājuma uzdošanas un sevis sagatavošanas vērojam visu kas notiek. Un ir reize, kad jāatgādina, ka visos uztveres veidos ir svarīgi visu sīki piefiksēt: visas domas, sajūtas, jūtas, atmiņas, - neko nedrīkst palaist garām, pat to, kas šķietami nepavisam neattiecas uz jautājumu.
2. Kad saņemam secīgu sakārtotu notikumu ainas, kura ir jātulko vai kura noved pie atbildes;
3. Kad vienkārši pēc jautājuma uzdošanas uzreiz zināt atbildi (atbilde ierodas spontāni un tieši – nav nepieciešams tulkot);

Ne reti pēc saņemtām atbildēm seko jauni jautājumi, pat tādi uz kuriem nebijāt domājuši meklēt atbildes. Ir jāļaujās vieniem iespaidiem izsaukt citus, jo varbūt, ka tālākās norises, jautājumi un atbildes pat ir svarīgākas, būtiskākas priekš jums – jūs tiekat ar atbildēm vadīti, lai uzdotu arvien jaunus jautājumus, līdz “vadība” ir sasniegusi mērķi.

Tad, kad aužat visus iespaidus kopā, nav jābaidās no tā, ka nu jūs kaut ko izdomājat, sacerat, ar pratu konstruējat. Laika gaitā prāta vara atkāpsies un tam labpatiks ieņemt tā dabīgo stāvokli, - tas ir ļoti labs instruments ideju realizēšanā, bet ne radīšanā.

Vingrinājums 15.

Jautājumu šim vingrinājumam pateikšu pēc vingrinājuma.

Ieņemam ērtas pozas. Elpojam, “apklustam” un ļaujam ienākt redzes tēliem. Ja tēlus neredzat, “izliekaties” ka redzat un piefiksējam tos. Tad ļaujam tēlam veidot par sevi tādu kā stāstu un visu pie-rakstiet! Neizdariet apzinātu spiedienu uz iespaidiem, tēliem – brī-vību, brīvību un vēlreiz brīvību to plūdumam. Ļaujiet vienam tēlam vēst pie nākamā utt. līdz stāsts dabīgā kārtā beidzas.

Kad viss ir pierakstīts, uzdodiet sekojošus jautājumus:

1. Ko jums lika atcerēties pirmais tēls?
2. Kā beigu tēls saistījās ar pirmējo?
3. Vai daudz bija kustības, izmaiņas starp pirmējo un beigu tēlu?
4. Kā jūs varat raksturot šīs kustības, izmaiņas starp pirmo un beigu tēlu? Ar ko tā raksturojās?

Saākējat to kopīgā sižetā. *Jūs atbildējāt uz savu trešo jautājumu.*

Mans atbildes meklējums.

Uguns, tāda, kas rodas aizdegoties vienlaicīgi vairākiem sērkoci-niem. Tāda, kā klints kante, kaut kāda meitene. Ieraugu zaļām sū-nām apaugušu putna kājas pirkstu ar izliegtu nagu. Tā ir vista. Tā stāv strautā. Ūdens ir dzidrs, strauji tekošs. Gultne akmeņaina. Ejoj tie netraucē. Es eju pa strautu, pa strauti uz leju. Apkārt zaļš, spilgti zaļu krūmi (vasaras sākums). Šur tur redzu caur krū-miem zilās debesis. Nonāku vietā, kur virs manis krasta stāvajā sienā veidojusies milzīga zemes pārkare (visai augstu). No tās rē-gojas augu saknes. Pēkšņi no pārkares atdalās zeme un birst man virsū. Es palieku galīgi netīrs ar brūnu zemi – acis vien spīd. Neesmu par to satraucies. Ar roku notraucu to no sevis. Pēc brīti-ņa esmu tīrs un turpinu iet, bet tas nu ir puika ar pusgarām zeķēm kājās. Mugurā rūtains vai strīpains kreklis ar īsām piedurknēm. Pretī krūmi pašķīrušies, kļuvuši zemāki, plašs debess jums un priekšā saule. Eju pretī saulei (lec? vai riet?).

Atbildes:

1. Atgādina vienlaikus aizdegtus sērkociņus, bažas;

2. Uguns (lokāla gaisma) – ūdens – Saule (visaptveroša); Caur ūdeni pret Sauli; Atgādina mazgāšanos Lieldienās rītā strautā, kurš tek pret Sauli;
3. Kustība caur netīrumiem, visu laiku esmu ūdenī un eju pret Sauli;
4. Kustība rāma bez īpašiem satraukumiem, pat tad, kad zeme bira uz galvas. Atrados tādā, kā dabīgā stāvoklī.

Man redzējuma tulkojums:

Var būt vairāki skaidrojumi atbilstoši uzdotam jautājumam. Sākotnējais stāvoklis raksturo manu patreizējo situāciju, manas apziņas plašums ir ierobežots "mākslīgā" "gaismā, es neredzu ne sauli, ne īsti debesis – skatu nosedz krūmi. Krūmi ir dzīvības pilni. Tad sākas, kaut kāds pārejas posms manā dzīvē – vai nu es nomirstu un pēc tam reinkarnējos tajā pašā vietā, vai piedzīvoju kādu laiku, kas man traucē būt "tīram". Bet pēc tam viss atkal sakārtojas, - pat labāk, jo esmu atjaunojies, attīrījies, manas apziņas apvārsnis ir daudz plašāks, tas top "gaismas" pieliets.